

**Az OECD tagországai közül az elmúlt évtizedben legdinamikusabb
foglalkoztatás-növekedést mutató országok sikerének elemzése**

Készítette

Hárs Ágnes

**Budapest,
2011. október**

Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
Executive summary	6
Bevezetés.....	8
1 A foglalkoztatás alakulása az OECD országokban	9
1.1 A leggyorsabb foglalkoztatás bővítést realizáló országok azonosítása	9
1.2 A foglalkoztatás alakulásának a trendje a 2000-2010 időszakban	15
1.3 GDP és foglalkoztatás növekedés.....	18
1.4 A vizsgálandó országok kiválasztása	24
2 A gyorsan növekvő országok főbb foglalkoztatási mutatóinak alakulása	26
2.1 A foglalkoztatási ráta változásának fő trendje a kiválasztott országokban	26
2.2 A foglalkoztatási mutatók szerkezeti különbségei a kiválasztott országokban: korcsoportonkénti sajátosságok.....	27
2.2.1 A legjobb munkavállalási korú 25-54 évesek foglalkoztatottsága a gyorsan növekvő országokban	28
2.2.2 A fiatalok foglalkoztatottsága a gyorsan növekvő országokban	30
2.2.3 Az időskori foglalkoztatottsága	31
2.2.4 Munkapiacról kilépés: életkor szerinti eltérések a kiválasztott országokban.....	33
2.3 Teljes- és részmunkaidős foglalkoztatás a kiválasztott országokban.....	34
2.4 A foglalkoztatási mutatók szerkezeti különbségei a kiválasztott országokban: iskolázottság szerinti sajátosságok	36
2.4.1 Alapfokú végzettségűek foglalkoztatottsága	37
2.4.2 Középfokú végzettségűek foglalkoztatottsága	38
2.4.3 Felsőfokú végzettségűek foglalkoztatottsága.....	40
2.4.4 Termelékenység és foglalkoztatás	42
3 Ágazati különbségek és a foglalkoztatás szerkezete a vizsgált országokban.....	43
4 A sikeres foglalkoztatás bővítés okai, körülményei a kiválasztott országok tapasztalatai alapján	47
4.1 Gazdasági és intézményi háttér	47
4.1.1 Gazdaságfejlesztés az OECD országokban.....	47
4.1.2 A munkaerő-piaci ráfordítások az OECD országokban	48
4.2 Kiegyensúlyozó foglalkoztatáspolitikai: Ausztria.....	52
4.2.1 Gazdasági környezet	52
4.2.2 Aktív és passzív munkaerő-piaci politika forrásai	52
4.2.3 Aktív munkaerő-piaci politikák működése	53
4.2.4 Munkanélküli ellátások	55
4.2.5 Az osztrák munkaerőpiac rugalmassága	57
4.2.6 Munkára rakódó adóterhek	58
4.3 Az Európai Unió új országai: Lengyelország.....	59
4.3.1 Gazdasági környezet	59
4.3.2 Aktív és passzív munkaerő-piaci politika forrásai	59
4.3.3 Az aktív munkaerő-piaci politikák intézményrendszere	60
4.3.4 Munkanélküli ellátások	62
4.3.5 A lengyel munkaerőpiac rugalmassága	63
4.3.6 Migráció és mobilitás.....	64
4.3.7 Adóterhek és fekete foglalkoztatás.....	65
4.4 Az Európai Unió új országai: Szlovákia.....	66
4.4.1 Gazdasági környezet	66
4.4.2 A szlovák munkaerő-piaci intézményrendszer eszközei	67

4.4.3	Aktív munkaerő-piaci politika.....	69
4.4.4	Munkanélküli ellátások	71
4.4.5	A szlovák munkaerőpiac rugalmassága.....	72
4.4.6	Migráció és mobilitás.....	72
4.4.7	Munkára rakódó adóterhek.....	73
4.5	Egy mediterrán ország duális munkapiaca: Spanyolország	73
4.5.1	Gazdasági háttér.....	73
4.5.2	A spanyol munkaerőpiac rugalmassága és dualitása.....	74
4.5.3	Aktív és passzív munkaerő-piaci politikák kiadásai	76
4.5.4	Az aktív munkaerő-piaci politikák működése	77
4.5.5	Munkanélküli ellátások	80
4.5.6	A munkára rakódó adóterhek	81
4.6	A gyorsan növekvő perem ország: Írország	82
4.6.1	Gazdasági háttér.....	82
4.6.2	Aktív és passzív munkaerő-piaci politika forrásai	83
4.6.3	Aktív munkaerő-piaci politika és intézményrendszere	83
4.6.4	Munkanélküli ellátások	85
4.6.5	Az ír munkaerőpiac rugalmassága.....	86
4.6.6	A munkára rakódó adóterhek	86
4.7	Európán kívüli OECD országok: Izrael.....	87
4.7.1	Gazdasági és munkaerő-piaci környezet.....	87
4.7.2	Aktív munkaerő-piaci politikák forrásai és intézményrendszere.....	90
4.7.3	Egy foglalkoztatást segítő kísérleti program: Wisconsin-program.....	90
4.7.4	Munkanélküli ellátások	91
4.7.5	Az izraeli munkaerőpiac rugalmassága	92
4.7.6	A munkajövedelemre rakódó terhek.....	93
4.8	Európán kívüli OECD országok: Chile	93
4.8.1	Gazdasági környezet	93
4.8.2	Aktív és passzív munkaerő-piaci politikák forrásai és intézményrendszere	94
4.8.3	Munkanélküli ellátások	95
4.8.4	Munkaerőpiac rugalmassága	96
4.8.5	A munkajövedelemre rakódó terhek és az informális gazdaság.....	96
5	A nemzetközi sikertényezők adaptálásának lehetőségei a magyar gazdasági és munkaerő-piaci viszonyok között	97
5.1	A magyar gazdaság és munkaerőpiac strukturális ambivalenciái	98
5.2	A tanulságok modellezése a vizsgált gyors foglalkoztatást növelő országok gazdasági és szabályozási, szakmapolitikai környezetének összehasonlítása alapján.....	99
5.3	Tanulságok és javaslatok a vizsgált országok munkaerő-piaci intézményi tapasztalatai alapján.....	100
5.3.1	Munkaerő-piaci ráfordítások és hatékonyság	100
5.3.2	Munkanélküli ellátások	101
5.3.3	Aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonysága.....	102
5.3.4	A rugalmas foglalkoztatás elterjedtsége	103
5.3.5	A munkajövedelmekre rakódó terhek és a növekedés	104
6	Összegzés és következtetések	105
	Táblázatok, ábrák	107
	Irodalomjegyzék.....	112
	1. Melléklet Az egyes OECD országok foglalkoztatás alakulásának trendje.....	114
	2. Melléklet A foglalkoztatási ráta és a GDP növekedési ütemének alakulása országonként, 2000-2010,.....	121

Vezetői összefoglaló

A tanulmány azoknak az OECD országoknak a tapasztalatait tekinti át, ahol az elmúlt évtizedben gyorsan nőtt a foglalkoztatás. Elemzésünkben a gyors foglalkoztatás növekedést árnyaltan olyan országok vizsgálatára pontosítottuk, ahol Magyarország számára fontos tanulságokat látunk. A foglalkoztatás növekedés legtöbb példáját Európán kívül találtuk, a Magyarország számára releváns példákat azonban nem kereshetjük kizárólag Európán kívül.

A vizsgálat során első lépésben vizsgáljuk az OECD országok foglalkoztatás növekedésének az alakulását, a növekedés periódusait és statisztikai eszközökkel pontosítjuk a sikeres növekedés értékelésének szempontjait, a növekedés főbb magyarázatait.

Az eljárás végén azonosítjuk a vizsgálandó országokat. A tanulmányban két gyorsan növekvő Európán kívüli ország – Chile és Izrael – mellett két gyors gazdasági felfutó perem ország – Spanyolország és Írország –, valamint két gyorsan növekvő EU 8 ország – Szlovákia és Lengyelország – példáját, és egy fejlett és biztosan növekvő EU 15 ország – Ausztria – tapasztalatait vizsgáljuk.

Második lépésben a kiválasztott országok foglalkoztatás növekedésének összehasonlító statisztikai elemzése, a vizsgált országok foglalkoztatási szerkezetének és gazdasági környezetének az elmúlt évtizedben tapasztalt változásait elemezzük, majd a kiválasztott országok létszámbővítésének statisztikai vizsgálatát követően az egyes országok gyakorlatát ország-tanulmányok keretében vizsgáljuk, azonosítva a növekedéssel összekapcsolható szabályozási, szakmapolitikai, intézményi, finanszírozási tényezőket.

Végül a tanulmány arra keres választ, hogy a feltárt sajátosságok alkalmazhatóak-e a magyar környezetben, milyen eltérések és akadályok eredményezik a magyar és a vizsgált országok között az eltéréseket, és mindezek alapján a vizsgált gyors foglalkoztatás növekedést mutató országokkal összehasonlítva a hazai foglalkoztatás növekedés lehetőségeire vonatkozó tanulságokat fogalmazunk meg.

A tanulmány legfontosabb következtetései:

A gyors foglalkoztatást növelő országok tapasztalatit vizsgálva fontos a gazdaság szerkezetének és fejlettségének, a foglalkoztatás szerkezetének, és a foglalkoztatás növelését célzó politikáknak a figyelembevétele.

Az aktív foglalkoztatáspolitikára gondos kialakításához a jó gyakorlatok forrásokat is társítottak. Ezek hiányában nem lehet gondos és célzott szakpolitikát kialakítani. Erre Ausztria jó példát ad, a szakpolitikai alkalmazáshoz azonban a hazai peremfeltételek hiányoznak. Egyrészt Ausztriában magas a foglalkoztatás, magas a részidős foglalkoztatás, és az aktív megelőző foglalkoztatáspolitikára szerepe. Utóbbiak adaptálását, az aktív munkapiaci politikák hatékony alkalmazását fontos tanulság lehet megfogadni és alkalmazni Magyarországon. Ezek az eszközök azonban nem foglalkoztatást növelő eszközök, arra alkalmasak, hogy a foglalkoztatás csökkenést megakadályozzák.

A foglalkoztatás növekedésre a lengyel példa is jó gyakorlatul szolgálhat – hasonlóan az osztrákhhoz, kiegyensúlyozó aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásával valósította meg a foglalkoztatás folyamatos növekedését.

Az országok gyakorlatát áttekintve tanulságos részprojekteket, gyakorlatokat látunk, ami jól adaptálható lehet a magyar munkaerőpiac számára, még ha nem is szükségképpen a foglalkoztatás növekedésének az elősegítését céloznák. Ilyen gyakorlatokat gyűjtöttünk egybe és soroltunk fel a tanulmány utolsó fejezetében.

A jó gyakorlattal szolgáló országok nagy részében a foglalkoztatás növekedés a gyors gazdasági növekedés következménye volt, a gazdasági növekedést követte, sok esetben nagymértékben magyarázta is a foglalkoztatás növekedését. Nem volt a vizsgált országok között egy sem, ahol a foglalkoztatás növekedés képes lett volna megelőzni a gazdaság növekedését és a gazdasági környezetet kedvezőbb irányba tolt volna. A foglalkoztatás növekedésének tehát a gazdasági növekedés feltétele.

A rövidtávon gyors gazdaságnövekedés nem elegendő a sikeres és tartós foglalkoztatás növekedéshez. Aktív foglalkoztatáspolitikai hiányában a gazdasági recesszió hatására az előny elvész, ez az ír példa alapján jól látszik, de a spanyol vagy a szlovák példa is ezt mutatja, miközben részlegesen megőrizte a növekedés előnyeit.

Executive summary

Hungary with its low level of employment needs impetus to change the pattern of being low employment country. The present research aims at revealing the experience of the OECD countries with fast employment boost in the recent decade. Most countries with fast employment increase are non-European countries while the present study, following a careful selection method will focus at a set of countries which serve with relevant lessons for Hungary.

The study will investigate the labour market experiences of two non-European countries: Chile and Israel; two European 'border' countries with fast economic upturn: Spain and Ireland; two EU 8 countries with fast employment increase: Poland and Slovakia; and one European core country with balanced employment growth.

Comparative statistical analysis of the labour market indicators of the selected countries and some economic indicators as context will be studied in details in comparison to the Hungarian data. Detailed country studies investigate the institutional and financial background and regulation of each particular countries labour market to identify the drives and impediments of fast labour increase.

Finally the paper draws some lessons in order to identify the basic need for Hungarian labour market. Main conclusions of the paper are the following:

Looking at the fast employment increase economic structure and stage of development, employment structure and employment policies need to be taken into consideration.

A well functioning active labor market policy needs also relevant budget that is essential in this regard. Lack of sufficient budget hinders the successful employment policy. To follow the revealed good example of Austria needs considerable budget that is a serious impediment in following the Austrian model. In addition, the structure of Austrian labour market with its high level of employment and high share of part time employment differs considerable from the Hungarian labour market. Employment policies in Austria are not employment stimulating measures but serve to stop employment decrease

Similarly to Austria, the employment policy of Poland is a good example how to balance the labour market.

There is a good selection of pilot projects that are not particularly employment encouraging measures but add to the proper functioning of the labour market. That will be presented in the last section of the report.

The main lesson of the report proves that employment development was the consequence of economic development in each case of countries investigated. Economic growth is a prerequisite for employment growth.

Fast employment growth in short run is not sufficient enough to sustain stable employment growth. Lack of sufficient active labour market policy results in labour market decrease in case of stagnation or crisis as this has been the case with Ireland but also in Spain or in Slovakia.

Bevezetés

Az európai és Európán kívüli OECD¹ országokban eltért a millennium óta eltelt évtizedben a foglalkoztatás növekedés mértéke és módja. A magyar foglalkoztatási ráta ebben az időszakban az országok között a legalacsonyabbak egyike volt és tartósan elmaradt a növekedés üteme az európai, más régióbeli EU 8 ország és távolabbi országok növekedésétől. A kutatás célja azoknak az OECD tagállamoknak a vizsgálata, ahol gyors volt a foglalkoztatás bővítése; vizsgáljuk a sikeres foglalkoztatás bővítő gyakorlattal rendelkező országok példáját, a siker okait és részletes magyarázatát. A kutatás célja annak a feltárása, elemzése hogy ezek a sikeres foglalkoztatás növekedést mutató gyakorlatok milyen tanulsággal szolgálhatnak a hazai foglalkoztatáspolitikai számára, alkalmazhatóak-e a magyar környezetben és gyakorlatban. A tanulmány kísérletet tesz a gyors növekedést mutató országok vizsgálata alapján arra, hogy a magyar foglalkoztatáspolitikai lehetséges változtatásának irányát, módját segítő javaslatot fogalmazzon meg.

A tanulmány az elmúlt tíz év során az OECD tagállamok közül a leggyorsabb foglalkoztatás bővítést realizáló országok sikerének részletes elemző bemutatására vállalkozik, mennyiségi és strukturális szempontból elemzi a növekedést, vizsgálva, hogy az mekkora létszámot érintett, mi volt a növekedés forrása, milyen szerkezetben, korosztályban, foglalkoztatási viszonyok és formák keretében növekedett a foglalkoztatás. Vizsgáljuk emellett a növekedés gazdasági környezetét, sajátosságait és eredményét.

A vizsgálat során első lépésben megvizsgáljuk az OECD országok foglalkoztatás növekedésének az alakulását, és statisztikai eszközökkel pontosítjuk a sikeres növekedés értékelésének szempontjait, a növekedés főbb magyarázatait. Az eljárás végén azonosítjuk a vizsgálandó országokat.

Ezt követi a második lépésben a kiválasztott országok foglalkoztatás növekedésének összehasonlító statisztikai elemzése, a vizsgált országok foglalkoztatási szerkezetének és az elmúlt évtizedben tapasztalt változásoknak az elemzése, majd a kiválasztott országok létszámbővítésének statisztikai vizsgálatát követően az egyes országok gyakorlatát országtanulmányok keretében vizsgáljuk, azonosítva a leírható szabályozási, szakmapolitikai, intézményi, finanszírozási tényezőket.

Végül a tanulmány befejező részében azt vizsgáljuk meg, hogy a feltárt sajátosságok alkalmazhatóak-e a magyar környezetben, milyen eltérések és akadályok eredményezik a magyar és a vizsgált országok között az eltéréseket, és mindezek alapján a vizsgált gyors foglalkoztatás növekedést mutató országokkal összehasonlítva a hazai foglalkoztatás növekedés lehetőségeire vonatkozó tanulságokat fogalmazunk meg.²

¹ Organisation for Economic Cooperation and Development: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet – a világ fejlett gazdaságait tömörítő kormányközi szervezet, Magyarország 1996 óta tagja a szervezetnek..

² A tanulmány elkészítéséhez nyújtott önzetlen és hasznos szakmai és módszertani hozzájárulásukért és tanácsaikért köszönettel tartozom Ádám Sándornak és Simon Dávidnak, hasznos lektori véleményéért és javaslataiért Tóth Gábornak. A dolgozat technikai háttérmunkáiban, az extenzív adatgyűjtésben és azok feldolgozásában asszisztensként Greskovics Eszter működött közre. A tanulmányban megjelenő minden állítást a szerző a felelős.

1 A foglalkoztatás alakulása az OECD országokban

2000 és 2010 között vizsgáljuk a gyors foglalkoztatás bővítést mutató országok gyakorlatát és a tanulságokat a magyar foglalkoztatáspolitikára. Melyek lehetnek azonban ezek az országok? A kiválasztás szempontjai korántsem egyértelműek, és természetesen nem mindegy számunkra, hogy mennyire sikerül gondosan kiválasztani azokat az országokat, amelyeket részletesen vizsgálni kívánunk. Ezért a kiválasztás szempontjainak és processzusának külön fejezetet szentelünk.

Gondos többlépcsős eljárásra van szükség annak kiválasztásához, hogy melyek a tanulmányban vizsgálandó gyors foglalkoztatás növekedést mutató, Magyarország számára sikeresnek tűnő országok és példák. Eljárásunk során a vizsgálandó és a magyarországi foglalkoztatás bővítés lehetősége számára példaként állítandó gyakorlatot keressük a több lépésben végrehajtott összehasonlító eljárás segítségével. Ezért mindenekelőtt a foglalkoztatás növekedésének alakulását vizsgáljuk az OECD országokban az elmúlt évtizedben.

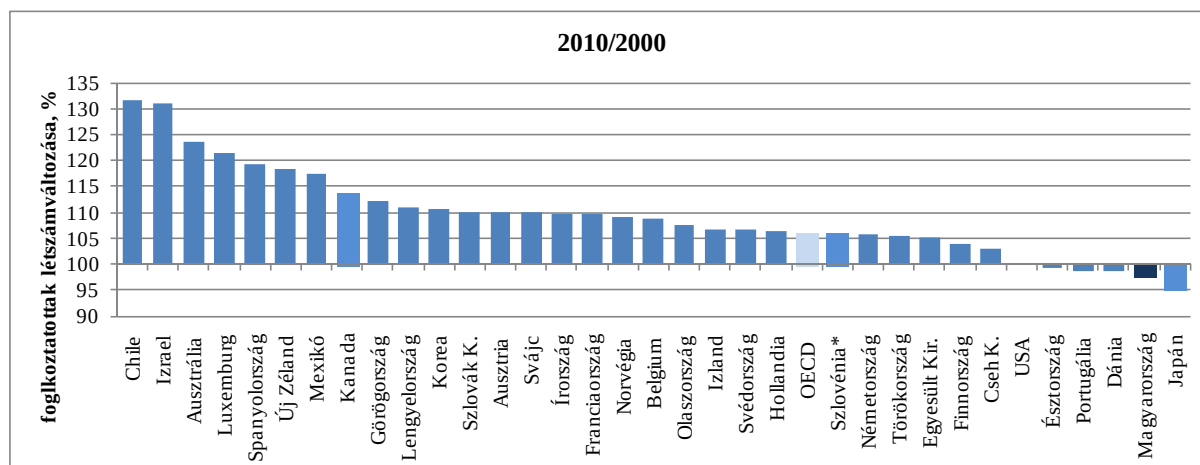
1.1 A leggyorsabb foglalkoztatás bővítést realizáló országok azonosítása

A foglalkoztatás növekedésének vizsgálatakor legalább két olyan peremfelvételt figyelembe kell venni, amely a foglalkoztatás növekedését befolyásolja. Egyrészt egy ország gazdasági növekedése, másrészt a foglalkoztatás adott szintje összefügg a foglalkoztatás bővülés lehetőségével. Eltekintve tehát olyan intézményi és szabályozási feltételektől, melyek javíthatják a foglalkoztatás szintjét és a növekedés lehetőségét, a vizsgálandó országok kiválasztásakor ezek a szempontok meghatározóak a foglalkoztatás növekedésében. Lehetséges olyan magas foglalkoztatási szintű ország, melynek gyakorlata annak ellenére hasznos példával szolgálhat, hogy az nem tartozik a leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutatók közé, s az is könnyen lehet, hogy olyan országban látunk gyors foglalkoztatás bővülést, ahol a gazdasági környezet nagyon eltér a magyarországitól.

Legegyszerűbb kiválasztási szempontunk az összes OECD ország számbavétele és a foglalkoztatás növekedése szerinti sorba rendezése lehet. Ezt mutatja be az 1. ábra. Az országok sorrendjét vizsgálva egyértelmű Magyarország kedvezőtlen foglalkoztatási helyzete, az OECD országok közül a vizsgált 10 éves időszakban Magyarországon volt – Japánnal együtt – a legkedvezőtlenebb a foglalkoztatás alakulása. Míg az országok többségében növekedést látunk, vagy legalábbis stagnálást, Magyarországon 10 év alatt a foglalkoztatás érzékelhetően (2,2%-kal) csökkent. Figyelemreméltó, hogy a vizsgált 10 éves időszakban a leggyorsabb foglalkoztatás növekedést az Európán kívüli OECD országokban láthattuk, kiugróan gyors volt a növekedés Chilében és Izraelben (meghaladta a 30 százalékot), gyors volt Ausztráliában, Új-Zélandon, Mexikóban és Kanadában is (15-25 százalék között). Az európai országok közül a 10 éves időszakban a foglalkoztatás Luxemburgban és Spanyolországban nőtt a legnagyobb mértékben (20 százalék körül), valamint Görögországban, Lengyelországban (10% körül). Magyarországon – mint láttuk – csökkent a foglalkoztatottak száma, ettől kevéssel maradt el az időszak egészére vizsgálva Dánia, Portugália és Észtország az időszak egészében lényegében stagnált a foglalkoztatás. Csehországban vagy Finnországban kicsit jobb a foglalkoztatás alakulása, 10 év alatt szerény növekedést látunk. Az Európán kívüli OECD országok nagy részében gyors volt a foglalkoztatás növekedése a 10 éves időszakban, de Japánban még a magyarországit is meghaladta a foglalkoztatás csökkenése, és az USA foglalkoztatása stagnált az időszak egészét tekintve.

1. ábra

Az OECD országokban a foglalkoztatottak számának a változtatása, összes foglalkoztatott, 2000-2010 között*, %

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

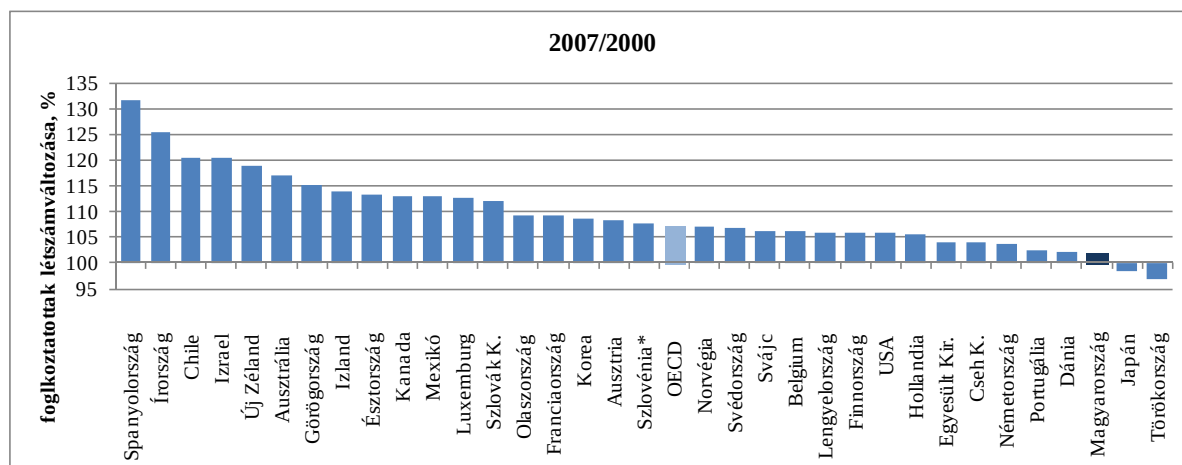
* Szlovénia 2003-2010

A 2000-2010 közötti időszak azonban magába foglalja a pénzügyi és reálgazdasági válság időszakát is, amely a vizsgált országokat nagyon eltérően érintette, és a foglalkoztatáspolitikai válasza is eltérő volt. Az országok egy részében a válságintézkedések mellett sikerült a foglalkoztatás szintjét megőrizni vagy legalábbis mérsékelt volt a visszaesés, más országokban jelentős volt a foglalkoztatás csökkenése. Az országok egy részében a válság munkapiaci hatása kisebb volt, másutt a korábbi eredményeket átmenetileg nagyon rontotta, így a teljes időszak foglalkoztatásának növekedésében és az országok összehasonlításában ezeket a szempontokat is figyelembe kell vennünk, ha a foglalkoztatás növekedés jó példáit és tanulságait kívánjuk vizsgálni.

Ezért az összehasonlításhoz megvizsgáltuk, a válságot megelőző 7 éves időszakban, 2000-2007 között melyek voltak a leggyorsabb foglalkoztatás bővítést mutató országok. Ezt mutatja meg a 2. ábra. Eszerint a válság előtt gyors növekedést mutató, és a válság által érzékenyen érintett európai országokat találjuk az élen. Így Spanyolországban és Írországban nőtt 2000-2007 között a leggyorsabban a foglalkoztatás (30, illetve 25 százalékkal), ezeket követik az Európán kívüli országok (Chile, Izrael, Új-Zéland, Ausztrália), majd Görögország és Izland következik, és az új EU tagországok közül Észtország (közel 15 %-os növekedéssel). Az Európán kívüli országok közül Chile, Izrael, Új-Zéland, Ausztrália is az élen találhatóak. Magyarországon a válságot megelőzően is alacsony volt a foglalkoztatás növekedése, hasonlóan Dániához, Portugáliához, míg Japánban és Törökországban csökkent a foglalkoztatás.

2. ábra

Az OECD országokban a foglalkoztatottak számának a változtatása, összes foglalkoztatott, 2000-2007 között*, %

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

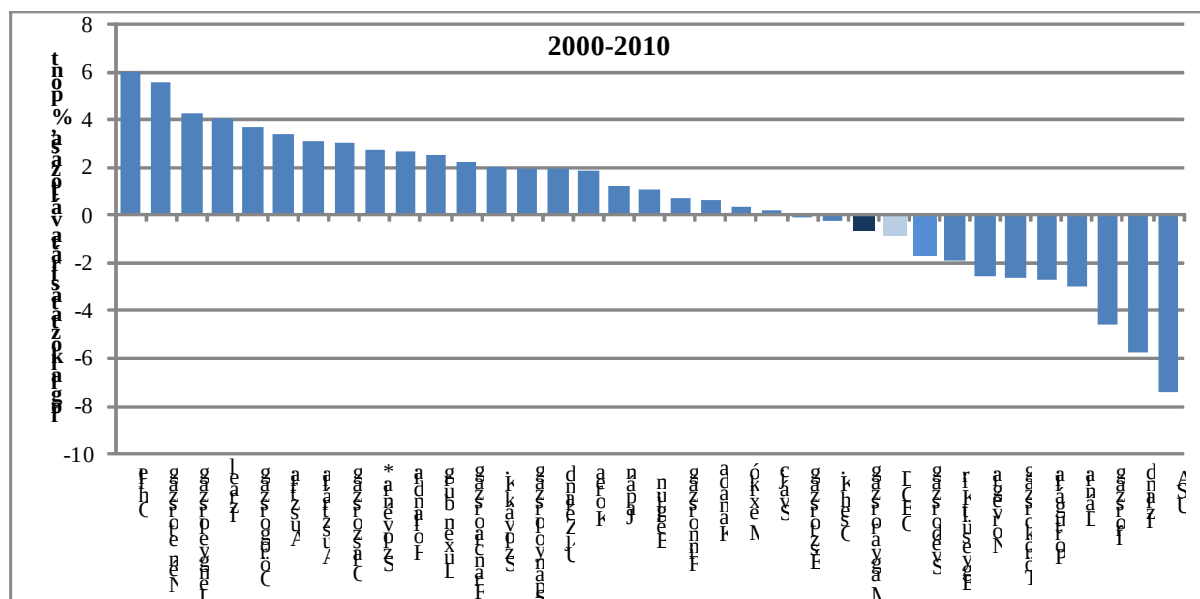
*Szlovénia 2003-2007

A sikeres foglalkoztatás növekedést megvalósító országok példájának az azonosításához tovább kell árnyalnunk a szelekciós szempontjainkat. Nem elegendő a foglalkoztatottak számának a növekedését vizsgálni, azt is megvizsgáltuk, hogy az elmúlt 10 évben az országok foglalkoztatási rátájának alakulása szerint milyen képet kapunk. Az eredmény valamelyest eltér az előzőektől, ezt a 3. ábra mutatja be.

A foglalkoztatási ráta is csökkent Magyarországon az elmúlt 10 éves intervallumban, a foglalkoztatási rátát vizsgálva azonban Magyarország közel van az OECD országok átlagához, és nem az alsó középmezőnybe tartozik. Az élmezőnyt vizsgálva a foglalkoztatási arány is leggyorsabban Chilében növekedett az elmúlt 10 év alatt, hasonlóan a létszám gyors növekedéséhez, de a foglalkoztatási ráta alakulása esetében már nem jellemző az Európán kívüli OECD országok meghatározó helyezése. A foglalkoztatási ráta az európai országok közül Németországban, Lengyelországban, Görögországban, Ausztriában, Olaszországban emelkedett a leggyorsabban, de kevéssel marad el ettől Szlovénia, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, Szlovákia és Spanyolország. Az Európán kívüli országok közül Izraelben volt még erőteljes a foglalkoztatási ráta növekedése. A foglalkoztatási ráta az elmúlt 10 éves időszakban különösen nagyot esett az USA-ban, Izlandon, Írországon, Portugáliában, az Egyesült Királyságban, Dániában és a skandináv országok közül Svédországban és Norvégiában is.

3. ábra

Az OECD országok foglalkoztatási rátájának a változása, összes foglalkoztatott, 2000-2010 között*, százalékpont

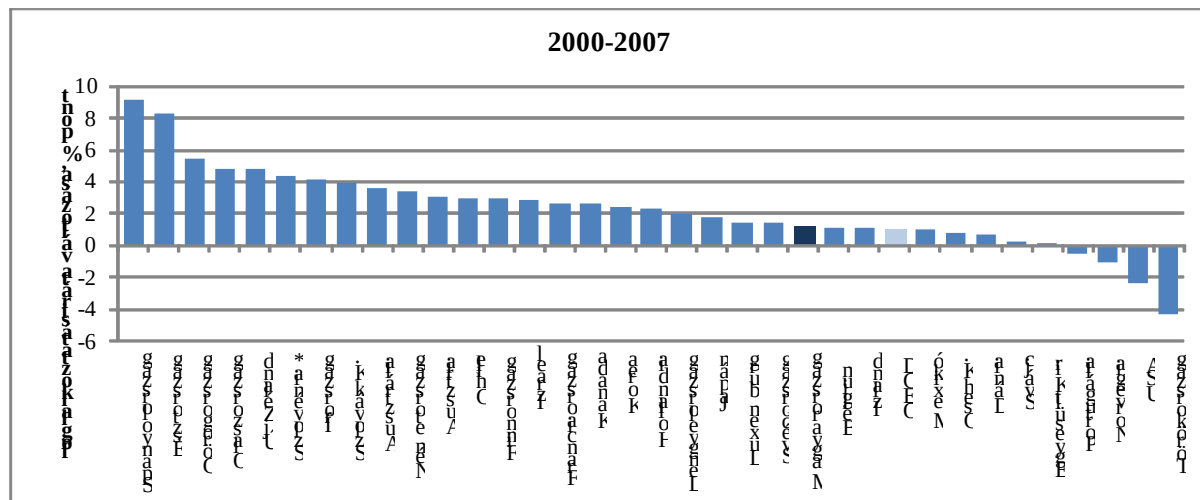
Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

*Szlovénia 2003-2010

Az előzőekhez hasonlóan megvizsgáljuk, hogyan alakult a 2000-2007 közötti időszakban, a válságot megelőző 7 évben a foglalkoztatási ráta az OECD országokban. Ezt a 4. ábra mutatja. A 2000-2007 közötti időszakra vizsgálva a foglalkoztatási arány változását nagyon eltérő képet látunk a foglalkoztatási arány teljes időszakra vizsgált változásához képest. A foglalkoztatási ráta csak kevés országban csökkent, Magyarország az alsó középmezőnybe tartozott a válságot megelőző időszakban is, a foglalkoztatási arány szerény növekedése mellett. A foglalkoztatási ráta gyors növekedésével az élvonalba tartozott Spanyolország, Észtország, Görögország, Olaszország, Írország. Az európai országok közül a gyorsan növekvő – és a válság időszakában érzékenyen érintett és visszaesett – országok mellett a foglalkoztatási ráta számottevően nőtt Szlovákiában, Németországban, és nem sokkal marad el Ausztria, Finnország, Franciaország.

4. ábra

Az OECD országok foglalkoztatási rátájának a változtatása, összes foglalkoztatott, 2000-2007 között*, százalékpont

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

*Szlovénia 2003-2010

A foglalkoztatás növekedését és a foglalkoztatási rátákat a fenti megfontolásokat összegezve a 2000-2007, illetve 2000-2010 közötti időszakokra vizsgálva a legsikeresebb foglalkoztatás növekedést mutató országoknak a következők mutatkoznak. Az 1. táblázat a leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutató országokat összegzi, amelyben a vizsgált 10 éves időszakban legsikeresebb országokat, és a válságot megelőző időszakban mutatott növekedést külön is megmutatjuk.

1. táblázat

Leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2010, illetve 2000-2007 között Európában és Európán kívül

	foglalkoztatás növekedése 2000-2010 között, %		foglalkoztatás növekedése 2000-2007 között, %	
Európa	Luxemburg	121,5	Spanyolország	131,7
	Spanyolország	119,3	Írország	125,3
	Görögország	112,1	Görögország	115,2
	Lengyelország	111,0	Izland	114,1
	Szlovák Közt.	110,1	Észtország	113,2
	Ausztria	110,1		
Európán kívül	Chile	131,7	Chile	120,5
	Izrael	131,2	Izrael	120,4
	Ausztrália	123,6	Új-Zéland	119,0
	OECD átlag	106,0	OECD átlag	107,1
	Magyarország	97,9	Magyarország	101,7

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások

A foglalkoztatás növekedése mellett azt is megvizsgáltuk, hogy a foglalkoztatás fontos indikátorában, a foglalkoztatási ráta alakulásában melyik országok mutatták a legnagyobb növekedést, s láttuk, hogy nem szükségképpen esik egybe a foglalkoztatás növekedés a ráta növekedésével, és eltér a válságot megelőző időszakban az országok teljesítménye az időszak egészében tapasztalttól. Ezt mutatja a 2. táblázat.

2. táblázat

Leggyorsabb foglalkoztatási ráta növekedést mutató OECD országok 2000-2010, illetve 2000-2007 között Európában és Európán kívül

	foglalkoztatási ráta emelkedése 2000-2010 között, % pont		foglalkoztatási ráta emelkedése 2000-2007 között, % pont	
Európa	Németország	5,58	Spanyolország	9,17
	Lengyelország	4,26	Észtország	8,23
	Görögország	3,70	Görögország	5,51
	Ausztria	3,43	Olaszország	4,78
	Olaszország	3,00	Szlovénia*	4,34
Európán kívül	Chile	6,01	Új-Zéland	4,78
	Izrael	4,09		
	Ausztrália	3,13		
	<i>OECD átlag</i>	-0,80	<i>OECD átlag</i>	1,02
	Magyarország	-0,62	Magyarország	1,29

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások

Az eddigiek alapján kiválaszthatjuk a vizsgálandó országokat: az eredeti hipotézis szerint a leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutató országokat sikerült a vizsgálandó időszakra azonosítani a létszámnövekedés, illetve a foglalkoztatási ráta növekedése szerint. Azt gyanítjuk azonban, hogy a fenti eljárás szerint azonosított leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutató országok vizsgálatától várt eredmények alapján még bizonytalannak tűnik a tanulságok és jó gyakorlatok megismerése. Az országok kiválasztásához további vizsgálódás tűnik szükségesnek.

A foglalkoztatás növekedést befolyásolja egy ország már elért foglalkoztatási szintje, amit a foglalkoztatási ráta mutat. Magas foglalkoztatási ráta mellett a még elérhető foglalkoztatás növekedés sikeres és eredményes foglalkoztatáspolitikával is szerényebb lehet, alacsonyabb foglalkoztatási szint mellett több a növekedési tartalék, a foglalkoztatás több lehetséges módon is növekedhet, és a gyors növekedési ütem sem szükségképpen takar sikeres és követendő foglalkoztatáspolitikát. Ezért megvizsgáltuk az OECD országok foglalkoztatási arányát a kutatás időtávját jelentő 2000 és 2010 közötti időszak elején és végén. Ezt mutatja meg az 5. ábra. Az országokat a 2010. évi foglalkoztatási ráta alapján rendeztük sorba. Az országok között jelentősek a különbségek, 2000-ben a legalacsonyabb foglalkoztatási rátájú országokban az arány alig 55% volt, az élenjárók esetében 75% körüli, 2010-ben foglalkoztatási ráta nagysága alapján sereghajtó országokban az arány 60% körül volt, az élbolyban nem volt jelentős emelkedés, miközben átrendeződést láthatunk. Magyarország az OECD országok között egyedül a rendkívül alacsony foglalkoztatással jellemezhető Törökországot előzi meg és a foglalkoztatási ráta – az előzőekben látottak szerint (3. ábra) – kicsit csökkent is.

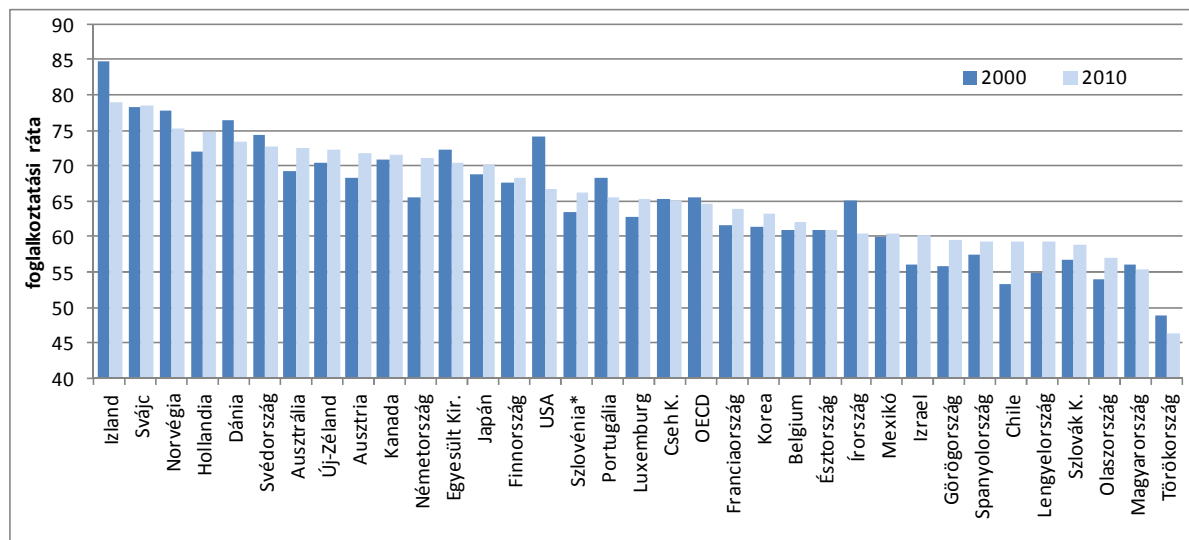
A tanulmányban a továbbiakban megkülönböztetjük a magas és az alacsony foglalkoztatási szintű országokat, az előbbiekre azok az országok tartoznak, ahol a 10 éves időszakban a foglalkoztatási ráta 60-76 százalék közé esett, és az alacsony foglalkoztatási szintű országokat, ahol a foglalkoztatási ráta 50-66 százalék közé esett a 10 év alatt. (Néhány ország kicsit kilóg ezekből a sávokból, de ez érdemi eltérést nem jelent, az országok nagy része jól besorolható a fenti két csoport valamelyikébe.)

A gyors foglalkoztatás növekedést mutató országok egy részében alacsony a foglalkoztatási arány, itt volt jelentős a növekedés tartaléka, lehetősége. Az alacsony foglalkoztatási rátájú országokban – Magyarország kivételével – mindenütt emelkedett a foglalkoztatási ráta és a növekedés jelentős mértékű volt. Eszerint Izrael, Görögország,

Spanyolország, Chile, Lengyelország, Szlovákia és Olaszország is azok közé az országok közé tartozik, ahol gyors volt valamilyen vizsgálódás szerint a foglalkoztatás növekedése. Hollandia, Ausztria vagy Németország viszont nem tartozik az alacsony foglalkoztatási rátájú országok közé, mégis jelentős volt ezekben az országokban a foglalkoztatási ráta emelkedése.

5. ábra

Az OECD országok foglalkoztatási rátája 2000-ben és 2010-ben, összes foglalkoztatott, 2000-2007 között*, %

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

*Szlovénia 2003-2010

1.2 A foglalkoztatás alakulásának a trendje a 2000-2010 időszakban

A 2000-2010 közötti időszak foglalkoztatás növekedése az országok egy részében többé-kevésbé töretlen és folyamatos volt, míg az országok egy jelentős részében az eltelt 10 éves időszak több szakaszra bontható, és az egyes időszakokban élesen elkülönülő foglalkoztatáspolitikai eszközök és gazdasági környezet mellett eltér a foglalkoztatás növekedési üteme. Ez értelemszerűen a teljes időszakra lassabb növekedést eredményezhet, sikeres foglalkoztatáspolitikai, intézményi környezetben is. Az országok mindegyikét érintette 2007 után a pénzügyi válság és gazdasági recesszió és nyomában a gazdasági és munkaerőpiaci visszaesés, eltérő volt azonban a visszaesés és a válság kezelés eszközeinek sokasága.

A statisztika eszközeivel ezért részletesen vizsgáljuk az egyes OECD országok elmúlt 10 évében a foglalkoztatás növekedésének a trendjét, és a statisztikai vizsgálat alapján leszűrhető tanulságokat. Határozottan elkülöníthető csoportokat alkotnak a vizsgált országok a növekedés trendjét vizsgálva, minden országot egy csoportba sorolva azonosítunk.

A foglalkoztatás növekedése folyamatos volt, lineáris trendet követett az országok egy részében a teljes vizsgált időszakban, 2000-2010 között. (3. táblázat) Az országok egy másik csoportjában a válság időszaka jelentős visszaesést okozott a foglalkoztatottak számában, de a növekedés a válságot megelőző időszakban, 2000-2007 között folyamatos volt, erre az időszakra lineáris trendet követett. (4. táblázat) Az országok egy harmadik csoportjában a 2000-es évek elejének a visszaesése után a válság időszakáig, a 2003-2007 időszakra mutatható ki folyamatos növekedés. (5. táblázat) Végül néhány olyan ország is azonosítható volt, ahol 2003-ig nem volt számottevő növekedés, ezt követően azonban a válság ellenére folyamatos volt a növekedés. (6. táblázat) Eszerint négy ország-csoportot azonosíthattunk, ahol a foglalkoztatás egyenletes, lineáris növekedése eltérő időszakra volt jellemző. Ezt összegezzük az alábbiakban. Az egyes ország csoportokra megvizsgáltuk a teljes vizsgált

időszak egészére (2000-2010-re) és az egyes országok, illetve ország-csoportok esetében a lineáris növekedési periódusban jellemző foglalkoztatás növekedést. (Az 1. mellékletben mutatjuk be részletesen az egyes országok foglalkoztatás növekedésének az alakulását és trendjét a vizsgált időszakban.)

Az országokat a teljes 2000-2010-es időszakban mutatott foglalkoztatás növekedés alapján rendeztük sorba, ahogy ezt az 1. ábra. A továbbiakban ezt a sorrendet és azoknak a részidőszakoknak a foglalkoztatás növekedését együtt mutatjuk be, amikor az adott országban folyamatos, lineáris foglalkoztatottság növekedés volt jellemző.

Figyelemreméltó, hogy a teljes 2000-2010-es időszakban folyamatosan növekvő foglalkoztatottsági trendet mutató országok között különösen az Európán kívüli OECD országokat találunk, az Európán kívüli OECD országok zömében gyors volt a növekedés. Így Chilében vagy Izraelben a foglalkoztatottak létszáma átlagosan évi 3 százalékos fölötti arányban nőtt, Ausztráliában a növekedés 2,4% volt, de a többi ország is évi 1 % feletti létszámbővülést látunk. Az európai OECD országok között Luxemburgban volt magas az éves növekedés, a többi ország évente átlagosan 1 százalékkal bővítette a foglalkoztatottságát, az Egyesült Királyságban volt alacsonyabb a növekedés. Ezt összegezzük a 3. táblázatban.³

3. táblázat

2000-2010-es időszakban lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %

	A vizsgált időszak egészére 2000-2010		Lineáris növekedési időszakra 2000-2010	
	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatás növekedés	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatás növekedés
Chile	131,7	3,2	131,7	3,2
Izrael	131,2	3,1	131,2	3,1
Ausztrália	123,6	2,4	123,6	2,4
Luxemburg	121,5	2,2	121,5	2,2
Új-Zéland	118,2	1,8	118,2	1,8
Mexikó	117,4	1,7	117,4	1,7
Kanada	113,7	1,4	113,7	1,4
Korea	110,5	1,1	110,5	1,1
Ausztria	110,1	1,0	110,1	1,0
Svájc	109,9	1,0	109,9	1,0
Franciaország	109,8	1,0	109,8	1,0
Belgium	108,7	0,9	108,7	0,9
Egyesült Királyság	105,2	0,5	105,2	0,5

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások

Az országok egy csoportjában a válság előtti időszakban rendkívül gyors volt a foglalkoztatás növekedése, ide tartozik Spanyolország, Írország (4,5, illetve 3,6 százalékos éves átlagos növekedéssel), és elég gyors volt a növekedés Görögországban is (2% felett). Észtországban is magas volt a foglalkoztatás átlagos növekedése, (közel 2%). A gazdasági válság következtében jelentősen visszaesett a foglalkoztatás ezekben az országokban, ami a

³ Ezekben az országokban értelemszerűen nem tért el a lineáris növekedési szakasz a teljes időszak növekedési ütemétől, hiszen azzal egybeesett, a többi ország-csoportot bemutató táblázatokkal összehasonlíthatóság kedvéért azonban itt is közöljük.

teljes időszakban a növekedés ütemét visszahúzza. Ugyanebbe a csoportba esnek azonban olyan országok is, ahol a válságot megelőző időszakban bár nem volt kiugróan magas, de elég gyors volt a foglalkoztatás növekedése, és a válság hatására a növekedés visszaesett. Ilyen ország Olaszország, Szlovákia, Szlovénia, Finnország, és az USA is. Magyarország is ebbe a csoportba tartozik, de a válságot megelőző időszakban is messze elmaradt az éves átlagos foglalkoztatás növekedés a többi országtól (alig 0,2% éves növekedéssel), az időszak egészében pedig a foglalkoztatás évi átlagban 0,2%-kal csökkent. Ezt mutatja be a 4. táblázat.

4. táblázat

2000-2007 időszakban* lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %

	A vizsgált időszak egészére 2000-2010		Lineáris növekedési időszakra 2000-2007	
	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatat ás növekedés	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatat ás növekedés
Spanyolország	119,3	1,9	131,7	4,5
Görögország	112,1	1,2	115,2	2,2
Szlovák K.	110,1	1,0	112,1	1,7
Írország	109,9	1,0	125,3	3,6
Olaszország	107,6	0,8	109,3	1,3
Szlovénia*	105,9	0,6	107,7	1,5
Finnország	103,8	0,4	105,9	0,8
USA	100,1	0,0	105,8	0,8
Észtország	99,2	-0,1	113,2	1,9
Magyarország	97,9	-0,2	101,7	0,2

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

*Szlovénia 2003-2010

A 2000-es évek elejének gazdasági visszaesését követően, és a válság időszakáig különösen gyors volt a növekedés Izlandon (3,4% évente), de Norvégia és Hollandia is 1,5-2% közötti foglalkoztatás növekedést mutat, az időszak egészére azonban a növekedés ezekben az országokban nem volt kiemelkedő, néhány országban csökkent a foglalkoztatás. A magyarországihoz hasonló lassú foglalkoztatás növekedést látunk Portugáliában és Japánban 2003-2007 között, amikor egyébként ezekben az országokban is lineárisan növekvő volt a foglalkoztatás. (5. táblázat)

5. táblázat

2003-2007 időszakban* lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %

	A vizsgált időszak egészére 2000-2010		Lineáris növekedési időszakra 2003-2007	
	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatat ás növekedés	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatat ás növekedés
Norvégia	109,1	0,9	107,7	1,9
Izland	106,7	0,7	113,5	3,4
Svédország	106,6	0,7	104,9	1,2
Hollandia*	106,5	0,6	104,9	1,6
Cseh K.	102,9	0,3	103,8	0,9
Portugália	98,7	-0,1	100,9	0,2
Dánia	98,7	-0,1	103,4	0,9
Japán	95,4	-0,5	100,6	0,2

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások.

* Hollandia 2004-2007

Végül három országban a foglalkoztatás növekedés 2003, illetve 2004 után indult be, a válság hatására nem érződött visszaesés a foglalkoztatásban. Két országban, Lengyelországban és Törökországban határozott és gyors (átlagosan évi 2,6%-os) foglalkoztatás növekedést látunk a 2003 utáni időszakra, Németországban ennél szerényebbet (átlagosan 1.1 százalék). Ezt a 6. táblázat mutatja.

6. táblázat

2003-2010 időszakban lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %

	A vizsgált időszak egészére 2000-2010		Lineáris növekedési időszakra 2003-2010	
	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatat ás növekedés	Foglalkoztatás s növekedés összesen	Évi átlagos foglalkoztatat ás növekedés
Lengyelország	111,0	1,1	118,1	2,6
Németország	105,7	0,6	107,8	1,1
Törökország*	105,6	0,6	115,8	2,6

Forrás: OECD online adatbázis adatai alapján végzett számítások. Törökország 2004-2010

A foglalkoztatás növekedését, az okokat és a magyarázatokat annak figyelembevételével kell vizsgálnunk, hogy egy ország milyen foglalkoztatáspolitikai eszközöket alkalmaz általában, és a vizsgált foglalkoztatás növekedési időszakban.

1.3 GDP és foglalkoztatás növekedés

Az országok egy részében a foglalkoztatás növekedését nagyrészt intézményi feltételek és foglalkoztatáspolitikai eszközök motiválták, az országok egy másik részében a vizsgált időszak gyors növekedése vezérelte a foglalkoztatás emelkedését. Mindezt a foglalkoztatás kialakult szintje, a foglalkoztatási ráta nagysága is jelentősen befolyásolhatja.

Ezért a szelekció utolsó lépéseként vizsgáltuk az egyes országokban a gazdasági növekedés és a foglalkoztatási ráta alakulása közötti kapcsolatot.

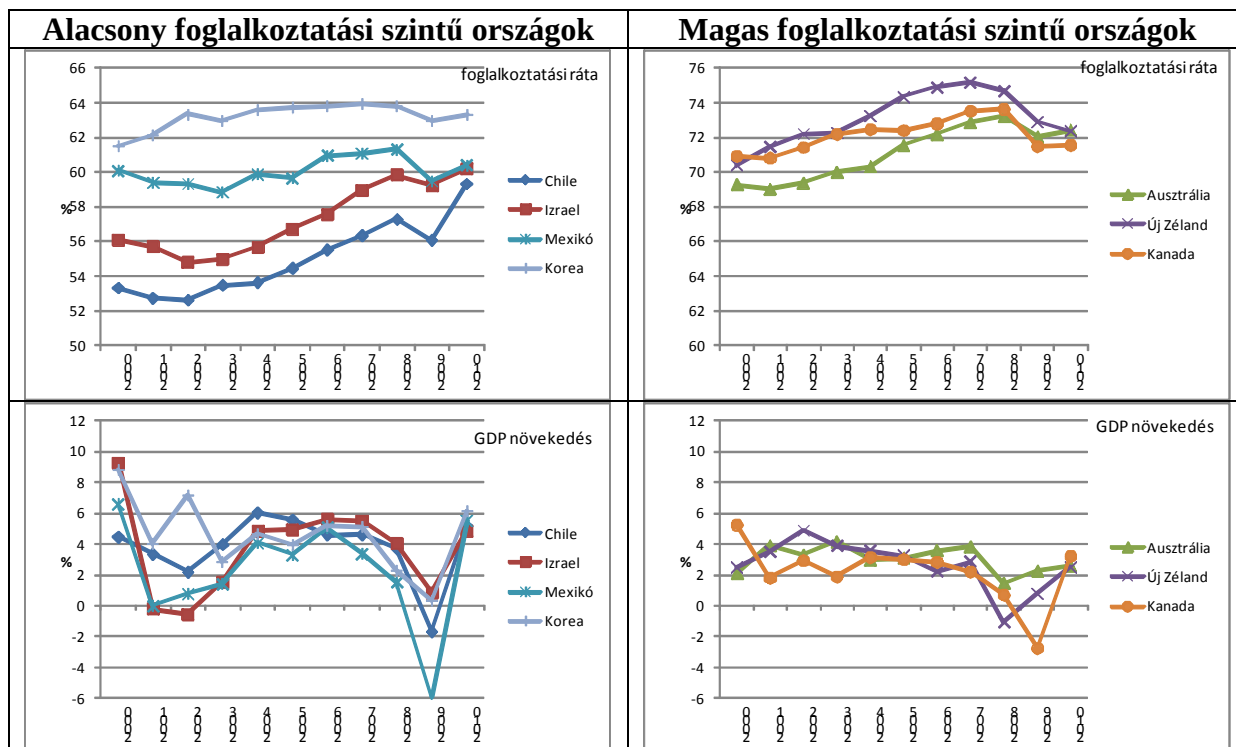
A fentiekben bemutatott növekedési trendek alapján kialakított négy ország csoport szerint vizsgáljuk, hogy a foglalkoztatás milyen gazdasági növekedési feltételek mellett valósult meg, és mindezek mellett hogyan alakult a foglalkoztatási ráta. (A 2. mellékletben mutatjuk be részletesen az egyes országok foglalkoztatási rátájának és a GDP növekedésének az alakulását a vizsgált időszakban.)

Az előzőekben azonosított ország-csoportokon belül az országok egy részében magas a foglalkoztatási ráta, másutt alacsony, ahogy azt az 1.1 alpontban láttuk. A csoportok mindegyikén belül különválasztjuk az alacsony és a magas foglalkoztatottsági szintű országokat, az előbbibe az 50-66% foglalkoztatási rátájú országok tartoznak, az utóbbiba a 60-76 százalékos foglalkoztatási rátájú országok. (Néhány ország, így Svájc vagy Izland kilóg a felső korlát fölé.) Az utolsó csoportba alacsony és nagyon alacsony foglalkoztatottsági szintű országok kerültek, ahol az alacsony szint 50-66% foglalkoztatási rátát jelent, és a nagyon alacsony foglalkoztatottsági szintű országok foglalkoztatási rátája 40-60% közé esik. Végül az első csoportba tartozott a nem európai országok zöme, így különválasztottuk az európai és a nem európai országokat két külön ábrába. A GDP alakulásával a foglalkoztatási ráta változása egyes országok esetében együtt mozog, de nem mindenütt. Az alábbiakban ország-csoportonként megkülönböztetjük az alacsony és a magas foglalkoztatottsági rátájú országok foglalkoztatásának a változását, és megmutatjuk egyben a GDP alakulásának a trendjét is.

Az Európán kívüli gyorsan és folyamatosan növekvő foglalkoztatást mutató országokban a foglalkoztatási ráta és a növekedés alakulását a 6. ábra mutatja. Az ábra bal oldalán az alacsony foglalkoztatási rátájú országokat látjuk, a jobb oldalon a magas foglalkoztatási rátájúakat. A foglalkoztatási ráta az országok nagy részében gyorsan növekszik, Mexikó és Korea esetében lassabban. Az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országokban a GDP növekedési üteme gyorsabb volt, és az országok egyikében sem látunk a válság hatására csökkenő GDP-vel együtt jelentősebb foglalkoztatási ráta csökkenést. A magasabb foglalkoztatási rátájú országokban alacsonyabb, de állandó GDP növekedési ütem és kisebb visszaesés volt, és érzékelhető a válság hatására visszaesés (de a lineáris növekedési trend illeszkedése még szignifikáns maradt). Az Európán kívüli OECD országok közül ebben a megközelítésben is Chile és Izrael növekedése a legerőteljesebb.

6. ábra

A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, Európán kívüli lineáris foglalkoztatás növekedést mutató országok 2000-2010 között

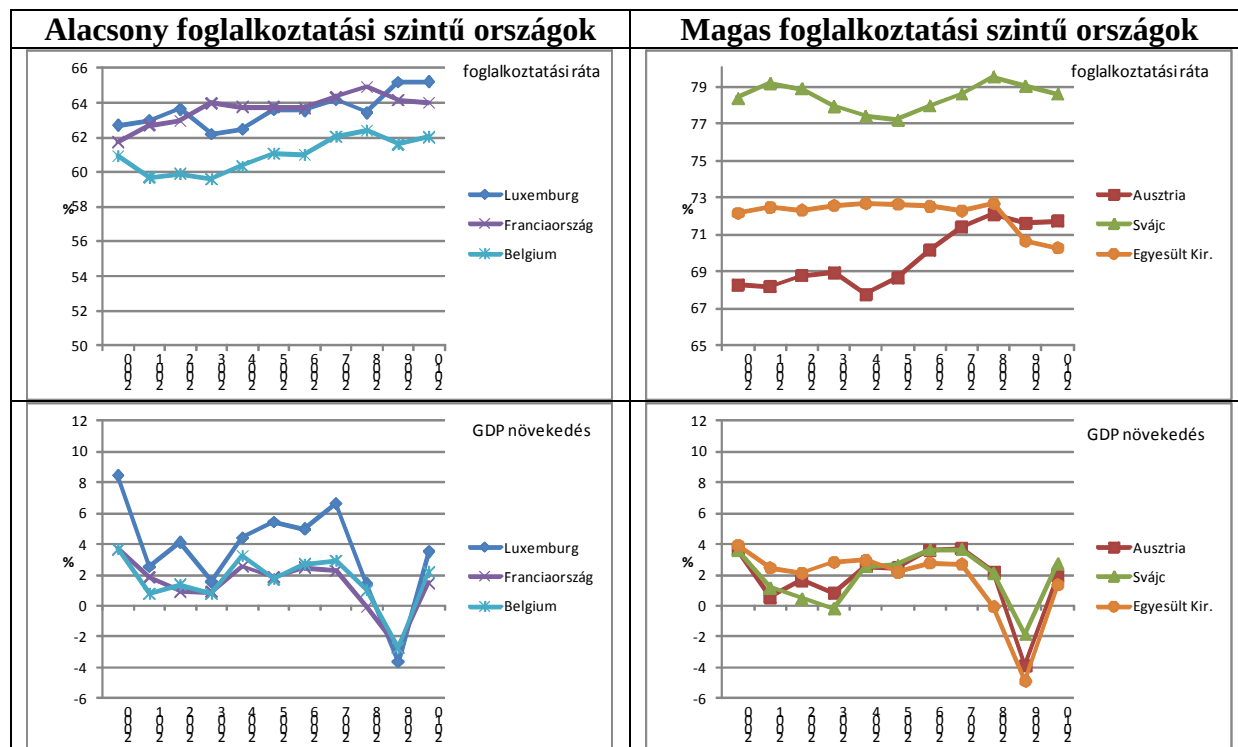

Forrás: OECD.StatExtracts

Az európai gyorsan és folyamatosan növekvő foglalkoztatást mutató országokban a GDP és a foglalkoztatási ráta alakulását a 7. ábra mutatja, az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országokat itt is az ábra bal panelja mutatja. Ezekben az európai országokban stabil növekedés mellett nem csökkent a foglalkoztatás a válság időszakában. A magas foglalkoztatási rátájú országok közül Ausztria és az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országok közül Belgium foglalkoztatási rátája növekedett viszonylag gyorsan. Ausztria mindenképpen kiemelkedően gyorsan növekszik, és a növekedés a GDP növekedéssel egybeesik, a visszaesést nem követi. Azt látjuk – eltérően az Európán kívüli országoktól – hogy a GDP jobban növekedett azokban az országokban, ahol a foglalkoztatási ráta magasabb volt. Ez mindenképpen figyelemreméltó, és arra utal, hogy eltér az országok munkapiaca és intézményi működése.

7. ábra

A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, európai lineáris foglalkoztatás növekedést mutató országok 2000-2010 között

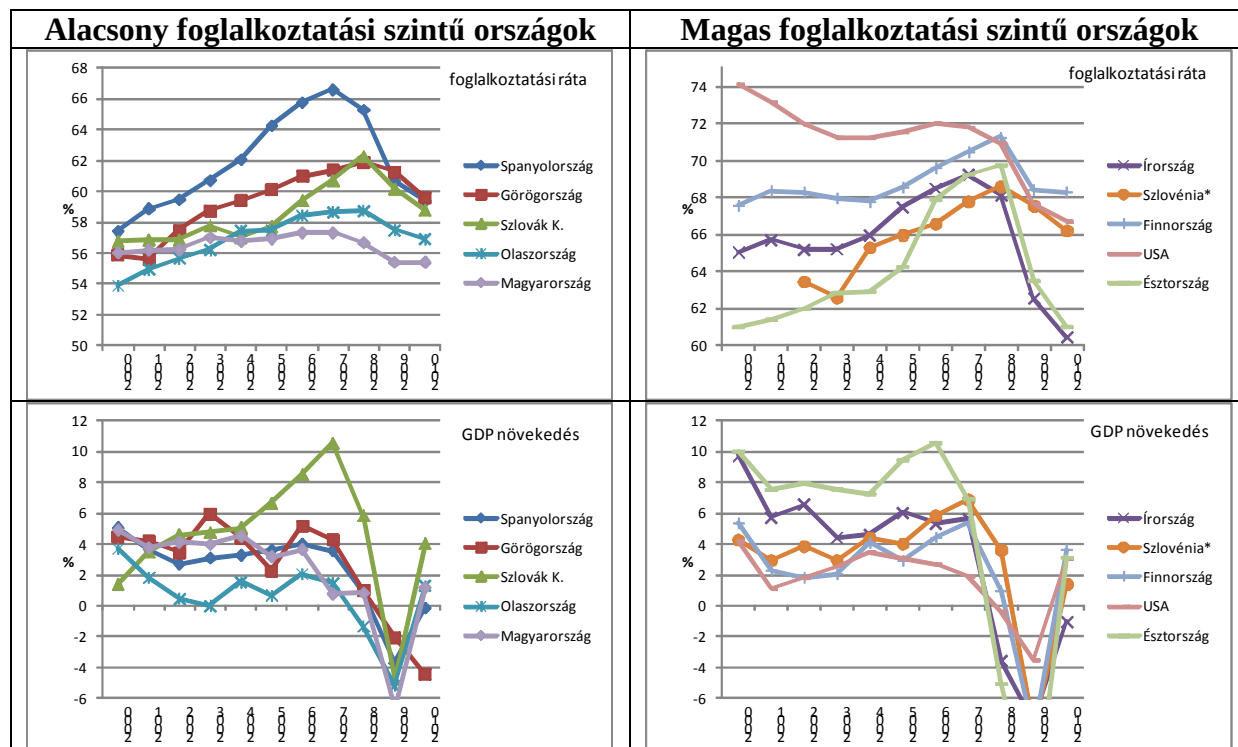

Forrás: OECD.StatExtracts

A 8. ábra mutatja azokat az országokat, ahol változó volt a trend, a válság hatása erős volt, de folyamatos, lineáris foglalkoztatás növekedés volt 2000-2007 között. Hasonlóan az előzőhöz az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országokat az ábra bal oldalán látjuk. Ebben az ország-csoportban találjuk a válságot megelőzően gyors foglalkoztatás növekedést és jelentős visszaesést mutató országokat. Óvatos megfontolásokra van ezért szükség, hogy a foglalkoztatás növekedés szempontjából hasznosítható tanulsággal szolgáló országokat válasszunk ki, és vizsgáljunk. Itt látjuk a mediterrán országokat, Spanyolországban különösen gyors volt a foglalkoztatási ráta növekedése, de Görögország vagy az alacsonyabb rátáról induló Olaszország foglalkoztatási rátája is gyorsan növekedett. Ebben a kategóriában találjuk a gyorsan növekvő Szlovákiát is, de ide sorolható az alacsony foglalkoztatási rátájú és a válság előtt kicsit növekvő foglalkoztatási rátájú Magyarország is. Az országok egy részében gyorsan, vagy nagyon gyorsan növekedett a gazdaság, míg másutt lassú növekedés vagy stagnálás volt jellemző a válságot megelőzően, és erős volt a visszaesés. A magas foglalkoztatási rátájú és a válságig gyorsan növekvő országok között találjuk a balti országokat, a különösen jó példával szolgáló Írországot is, de az USA-t is, és az utóbbitól eltekintve gyors növekedést látunk mindenütt a válságot megelőzően.

8. ábra

A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, változó trend, lineáris foglalkoztatás növekedés 2000-2007 között

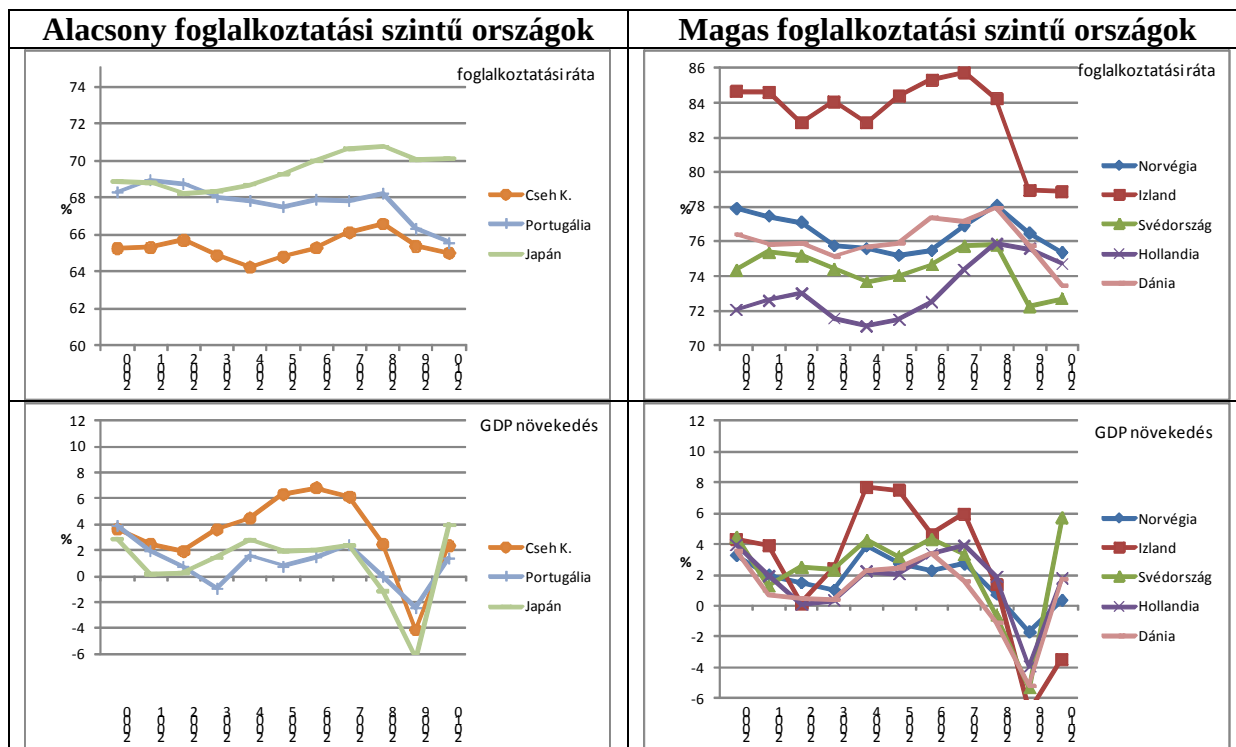

Forrás: OECD.StatExtracts

Az országok harmadik csoportját azok az országok adják, ahol a foglalkoztatás változó és hullámszó volt a válságot megelőző időszakban, és jelentős volta a válság hatása. Ez a csoport nehezen kategorizálható, sokféle gazdasági háttérű országot tartalmaz, ahol a foglalkoztatás az évtized során jellemzően nem növekedett jelentősen, nagy hullámszók vagy stabil, állandó, stagnáló foglalkoztatási ráta volt jellemző a válságot megelőzően, majd gyors visszaesés következett az országok többségében. Ide a fejlett és magas foglalkoztatási rátájú észak-európai országok tartoznak, ahol magas vagy nagyon magas volt a foglalkoztatás aránya, és néhány inkább stagnáló alacsony foglalkoztatású ország, például Portugália, és az országok gazdasági növekedése is nagyon eltérő volt (9. ábra).

9. ábra

A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, változó trend, lineáris foglalkoztatás növekedés 2003-2007 között

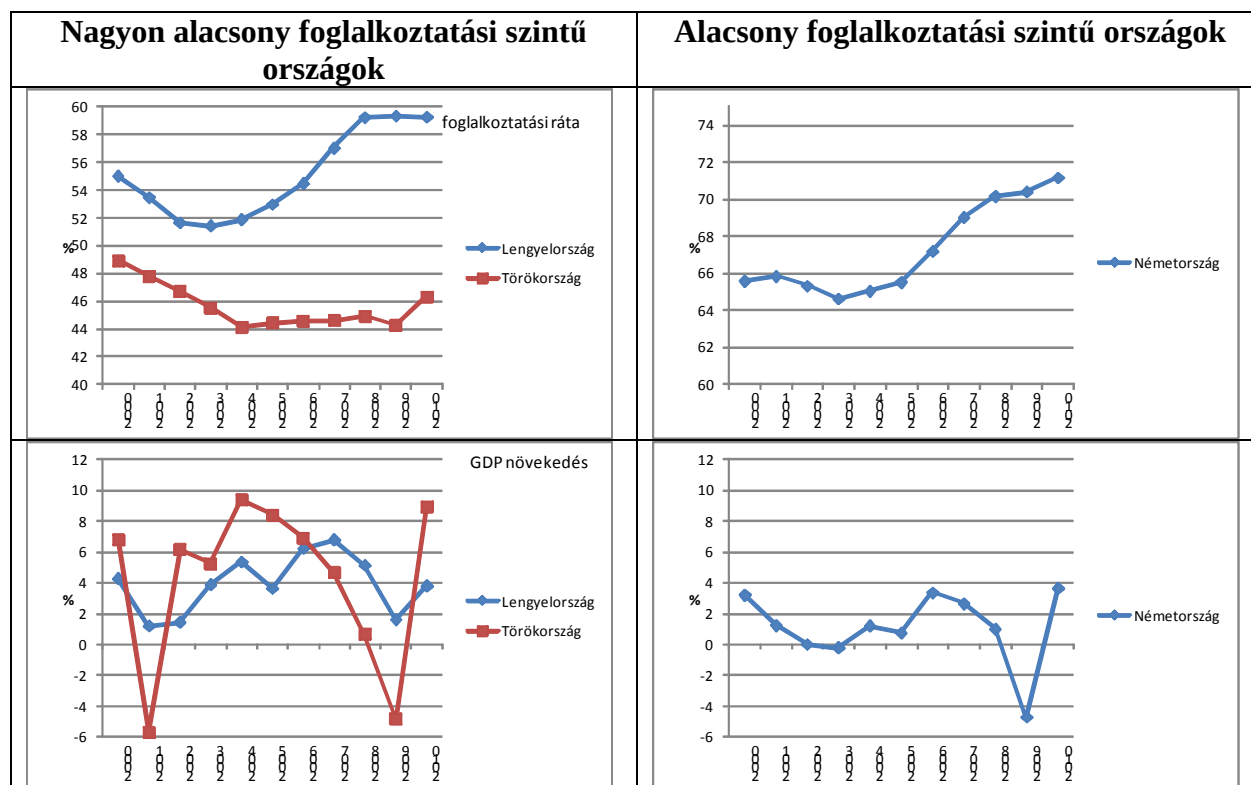
Forrás: OECD.StatExtracts

Végül az országok egy részében később kezdődött, de a válságon keresztül is tartott a foglalkoztatás növekedése. Ide a nagyon alacsony foglalkoztatási rátájú Lengyelország és az extrém alacsony rátájú Törökország tartozik, és a szintén alacsonynak számító Németország is ide tartozik Lengyelország és Törökország gyors, Németország alacsonyabb gazdasági növekedés mellett tudta sikeresen növelni az évtized végéig a foglalkoztatási rátáját. Ezt a 10. ábra mutatja.

Az országok csoportosítása sok mindent mutat az egyes országok foglalkoztatásának egy évtizedes alakulásáról és az 1. és a 2. mellékletben részletesen országonként megmutatjuk a foglalkoztatás növekedését és a foglalkoztatási ráta és a GDP együttes alakulást is. Az OECD országok foglalkoztatásának elmúlt évtizedét áttekintve a következő fejezetben részletesen vizsgáljuk és azonosítjuk az elemzés – és a hazai foglalkoztatáspolitikai – számára hasznos tanulságokkal szolgáló gyors foglalkoztatást mutató, részletesebben vizsgálandó országokat.

10. ábra

A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, változó trend, lineáris foglalkoztatás növekedés 2003-2010 között

Forrás: OECD.StatExtracts

1.4 A vizsgálandó országok kiválasztása

Az előzőekben áttekintettük a foglalkoztatás növekedését és a foglalkoztatási ráta növekedését az elmúlt 10 éves időszak egészére és vizsgáltuk az egyes országokban a foglalkoztatottság alakulásának a trendjét is. Az időszak egészének az átlaga félrevezető lehet, olyan országok fontos növekedési tapasztalata, amit a válság visszavetett, a 10 éves időszak átlaga szerint vizsgálva nem mutatkozik kiemelkedőnek. A növekedést befolyásolja a kialakult foglalkoztatási szint, azaz a foglalkoztatási ráta nagysága és a gazdasági növekedés mértéke. A GDP növekedési ütemének és a foglalkoztatás ráta alakulásának a kapcsolatát vizsgálva az országok csoportosításának további árnyalására nyílik lehetőség.

Az országokat az egyes részidőszakok és a teljes vizsgált időszak egészében mutatott foglalkoztatás növekedés szerint is vizsgálva helyesnek tűnik azt a gyakorlatot követnünk, hogy több csoportból választva országot több jó foglalkoztatás növekedési gyakorlatot követhetünk nyomon. Az eredetileg célul tűzött 5 ország vizsgálata helyett 7 ország bevonása tűnt célszerűnek, ezek az országok jól bemutatják az egyes foglalkoztatás növekedési típusokat.

Eszerint az alábbi országok vizsgálata tűnik indokoltnak:

- A két leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutató OECD országnak Chile és Izrael bizonyult, ezért ezek az országok nem maradhatnak ki a válogatásból. Ezek az országok azonban Európán kívüli országok, előzetes feltételezésünk szerint sok szempontból a hazánkétól eltérő gazdasági és intézményi környezetben volt a vizsgált 10 éves időszak egészében sikeres a foglalkoztatás növekedése.
- A kiegyensúlyozott állandó foglalkoztatás növekedés szempontjából Ausztria példája bizonyul tanulságosnak, folyamatos évi átlagban 1 százalékos növekedést

mutatott a vizsgált időszak egészében, nem látszott jelentős törés a foglalkoztatás növekedésében.

- A gyors foglalkoztatás növekedést mutató országok legtöbbjében a 2000-2007 közötti időszak voltban volt sikeres foglalkoztatás növekedése, és a válság érzékenyen érintette őket, és 2007 után gyorsan visszaesett a foglalkoztatás. Ebből a kategóriából Spanyolország és Írország foglalkoztatás növekedését vizsgáljuk meg.
- A foglalkoztatás gyors növekedését láthattuk a hazánkhoz földrajzilag és gazdaságilag is közelebb álló új EU országok némelyikében is. Szlovákiában a válságot megelőző 2000-2007 közötti időszakban volt gyors, és az időszak egészében is számottevő a növekedés, Lengyelországban a 2003 utáni időszakban indult a foglalkoztatás gyors növekedése, és a válság itt nem befolyásolta számottevően a beindult folyamatokat.

A fenti országoknak a vizsgálata és tanulsága különösen fontos az összehasonlításban. Néhány további fontosnak tűnő, sikeres foglalkoztatáspolitikai gyakorlattal rendelkező ország példájától el kellett tekintenünk, mert nem felelnek meg a foglalkoztatás gyors növekedése szerinti kiválasztási kritériumnak. Ezekben az országokban a vizsgált 10 éves időszakban ugyanis – a sikeres politika ellenére – nem volt kiemelkedően gyors a foglalkoztatás növekedése. Ezeknek az országoknak a tapasztalatait más kutatások keretében fontos megvizsgálni.

Tanulmányunk végül a foglalkoztatás növekedése szerint sikeres 5 európai OECD ország példáját mutatja be, és az Európán kívüli országok közül kettőnek a hazai környezetben lehetséges hasznosítását is vizsgáljuk. A tanulmány eredeti feladata 5 ország példájának a vizsgálata volt. Az OECD országok foglalkoztatás növekedését áttekintve azonban azt találtuk, hogy az elemzés teljesebb, a hazai foglalkoztatáspolitikára megbízhatóbb tanulsággal jár, ha a kiválasztás a két leggyorsabban növekvő ország (Chile és Izrael) mellett vizsgálja a fentiekben bemutatott szempontok szerint azonosított öt gyorsan növekvő, és egymástól eltérő tanulsággal szolgáló európai ország példáját is. Az alábbi 7. táblázat összegzi a kiválasztott országok főbb növekedési mutatóit.

7. táblázat

A kutatás során vizsgálandó, gyors foglalkoztatás bővülést mutató országok

	2000-2010 egészére		lineáris növekedési időszakra		
	foglalkoztatás növekedés összesen	évi átlagos foglalkoztatás növekedés	foglalkoztatás növekedés összesen	évi átlagos foglalkoztatás növekedés	időszak
Chile	131,7	3,2	131,7	3,2	2000-2010
Izrael	131,2	3,1	131,2	3,1	2000-2010
Spanyolország	119,3	1,9	131,7	4,5	2000-2007
Írország	109,9	1,0	125,3	3,6	2000-2007
Lengyelország	111,0	1,1	118,1	2,6	2003-2010
Szlovákia	110,1	1,0	112,1	1,7	2000-2007
Ausztria	110,1	1,0	110,1	1,0	2000-2010

Forrás: OECD.StatExtracts és saját számítások

2 A gyorsan növekvő országok főbb foglalkoztatási mutatóinak alakulása

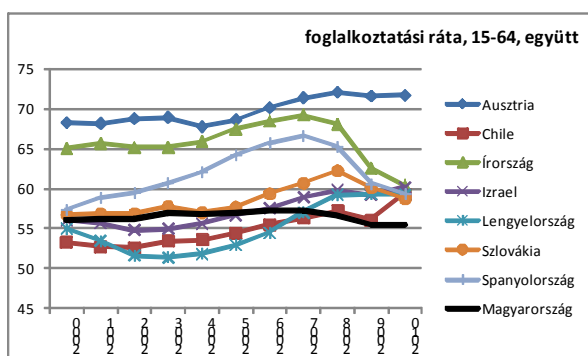
Az egyes kiválasztott országok sikeres foglalkoztatás bővítésének részletes vizsgálata előtt elemezzük és összehasonlítjuk a foglalkoztatás növekedésének alakulását és főbb dimenzióit a kiválasztott országokban és Magyarországon. Összehasonlítjuk a foglalkoztatási indikátorok alakulását nem, életkor, iskolai végzettség valamint további jellemzők alapján, az egyes országok és a magyar adatok közötti hasonlóságokat és különbségeket elemezzük. Figyelemreméltó szerkezeti eltérések rajzolódnak ki, ami az egyes országok sikeres foglalkoztatás növekedésének az értékelésekor és a hazai gyakorlat számára levonható tanulságok vizsgálata során nem hagyható figyelmen kívül.

2.1 A foglalkoztatási ráta változásának fő trendje a kiválasztott országokban

A gyorsan növekvő foglalkoztatottság nagyon eltérő képet mutat az egyes országokban a 15-64 éves népesség egészét vizsgálva. Ausztriában magas a foglalkoztatási ráta és lassan növekszik, ezt a válság sem törte meg. Írorszában és kicsit ettől elmaradva Spanyolországban is magas a foglalkoztatási ráta, a válság az utóbbi két országban gyors csökkenést és visszaesést eredményezett, a foglalkoztatási ráta az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országok szintjére esett vissza. A foglalkoztatási ráta az új EU országok mindegyikében viszonylag alacsony szinten volt az évtized elején és gyorsan növekedett, Szlovákia a Magyarországgal közel azonos szintről kezdett növekedni, Lengyelország számottevően alacsonyabb foglalkoztatási rátája lassan hagyta a korábban magasabb magyarországit. Az Európán kívüli két vizsgált ország esetében is azt látjuk, hogy az alacsony foglalkoztatási ráta indul növekedésnek, mindkét országban a magyarországinál alacsonyabb foglalkozási ráta növekedett gyorsan, Chilében alacsonyabb szintről, Izraelben valamivel magasabb szintről, s mindkét ország gyorsan elhagyta a magyarországi arányt. Eközben Magyarország foglalkoztatási rátája lényegében nem változott és a vizsgált országok középmezőnyéből leszakadt, a foglalkoztatási ráta szerint utolsó helyre (11. ábra).

11. ábra

Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, 15-64 éves népesség összesen, %

Forrás: OECD.StatExtracts

Mindezek alapján az országok a foglalkozási ráta szerint jól elkülöníthető csoportokba sorolhatóak. A statisztikai elemzés során az alábbiakban összefoglalt tipologizálást követjük az egyes dimenziók szerint is, így jól összehasonlítható módon összegezhethetjük végül a vizsgált országokat jellemző foglalkoztatási sajátosságokat, szerkezeti különbségeket a foglalkoztatáspolitiká számára megfogadható tanulságok értelmezésekor.

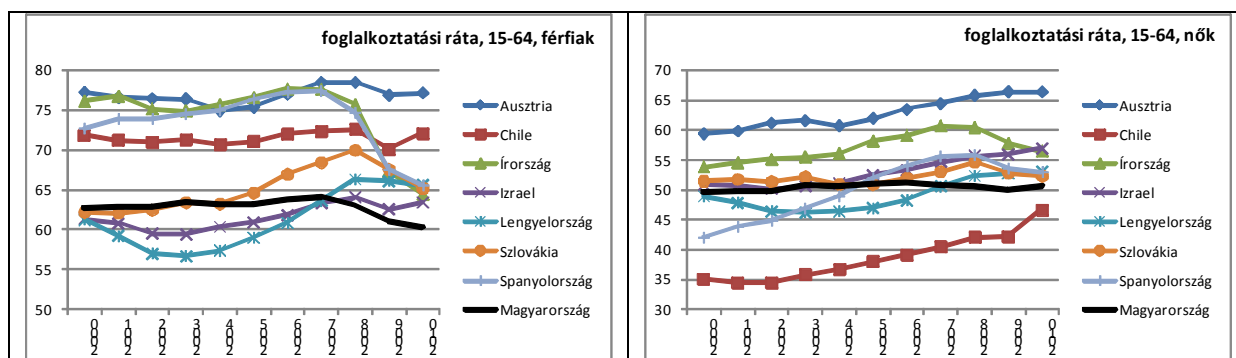
A kiválasztott országok tipológiája:

- A. magas és állandó foglalkoztatási arány: Ausztia
- B. magas foglalkoztatási arány és válságérzékenység: Írország, Spanyolország
- C. alacsony és növekvő foglalkoztatási ráta, EU 8: Lengyelország, Szlovákia
- D. alacsony és növekvő foglalkoztatási ráta, Európán kívüli országok: Izrael, Chile
- E. alacsony és stagnáló foglalkoztatási ráta: Magyarország

Nemek, életkor, képzettség és további jellemzők szerint az egyes ország csoportok karakteres képet mutatnak, és határozottan eltérő az egyes országok foglalkoztatási szerkezete és növekedése. A továbbiakban a fenti tipologizálást követve vizsgáljuk az országok foglalkoztatás növekedésének az alakulását az egyes dimenziókban.

12. ábra

Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, 15-64 éves férfiak, ill. nők, %

Forrás: OECD.StatExtracts

Nemek szerint vizsgálva a foglalkoztatási ráta alakulását nagyon változó képet látunk az egyes országokban. (12. ábra bal és jobb panel)

- A. Ausztia: magas és lassan növekvő foglalkoztatási ráta mindkét nem esetében, nőknél inkább érzékelhető a ráta növekedése, a válság nem érzékelhető.
- B. Írország: magas foglalkoztatási ráta mindkét nem esetében, nőknél növekvő, válság hatására különösen a férfiak foglalkoztatása esett vissza. Spanyolország: magas foglalkoztatási ráta a férfiaknál, alacsony és növekvő ráta a nőknél, válság hatására a férfiaknál esett vissza a foglalkoztatási ráta.
- C. Lengyelország: mindkét nem foglalkoztatási rátája nagyon alacsony a 2000-es évek elején, mindkét nem rátája gyorsan emelkedik az alacsonyabb rátájú országok szintjére, férfiak rátája gyorsabban nő, válság hatása nem érzékelhető. Szlovákia: mindkét nem foglalkoztatási rátája alacsony, férfiaknál gyorsan nő, nőknél lassan, válság férfiaknál inkább érezhető.
- D. Izrael: mindkét nem foglalkoztatási rátája alacsony, nőknél gyorsabban nő, válság hatása nem érzékelhető. Chile: férfiak foglalkoztatási aránya magas, nők rendkívül alacsony és gyorsan nő, válság hatása alig érzékelhető mindkét nem esetében.
- E. Magyarország: mindkét nem esetében alacsony szintű foglalkoztatási ráta, mindkét nem esetében stagnáló, férfiaknál válság hatása érzékelhető.

2.2 A foglalkoztatási mutatók szerkezeti különbségei a kiválasztott országokban: korcsoportonkénti sajátosságok

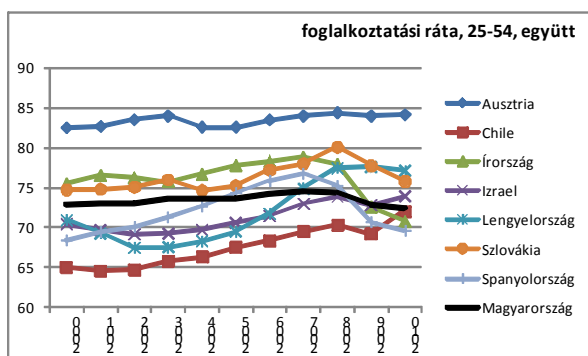
Vizsgáljuk ezek után a legjobb munkavállalási korúak (25-54 éves népesség) foglalkoztatásának alakulását az egyes országokban, majd a fiatalokat (15-24 évesek) és az

időseket (55-64 évesek). Azt vizsgáljuk tehát, hogy a fiatalok vagy az idősebbek foglalkoztatásának sajátos foglalkoztatáspolitikai szabályaitól, az egyes országokat jellemző hagyományoktól, szokásoktól eltekintve hogyan alakult a foglalkoztatás a vizsgált országokban, majd azt nézzük, hogy a fiatal és az idősebb korosztályok foglalkoztatási rátája mennyiben tért el egymástól. A továbbiakban együttesen, majd nemek szerint vizsgáljuk először a legjobb munkavállalási korúak foglalkoztatásának alakulását, majd a két szélső korcsoportét, a gyorsan növekvő foglalkoztatást mutató egyes országokban.

2.2.1 A legjobb munkavállalási korú 25-54 évesek foglalkoztatottsága a foglalkoztatást gyorsan növelő országokban

13. ábra

Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, legjobb munkavállalási korú (25-54 éves) népesség összesen, %

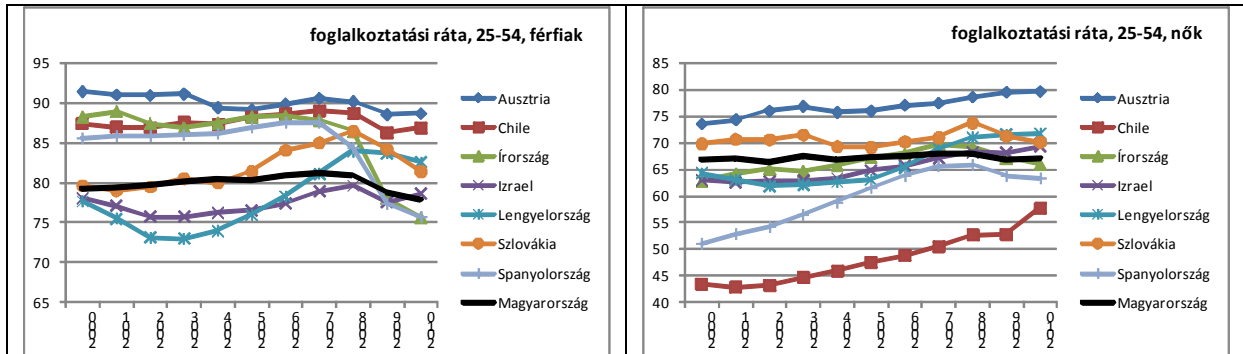
Forrás: OECD.StatExtracts

A legjobb munkavállalási korúak (25-54 évesek) foglalkoztatási rátájának az alakulását együtt vizsgálva az országok egy részében látunk határozott foglalkoztatás növekedést, de ez nem minden ország esetében igaz. (13. ábra)

- A. Ausztria: kiugróan magas és állandó foglalkoztatási ráta, nincs érzhető növekedés, a válság hatása nem érzékelhető.
- B. Írország: közepesen magas és lassan növekvő foglalkoztatási ráta, a válság hatása gyors visszaesést jelentett.
Spanyolország: évtized elején alacsony foglalkoztatási ráta gyorsan növekedett, a válság hatása gyors visszaesést eredményezett.
- C. Lengyelország: az évtized elején alacsony foglalkoztatási ráta gyorsan növekedett, a válság hatása nem érzékelhető, bár a növekedés megtorpan.
Szlovákia: közepesen magas és lassan növekvő foglalkoztatási ráta, a válság hatására érzékelhető visszaesés.
- D. Izrael: alacsony és folyamatosan emelkedő foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzékelhető.
Chile: nagyon alacsony és folyamatosan emelkedő foglalkoztatási ráta, a válság hatása nem érzékelhető.
- E. Magyarország: közepesen magas foglalkoztatási ráta, az időszak egészében stagnálás, az időszak végére lemaradás a legalacsonyabb rátájú országok szintjére.

14. ábra

Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, legjobb munkavállalási korú (25-54 éves) férfiak, ill. nők, %

Forrás: OECD.StatExtracts

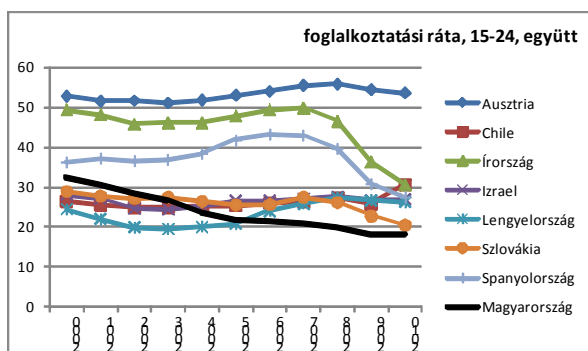
Nemek szerint vizsgálva a legjobb munkavállalási korúak (25-54 évesek) foglalkoztatásának alakulását, a korábbi képet tovább árnyalhatjuk (14. ábra bal és jobb panel).

- A. Ausztria: a férfiak és a nők foglalkoztatási rátája is nagyon magas, a nők foglalkoztatási rátája folyamatosan növekszik, a férfiaké stabil, kissé hullámzó, férfiaknál a válság hatására kicsi visszaesés érezhető.
- B. Írország: A férfiak foglalkoztatási rátája nagyon magas, a válság hatására gyorsan csökkent az alacsony rátájú országok szintjére, a nők foglalkoztatási rátája közepes és fokozatosan növekvő, válság hatására a növekedés megáll.
Spanyolország: nagyon magas a foglalkoztatási ráta, a válság hatására gyorsan csökken az alacsony rátájú országok szintjére, az évtized elején a nők foglalkoztatási aránya nagyon alacsony, nagyon gyorsan növekszik, a válság hatására a növekedés megtorpan.
- C. Lengyelország: a férfiak foglalkoztatási aránya az évtized elején nagyon alacsony, gyorsan nő, nők rátája a középmezőnybe tartozott az évtized elején és fokozatosan emelkedik, válság hatása nem érezhető egyik nem esetében sem.
Szlovákia: a férfiak foglalkoztatási rátája az alacsony középmezőnybe tartozott az évtized elején, gyorsan növekedett, a válság hatására gyorsan visszaesett, a nők foglalkoztatási aránya magas és állandó, válság hatása alig érződik.
- D. Izrael: férfiak foglalkoztatási rátája alacsony és lassan emelkedik, válság hatása alig érződik, a nők rátája a középmezőnybe tartozik és folyamatosan emelkedik.
Chile: férfiak foglalkoztatási rátája nagyon magas, a válság hatására kicsit visszaesett, a nők rátája nagyon alacsony és gyorsan növekszik, messze elmarad a többi országtól.
- E. Magyarország: férfiak foglalkoztatási rátája az évtized elején az alsó középmezőnybe tartozott, stagnált, a válság hatására csökkent és fokozatosan lemaradt a többiektől, a nők rátája a középmezőnybe tartozott, stagnál.

2.2.2 A fiatalok foglalkoztatottsága a gyors foglalkoztatást növelő országokban

15. ábra

A fiatalok (15-24 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, %

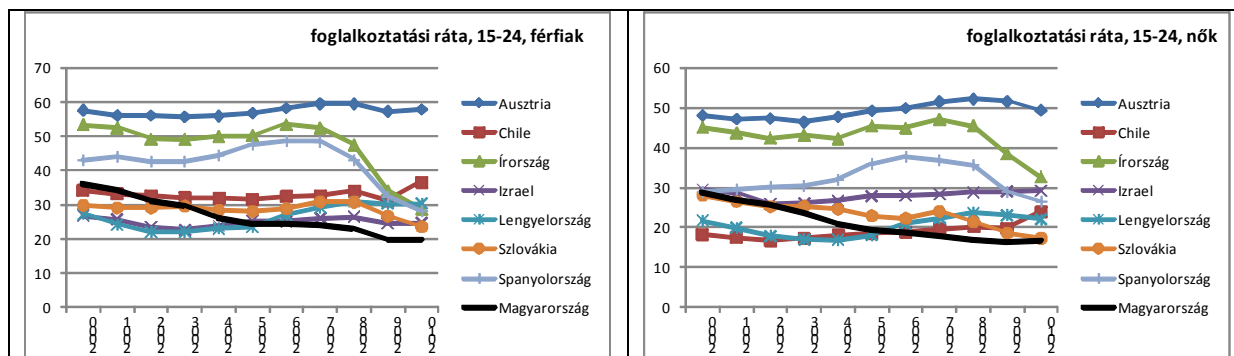
Forrás: OECD.StatExtracts

A fiatalok – 25 év alattiak – együttes foglalkoztatási rátáját vizsgáljuk az egyes országokban, az előzőekhez hasonlóan, és határozott különbségeket látunk. (15. ábra)

- Ausztria: a fiatalok foglalkoztatási rátája is magas, és állandó, enyhén és folyamatosan növekszik a válság hatása alig érezhető,
- Írország: magas és állandó a fiatalok foglalkoztatási rátája, a válság hatására gyorsan visszaesik az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országok szintjére.
Spanyolország: az évtized elején közepesen magas és növekvő a foglalkoztatási ráta, a válság hatására gyorsan visszaesik az alacsonyabb foglalkoztatási rátájú országok szintjére.
- Lengyelország: alacsony és fokozatosan növekvő foglalkoztatási arány, az alacsony foglalkoztatási rátájú országok átlagos szintjére, a válság hatása nem érezhető.
Szlovákia: alacsony és stagnáló foglalkoztatási ráta, a válság hatására kicsit visszaesik.
- Izrael: alacsony és stagnáló foglalkoztatási ráta, a válság hatása nem érezhető.
Chile: alacsony és stagnáló foglalkoztatási ráta, a válság hatása nem érezhető.
- Magyarország: az évtized kezdetén közepesen alacsony foglalkoztatási ráta, folyamatosan és az évtized végére a legalacsonyabbra csökken, válság hatása külön nem érzékelhető.

16. ábra

A fiatalok (15-24 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban férfiak, ill. nők, %

Forrás: OECD.StatExtracts

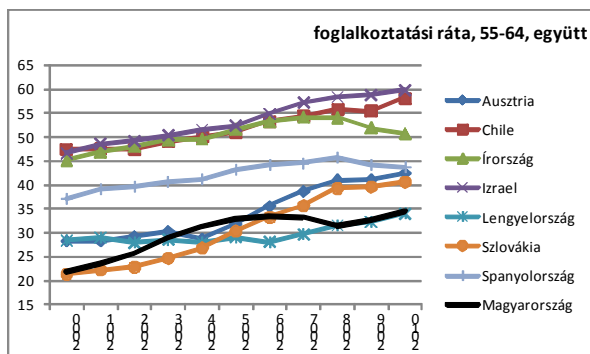
A fiatalok foglalkoztatási rátájának az alakulását nemek szerint vizsgáljuk az alábbiakban. Láttuk, hogy a fiatalok foglalkoztatása országonként nagyon eltér, nemenként kevés a különbség, bár néhány országban eltér a fiatal férfiak és nők foglalkoztatása (16. ábra bal és jobb panel)

- A. Ausztria: mindkét nem esetében magas és állandó a foglalkoztatási ráta, nőké kicsit alacsonyabb és gyorsabban nő, válság hatása nem érezhető.
- B. Írország: mindkét nem esetében magas foglalkoztatási ráta, válság hatására gyors csökkenés mindkét nem esetében.
Spanyolország: férfiak foglalkoztatási rátája magas, növekedés a válság előtt, válság hatására gyors visszaesés, a nők foglalkoztatási rátája közepesen alacsony az évtized elején, gyorsan emelkedik, a válság hatására visszaesik.
- C. Lengyelország: alacsony foglalkoztatási ráta, és lassú növekedés mindkét nem esetében, így az alacsony középmezőnyt éri el, válság hatása nem érezhető.
Szlovákia: alacsony foglalkoztatási ráta mindkét nem esetében, férfiaknál nincs növekedés és a válság hatására csökkent, nők foglalkoztatási rátája folyamatosan csökkent, válság hatására felgyorsult.
- D. Izrael: férfiaknál alacsony és stagnáló foglalkoztatási ráta, nőknél közepes szintű a foglalkoztatási ráta és folyamatosan emelkedik.
Chile: férfiak foglalkoztatási rátája közepesen magas, stagnál, nőké alacsony és alig emelkedik
- E. Magyarország: mindkét nem esetében az évtized kezdetén közepesen alacsony foglalkoztatási ráta, folyamatosan csökken mindkét nem esetében a ráta és az évtized végére a legalacsonyabbra csökken, válság hatása külön nem érzékelhető.

2.2.3 Az időskorúak foglalkoztatottsága

17. ábra

Az idős munkavállalók (55-64 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, %

Forrás: OECD.StatExtracts

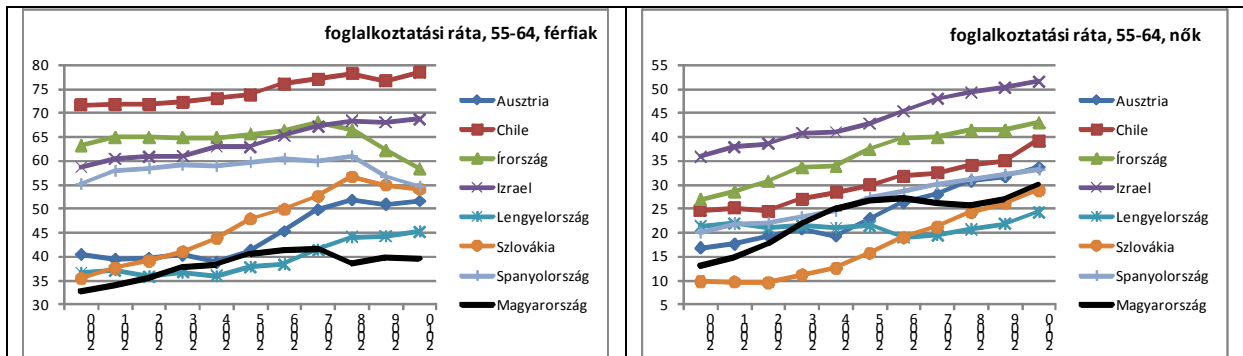
Az idősebb (55-64 éves) munkavállalók foglalkoztatási rátáját vizsgálva egységes a kép, az országok zömében határozott a növekedés, az országok között azonban nagyon jelentősek a szerkezeti eltérések, az alábbiakban ezt tekintjük át részletesen (17. ábra).

- A. Ausztria: az évtized elején alacsony az idős foglalkoztatási rátája, és gyorsan növekedik az arány, válság hatására megtorpan a növekedés.
- B. Írország: magas és növekvő az idős foglalkoztatása az évtized elejétől, válság hatására visszaesik.
Spanyolország: évtized elején a középmezőnyben volt a foglalkoztatottak aránya, folyamatosan növekszik, válság hatására növekedés megtorpan.

- C. Lengyelország: alacsony foglalkoztatási ráta, lassan növekszik.
Szlovákia: az évtized elején nagyon alacsony foglalkoztatási ráta, nagyon gyors a növekedés, a válság hatására lelassul.
- D. Izrael: nagyon magas és folyamatosan növekvő foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzékelhető.
Chile: nagyon magas és folyamatosan növekvő foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzékelhető.
- E. Magyarország: az évtized elején nagyon alacsony foglalkoztatási ráta, folyamatosan emelkedik, kis megtorpanással időközben, a válság hatása nem látszik.

18. ábra

Az idős munkavállalók (55-64 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak, ill. nők, %

Forrás: OECD.StatExtracts

Vizsgáljuk tovább az időskorúak foglalkoztatását, megvizsgáljuk nemenként, milyen sajátosságokat látunk az egyes vizsgált országokban (18. ábra bal és jobb panel).

- A. Ausztria: mindkét nem esetében alacsony foglalkoztatási ráta az évtized elején, folyamatosan és gyorsan növekszik mindkét nem esetében, válság hatása nem érzékelhető
- B. Írország: férfiak foglalkoztatási rátája magas és állandó, válság hatására visszaesik, nők foglalkoztatási rátája az évtized elején a felső középmezőnybe tartozott, folyamatosan és gyorsan emelkedik, és az élvonalba tartozik.
Spanyolország: Az írek mintájára hasonlít a szerkezet, férfiak foglalkoztatási rátája elég magas, elmarad az írekétől, és állandó, a válság hatására kicsit visszaesik, nők foglalkoztatási rátája az évtized elején a középmezőnybe tartozott, folyamatosan és gyorsan emelkedett.
Lengyelország: a férfiak foglalkoztatási rátája alacsony és kicsit emelkedik, a nőké a középmezőnybe tartozott az évtized elején, azóta stagnál és így a többi vizsgált országhoz képest lemaradt.
- Szlovákia: mindkét nem esetében különösen alacsony foglalkoztatási ráta és gyorsan növekvő arány a jellemző, a férfiaknál az alacsony arány a felső középmezőnybe emelkedett, a nőknél a növekedés ellenére is alacsony még az arány, a válság hatása nem látszik.
- C. Izrael: mindkét nem esetében magas és növekvő foglalkoztatási ráta, a férfiaknál az élmezőnyben, a nőknél messze a legmagasabb a foglalkoztatási ráta.
Chile: mindkét nem esetében magas és növekvő foglalkoztatási ráta, a férfiaknál messze a legmagasabb az arány, a nőknél a felső középmezőnyben van, a válság hatása nem érzékelhető.

- D. Magyarország: az évtized elején mindkét nem esetében alacsony foglalkoztatási ráta, a férfiaknál szerény növekedés után az időszak közepére a ráta növekedése megáll és a többi országtól lemarad, a foglalkoztatási ráta a legalacsonyabb lesz, a nők esetében az évtized elejétől gyors növekedés, majd az időszak közepétől ez a trend leáll, a foglalkoztatási ráta az emelkedés ellenére az országok között az alacsonyak közé tartozik.

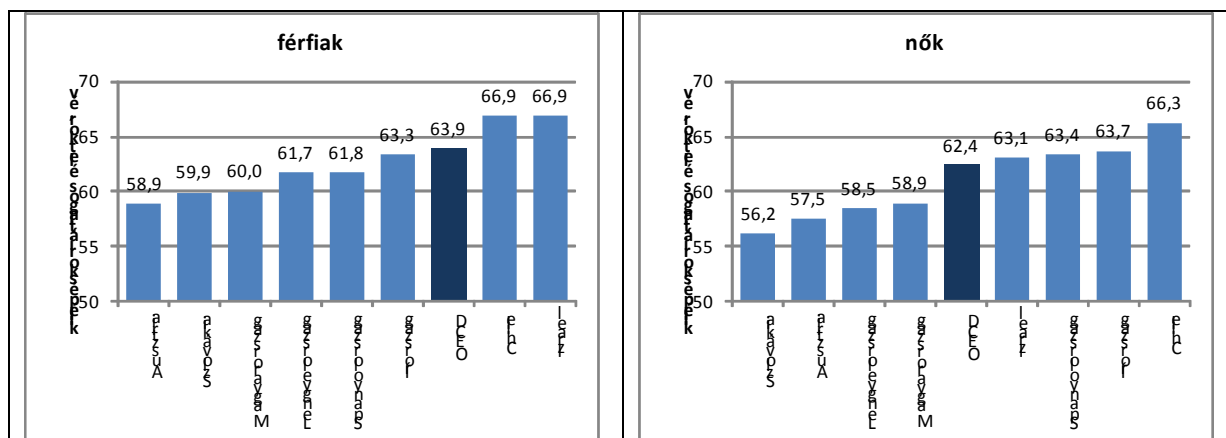
2.2.4 Munkapiacról kilépés: életkor szerinti eltérések a kiválasztott országokban

Az idősök foglalkoztatási aránya és az egyes országokban a munkaerőpiacról kilépés szokásos effektív életkora, az az életkor tehát, amikor ténylegesen kilépnek az idősök a munkaerőpiacról (amely nem esik egybe a tényleges nyugdíjkorhatárral, attól rendszerint elmarad, bár vannak olyan országok is, ahol az effektív nyugdíjkorhatár magasabb, mint a tényleges).

Az idősök foglalkoztatási rátájában látott jelentős különbségre fontos magyarázat a munkaerőpiacról kilépéskor átlagos effektív életkor, ezt mutatjuk be az OECD adatok alapján a 19. ábrán. A tényleges nyugdíjszabályozástól és egyéb szabályozási intézményi feltételektől itt eltekintve azt látjuk, hogy a munkaerőpiac elhagyásakor jellemző átlagos életkor nagyon eltér országok és nemek szerint. A férfiaknál messze a legmagasabb a vizsgált országok közül Chile és Izrael, ahol a munkaerőpiacot átlagosan nagyon magas (közel 67 éves) életkorban hagyják el. Ausztriában különösen, de Szlovákiában és Magyarországon is közel ugyanolyan alacsony életkorban (60 év alatt) hagyják el a férfiak a munkaerőpiacot. A nőknél Chilében különösen magas az effektív kilépéskori életkor, (a férfiakhoz hasonlóan közel 67 év), és rendkívül alacsony Szlovákiában, de Ausztriában, Lengyelországban és Magyarországon sem éri el a 60. évet.

19. ábra

A munkaerőpiacról kilépéskori effektív életkor a vizsgált országokban 2009-ben, férfiak, ill. nők, év

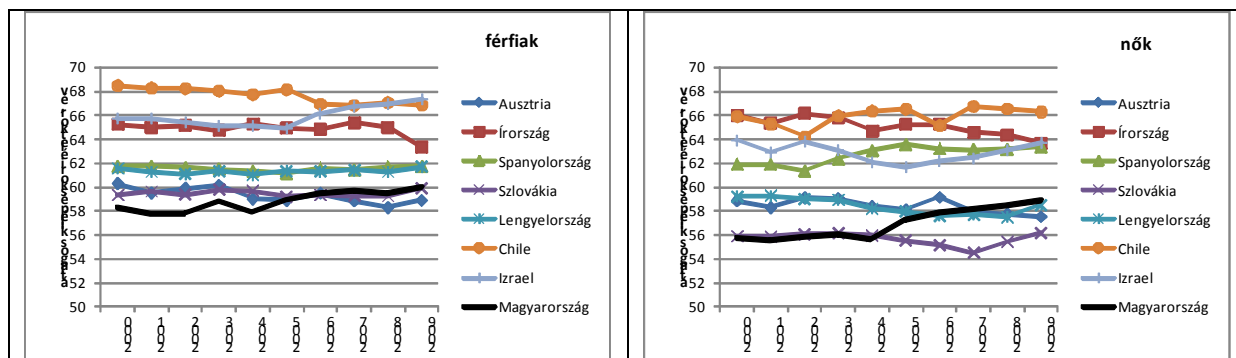
Forrás: Pensions at a Glance 2009: Retirement-Income Systems in OECD Countries, OECD 2009

A munkaerőpiacot elhagyók effektív életkora mellett azt is megnéztük, hogy időben változott-e az országok bármelyikében a munkaerőpiacról kilépéskor jellemző effektív életkor, ez ugyanis jelentős részben magyarázhatja az idős korosztály foglalkoztatási rátájának az alakulását. Ezt mutatja be a 20. ábra. Azt látjuk, hogy jelentős átrendeződés az elmúlt 10 évben nem nagyon történt, az egyes országokban kialakult magas vagy alacsonyabb munkaerőpiacról kilépéskori effektív életkorban. Magyarországon volt a leglátványosabb növekedés az életkorban, és ez eredményezhette az előzőekben a 18. ábra látott foglalkoztatási ráta növekedést a 2000-es évek első felében. Szlovákiában láthatunk a nők –

amúgy is rendkívül alacsony – kilépéskori életkorában számottevő csökkenést az időszak végén, Izraelben az időszak elején, és a férfiaknál a magas életkorban kilépő férfiak esetében kisebb változásokat (Chilében és Írországban csökkenést, Izraelben emelkedést).

20. ábra

A munkaerőpiacról kilépéskori effektív életkor a vizsgált országokban 2000-2009, férfiak, ill. nők, év

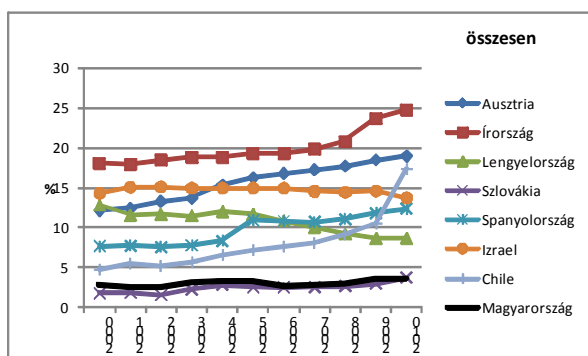
Forrás: OECD becslés nemzeti források alapján

2.3 Teljes- és részmunkaidős foglalkoztatás a kiválasztott országokban

A foglalkoztatási rátát a teljes, illetve a részmunkaidős foglalkoztatás aránya számottevően befolyásolja. Ezért egy alfejezet erejéig ki kell térnünk arra, hogy az egyes vizsgált országokban a részmunkaidős foglalkoztatásnak van-e jelentősége. (Az adatok a részmunkaidő ún. általános definíciójára vonatkoznak, tehát a 30 óránál kevesebbet foglalkoztatottak a részmunkaidősök, és nem az ország definíciók szerint értelmezett részmunkaidősök). Vizsgáljuk a korábbiak szerint az egyes országok sajátos arányait a részmunkaidős foglalkoztatottak között.

21. ábra

A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

Az összes foglalkoztatotton belül vizsgáljuk először a részmunkaidősök arányát. Az országok között nagy a szóródás, az alig néhány százaléknál részmunkaidős foglalkoztatástól a foglalkoztatottak egyötödét meghaladó részmunkaidős foglalkoztatásig. Ezt a 21. ábra mutatja.

- Ausztria: magas és folyamatosan növekvő a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya, az időszak kezdetén még 15% alatt volt az arány, és az időszak végére megközelítette a 20%-ot, a válság hatása nem érzékelhető.
- Írország: rendkívül magas a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya, az időszak során lassan és folyamatosan kicsit növekedett is. A válság hatására a

részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya 5 százalékpontot emelkedett az időszak végén.

Spanyolország: a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az országok középmezőnyébe tartozik, kicsit emelkedett az évtized második felében, a válság hatása nem érzékelhető.

- C. Lengyelország: a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az országok felső középmezőnyébe tartozik, folyamatosan és lassan csökkent az évtized folyamán, a válság hatása nem érzékelhető.

Szlovákia: a részmunkaidős foglalkoztatás rendkívül alacsony és nem változik, szerepe lényegében marginális.

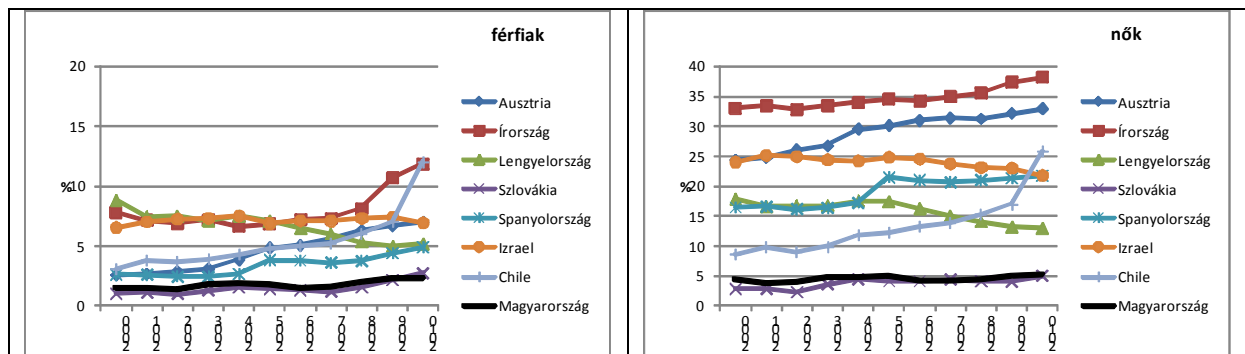
- D. Izrael: a részmunkaidős foglalkoztatás az évtized elején a vizsgált országok között a felső harmadba tartozott, nem változott lényegesen, kicsit csökkent és az időszak végére lemaradt más vizsgált országokhoz képest, ahol a részfoglalkoztatottak aránya emelkedett.

Chile: alacsony-közepes a részfoglalkoztatottak aránya az időszak elején, folyamatosan emelkedett, a válság időszakában a részmunkaidő aránya megugrott, és elérte a magas részmunkaidős vizsgált országokét.

- E. Magyarország: a részmunkaidős foglalkoztatás rendkívül alacsony és nem változik, szerepe lényegében marginális.

22. ábra

A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból, férfiak és nők, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

A továbbiakban nemek szerint vizsgáljuk tovább a részmunkaidős foglalkoztatás szerepét, arányát az egyes vizsgált országokban. Azt látjuk, hogy a kép tovább árnyalódik, a részmunka szerepe, aránya az egyes országokban nagy eltéréseket mutat (22. ábra bal és jobb panel).

- A. Ausztria: a férfiak részmunkaidős foglalkoztatása a felső középbe tartozott az időszak elején, folyamatosan és elég gyorsan emelkedik, a nők részmunkaidős foglalkoztatása az időszak elején is magas, folyamatosan emelkedik, a válság hatása egyik nem esetében sem látszik.

- B. Írország: magas a férfiak szokásos részmunkaidős foglalkoztatásához képest a részmunkaidősök aránya, a válság előtt állandó, a válság hatására az arány gyorsan emelkedett, a nők részmunkaidős foglalkoztatása nagyon magas, az időszak elején is, a válság előtt nagyon kicsit emelkedett, a válság hatására gyorsabban nő. Spanyolország: mindkét nem részmunkaidős foglalkoztatása a vizsgált országok között közepes jelentőségű, és állandó, 2005-ben mindkét nem esetében ugrás történt és az arány megemelkedett.

- C. Lengyelország: az időszak elején a férfiak részmunkaidős foglalkoztatásának az aránya magas volt, folyamatosan csökkent a közepes arányban részmunkaidősöket foglalkoztatók szintjére, a nők részmunkaidős foglalkoztatottságának az aránya közepes volt az időszak elején, de folyamatosan csökken itt is arány, az időszak végén már az alsó közepes arány lett a jellemző.
Szlovákia: a részmunkaidős foglalkoztatás mindkét nem esetében rendkívül alacsony és nem változik, szerepe lényegében marginális.
- D. Izrael: a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya a férfiaknál magas, a nőknél az arány elég magas, az országok között a felső átlagos országok közé tartozik, a férfiak részmunkaidős foglalkoztatásának az aránya stabil, a nőknél folyamatosan csökken.
Chile: a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya közepes mindkét nem esetében, a férfiaknál az arány inkább tartozik az átlagba, a nőknél inkább az átlagtól kicsit elmarad, folyamatosan emelkedik, a válság hatására mindkét nem esetében megugrott az arány.
- E. Magyarország: a részmunkaidős foglalkoztatás mindkét nem esetében rendkívül alacsony és nem változik, szerepe lényegében marginális.

Az elemzésünket itt nem strukturáljuk tovább életkor szerint, elegendő azt tudnunk, hogy az egyes országokban a részmunkaidős foglalkoztatásnak mi a jelentősége. Az elemzésből azt is látjuk, hogy a foglalkoztatás egyes országokban a fiatalabb illetve az idősebb korcsoportokban jobban eltér, mint a legjobb munkavállalási korúak között. A részmunkaidős foglalkoztatás szerkezetének és jelentőségének részletes elemzése ezen a ponton túlmutat a tanulmány feladatán. A továbbiakban vizsgáljuk a foglalkoztatás országok szerinti eltéréseit, az iskolázottság szerinti strukturális különbségeket az egyes országokban.

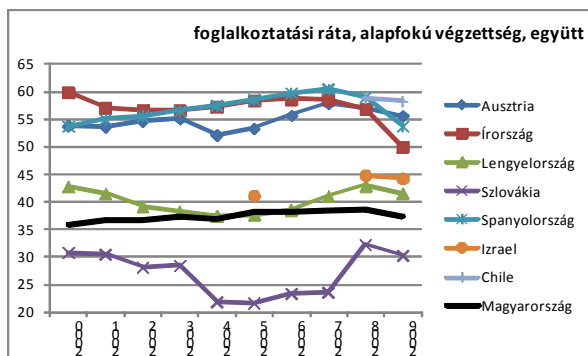
2.4 A foglalkoztatási mutatók szerkezeti különbségei a kiválasztott országokban: iskolázottság szerinti sajátosságok

Iskolai végzettség és nemek szerint vizsgálva a foglalkoztatottság szintjét jelentős eltéréseket látunk az egyes országok között. A különböző szintű iskolázottsági csoportokhoz tartozók foglalkoztatási rátájának alakulása nagymértékben magyarázza a vizsgált országokban a teljes foglalkoztatottsági ráta alakulását és szorosan összefügg egy adott ország foglalkoztatáspolitikai gyakorlatával. Fontos kérdés, de erre az országtanulmányok keretében térünk majd ki, hogy az egyes iskolázottsági csoportok milyen formában kötődnek a munkapiachoz, milyen formában és munkaviszonyban dolgoznak.

2.4.1 Alapfokú végzettségűek foglalkoztatottsága

23. ábra

Az alapfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, 2000-2010, %

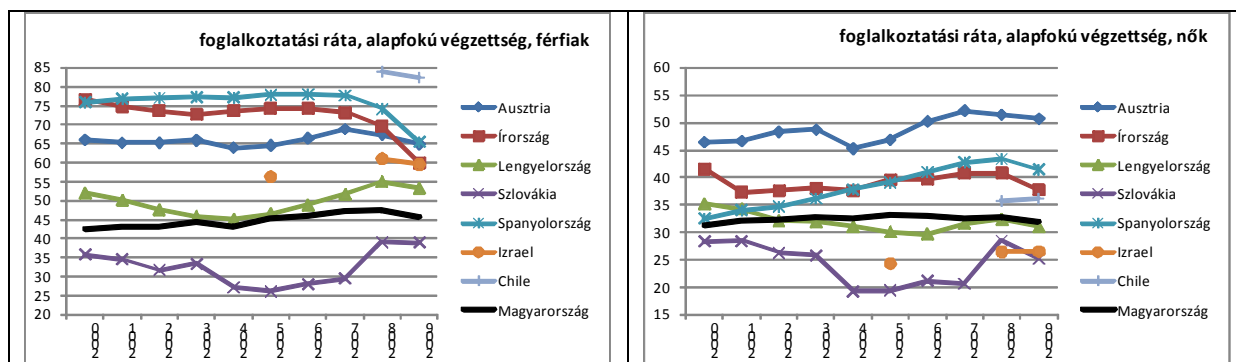
Forrás: OECD.StatExtracts

Az, hogy az *alacsony képzettséggel rendelkezők* találnak-e munkát egy-egy országban, a foglalkoztatottság szintjében látott különbségeket – sok egyéb tényező mellett – meghatározza. Ezért mindenekelőtt ezt vizsgáljuk, eltekintve annak részletesebb elemzésétől, hogy az egyes országokban mekkora arányt jelent a legfeljebb alapfokú végzettségű népesség. Ezt a 23. ábra mutatja be.

- A. Ausztria: magas és állandó foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzékelhető.
- B. Írország: magas és állandó foglalkoztatási ráta, válság időszakában visszaesés.
Spanyolország: magas és állandó kicsit növekvő foglalkoztatási ráta, válság időszakában visszaesés.
- C. Lengyelország: alacsony és enyhén növekvő foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzékelhető.
Szlovákia: nagyon alacsony és hullámzó foglalkoztatási ráta.
- D. Izrael: közepesen magas, növekvő foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzhető.
Chile: magas és állandó foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzhető.
- E. Magyarország: alacsony és állandó foglalkoztatási ráta, válság hatása nem érzhető.

24. ábra

Az alapfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak és nők, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

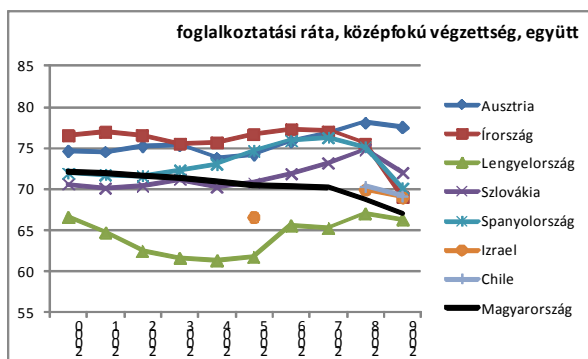
Az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztatottsága nemek szerint számottevő eltérést mutat néhány országban, míg kevés az eltérés nemek szerint az országok másik részében (24. ábra bal és jobb panel).

- A. Ausztria: a férfiak foglalkoztatási rátája magas és állandó, a nők is magas, de számottevően elmarad a férfiakétól, és növekszik, válság hatása nem érzékelhető.
- B. Írország: a férfiak foglalkoztatási rátája nagyon magas, és állandó, a válság hatására visszaesett, a nők foglalkoztatási rátája közepes szintű és állandó, a válság hatása csak kicsit érzékelhető.
Spanyolország: a férfiak foglalkoztatási rátája nagyon magas, és állandó, a válság hatására visszaesett, a nők foglalkoztatási rátája közepes szintű és növekvő, a válság hatására megtorpant.
- C. Lengyelország: a férfiak foglalkoztatási rátája alacsony és növekvő, a válság hatása kicsit érzékelhető, a nők foglalkoztatási rátája alacsony és állandó.
Szlovákia: a férfiak és a nők foglalkoztatási rátája is nagyon alacsony és hullámzó, a válságtól független.
- D. Izrael: a férfiak foglalkoztatási rátája közepes és növekvő, a nők foglalkoztatási rátája nagyon alacsony és állandó azokra az évekre, ahol van adat.
Chile: a férfiak foglalkoztatási rátája nagyon magas, a nőké közepes.
- E. Magyarország: a férfiak foglalkoztatási rátája alacsony és állandó, a válság hatása nem igazán érzékelhető, a nők foglalkoztatási rátája alacsony és állandó.

2.4.2 Középfokú végzettségűek foglalkoztatottsága

25. ábra

A középfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

A foglalkoztatottak legnagyobb része középfokú végzettségű, ezért különösen fontos annak vizsgálata, hogy a középfokú végzettségűek foglalkoztatottsági aránya mekkora és hogyan változik. Ezt a 25. ábra mutatja.

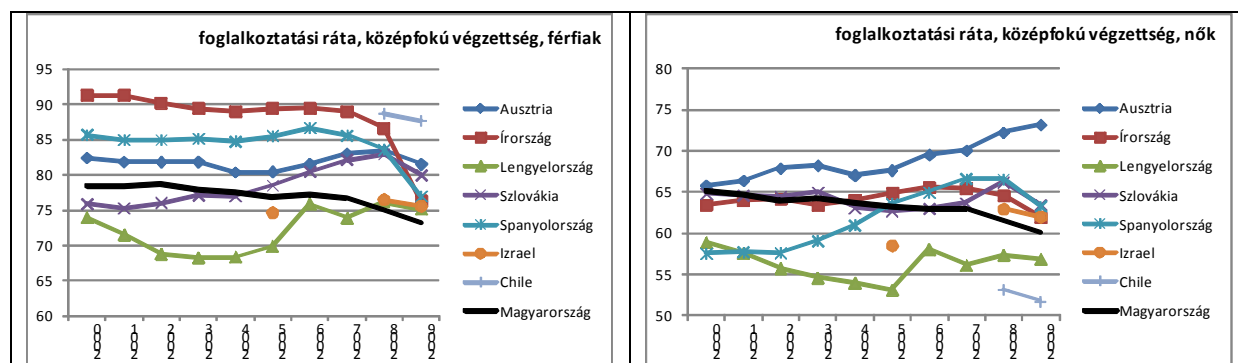
- A. Ausztria: a foglalkoztatási ráta folyamatosan emelkedik, közepes szintről a magas szintre, válság hatása nem érzékelhető.
- B. Írország: magas a foglalkoztatottsági ráta és a válság időszakában visszaesett.
Spanyolország: a foglalkoztatási ráta folyamatosan emelkedik, közepes szintről a magas szintre, a válság hatására visszaesett.
- C. Lengyelország: nagyon alacsony a foglalkoztatási ráta, az időszak közepétől növekvő és eléri az alacsony-közepes foglalkoztatási rátájú országok szintjét, válság hatása nem érzékelhető.
Szlovákia: közepes és állandó foglalkoztatási ráta a vizsgált időszak első felében,

majd folyamatosan növekszik, a közepes szintről közelíti a magas szintre. A válság hatására visszaesik a foglalkoztatottság.

- D. Izrael: alacsony-közepes foglalkoztatási ráta, azon évek alapján, ahol van adat lassan növekvő, a válság hatása nem érzékelhető.
Chile: alacsony-közepes foglalkoztatási ráta, azon évek alapján, ahol van adat.
E. Magyarország: közepes és folyamatosan csökkenő foglalkoztatási ráta, a válság hatására a csökkenés tovább növekedett.

26. ábra

A középfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak és nők, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

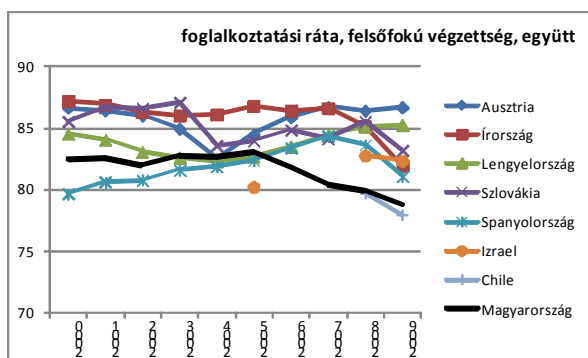
Nemenként vizsgálva a középfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájának az alakulását ismét azt látjuk, hogy az országok egy részében hasonló a foglalkoztatási ráta alakulása mindkét nem esetében, míg más országok nagyon eltérő a foglalkoztatottak aránya nemenként.

- A. Ausztria: a férfiak foglalkoztatási rátája közepes és állandó, kicsit emelkedik, a nők foglalkoztatási rátája a nőkhöz képest magas, bár elmarad a férfiakétól, és gyorsan emelkedik.
B. Írország: a férfiak foglalkoztatási rátája nagyon magas, és állandó, a válság hatására gyorsan visszaesett az alacsony foglalkoztatási rátájú országok szintjére. A nők foglalkoztatási rátája közepes, és állandó, a válság hatására kicsit visszaesett.
Spanyolország: a férfiak foglalkoztatási rátája magas, és állandó, a válság hatására visszaesett az alacsony foglalkoztatási rátájú országok szintjére, a nők foglalkoztatási rátája az évtized elején még alacsony volt, és folyamatosan növekedett, az országok között magas szintre, a válság időszakában kicsit visszaesett.
C. Lengyelország: a férfiak és a nők foglalkoztatási rátája is alacsony, az időszak közepétől növekedett, de a vizsgált országok között alacsony maradt, a válság időszakában stagnált.
Szlovákia:
D. Izrael: a férfiak és a nők foglalkoztatási rátája is alacsony, mindkét nem esetében kicsit emelkedik azokban az években, amire van adat.
Chile: a férfiak foglalkoztatási rátája rendkívül magas, a nők foglalkoztatási rátája rendkívül alacsony azokra az évekre, amikor van adat.
E. Magyarország: a férfiak foglalkoztatási rátája közepes szintről lassan csökken, az időszak végére az országok között a legalacsonyabb, a nők foglalkoztatási rátája a nők között az időszak elején magas volt, lassan csökkent, és az országok között a közepes szintre. A férfiak és a nők foglalkoztatási rátája is csökkent a válság időszakában.

2.4.3 Felsőfokú végzettségűek foglalkoztatottsága

27. ábra

A felsőfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, 2000-2010, %

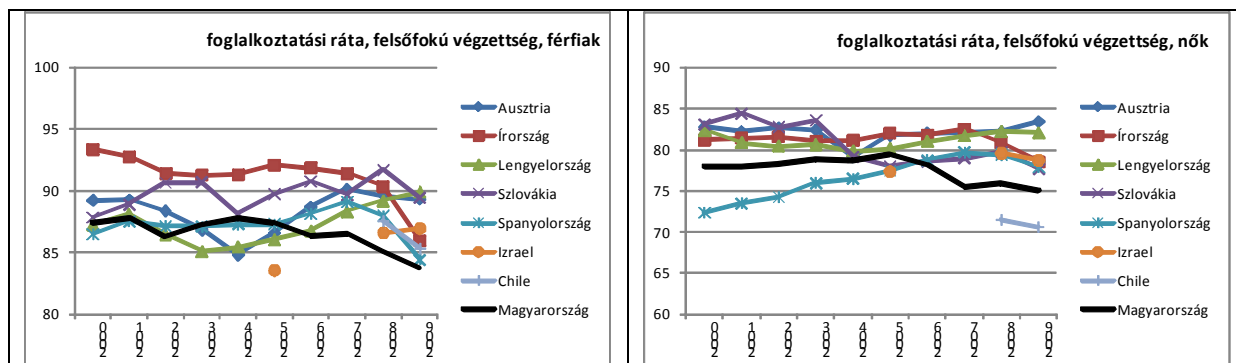
Forrás: OECD.StatExtracts

A felsőfokú végzettségűek foglalkoztatási rátája magas az országok mindegyikében, de mégis jelentősek az eltérések az országok között.

- A. Ausztria: az időszak elején magas, majd csökkent és ismét emelkedett a foglalkoztatási ráta, a válság hatása nem érzékelhető
- B. Írország: a foglalkoztatási ráta rendkívül magas és állandó, a válság időszakában közepes szintre csökkent
Spanyolország: a foglalkoztatási ráta az országok között az időszak elején a legalacsonyabb volt, és folyamatosan emelkedik a közepesen magas szintre, a válság időszakában visszaesett a közepesen alacsony szintre.
- C. Lengyelország: a foglalkoztatási ráta az időszak legelején csökkent, majd folyamatosan emelkedik a közepes szintről az időszak végére magas szintre
Szlovákia: az időszak elején magas foglalkoztatási ráta az időszak közepére visszaesett a közepes szintre és a válság időszakában kicsit tovább csökkent
- D. Izrael: alacsony foglalkoztatási ráta, emelkedik a közepes szintre azon évek alapján, amire van adat
Chile: alacsony foglalkoztatási ráta azokban az években, amire van adat az időszak végére
- E. Magyarország: az időszak elején közepesen alacsony foglalkoztatási ráta, 2005 után gyorsan és folyamatosan csökken, az időszak végén a foglalkoztatási ráta az országok között nagyon alacsony.

28. ábra

A felsőfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak és nők, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

A felsőfokú végzettségűek között nemek szerint is jelentősek a különbségek, a nők foglalkoztatási rátája még ebben a magasan kvalifikált csoportban is elmarad a férfiakétól.

A. Ausztria: férfiak foglalkoztatási rátája az országok között közepesen magas, az időszak közepén visszaesett majd ismét emelkedett, a nők foglalkoztatási rátája magas az országok között.

B. Írország: a férfiak és a nők foglalkoztatási rátája is magas és állandó, a férfiak foglalkoztatási rátája az időszak végén visszaesett az alacsony foglalkoztatási rátájú országok szintjére, a nők esetében a csökkenés miatt a közepes szintre esett a foglalkoztatási ráta.

Spanyolország: közepes szintű a férfiak foglalkoztatási rátája, az időszak elején alacsony, emelkedik, a válság időszakában visszaesik az alacsony szintre. A nők foglalkoztatási rátája az időszak elején nagyon alacsony, az országok között messze a legalacsonyabb, folyamatosan emelkedik az időszak végére közepes szintre.

C. Lengyelország: a férfiak foglalkoztatási rátája alacsony az időszak elején, 2003-tól folyamatosan emelkedik a magas foglalkoztatási rátájú országok közé. A nők foglalkoztatási rátája közepesen magas az időszak elején, kicsit emelkedik a magas foglalkoztatási rátájú országok közé.

Szlovákia: a férfiak foglalkoztatási rátája magas és kicsit hullámzó, a nők foglalkoztatási rátája az időszak elején magas, az időszak közepén visszaesik a közepes szintű foglalkoztatási rátájú országok szintjére.

D. Izrael: mindkét nem esetében alacsony, és azon évek alapján, amit ismerünk a foglalkoztatási ráta emelkedik mindkét nem esetében.

Chile: a férfiak foglalkoztatási rátája alacsony, a nőké rendkívül alacsony és messze elmarad a többi országtól azokra az évekre, amire van ismert adat (az időszak végén).

E. Magyarország: a férfiak foglalkoztatási rátája alacsony volt az országok között az időszak elején, az időszak közepétől csökken és a legalacsonyabb a vizsgált országok között. A nők foglalkoztatási rátája alacsony volt az időszak elején, csak a rendkívül alacsony spanyol ráta volt alacsonyabb, és az időszak közepétől az arány csökken, az országok között itt a legalacsonyabb a foglalkoztatási ráta, csak az extrém alacsony chilei arány marad el ettől.

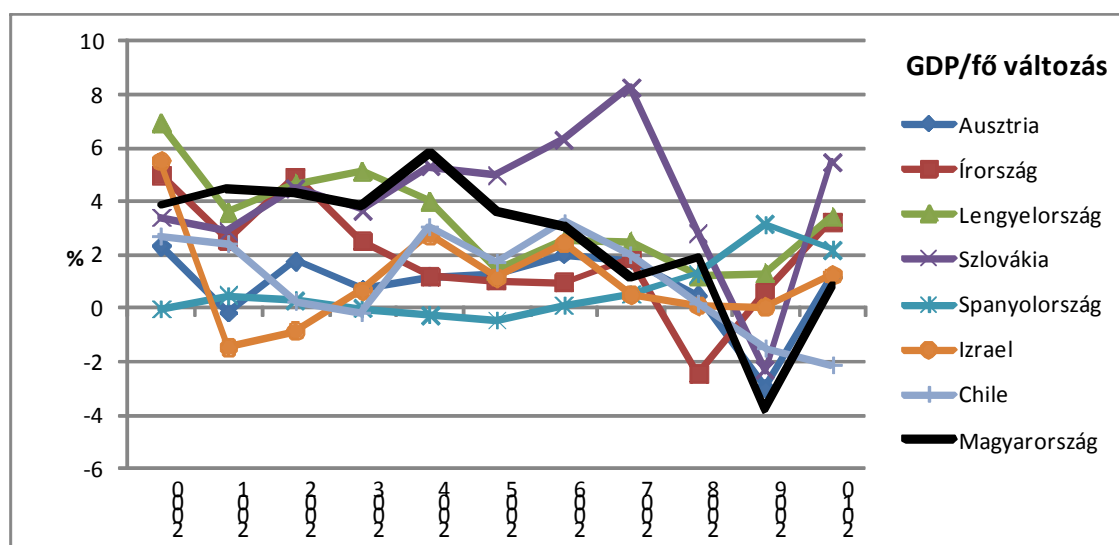
2.4.4 Termelékenység és foglalkoztatás

A foglalkoztatottság előzőekben látott szakképzettség szerinti szerkezete és a munkatermelékenység alakulása között fontos kapcsolat van, amire röviden fontos kitérnünk. Az országok egy részében magas az alacsony képzettségűek foglalkoztatottsága, ami befolyásolja a munkatermelékenység növekedését. Ausztria, Írország, Spanyolország és Chile volt a vizsgált országok között olyan, ahol magas volt az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztatási rátája, és a 29. ábra alapján látjuk, hogy valóban, ezekben az országokban a munkatermelékenység növekedése viszonylag lassú volt, a munkatermelékenység növekedése (GDP/fő változás) elmaradt a gazdasági növekedéstől (GDP változás), a növekedéssel foglalkoztatottság növekedés jár együtt.

Az országok egy másik csoportjában, a vizsgált országok közül a volt szocialista országok mindegyikében, Lengyelországban, Szlovákiában és Magyarországon is alacsony az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztatási rátája. Ezekben az országokban a növekedés nem jár együtt a foglalkoztatotti létszámnövekedéssel, és magas a munkatermelékenység növekedése. Magyarország helyzete különösen kirívó, alacsony és változatlan foglalkoztatottsági szint mellett magasnak bizonyuló munkatermelékenység növekedést az alacsony és változatlan foglalkoztatottsági szint és az alacsony iskolai végzettségűek alacsony és enyhén csökkenő foglalkoztatottsági aránya magyarázza. Hasonló képet mutat Izrael is a vizsgált időszak második felében. A munkatermelékenység gyorsan romlik a válság idején azokban az országokban, ahol a válság hatására nem történt jelentős létszámcsökkenés. Magyarországon a folyamat korábban, már az évtized közepén elkezdődött.

29. ábra

A munkatermelékenység (GDP/fő) változása az előző évhez képest a vizsgált országokban, 2000-2010, %

Forrás:OECD Economic Outlook, Volume 2011 Issue 1 No. 89, OECD 2011Annex Table 12.

Az országok egy részében a foglalkoztatáspolitikai és a gazdaságpolitikai együttes alakulása azt eredményezte, hogy a létszámmegőrzés, foglalkoztatás ösztönzés hatására a munkatermelékenység alakulásában változás történik. Így Lengyelországban, vagy Ausztriában történt olyan munkapiaci beavatkozás, ami a munkahelyek megőrzését célozta. Ezt részletesebben a 4. fejezetben, az országtanulmányok segítségével elemezzük részletesebben.

3 Ágazati különbségek és a foglalkoztatás szerkezete a vizsgált országokban

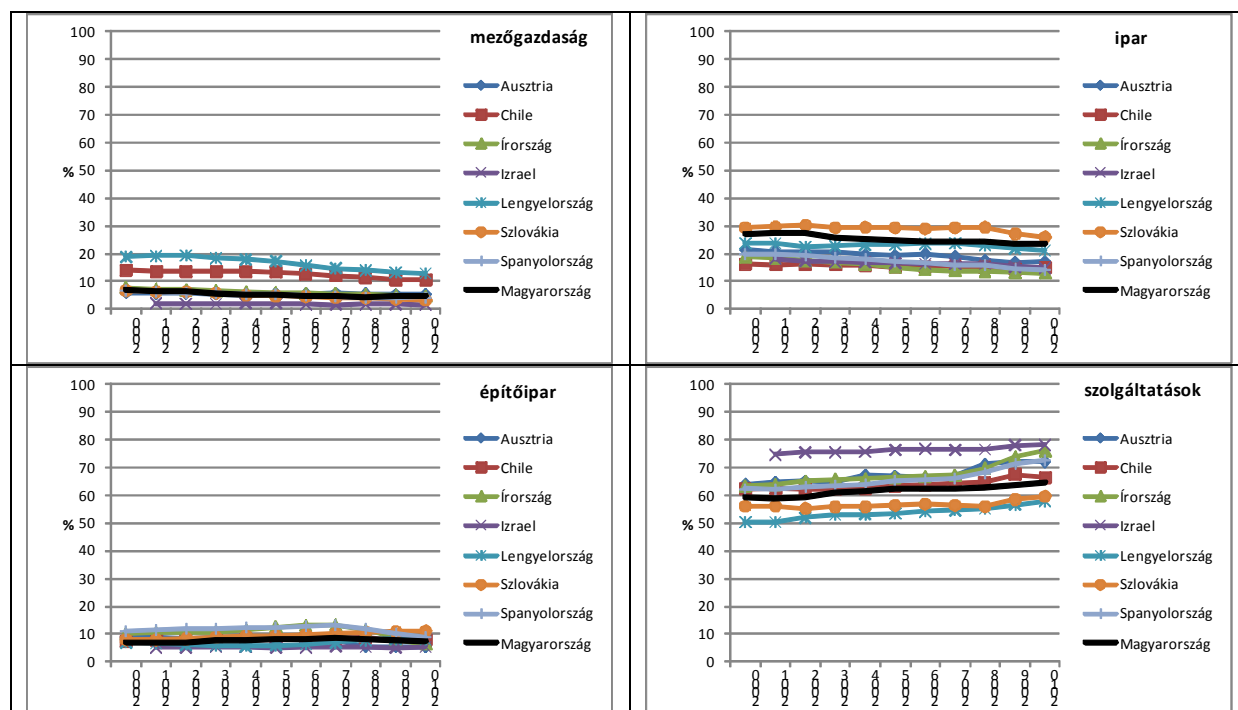
Végül az országok foglalkoztatási szerkezetének, a sikeres növekedés egyes dimenzióinak az áttekintése után azt vizsgáljuk, hogy ez milyen gazdasági szerkezetbe ágyazódik, azaz milyen az egyes vizsgált országokban az elmúlt évtizedben a foglalkoztatás növekedése ágazatonként. A gazdasági adottságok és egy időszak sikeres foglalkoztatáspolitikája együttesen eredményezhet sikeres és növekvő foglalkoztatást, munkahelyeket. Azt látjuk, hogy az országok között nagyok a különbségek, és ezek a különbségek nagyon eltérő foglalkoztatáspolitikai környezetet tételeznek fel.

A 30. ábra az egyes országok foglalkoztatásának ágazati megoszlását mutatja. Az országok között nincsen nagyon jelentős szerkezeti eltérés. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya Lengyelországban a legmagasabb, ettől kicsit marad csak el Chile, ebben a két országban 10-20 százalékos közötti sávba esik a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya és mindkét országban csökken, az évtized végére alig haladja meg a 10 százalékos a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya. A többi vizsgált ország mindegyikében messze 10 százalékos alatt van a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya (30. ábra bal felső panel).

Az iparban foglalkoztatottak aránya, építőipar nélkül, 10-30 százalékos között szóródik és minden országban lassan csökken. Az iparban foglalkoztatottak aránya a vizsgált országok közül a volt szocialista országokban a legmagasabb, ezen belül Szlovákiában a legmagasabb, 30 százalékos körüli szinten, a válság időszakában az arány visszaesett kicsit. Magyarországon az iparban foglalkoztatottak aránya lassan csökken a közel 30%-ról 25% körüli értékre, Lengyelországban az arány kicsit elmarad a magyarországitól. A többi vizsgált országban az ipari foglalkoztatás aránya alacsonyabb és kicsi az országok között az eltérés az ipari foglalkoztatási arányt vizsgálva (30. ábra jobb felső panel).

30. ábra

A foglalkoztatottak aránya ágazatok szerint a vizsgált országokban, 2000-2010, %

Forrás: OECD.StatExtracts

Az építőiparban foglalkoztatottak aránya 5-15 százalékos között van, kicsi az országok között az eltérés, a legmagasabb az építőipari foglalkoztatottak aránya Spanyolországban és lassan növekedés után Szlovákiában (30. ábra bal alsó panel).

A szolgáltatás szerepe a meghatározó a foglalkoztatásban, a foglalkoztatottak nagyobbik fele dolgozik a szolgáltatásban, az arány 50-80 százalék közötti sávban szóródik. Izraelben a legmagasabb a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya és az arány stabil és állandó. A többi országban a válság időszakában emelkedett a foglalkoztatásban foglalkoztatottak aránya, ami összefügg az egyéb ágazatok nagyobb válság kitettségével és így azzal, hogy a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya emelkedik. A válságot megelőző időszakban a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya 50-70 százalék közötti sávban szóródott. A szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya a volt szocialista országokban, mindenekelőtt Lengyelországban és Szlovákiában marad el a többi ország arányától. Az arány magasabb Magyarországon és ehhez hasonló az arány Chilében is. A többi országban a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya magasabb (30. ábra jobb alsó panel).

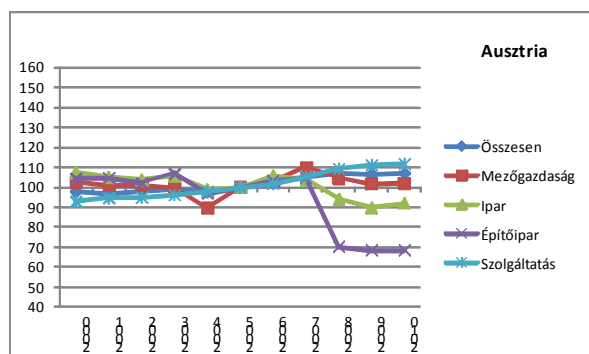
A korábbi ország tipológiát követve sorra vesszük a továbbiakban a vizsgált sikeres foglalkoztatást növelő országok ágazati foglalkoztatásának a változását ágazati komponensek szerint, és megvizsgáljuk mindezek fényében a magyar foglalkoztatás alakulásának ágazati összetevőit.

A. Ausztria

Az osztrák foglalkoztatás növekedése folyamatos és egyenletes volt az elmúlt évtizedben, az országok kiválasztásakor ez a folyamatosság sorolta Ausztriát a leggyorsabban növekedők közé. A növekedés minden ágazatban egyenletes volt, nagyobb átrendeződések illetve gyors ágazati felfutás az osztrák munkaerőpiacon nem történt az évtizedben. A mezőgazdaság rövid visszaesését is lassú foglalkoztatás növekedés kísérte. Természetesen mindez összefügg az ország gazdasági szerkezetével, a szolgáltatásban foglalkoztatottak magas arányával. A válság időszakában visszaesett az iparban, és még erősebben az építőiparban foglalkoztatottak száma, nőtt azonban a szolgáltatásban a foglalkoztatás ekkor is. Ausztriában magas a foglalkoztatási ráta, ahogy korábban láttuk (11. ábra), biztos és egyenletesen növekvő a foglalkoztatás, a növekedés mindenekelőtt a szolgáltatásokban egyenletes és folyamatos, ezt mutatja a 31. ábra.

31. ábra

A foglalkoztatott létszám változása Ausztriában ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100

Forrás: OECD.StatExtracts

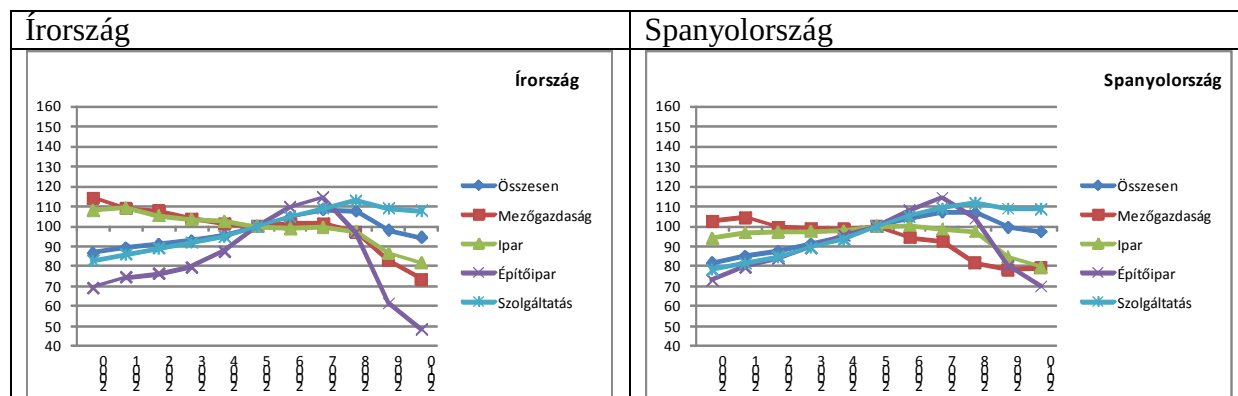
B. Írország és Spanyolország

A két gyorsan felfutó, sikeresen foglalkoztatást bővítő ország foglalkoztatása mögött hasonló ágazati szerkezet látszik. Viszonylag magas a foglalkoztatási ráta mindkét országban, ebben nagy eltérés nincs (11. ábra). Mindkét ország esetében határozott szerkezetátalakulást láthatunk, a mezőgazdasági foglalkoztatás visszaesése és az ipari foglalkoztatás stagnálása mellett mind a két országban az építőipari foglalkoztatási boom húzta a leggyorsabban a foglalkoztatást, majd erősen visszaesett az építőiparban foglalkoztatottak száma a válság időszakában, amit a teljes foglalkoztatás visszaesése kísért. Mind a két országban a

szolgáltatásban foglalkoztatottak száma a válság időszakában is tovább bővült, ha nem is gyorsuló mértékben. Ezt mutatja a 32. ábra.

32. ábra

A foglalkoztatott létszám változása Írországban és Spanyolországban ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100%

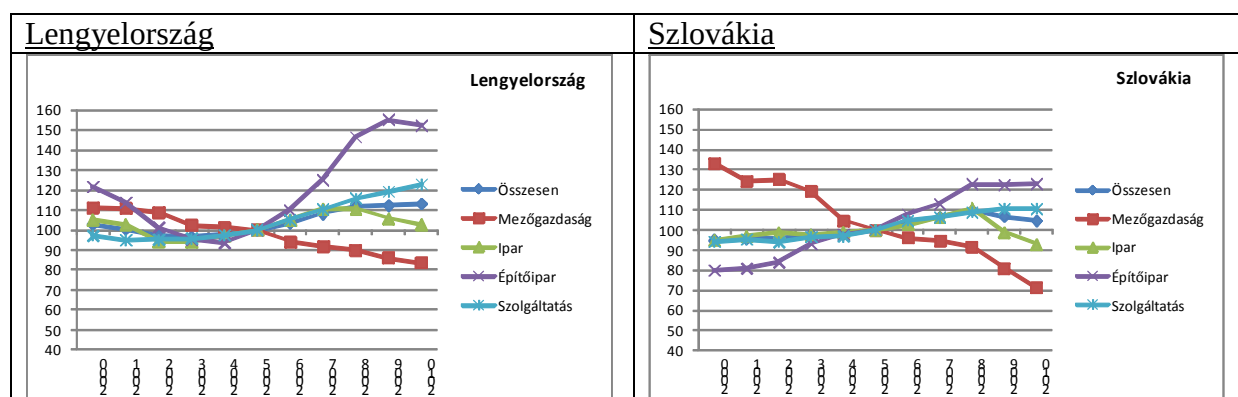
Forrás: OECD.StatExtracts

C. Lengyelország és Szlovákia

Az EU 8 országok közül sikeresen foglalkoztatást növelő országok között hasonló ágazati foglalkoztatási változásokat láthatunk. Mindkét országban viszonylag alacsony a foglalkoztatási ráta (11. ábra), és a foglalkoztatási szerkezet határozott átrendeződése ment végbe, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma gyorsan csökkent, és az iparban foglalkoztatottak számának a növekedése mellett mindkét országban az építőipari boom gyors foglalkoztatás növekedést eredményezett az ágazatban, a növekedés különösen Lengyelországban volt nagyon gyors. Emellett a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya is folyamatosan növekszik mindkét országban. A válság hatása is hasonló volt, az ipari foglalkoztatás növekedése megállt, az építőipari foglalkoztatás növekedés megtorpant, lelassult, de radikális csökkenés nem történt. Ezt a 33. ábra mutatja.

33. ábra

A foglalkoztatott létszám változása Lengyelországban és Szlovákiában ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100

Forrás: OECD.StatExtracts

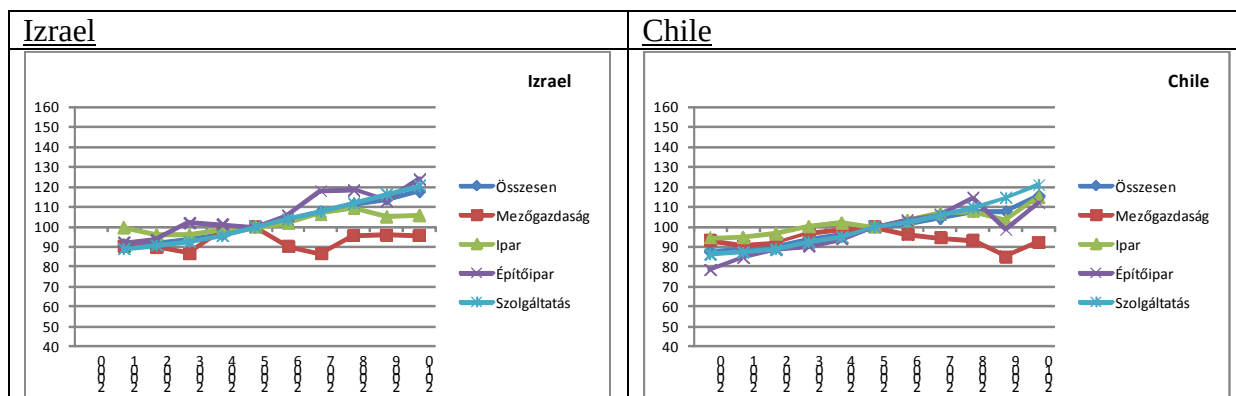
D. Izrael és Chile

Az Európán kívüli országok zömében gyors és töretlen foglalkoztatás bővülést láttunk, különösen a vizsgált két országban. Hasonló foglalkozási szerkezeti átalakulást látunk Izrael és Chile esetében, és mindkét országban alacsony a foglalkoztatási ráta (11. ábra). A

mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma csökken mindkét országban, ezt a szolgáltatásban foglalkoztatottak számának a gyors növekedése szívtá fel, Chilében az ipari, Izraelben az építőipari foglalkoztatás nő gyorsabban, de összességében kiegyensúlyozott módon minden ágazat foglalkoztatásának a bővülését látjuk. A válság hatása alig érzékelhető a foglalkoztatásban. Ezt a 34. ábra mutatja.

34. ábra

A foglalkoztatott létszám változása Izraelben és Chilében ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100

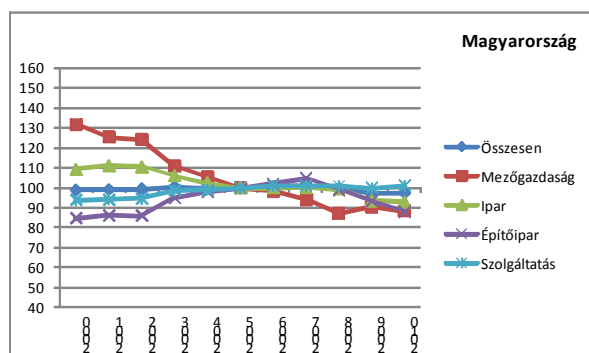
Forrás: OECD.StatExtracts

E. Magyarország

Végül Magyarországot vizsgálva a foglalkoztatottak létszámának az alakulásában a fentiekben bemutatott országok mindegyikétől eltérő, stagnáló képet látunk. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának a folyamatos csökkenése mellett az évtized elején szerény növekedést látunk az építőiparban, ami a válság időszakában csökken. Az iparban foglalkoztatottak száma is csökken, és nincsen olyan ágazat, ahol a foglalkoztatás növekedés felszívna a csökkenő ágazatokból kiáramló foglalkoztatottakat, így a szolgáltatásban foglalkoztatottak száma sem bővül. Összességében az évtized elején a kelet-európai országok foglalkoztatás szerkezetének átrendeződéséhez hasonló volt a magyar foglalkoztatás, a növekedés azonban – eltérően a szlovák vagy a lengyel példától – a magyar esetben elmaradt.

35. ábra

A foglalkoztatott létszám változása Magyarországon ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100

Forrás: OECD.StatExtracts

4 A sikeres foglalkoztatás bővítés okai, körülményei a kiválasztott országok tapasztalatai alapján

A kiválasztott 5 európai és 2 Európán kívüli ország példáján keresztül azt vizsgáljuk a továbbiakban, hogy a gyors foglalkoztatás növekedésnek milyen szerkezeti, szabályozási, finanszírozási magyarázatai azonosíthatóak. Az előző fejezetben áttekintettük a vizsgált országok foglalkoztatási szerkezetét nemek, korcsoportok és iskolázottság szerint, és vizsgáltuk az egyes országokban a foglalkoztatottság ágazati átrendeződését. Mindezek után az egyes országok szabályozási környezetét, specifikumait vizsgáljuk.

Az intézményi sajátosságok fontos kerete és feltétele a munkaerő-piaci politikák finanszírozására rendelkezésre álló források nagysága. Az alábbi fejezet először a munkaerő-piaci ráfordítások nagyságát vizsgálja az OECD országokban, majd részletesebben a tanulmány középpontjába helyezett vizsgált országok munkaerő-piaci forrásainak szerkezetét elemzi. Ezt követően országtanulmányok segítségével írjuk le az egyes országok gyakorlatát, intézményi, szabályozási, finanszírozási sajátosságait.

4.1 Gazdasági és intézményi háttér

4.1.1 Gazdaságfejlesztés az OECD országokban

A gyors foglalkoztatást növelő országok gazdasági növekedése is gyors volt, ezt láttuk a korábbiakban is. A gazdasági növekedés fontos eleme a gyorsan növekvő országokban a külföldi tőkebefektetés (FDI). Az OECD országok átlagosan FDI kihelyező országok, ahol a kihelyezett GDP állomány aránya meghaladja a beáramlást, az arány az évtized folyamán állandó, a válság idején a kihelyezések állományának az aránya nőtt. Az EU országok átlagában valamivel erőteljesebb ez a trend. Ezt mutatja a 8. táblázat utolsó két sora.

Az OECD, illetve az EU országok átlagához képest a gyors foglalkoztatás növekedés kritériuma szerint kiválasztott országok zömében magas a nettó FDI állomány aránya a GDP-hez viszonyítva. Kivételt Ausztria jelent, ahol az átlaghoz közeli az FDI arány és Spanyolországban, illetve Izraelben nem kiugróan magas a nettó FDI arány. Írországból rendkívül magas volt a külföldi tőke beáramlása az évtized elején és a nettó állomány folyamatosan és gyorsan csökkent az évtized közepétől. Ettől határozottan eltér a volt szocialista országok helyzete, ezekbe az országokba a rendszerváltást követően eltérő időszakokban volt számottevő a külföldi tőke beáramlása, magas és folyamatosan növekvő az FDI állomány aránya a GDP-hez képest, és a válság hatására sem csökkenő, stabil tőkeberuházást jelentett.

Az éves áramlásokat vizsgálja a 9. táblázat: az évtized elején Írországra volt jelentős a nettó FDI beáramlás, kisebb arányban az évtized elején Lengyelországra és Magyarországra is történt nettó FDI beáramlás. A 2000-es évek folyamán Szlovákiában volt számottevő az FDI beáramlás, ez a válsággal itt is megállt. A két táblázat értékeit összevetve azt láthatjuk, hogy a jelentősebb FDI beáramlások megelőzően vagy a vizsgált időszakban történtek-e.

Az FDI beáramlás a vizsgált országok többségében összekapcsolódik a gazdasági boom időszakával és húzta az adott országok gazdasági növekedését. Az FDI GDP-hez mért aránya különösen magas volt, mint láttuk, a volt szocialista országokban, Lengyelországban, Szlovákiában és Magyarországon is. Utóbbi két országban az arány különösen magas, és Chile is nagyon hasonló arányban vonzott külföldi tőkét. (8. táblázat)

Az országok zömében az FDI beáramlás a foglalkoztatás növekedésével járt együtt, azonban nem mindenütt történt így. Magyarországon a beruházások következtében a munkahelyek nagy mennyisége tűnt el a kilencvenes években, és a foglalkoztatás növekedése helyett csökkenés és összetétel változás ment végbe. A 2000-es években néhány újabb

munkahelyteremtő FDI beruházás történt, erre már nem volt jellemző a kilenvenes években látott intenzív munkahelyrombolás.⁴

8. táblázat

Nettó FDI állomány* a vizsgált országokban, a GDP %-ában

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ausztria	3,3	3,4	1,2	0,6	0,3	3,5	1,6	3,7	-0,2	2,5	-1,6
Írország	102,5	88,9	101,0	94,6	54,4	29,4	16,1	20,7	7,3	-11,7	-34,6
Spanyolország	4,7	5,5	13,6	13,4	12,0	7,0	2,1	0,3	-0,1	-1,1	-3,7
Lengyelország	19,4	21,1	23,6	25,7	33,0	27,8	32,6	37,0	26,5	36,2	34,5
Szlovákia	21,5	24,7	34,3	44,8	49,9	48,1	57,8	54,4	50,9	55,9	54,8
Izrael	10,8	10,6	10,6	12,3	9,6	11,0	10,1	6,4	3,8	6,1	5,9
Chile	45,9	46,2	44,6	54,6	45,1	44,7	37,0	41,2	39,6	49,8	44,1
Magyarország	45,5	48,3	51,0	53,4	54,1	48,4	60,1	56,7	45,3	61,4	53,5
OECD	-3,4	-4,1	-4,0	-3,9	-4,2	-4,3	-4,5	-5,3	-7,1	-8,8	-9,8
EU			-7,1	-6,4	-3,5	-4,1	-4,1	-3,8	-6,4	-8,4	-11,6

*évente beérkezett és kihelyezett FDI állomány különbsége a GDP %-ában

Forrás: Most recent FDI statistics for OECD and G20 countries,
www.oecd.org/investment/statistics

9. táblázat

Nettó FDI áramlás* a vizsgált országokban, a GDP %-ában

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ausztria	1,6	1,4	-2,7	-0,3	-1,7	-0,1	-1,8	-2,1	-5,4	-0,2	-1,2
Írország	21,9	5,3	14,9	10,9	-9,7	-7,1	-6,9	1,4	-7,2	-0,3	4,2
Spanyolország	-3,2	-0,8	0,9	-0,3	-3,4	-1,5	-6,0	-5,0	0,1	0,0	0,2
Lengyelország	5,5	3,0	2,0	2,0	4,7	2,3	3,1	4,3	2,0	1,9	0,7
Szlovákia	9,3	7,2	16,9	5,8	7,2	4,8	7,5	4,0	4,4	-0,5	0,2
Izrael	3,8	0,9	0,5	1,0	-1,3	1,4	-0,1	0,1	1,8	1,4	-1,3
Chile	1,2	3,8	3,3	3,7	5,9	4,1	3,5	6,1	4,2	3,0	3,1
Magyarország	4,5	6,7	4,1	0,6	3,3	5,0	2,8	1,3	2,6	-0,2	0,4
OECD	0,2	-0,2	-0,1	-0,5	-1,1	-0,3	-0,5	-1,4	-1,3	-0,6	-0,8
EU	-1,7	-0,9	0,2	-0,3	-1,3	-0,9	-0,8	-2,3	-2,3	-0,1	-0,8

*évente be- és kiáramló FDI különbsége a GDP %-ában

Forrás: Most recent FDI statistics for OECD and G20 countries,
www.oecd.org/investment/statistics

4.1.2 A munkaerő-piaci ráfordítások az OECD országokban

A munkaerő-piaci politikára fordított összeg nagysága a GDP arányában, és a ráfordításokból finanszírozott programokban érintett népesség aránya jelentős különbségeket mutat az egyes OECD országokban. Figyelembe véve az országok eltérő GDP szintjét, az eltérések még jelentősebbek, az egyes országok erőforrásainak és teherbíró képességének különbsége miatt. Két időpontot emelünk ki, és vizsgáljuk a munkaerő-piaci politikára fordított forrásokat és a ráfordításokból finanszírozott programokban érintett lakosság arányát: a válságot megelőző 2005-öt és 2009-et, a legutolsó évet, amelyre adatok állnak a rendelkezésünkre. Az utóbbi év adatai a válság hatására történt átrendeződéseket is tartalmazzák. A 36. ábra a. és b. panelja mutatja a munkaerő-piaci ráfordításokat a GDP arányában, a 37. ábra a. és b. panelja pedig a programok kedvezményezettjeit az aktív

⁴ Kőrösi Gábor- Surányi Éva: Munkahely-teremtés és -rombolás, MTA KTI, 2002

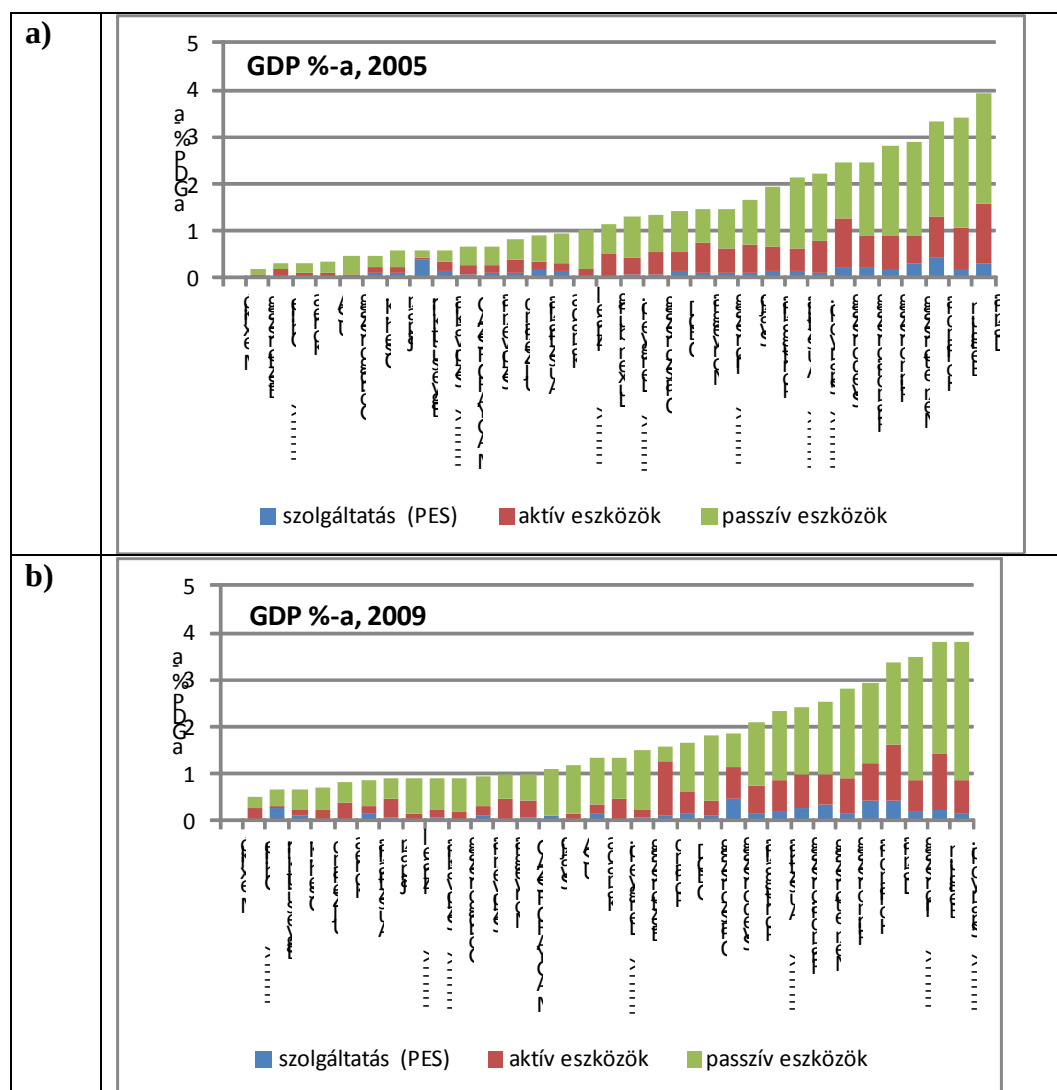
népesség arányában. Az ábrák a. és b. panelja a két időszak között az országok átrendeződését és a vizsgálatunkba tartozó országok pozícióját mutatja ('-- > jelöléssel kiemelve).

2005-ben a munkaerő-piaci ráfordítások GDP-hez mért arányát vizsgálva az OECD országok összességében határozottan alacsony volt a ráfordítások aránya Chilében, ezt meghaladta ugyan, de az alsó harmadba tartozott a ráfordítások aránya szerint Szlovákia és Magyarország, az OECD átlagától elmaradva az alsó középmezőnyben volt a kiadások aránya Izraelben és Lengyelországban, az OECD átlagot meghaladva a középmezőnybe tartozott Írország, és a felső harmad alsó részében találjuk Spanyolországot és Ausztriát. (36. ábra a.)

2009-re az arány változik, az országok többségében a válság időszakában emelkedik a munkaerő-piaci ráfordítások aránya. Változatlanul a legalacsonyabb az arány Chilében, magasabb kicsit a ráfordítások aránya Szlovákiában és Magyarországon és itt találjuk a ráfordítások aránya szerint 2009-ben Izraelt is. Az OECD átlagának megfelelő az arány Lengyelországban, magasabb Ausztriában és az OECD országok között a legmagasabbak között volt a ráfordítások arány Írországban és Spanyolországban. (36. ábra b.)

36. ábra

A munkaerő-piaci ráfordítások az OECD tagországokban a GDP arányában 2005-ben és 2009-ben , %

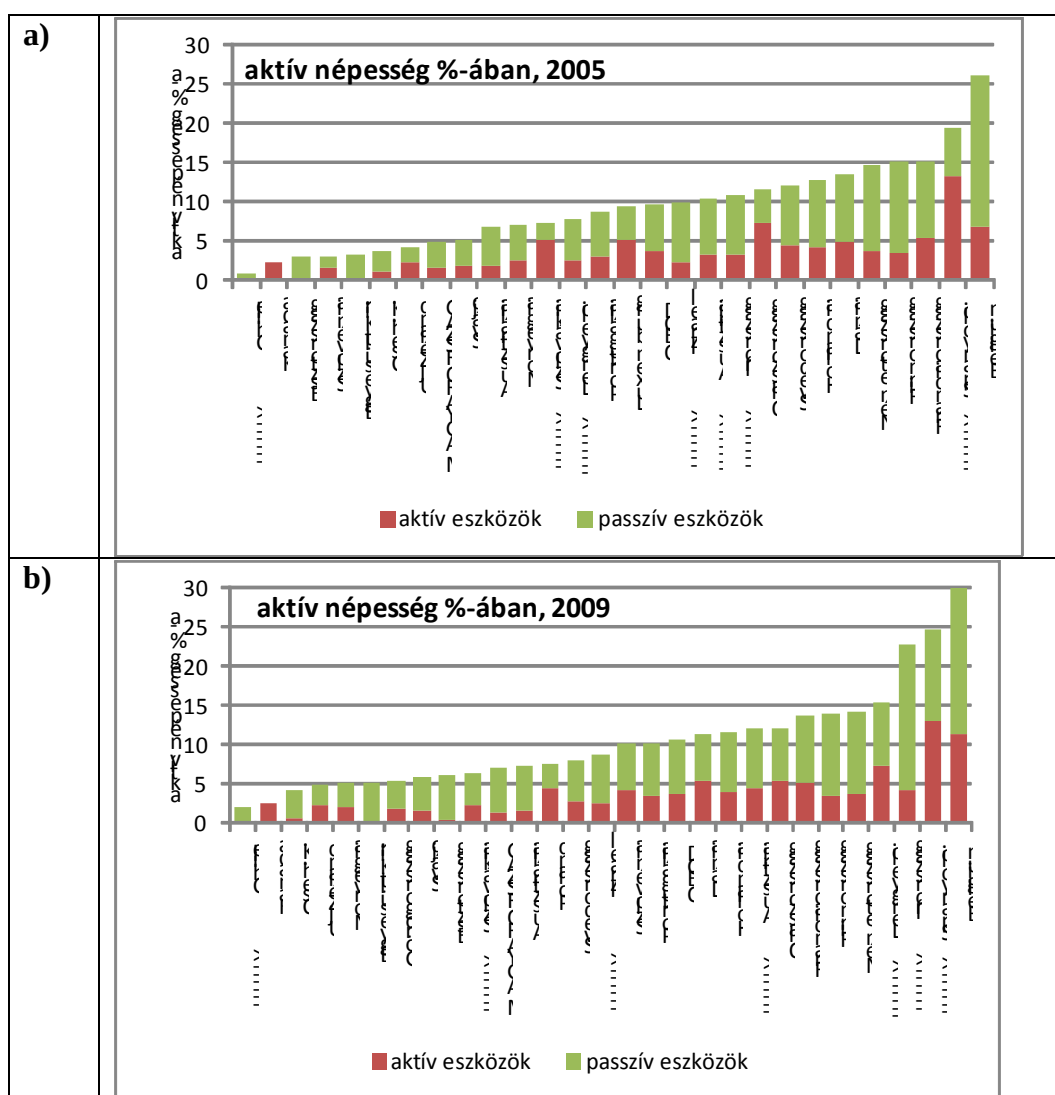

Forrás: OECD.StatExtracts

A munkaerő-piaci programok kedvezményezettjeinek az aránya Chilében nagyon alacsony volt, az OECD országok összességében itt volt a legalacsonyabb az arány és messze elmaradt a többi vizsgált országtól. Szlovákiában alacsony volt a munkaerő-piaci ráfordítások aránya és az érintett létszám is alacsony, nem változott jelentősen a két időszak között. Lengyelország pozíciója nem változott jelentősen a GDP arányos ráfordítások alapján a két időszak között, de a programok kedvezményezettjeinek az aránya jelentősen megnőtt: míg 2005-ben még a szerény középmezőnybe tartozott, 2009-ben magas volt az érintettek aránya. Spanyolországban 2005-ben is magas volt a programok kedvezményezettjeinek az aránya, ez 2005 és 2009 között tovább emelkedett. Írországban 2005-ben a ráfordítások és a kedvezményezettek aránya szerint is közepes volt a részarány, ami a legmagasabbak egyike volt 2009-ben. (37. ábra a. és b. panel)

37. ábra

A munkaerő-piaci programok kedvezményezettjei az OECD tagországaiban az aktív népesség arányában 2005-ben és 2009-ben, %

Forrás: OECD.StatExtracts

Az arányok alakulása egyértelműen mutatja, hogy a válság előtt, 2005-ben a ráfordítások és a programokban résztvevők aránya alapján is a munkaerő-piaci politika preferenciái és jelentősége határozta meg a ráfordítások és a kedvezményezettek arányát, 2009-ben a válsághoz alkalmazkodás és szükséges beavatkozások hatására változott a

különösen kedvezőtlen helyzetbe került országokban a munkaerő-piaci ráfordítások és kedvezményezettek aránya.

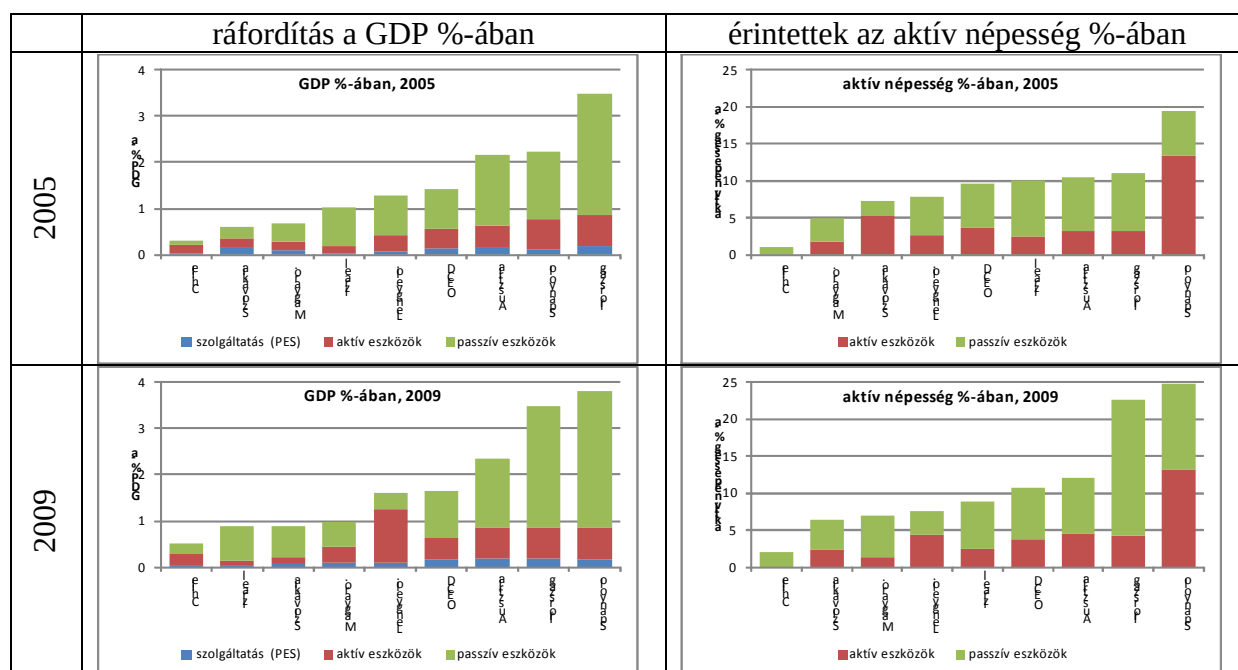
Részletesebben áttekintjük a továbbiakban a vizsgálatunkba tartozó országokban a fenti mutatók alakulását, és a vizsgált országok munkaerő-piaci ráfordításait és változását és a munkaerő-piaci ráfordítások szerkezetét. Ezt mutatja a 38. ábra. Az ábra bal oszlopában a munkaerő-piaci ráfordítások GDP-hez mért arányát mutatjuk be, a jobb oldali oszlop a kedvezményezetteket mutatja az aktív népesség arányában. A felső sor a 2005 évi arányokat mutatja, az alsó sor a 2009 évi, a válság hatására átalakult szerkezetet. A vizsgálatunk szempontjából fontos kérdés, hogy a gyors foglalkoztatás növekedést és a munkaerő-piaci politika, a ráfordítások alakulása, az érintett létszám aránya számottevően befolyásolta, alakította-e?

A munkaerő-piaci politikák ráfordításaiból 2005-ben és 2009-ben is az EU 15 országai részesedtek jelentősebb arányban, akár a GDP-hez viszonyított arányt, akár az érintett kedvezményezettek arányát vizsgáljuk. Különösen így volt ez Írországbán, ahol az aktív eszközökkel érintettek az aktív népesség közel 15 %-át jelentették 2005-ben, míg a kelet-európai EU 8 országokban a ráfordítások aránya alacsonyabb volt.

A változás a válság hatására valamelyest átrendezte a ráfordításokat, és a passzív eszközök jelentőségét is megnövelte. A kelet-európai EU 8 országok lehetőségei változatlanul szerények maradtak, az arányok emelkedtek. Összességében a 38. ábra felső két panelja arra utal, hogy az aktív és a foglalkoztatás növekedését ösztönző munkaerő-piaci politikához a GDP arányában kifejezve komoly forrásokra van szükség. A válság hatására gyorsan – és rövidtávra – módosultak ugyan a források, de a növekedés nem volt mindenütt jelentős. Figyelemreméltó a kelet-európai országok között Lengyelország viszonylag magasabb munkaerő-piaci ráfordítási aránya, és ezen belül az aktív eszközökre fordított források magasabb aránya, míg Szlovákiában vagy az Európán kívüli vizsgált országokban az aktív eszközök jelentősége nagyon szerény volt.

38. ábra

A munkaerő-piaci politikák kiadásai a vizsgált országokban, a GDP arányában és az érintettek az aktív népesség arányában, 2005-ben és 2009-ben , %

Forrás: OECD.StatExtracts

A továbbiakban a vizsgált országok foglalkoztatáspolitikai, intézményi sajátosságait országonként vizsgáljuk meg.

4.2 Kiegyensúlyozó foglalkoztatáspolitikai: Ausztria

4.2.1 Gazdasági környezet

Az elmúlt évtizedben az osztrák gazdasági fejlődést kedvezően befolyásolta a közép- és kelet-európai országok csatlakozása az Európai Unióhoz. A külkereskedelmi forgalom megugrása következtében felpörgő gazdasági növekedés a válságot megelőző évtizedben komoly szerkezeti átalakulást hozott a foglalkoztatásban. Bár 1995 és 2006 között mintegy 65 ezer munkahely szűnt meg a feldolgozóiparban, és ezzel közel 10 százalékkal csökkent az ebben a szektorban foglalkoztatottak száma, illetve az építőipar és a mezőgazdaság is hasonló tendenciát mutatott, ezt azonban kompenzálta a szolgáltatói szektorban foglalkoztatottak számának 280 ezer fős (!) bővülése, ami mintegy 14 százalékkal emelte az ott dolgozók létszámát. Ez a folyamat tovább növelte a kis- és középvállalkozások dominanciáját a foglalkoztatásban. Az évtized végén jelentkező recesszió azonban Ausztria gazdaságát is megviselte, a korábbi évek 2-3 százalékos növekedése után 2009-ben közel négy százalékkal csökkent az ország GDP-je. A kormány a válság munkaerő-piaci hatásainak minimalizálása érdekében csökkentette a foglalkoztatás adóterheit, könnyítette a munkahelymegtartó támogatások igénybevételének feltételeit, javította a képzési programokhoz való hozzáférést és bővítette az aktív munkaerő-piaci programok eszköztárát.⁵

A következőkben megvizsgáljuk a 2000-es években bekövetkezett foglalkoztatott létszámnövekedés intézményi környezetét, a munkaerő-piaci szabályozás jellegzetességeit, azokat a sajátosságokat, amelyek jelentősen befolyásolták Ausztria gazdaságának és foglalkoztatásának alakulását az elmúlt évtizedben.

4.2.2 Aktív és passzív munkaerő-piaci politika forrásai

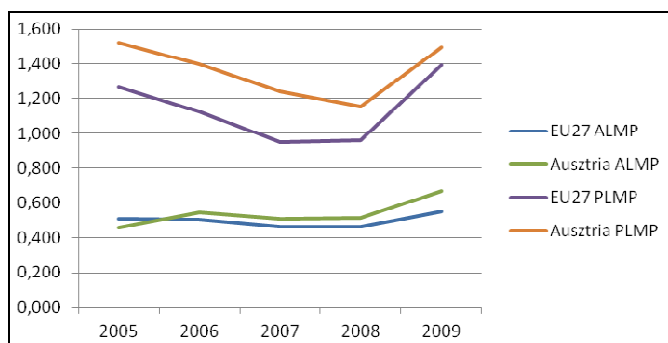
Az aktív munkaerő-piaci politikák eredményességének alapvető feltétele az, hogy megfelelő források álljanak rendelkezésre az álláskereső támogatására, a hátrányos helyzetű rétegek munkaerő-piaci belépésének ösztönzésére. A munkaerő-piaci politikák forrásai a '90-es évek óta jelentősen bővültek Ausztriában: az akkori GDP arányos 1 százalék körüli összeg 2009-re már meghaladta a 2 százalékot (lásd 36. ábra és 38. ábra).

Az aktív eszközök kiadásai a 2000-es évek derekán a GDP 0,5 százaléka körül mozogtak, majd a válságkezelő, anticiklikus munkaerő-piaci politika következtében 2009-re már a 0,6 százalékot is meghaladták. A rendelkezésre álló források arányaiban valamelyest magasabbak az uniós, illetve az OECD átlagánál, a változások trendje pedig jól illeszkedik a többi tagállam átlagának változásához (lásd 39. ábra).

⁵ Forrás: Voss E.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Austria. 2011. Joint study of the EU social dialogue 2009-2011

39. ábra

Az aktív és passzív eszközök forrásainak alakulása 2000 és 2009 között Ausztriában és az EU-ban a GDP arányában, %

Forrás: EUROSTAT

Ha az aktív kiadásokat a munkanélküliségi rátával arányosítjuk, akkor a nemzetközi összehasonlítás Ausztriára nézve még kedvezőbb képet mutat: 2007-ben munkanélküliségi ráta 1 százalékra eső GDP-arányos aktív kiadás 0,15 százalék volt, amivel Ausztria az OECD egyik legjobban teljesítő tagja.⁶

Míg az aktív kiadások elsősorban a politikai irányítás diszkrecionális döntéseinek függvényében alakulnak, a passzív kiadások általában inkább a gazdasági ciklusokat követik, feltéve, hogy a rendszer alapvető specifikumai nem változnak. Ausztriában ennek megfelelően 2009-ben az elbocsátások számának növekedésével és az álláskeresők számának felduzzadásával a munkanélküli ellátásokra fordított költségvetési kiadások is emelkedni kezdtek. Ez a növekedés azonban intenzitásában alatta maradt az uniós átlagnak, köszönhetően annak, hogy a munkanélküliség Ausztriában – a többi tagországhoz képest – csak mérsékelt emelkedést mutatott a válság hatására.

4.2.3 Aktív munkaerő-piaci politikák működése

Ausztriában a munkaerő-piaci politikák végrehajtásáért az osztrák állami foglalkoztatási szolgálat, az AMS felel. Az aktív eszközök fő céljai az elhelyezkedés akadályainak leküzdése a hátrányos helyzetűek esetében, a munkaerő-kereslet és kínálat különbségeinek csökkentése a képzések és gyakorlati programok alkalmazásán keresztül, illetve a tartós munkanélküliség leküzdése. Ezen felül a válság következtében egyre nagyobb figyelmet fordít a munkaügyi irányítás a foglalkoztatás biztonságára és a munkahelyek megőrzésére.

Az aktív eszközök fókuszja Ausztriában egyértelműen a képzésre irányul. Az aktív kiadásokon belül a munkaerő-piaci képzések és gyakornoki programok súlya stabilan 60 százalék felett van, ami az egyik legmagasabb érték az Európai Unióban belül (az uniós átlag 40 százalék körül alakul).⁷

A 40. ábra jól mutatja az egyes aktív eszközök ráfordításainak változását a 2000-es évek végén. Az aktív kiadások GDP arányosan is növekedtek 2004 és 2009 között, ami reálértéken jelentős emelkedést hozott ezekben az években. Az egyes eszközök belső aránya nem változott jelentősen ebben az időszakban, a képzés dominanciája megkérdőjelezhetetlen.⁸

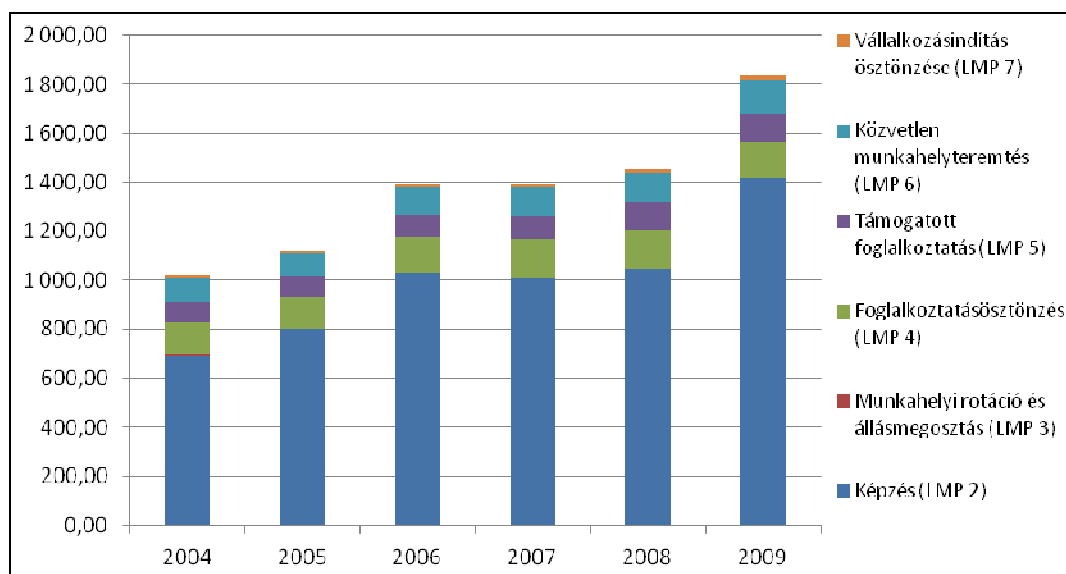
⁶ Labour market policy in Austria 2009. BMASK.

⁷ Weber A. és Hofer H.: Active labor market policy in Austria. 2006. Institute for Advanced Studies.

⁸ Itt és a továbbiakban használjuk az EU és az Eurostat szokásos kategorizálását az aktív munkaerő-piaci eszközök (ALMP v. LMP) leírására. A szokásos EUROSTAT/EU kategóriák: LMP 1: munkaerő piaci szolgáltatások, LMP 2: képzés, LMP 3: munkahely rotáció és állásösztönzés, LMP 4: foglalkoztatás ösztönzés, LMP 5: támogatott foglalkoztatás, LMP 6: közvetlen munkahelyteremtés, LMP 7: vállalkozásindítás támogatása, LMP 8: jövedelemtámogatás, LMP 9: korai nyugdíjazás.

40. ábra

Az aktív eszközök ráfordításai 2004 és 2009 között Ausztriában, millió EUR

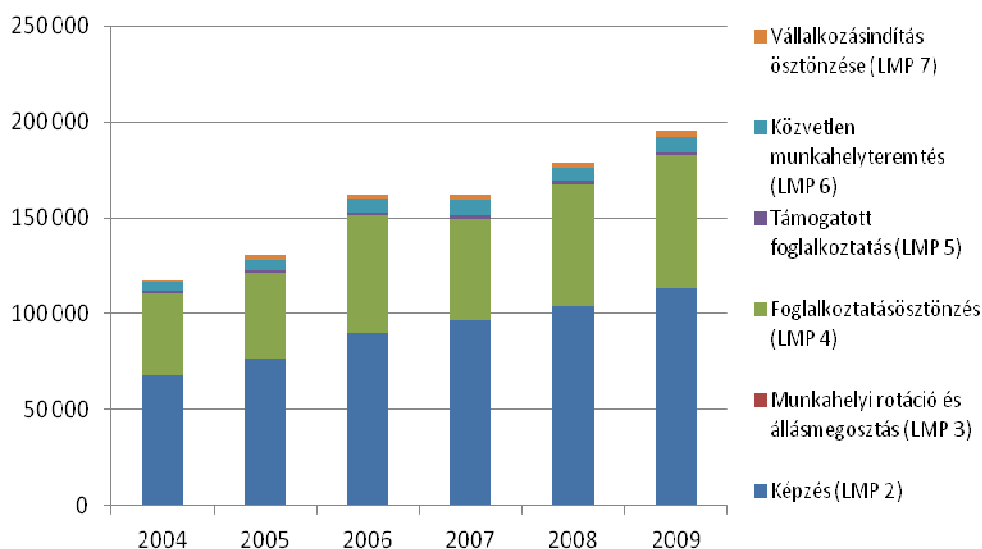

Forrás: EUROSTAT

A kiadásokat jellemző tendenciák jól kiolvashatók az aktív eszközökben résztvevők számának alakulásából is (lásd 41. ábra). A képzések a résztvevők száma alapján is dominálnak, bár a túlsúlyuk itt kisebb, mint a kiadások esetében, ami azt mutatja, hogy a képzések egységköltése relatíve magas. Jelentős ugyanakkor a foglalkoztatás-ösztönzésben résztvevők száma, ennek egységköltése viszont alacsony.

41. ábra

Az aktív eszközben résztvevők állományi létszáma 2004 és 2009 között Ausztriában

Forrás: EUROSTAT

Az AMS 2009 évi adatai szerint az aktív eszközök forrásait erőteljesen fókuszálják a hátrányos helyzetű célcsoportokra, így az adott évben az összes kiadás 35 százaléká az idősebb álláskereső (45 év feletti), 27 százaléká pedig a fiatal munkanélküliek bevonására jutott. A népesség arányához viszonyítva magas volt még a megváltozott

munkaképességűekre (~12 százalék), illetve a külföldi állampolgárokra (~13 százalék) jutó aktív kiadások aránya.

Az idősebb álláskereső nagy része speciális, a magyar prémium évek programhoz hasonló részmunkaidős foglalkoztatási támogatásban részesült, a képzésben való részvételük jóval alacsonyabb az átlagnál. A fiatalok túlnyomó többsége viszont képzési, illetve gyakornoki programba került, míg a külföldi álláskereső és a megváltozott munkaképességűek esetében hasonló arányt képviselt a bértámogatás és a képzés.

Az osztrák munkaerő-piaci politika egyik alapelve a korai beavatkozás. Prioritás, hogy a munkanélküliek számára a lehető legkorábban elhelyezkedési támogatást nyújtsanak. Ez 2009-re kiemelt céllá vált: fontos szerephez jutott a prevenciónak egy fejlettebb formája, a gazdasági nehézségekkel küzdő vállalatok számára nyújtott munkaerő-piaci tanácsadás és a részmunkaidős foglalkoztatást támogató munkahelymegőrző program. Ez utóbbiban 2009-ben összesen közel 67 ezer munkavállaló vett részt, a program pedig mintegy 113 millió euróba került. Ennek az összegnek több mint 90 százaléka a kieső munkaidőre fizetett kompenzáció volt, 3,5 százalékot fordítottak képzésekre, míg további 5,9 százalék a támogatás második időszakában a társadalombiztosítási hozzájárulás fedezetét szolgáltatta. Ágazati bontásban a legnagyobb igénylők az autóipar és beszállítói köre volt.⁹

Ami az eszközök eredményességét illeti, az osztrák munkaügyi kormányzat az aktív kiadások növelésével párhuzamosan felismerte a folyamatos monitoring és értékelés jelentőségét. A képzésekkel kapcsolatos rendelkezésre álló tanulmányok, bár hatásosnak találták ezeket a programokat, rámutattak arra is, hogy általában megnövelik a munkanélküliség időtartamát. Más eszközök, így az álláskeresői technikák oktatása és az álláskeresői tevékenység támogatása ugyanakkor hatékonyan bizonyult a munkanélküliként eltöltött időszak csökkentésében. A nők az aktív eszközök többségében eredményesebbnek bizonyultak, illetve jobb kimenettel zártak, mint a férfiak. Ami a leghátrányosabb helyzetű álláskeresőket illeti, a közsférában indított határozott idejű támogatott foglalkoztatás növelte számottevően a foglalkoztathatóságot.¹⁰

4.2.4 Munkanélküli ellátások¹¹

Az osztrák munkanélküli ellátórendszer struktúrája három oszlopra épül. Az első a biztosítási alapú, és a jövedelem függvényében megállapított munkanélküli járadék (Arbeitslosengeld), amely egy limitált időszakra jár. Az un. munkanélküli segély (Notstandshilfe) már kombinálja a biztosítási elemeket az egyéni szükségletek mérlegelésével és időben nem korlátozott, míg a harmadik elem, az un. minimum szociális védelmi ellátás (2010 előtt szociális támogatás) azok számára elérhető, akik az előző két ellátásra nem jogosultak, vagy ellátásuk színvonala túlságosan alacsony. A munkanélküli ellátásban részesülőnek Ausztriában készen kell állnia a munkába állásra, el kell fogadnia a felajánlott munkalehetőséget, illetve részt kell vennie a munkaügyi központ által szervezett képzésen.

Minden munkaviszony keretében foglalkoztatottnak, amennyiben jövedelme egy meghatározott összeget (2011-ben havi 374 eurót) meghalad, kötelező hozzájárulnia a munkanélküli ellátórendszer működtetéséhez (azaz biztosítottnak kell lennie). Munkanélküli ellátásra akkor jogosult valaki, ha egy szükséges minimális időtartamra korábban biztosított volt. Az időtartam hossza függ az igénylő életkorától, illetve attól, hogy először igényel-e munkanélküli ellátást, vagy ismétlődő igénylésről van szó. A 25 év alattiak esetében az utóbbi egy évben 26 hét biztosított jogviszonyt kell felmutatni, 52 hetet az utóbbi két évben az először igénylők esetében, míg 28 hetet az utolsó egy évben annak, aki nem először igényel

⁹ Labour market policy in Austria 2009. BMASK.

¹⁰ Weber A. és Hofer H.: Active labor market policy in Austria. 2006. Institute for Advanced Studies.

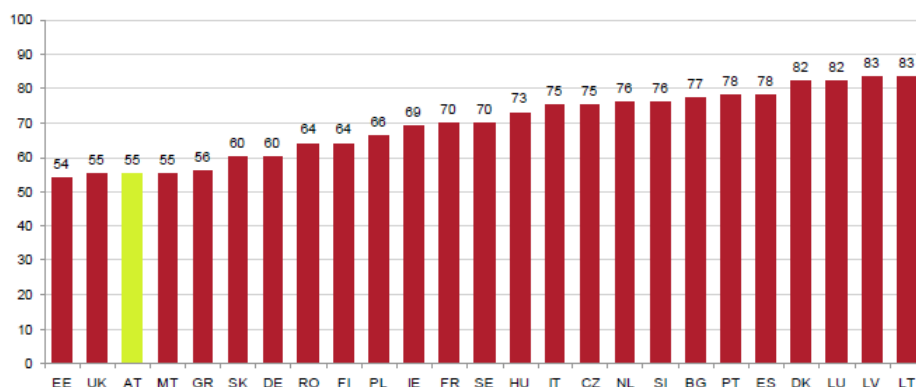
¹¹ A fejezet az alábbi értékelés alapján készült: 'Lechner F. és Wetzel P.: EEO Review; Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Austria, 2011, European Employment Observatory.'

ilyen ellátást. A fenti differenciálás tehát a munkanélküli ellátásba történő belépést szabályozza.

A munkanélküli járadék folyósításának hossza az igénylő korától és a biztosítotti jogviszony hosszától függ. A minimális időtartam 20 hét (a minimális biztosítási időszak megléte esetén), míg a maximális 52 hét (az utóbbi 15 évben legalább 9 év biztosítotti jogviszony, illetve 50 év feletti életkor esetén).

42. ábra

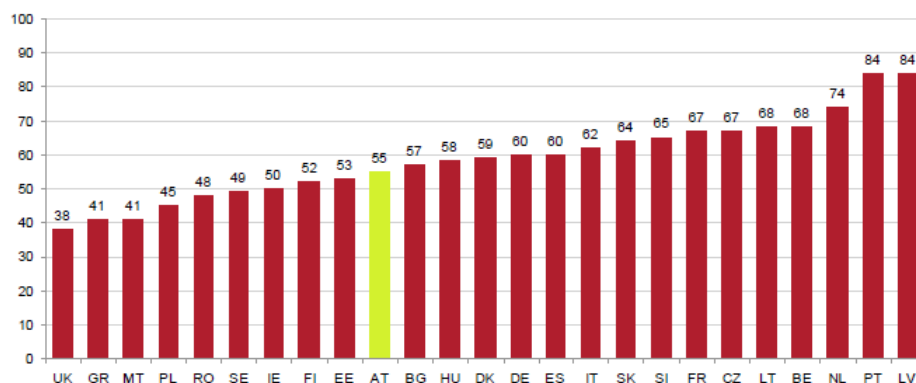
A nettó helyettesítési ráta egy egyedülálló, korábban az átlagbér 67 százalékát kereső munkanélküli esetében 2010-ben

Forrás: Lechner F. és Wetzel P.: Work (dis)incentives / Austria; 2011. European Employment Observatory

43. ábra

A nettó helyettesítési ráta egy egyedülálló, korábban az átlagbért kereső munkanélküli esetében 2010-ben

Forrás: Lechner F. és Wetzel P.: Work (dis)incentives / Austria; 2011. European Employment Observatory

A munkanélküli járadék összege a korábbi munkajövedelem nagyságától és a háztartás helyzetétől függ. 2010-ben az átlagos munkanélküli ellátás összege 839 euró volt, míg a nettó helyettesítési ráta a járadék esetében közel lineárisan a korábbi jövedelem 55 százaléka volt. Ez az átlagbér körül a rendelkezésre álló adatok szerint nagyjából megfelelt az uniós átlagnak, az alacsony munkabérűek esetében azonban már az egyik legalacsonyabb volt az uniós tagországok között (lásd 42. ábra és 43. ábra). Ez egyrészt növeli az álláskeresési intenzitást az alacsony jövedelműek esetében, ugyanakkor jelentős elszegényedési/leszakadási kockázatot is rejt. Ez különösen a részmunkaidős foglalkoztatottakat érinti negatívan, épp

ezért a munkavállalói érdekképviseltek folyamatosan sürgetik az ellátások emelését, legalább a 60 százalékot jelentő helyettesítési ráta közelébe.¹²

A járadék kimerülése esetén az álláskereső munkanélküli segélyre lesz jogosult, amely ennek kiszámításánál már figyelembe veszik az igénylő házas/élettársának jövedelmét, a családi helyzetet, valamint a korábban folyósított munkanélküli járadékos időszak hosszát egyaránt. A segély átlagos havi összege 2010-ben 645 euró volt, igen nagy a különbség a nők és a férfiak átlagos ellátása között, mintegy 20 százalékkal magasabb az utóbbiak ellátása. Ez elsősorban a nemek közötti egyenlőtlenségből fakad: egyrészt a nők saját korábbi jövedelme alacsonyabb az országos átlagnál, másrészt a házas/élettárs általában magasabb jövedelme is növeli a relatív különbséget.

Összességében az osztrák munkanélküli ellátások nem számítanak túlzottan bőkezűnek. Az ellátások átlagos összege a szegénységi küszöb (2009-ben 994 euró) alá esik, a munkanélküliek szegénységi kockázata – különösen a korábban alacsony jövedelműek esetében – magasabb az átlagnál. Ez különösen a kezdeti időszakban van így, mivel az egyedülállók esetében 55 százalékos helyettesítési ráta az átlag alá esik. Ugyanakkor a tartós munkanélküliek relatív pozíciója már jobb nemzetközi viszonylatban: az egyedülálló, korábban átlagbéren dolgozó tartósan álláskereső 51 százalékos helyettesítési rátája az OECD és az uniós tagországok között egyaránt a felső harmadba esik.¹³

4.2.5 Az osztrák munkaerőpiac rugalmassága

Az osztrák munkaerőpiac uniós összehasonlításban rugalmasnak számít. A részmunkaidő népszerű foglalkoztatási forma, 2009-ben az alkalmazottak 24,6 százalékát érintette (EU27: 18,8%). A határozott munkaidejű szerződések alkalmazása már kevésbé jellemző, az uniós átlagnál (13,5%) jóval alacsonyabb mértékben fordult elő az ilyen típusú foglalkoztatás Ausztriában. Az összes foglalkoztatott kb. 14 százaléka önfoglalkoztató, ami nagyjából megfelel az uniós átlagnak (15 %).

A rugalmas műszakok és a munkaidő meghatározása nagyrészt vállalati, illetve ágazati szintű érdekegyeztetés keretében történí, ami nagyfokú rugalmasságot biztosít a felek részére. Ez annak köszönhető, hogy a társadalmi partnerek közötti kommunikáció legtöbbször zökkenőmentes, érdekérvényesítő képességük pedig kiemelkedő.

A foglalkoztatás jogi keretei az átlagnál kissé gyengébb védelmet jelentenek Ausztriában az atipikus munkavállalási formákban dolgozók számára, míg a normál, határozatlan idejű munkaszerződések esetében kissé szigorúbbak az átlagnál.

A munkaerő felvétele, illetve az elbocsátások relatíve egyszerűek, a végkielégítések nemrég bevezetett rendszere pedig az eddigieknél rugalmasabbá, a munkavállalók számára pedig biztonságosabbá tette a rendszert. Az új szisztéma szerint gyakorlatilag minden munkavállaló, aki legalább 1 hónapja foglalkoztatott, jogosult végkielégítésre a foglalkoztatási jogviszonyának megszűntetésekor. A munkaviszony kezdetét követően a munkáltató köteles havonta a fizetés 1,53 %-át kitevő ún. rugalmassági adót fizetni az 'alkalmazottakat ellátó alapba' (Mitarbeitervorsorgekassen), az elbocsátott munkavállaló a végkielégítést ezen keresztül igényelheti. Leghamarabb 3 éves folyamatos adófizetést követően lehet az összeghez hozzájutni, a különböző munkáltatóknál gyűjtött adók, illetve jogosultsági idő összeadódik. Amennyiben jogosulttá válik a munkavállaló a befizetett összegre, szabadon választhat, hogy kiveszi az összeget, hagyja kamatozni az alapon, vagy magával viszi az új munkáltatója alapjába, esetleg átutalja a privát nyugdíjszámlájára. Az új rendszerben a végkielégítések helyett a munkáltató egy kiszámítható és átlátható költségvetelt fizet, és a munkavállalók is biztosabban jutnak a pénzükhöz egy esetleges csődeljárás esetén,

¹² Lechner F. és Wetzel P.: Work (dis)incentives / Austria; 2011. European Employment Observatory.

¹³ Benefits and wages: OECD indicators. Internetes adatbázis. 2011.

ráadásul potenciális mobilitásuk is nő, mivel átvihetik az összegyűjtött pénzösszeget egy új munkáltatóhoz.¹⁴

4.2.6 Munkára rakódó adóterhek

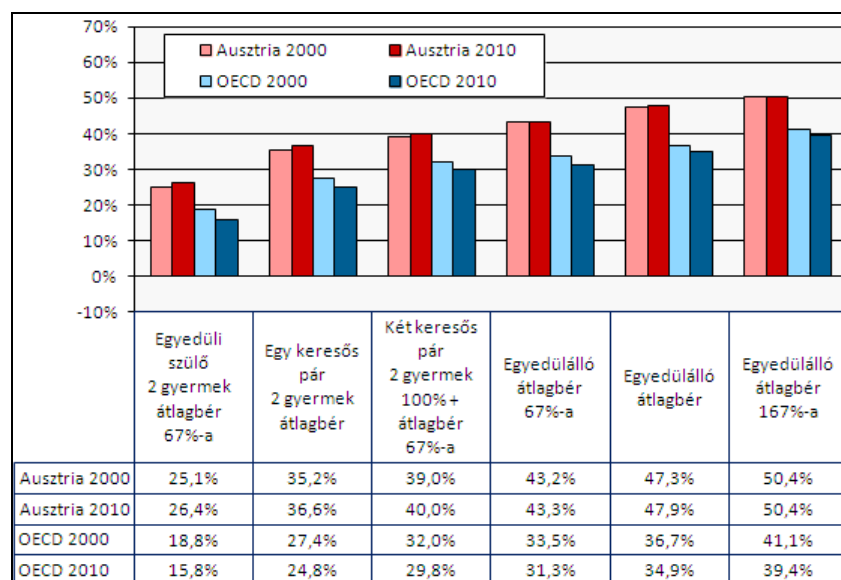
Az OECD átlagához viszonyítva Ausztriában viszonylag magasak a munkajövedelemre rakódó adók és társadalombiztosítási terhek. Az átlagos adóék több mint 5 százalékkal magasabb az uniós átlagnál, míg az OECD esetében a különbség a 10 százalékot is meghaladja.

Az uniós országok között az átlagbéren foglalkoztatott egyedülálló munkavállaló után fizetett adó és járulékterhek aránya Ausztriában egyik volt a legmagasabbaknak, 47,9 százalék. (Néhány országban volt magasabb az arány: Belgiumban 55,2%, Magyarországon 53,4%, Németországban 50,9% és Franciaországban 49,2%.) Alacsony munkabér esetén az ország pozíciója nem változik, amiből arra lehet következtetni, hogy az adórendszer progresszivitása nem tér el jelentősen a többi országtól.¹⁵

Ausztriában az adóék jelentősen romlott az elmúlt években: míg az OECD országaiban az átlagos adóterhelés számottevően, 2-3 százalékkal csökkent 10 év alatt, addig Ausztriában 0-1 százalékos emelkedés volt megfigyelhető (az OECD statisztikái szerint, lásd 44. ábra). A változás ráadásul úgy zajlott le, hogy 2009-ben, az anticiklikus válságintézkedések részeként az osztrák kormányzat jelentősen csökkentette a munkát sújtó adóterheket, aminek eredményeként kb. 1 százalékponttal csökkent az adóék nagyság. A gazdasági növekedés időszakában az adóék a jelenleginél számottevően magasabb volt. Bár az Európai Bizottság országspecifikus ajánlásai közt szóvá tette a magas adóéket, az osztrák kormány rövidtávon nem tervez további beavatkozást az adórendszerbe.

44. ábra

Az adóék alakulása Ausztriában 2000-ben és 2010-ben az OECD átlagértékeihez viszonyítva, háztartástípusonként

Forrás: OECD Taxing Wages 2011

¹⁴ Voss E.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Austria. 2011. Joint study of the EU social dialogue 2009-2011

¹⁵ Lechner F. és Wetzel P.: Work (dis)incentives / Austria; 2011. European Employment Observatory.

4.3 Az Európai Unió új országai: Lengyelország

4.3.1 Gazdasági környezet

A rendszerváltást követő évtizedek foglalkoztatási és munkanélküliségi statisztikái azt mutatják, hogy a lengyel munkaerőpiac érzékenyen reagál a gazdaság ciklikus változásaira. A második évezred elejét követő magas munkanélküliséggel jellemezhető időszakot az uniós csatlakozást követő gazdasági élénkülés eredményeként meglóduló foglalkoztatási ráta jellemezte.

A 2000-es évek munkaerő-piaci intézményrendszerét és szabályozását megvizsgálva nem lehet kiemelni egyetlen olyan elemet, amely kimondottan megelőzte, vagy megalapozta volna ezt a folyamatot. Az intézményi változások jellemzően követték a gazdasági peremfeltételek alakulását, és inkább „támogató”, mint kezdeményező szerepet játszottak. Megvizsgáljuk a foglalkoztatás növekedésének intézményi környezetét, illetve annak legfontosabb elemeit, majd végül megpróbálunk rávilágítani azokra a sajátosságokra, amelyek hozzájárultak a lengyel munkaerőpiac sarokszámainak jelentős javulásához a válságot megelőző években.

4.3.2 Aktív és passzív munkaerő-piaci politika forrásai

Az aktív eszközökre fordított kiadásokat vizsgálva az előzőekben láttuk, hogy Lengyelország pozíciója nemzetközi összehasonlításban átlagos (36. ábra). Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy Lengyelország GDP-arányosan jóval többet fordít aktív intézkedésekre, mint a többi régióbeli ország, köztük például Magyarország. Az aktív eszközökre fordított kiadások aránya magasabb, a passzív ellátások költségaránya relatíve alacsony. Az aktív szolgáltatások magas arányát és központi szerepét a lengyel munkaerő-piaci politikában gyakran azonosítják a lengyel munkanélküliségi ráta csökkenése mögötti fontos tényezőként, ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk a külföldi tőkebefektetések által generált gazdasági bővülésről sem, amely igen kedvező makro-feltételeket biztosított a munkahely-teremtéshez.¹⁶

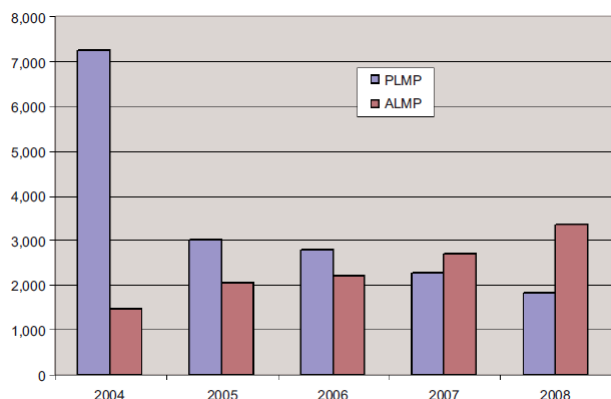
A lengyel munkaerő-piaci politika forrásai között az aktív eszközök túlsúlya 2004 után jelentős átrendeződés eredményeként jött létre. Nöttek a Munkaerő-piaci Alap aktív kiadásai, a passzív ráfordítások pedig jelentősen csökkentek, amihez jelentősen hozzájárult az előnyugdíjazás költségeinek 2004-es kivezetése a munkaerő-piaci alap költségvetéséből. Ezt tükrözi a 45. ábra. A változások oka részben az, hogy erre az időszakra tehető a munkanélküliek számának a jelentős csökkenése, ami együtt járt az ellátotti kör szűkülésével. Ugyanakkor jelentősen csökkent a munkanélküli ellátások és az átlagbér helyettesítési rátája: míg a '90-es évek végén ez 40% felett járt, addig 2003-ban 35% körül alakult, jelenleg pedig már 22% körül mozog.¹⁷ Az egymást követő kormányok a jogosultsági feltételek szigorítása mellett az ellátások átlagos szintjét elinflálták azáltal, hogy az ellátások szintjének növekedése rendre elmaradt az átlagos bérnövekedéstől, sőt még a minimálbér növekedésétől is. *Az így megtakarított források azonban nem tűntek el a lengyel munkaerő-piaci alap költségvetéséből, mivel azokat, legalább részben az aktív eszközök finanszírozásának bővítésére fordították az egymást követő kormányok.*

¹⁶ A Világbank adatai szerint Lengyelország uniós csatlakozását követő 5 évben, 2004-2008-ig évente átlagosan a GDP több mint 4,5 százalékát tette ki a külföldi működőtőke-beáramlás

¹⁷ Katarzyna B. Budnik: Non-accelerating wage inflation rate of unemployment in Poland. 2008. National Bank of Poland

45. ábra

Aktív és passzív munkaerő-piaci politikák kiadásai Lengyelországban 2004 és 2008 között (millió zloty)

Forrás: EUROFOUND

A többletből elsősorban a képzési területen indított új programokat a munkaügyért felelős tárca, illetve a hagyományos célcsoportokon kívüli, például az állásuk elvesztésével fenyegetett munkavállalók számára is elérhetővé tették a munkaerő-piaci szolgáltatások egy részét. Az aktív eszközök forrás-expanziója egészen a gazdasági válság bekövetkeztéig jól működött. Ekkor ugyanis a költségvetési deficit megugrásával, és a túlzott deficiteljárás alá vonással párhuzamosan 2010-ben Lengyelország is szigorúan korlátozta a munkaerő-piaci alapot, erőforrásait pedig a korábbi év kb. 30 százalékában maximálta.¹⁸

A lengyel munkaerő-piaci politika finanszírozásának érdekes sajátossága, hogy míg a régióhoz tartozó országok esetében a munkaerő-piaci szolgáltatások finanszírozásában egyre nagyobb szerepet, illetve többletforrást jelentenek az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával megvalósuló munkaerő-piaci programok, addig Lengyelországban az évtized vége felé az ESZA jelentősége inkább csökkent. Míg 2006-ban, illetve 2007-ben az aktív eszközökre fordított teljes büdzsén belül az ESZA által finanszírozott aktív kiadások aránya 12 százalék körül alakult, addig ez a szám 2008-ra 3 százalék alá süllyedt.¹⁹

4.3.3 Az aktív munkaerő-piaci politikák intézményrendszere²⁰

Az aktív munkaerő-piaci politika végrehajtásának intézményrendszere hasonlít hazánk gyakorlatához. A fő kivitelező az állami foglalkoztatási szolgálat, ennek szolgáltatásait pedig más állami, non-profit, illetve civil szervezetek egészítik ki. Az ügyfélkezelés, regisztráció, az eszközök és a támogatások szervezése a területi foglalkoztatási kirendeltségeken (un. PUP-ken) történik. A szervezet regionális és térségi decentralizációja 1999-ben zajlott le, ekkor jöttek létre a PUP-k és a feladataikat regionálisan koordináló regionális munkaügyi hivatalok, azaz a WUP-k. Ez a megosztási forma kezdetben kaotikusnak bizonyult, mivel a területi foglalkoztatási kirendeltségek munkájáért a helyi önkormányzatok feleltek a szubszidiaritás elve alapján, ugyanakkor a források elosztása és a foglalkoztatáspolitikai irányítása a munkaügyi tárcához tartozott. Ez ráadásul egy igen érzékeny időszakban, a munkanélküliségi ráta 20 százalékos tetőzésekor következett be. A kompetenciák és felelősségek tisztázására 2004-ig kellett várni, az ekkor hatályba lépő új törvény a foglalkoztatás támogatásáról és a munkaerő-piaci intézményekről úgy rendelkezett, hogy az állami foglalkoztatási szolgálat tevékenységét a munkaügyi miniszter koordinálja. A helyi önkormányzatok a kormányzati

¹⁸ Lukasz Sienkiewicz: EEO Review; Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Poland, 2011

¹⁹ EUROFOUND: Financing and operating active labour market programmes during the crisis, 2010

²⁰ A tanulmány ezen alfejezete a következő tanulmányban közölt adatokon alapul: Bukowski M.(ed.): Employment in Poland 2007; Ministry of Labour and Social Policy

prioritások alapján a helyi jellegzetességek figyelembevételével foglalkoztatási akciótervet dolgoznak ki és hajtanak végre, ehhez pedig a munkaerő-piaci alap forrásain felül uniós forrásokat (Strukturális Alapok, ezen belül az Európai Szociális Alap) is felhasználhatnak. A törvény tisztázza továbbá a magán- és közintézmények szerepét a munkanélküliek számára történő segítségnyújtásban, valamint harmonizálja a munkaerő-piaci eszközöket és tevékenységeket az EU törvényeivel és módszertanával. A munkaerő-piaci politika elsődleges célja az új rendelkezések szellemében már nem a munkanélküli ellátások folyósítása és a munkanélküliek anyagi támogatása, hanem az álláskereső munkához jutásának elősegítése és ösztönzése.

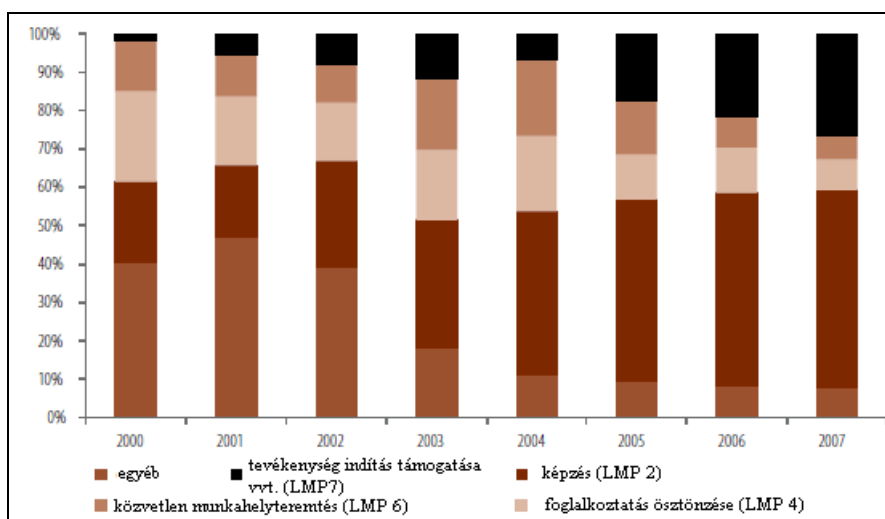
Nevesítésre kerültek a jogszabályban azok a „speciális” helyzetű csoportok, amelyeket a törvényhozó különösen hátrányos helyzetűnek minősít, és számukra magasabb támogatási arányt, különleges feltételeket és eszközöket biztosít. Ezek a csoportok a következők: 25 év alattiak; tartós munkanélküliek/álláskereső; 50 év feletti; szakképzettség nélküliek, 7 év alatti gyermeket nevelő egyedülálló szülők; megváltozott munkaképességűek.

A fiatalok és az idősebb álláskereső számára a PUP-knak 6 hónapon belül kötelező állást, vagy aktív eszközben való részvételt kínálni annak érdekében, hogy megelőzzék a tudás elévülését, elvesztését, illetve a tartós állástalanság elbátortalanító hatását, valamint az idősök esetén a végleges munkaerőpiacról való kivonulást.

A következőkben a válság előtti időszakban (2000-2007 között) vizsgáljuk a lengyel aktív eszközöket, erre az időszakra minden szükséges adat rendelkezésünkre áll az elemzéshez. A lengyel gazdaság, mint láttuk a 2000-es évek első harmadától, 2003-tól növekszik, ezt megelőzően visszaesés és kedvezőtlen gazdasági- és munkaerő-piaci helyzet jellemezte. Jól látszik ez a munkaerő-piaci programokat vizsgálva is. A leginkább alkalmazott aktív eszköz a képzés, gyakornoki programok és a munkahelyi szakképzés volt, 2007-ben a kiadások 53 százaléka ezekre irányult, míg a közvetlen foglalkoztatás ösztönzése – elsősorban a közfoglalkoztatás – az évtized elején még jelentős szerepét elveszítve teljesen háttérbe szorult (46. ábra).²¹

46. ábra

A lengyel munkaerő-piaci alap kiadási struktúrája az intézkedések LMP-kategóriái szerint 2000 és 2007 között

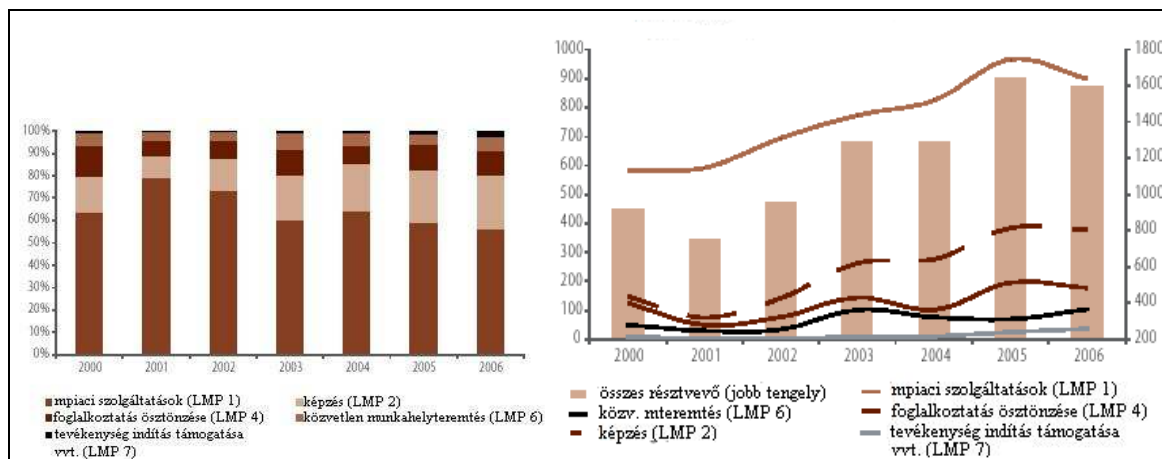
Forrás: Bukowski M.(ed.): Employment in Poland 2007; Ministry of Labour and Social Policy

²¹ Ez utóbbival kapcsolatban érdekes fejleményt hozott a 2000-es évek közepén az egyre súlyosabbá váló kirendeltségi létszámhiány, amit plusz források híján a kirendeltségek aktív eszközökben, elsősorban a közfoglalkoztatásban résztvevők alkalmazásával orvosoltak.

Az aktív eszközökre fordított kiadások abszolút értékének növekedése mellett (vö. 45. ábra) folyamatosan nőtt az aktív eszközökben résztvevők létszáma is (47. ábra jobb panel), miközben a ráfordítások összetétele viszonylag állandó maradt (47. ábra bal panel).

47. ábra

Aktív munkaerő-piaci eszközökben résztvevők arányának és abszolút számának alakulása a különböző eszközök (LMP kategóriák) szerint 2000 és 2006 között

Forrás: Bukowski M.(ed.): Employment in Poland 2007; Ministry of Labour and Social Policy

2006-ban közel 1 millió fő vett részt valamilyen munkaerő-piaci programban (a munkaerő-piaci szolgáltatásoktól eltekintve), ami az összes munkanélküli hozzávetőleg 40 százaléka. 2000 és 2007 között mintegy 180 százalékkal nőtt az érintettek létszáma. A munkanélkülieket – ahogyan az a kiadási struktúrából is látszik – a leggyakrabban képzési, gyakornoki programokba vonták be, 2006-ban 56 százalékuk kapott ilyen jellegű támogatást.

Az eszközök hatékonyságáról már jóval kevesebb információ áll rendelkezésre. Az állami finanszírozású aktív eszközök esetében nem megfelelően megoldott a programok monitoringja, és a programok eredményekhez kötése, így a költségvetési ráfordítások elköltetésének hatékonyságáról sincsenek megfelelő információk. Egyes eszközök, (pl. a közfoglalkoztatás) esetében a fellelhető szakirodalom, illetve a szociális partnerek megnyilvánulásai rendszeresen megkérdőjelezzik azok hosszú távú foglalkoztatási hatását, illetve költséghatékonyságát.²² A képzések esetén a jelentős holtteher-hatásra hívják fel a figyelmet, amennyiben a képzések lefolyozással elsősorban a relatíve jó munkaerő-piaci helyzetű álláskeresőket célozzák. Ezt a hatást erősítheti, hogy a területi munkaügyi központok munkájának értékelése az elhelyezkedett regisztrált munkanélküliek arányától függ. Ennek megfelelően sokkal szívesebben vonják be programba azokat, akik minden külső segítség nélkül is könnyen el tudnának helyezkedni. Így azonban éppen azok a hátrányos helyzetű rétegek nem tudnak támogatáshoz jutni, akik a legproblémásabbak és a leginkább rászorulnak a segítségre. Ennek megfelelően a célzás további finomítására, a profiling módszertanának alkalmazására, illetve a személyre szabott segítségnyújtás bevezetésének szükségességére hívják fel a figyelmet.

4.3.4 Munkanélküli ellátások

Mint arról korábban már szoltunk, a munkanélküli ellátásokra való igényjogosultság szigorodott, az ellátások relatív színvonala pedig romlott az elmúlt évtizedben. Munkanélküli ellátásra Lengyelországban az jogosult, aki a helyi munkaügyi központban regisztráltatja

²² Kwiatkiewicz A.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Poland; 2011; Joint study of the EU social dialogue 2009-2011

magát; az ezt megelőző 18 hónapban legalább egy évet munkaviszonyban volt; a munkaviszonyban szerzett jövedelme elérte a minimálbért, illetve megfizették utána az adót és járulékokat; valamint a lengyel foglalkoztatási szolgálat nem tud számára állást, képzési lehetőséget, idény- vagy közmunkát felajánlani.

Érdekes eleme a rendszernek a regionális differenciálás, a munkanélküli ellátás hossza ugyanis attól függően kerül megállapításra, hogy az adott térségben mekkora a munkanélküliségi ráta. Azokban a térségekben, ahol a munkanélküliségi ráta az országos szint 150 százaléka alatt maradt az előző éves statisztikák alapján, az ellátás hossza 6 hónap; a kimagasló munkanélküliségi rátákkal rendelkező területeken pedig 12 hónap. Bizonyos személyi jellemzők fennállása esetén (pl. az 50 év feletti, a kereső házastárs nélküli kisgyermekesek) a 12 hónapos ellátási időtartam automatikusan jár.

Az ellátások szintje már nem függ a területi elhelyezkedéstől, illetve független az ellátásban részesülő korábbi keresetétől is (ez utóbbi elem magasabb kereseti szinteken jelentősen rontja a helyettesítési rátát). A rendszer 2010-től tartalmazza a jelenlegi magyar rendszer időbeli szakaszolását: a jogosultság első három hónapjában havi 717 zloty (181,5 euró), ezután pedig havi 563 zloty (142,5 euró) illeti meg a jogosultat. A fenti összegek alapösszegek, ami tovább differenciálódhat aszerint, hogy a jogosult milyen hosszú munkában töltött idővel rendelkezik: kevesebb, mint 5 év esetén az összegnek csak 80%-a jár, míg 20 év felett az alapellátás 120%-ára lehet jogosult az egyén. Az ellátásért cserébe az álláskeresőnek folyamatosan kapcsolatban kell lennie a munkaügyi központtal; ok nélkül nem utasíthatja vissza a felajánlott állást, képzést, vagy szolgáltatást; illetve aktív álláskereső tevékenységet kell folytatnia.

A fenti feltételek közül számos elemet (pl. szakaszolást) a válság jelentkezését követően iktatták a rendszerbe, céljuk ugyanakkor nem kifejezetten az anticiklikus foglalkoztatáspolitikai, inkább a munkavállalási hajlandóság, illetve a munkakeresési aktivitás növelése volt. Ehhez kapcsolódóan ESZA forrásokból finanszíroztak egy érdekes kezdeményezést is: azok az álláskereső, akik a korábbi bérüknél alacsonyabb fizetésért is hajlandók voltak újra munkába állni, egyszeri motivációs juttatásra voltak jogosultak. Ez az összeg 3 hónapig fedezte az új és a korábbi fizetés színvonalának közötti különbséget, és gyakorlatilag a korai munkába állást ösztönözte azoknál, akik álláslehetőséghez jutottak, csökkentve ezzel a frikciós munkanélküliséget.²³ A jövőben a lengyel kormány tervezi a passzív és aktív munkaerő-piaci politikák további közelítését annak érdekében, hogy erősítsék a munkanélküli ellátások munkára motiváló hatását.²⁴

4.3.5 A lengyel munkaerőpiac rugalmassága

Lengyelországban a vállalkozások jellemzően nem élnek a rugalmas foglalkoztatási formák adta lehetőségekkel. A rugalmas foglalkoztatás többnyire kimerül a munkaidő kezdetének és végének rugalmas meghatározásában, illetve az éjszakai munkavégzés (vállalkozások 25%-ánál), a többműszakos foglalkoztatás (vállalkozások 44%-ánál), valamint a szombati és vasárnapi munka (vállalkozások 37, ill. 26%-ánál) széles körű alkalmazásában. Ez elsősorban a feldolgozóiparnak a lengyel gazdaságban betöltött relatíve magas szerepéből adódik.

A részmunkaidő ritka, 2008-ban az alkalmazottak mintegy 8,5%-át érintette (EU27: 18,2%), többségében a civil és közszférában fordul elő, a versenyszférára szinte egyáltalán nem jellemző. A részmunkaidő terjedését – a hazánkban tapasztaltakhoz hasonlóan –

²³ Lukasz Sienkiewicz: EEO Review; Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Poland, 2011

²⁴ National Reform Programme of Poland, 2011

korlátozza, hogy alacsony béreket és magas fajlagos költségeket indukál (pl. utazás, munkaszervezés).²⁵

A határozott munkaidejű foglalkoztatás ellenben rendkívül népszerű, 2008-ban a foglalkoztatottak 27 százalékát foglalkoztatták ilyen szerződéssel, ami a legmagasabb arány az EU-ban. 1997-ben még mindössze 5% volt a határozott idejű munkaszerződéssel foglalkoztatottak aránya. Elterjedésében nagy szerepe volt annak, hogy a munkáltatók számára jelentősen csökkenti az elbocsátási költségeket, illetve a relatíve megengedő szabályozásnak, mely alapján egymást követő három alkalommal lehetséges határozott idejű szerződést kötni anélkül, hogy határozatlanra kellene váltani. A 2000-es évek magas munkanélkülisége idején az emberek többsége elfogadta a munkáltatók határozott munkaidejű szerződésre vonatkozó igényét, így a munkaerőpiacra először belépők többségét így alkalmazták.

A munkaerő-kölcsönzés szerepe nem jelentős Lengyelországban, a munkaerő 0,5%-át alkalmazták 2008-ban kölcsönzőn keresztül. Ehelyett inkább a kényszervállalkozók bújtatott alkalmazását választják a cégek. A távmunka jelentősége marginális, aránya gyakorlatilag nem kimutatható.

Ami a jogi kereteket illeti, a foglalkoztatottak védelme kissé elmarad Lengyelországban mind a normál, mind az atipikus foglalkoztatási formák esetében, az unió átlagától: egy speciális skálán az előbbi 1,9 pontot, míg az utóbbi 2,1 pontot ért el.²⁶

4.3.6 Migráció és mobilitás

Lengyelország kedvezőtlenebb munkaerő-piaci mutatói, alacsony foglalkoztatási arány és magas munkanélkülisége mellett a nyugati munkaerőpiacok nyitása a vonzó bérfeltételekkel, illetve a kevésbé kvalifikált munkaerő számára is kecsegtető álláslehetőségekkel nagyszámú migráns munkaerő kiáramlását eredményezte. Az elsődleges célországok a hagyományosan fontos Németország mellett a munkaerőpiacukat elsőként megnyitó országok voltak, mindenekelőtt az Egyesült Királyság és Írország, ahol gyorsan nőtt a migráns munkavállalók létszáma (10. táblázat).

Bár a fogadó országok munkaerőpiacán különösebb negatív hatások nélkül felszívódott az érkező munkaerő, ugyanakkor jelentős hatása volt a kiáramlás radikális növekedésének a lengyel gazdaságra. Jelentős volt a hazautalások szerepe, de a külföldön keresett képzettségek eltűnésével egyes szektorokban munkaerőhiány lépett fel, ami magával vonta a bérek növekedését. Az utóbbi évek felmérései azt mutatják, hogy a bérkülönbségek csökkenésével, a bérek kiegyenlítődésével, a fogadó országok gazdaságának lassulása miatt csökkenő munkaerő-kereslettel, illetve a hazatérők számának növekedésével stabilizálódik a lengyel migráns munkavállalói létszám.

2004 után a migráns munkavállalók jó része nem tudott képzettségének megfelelő munkát találni, miközben otthon javultak a gazdasági körülmények és a munkaerő-piaci kilátások. A hazatérők létszáma és új kompetenciái, illetve a hazaköltözés üteme lényeges hatást gyakorolhat a lengyel munkaerőpiacra. Fontos tényező azonban, hogy a visszatérők mennyire találják meg számításukat a hazai munkaerőpiacon. A hazatért migránsok harmada a felmérések alapján nyitott arra, hogy újra külföldön dolgozzon. Úgy tűnik, létrejött Lengyelországban a munkaerőpiacnak egy olyan új szegmense, amely rendkívül mobil munkavállalókból áll, akik megfelelő munkalehetőség és vonzó bér esetén bármikor készen állnak a külföldi munkavállalásra.²⁷

²⁵ Kijek I., Przybylska J.: Employment flexibility in Poland against the background of other EU countries, 2007, Poznan University of Economics

²⁶ Kwiatkiewicz A.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Poland; 2011; Joint study of the EU social dialogue 2009-2011

²⁷ Kaczmarczyk P., Okólski M: Economic impacts of migration on Poland and the Baltic States. 2008. Fafo-paper.

10. táblázat

A munkavállalási célú migráció felfutása Lengyelországból 2004 és 2007 között célország szerint, ezer fő

	2004	2005	2006	2007
Teljes migráció	1000	1450	1950	2270
EU-ba irányuló migráció	750	1170	1550	1860
Egyesült Királyság	150	340	580	690
Németország	385	430	450	490
Írország	15	76	120	200
Hollandia	23	43	55	98
Olaszország	59	70	85	87
Spanyolország	26	37	44	80
Franciaország	30	44	49	55
Ausztria	15	25	34	39
Belgium	13	21	28	31
Svédország	11	17	25	27

Forrás: GUS (lengyel foglalkoztatási szolgálat), ahogyan a következőben szerepel: 'In focus: An update on labour migration from Poland; World Bank; 2008'

A munkavállalási célú emigráció Lengyelország jelentős, a belső mobilitás ugyanakkor rendkívül alacsony, hasonlóan a magyarországi gyakorlathoz. Annak ellenére, hogy a régiók közötti és régió belüli foglalkoztatási ráták szórása igen magas (5,1 és 7,7 2008-ban), a lengyel munkaerő mobilitási hajlandósága alacsony a magas munkanélküliségtől szenvedő térségekből a betöltetlen munkalehetőséget kínáló – többnyire városi – területekre. A lengyel kormány – feltételezve, hogy a lengyel munkaerő magas nemzetközi migrációs potenciálja alapján az egyéni migrációs hajlandóság nem alacsony – elsősorban a közlekedés fejlesztésével, illetve a lakhatási lehetőségek bővítésével kívánja a mobilitást ösztönözni. 2009-ben – a krízisintézkedések részeként – bevezettek egy egyszeri költözési támogatást azok számára, akik lakhelyüktől 50 km-nél távolabb vállalnak munkát. Az intézkedés eredményessége nem ismert még.²⁸

4.3.7 Adóterhek és fekete foglalkoztatás

Lengyelországban az adóék az OECD átlagához hasonló, kissé magasabb annál. Az utolsó nagyobb változás – a személyi jövedelemadó csökkentése – 2009-ben történt. Az elmúlt évtized adóváltozásai elsősorban a több keresős családoknak kedveztek, az adórendszer progresszivitása alig változott (magasabb kereseti szinten kissé jobban csökkentek a munkát terhelő adók).

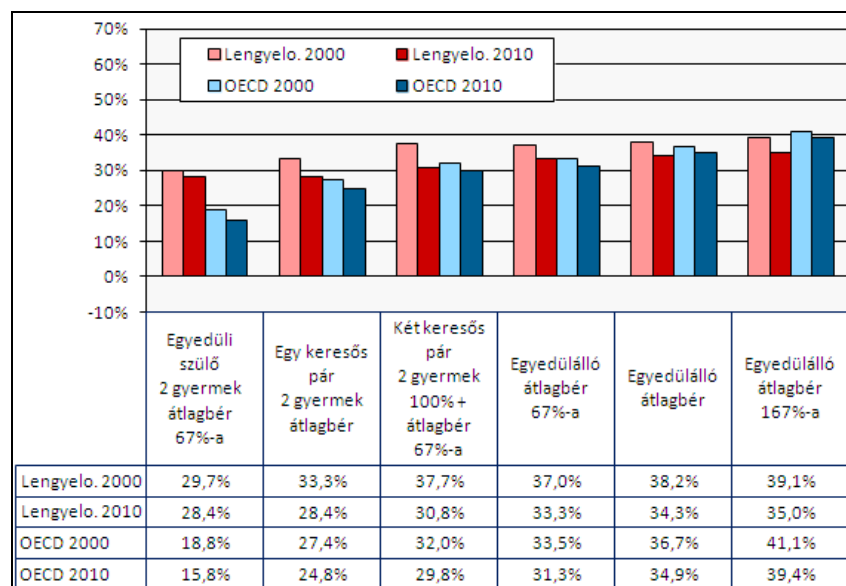
A kötelező magánnyugdíj-pénztári hozzájárulás ugyanakkor az átlagbér szintjén 34,3%-ról 39,4%-ra növeli az adóterhelést. Ezzel együtt a foglalkoztatást akadályozó adóterhek még mindig jóval a hasonló magyar adat (46,4%) alatt alakulnak.²⁹

²⁸ Katarzyna B. Budnik: Non-accelerating wage inflation rate of unemployment in Poland. 2008. National Bank of Poland

²⁹ Taxing wages: country note for Poland, 2011, OECD

48. ábra

Az adóék alakulása Lengyelországban 2000-ben és 2010-ben az OECD átlagértékeihez viszonyítva, háztartástípusonként

Forrás: OECD Taxing Wages 2011

A relatíve kedvező nem bér jellegű munkaerőköltségek mellett ugyanakkor továbbra is magas Lengyelországban a fekete foglalkoztatás aránya. A lengyel statisztikai hivatal egy millióra teszi azoknak a számát, akiknek a be nem jelentett munkán kívül nincs semmilyen más jövedelme.³⁰ Eltekintve az adóeltitkolást célzó szürke jövedelmektől a tanulmány szerint a feketemunka felfutása a kezdetekben a magas munkanélküliséghez kapcsolódott, mára inkább a szociális, illetve a munkanélküli ellátások alól kieső, a legális munkaerőpiacon kívül rekedt emberek munkalehetősége. A nem regisztrált munka csökkentésének tartós megoldása – csakúgy, mint hazánkban – a társadalombiztosítási rendszerek szigorú reformján, az ellenőrzések szigorításán, valamint a foglalkoztatást terhelő adók csökkentésén és az adómorál javításán keresztül érhető el.

4.4 Az Európai Unió új országai: Szlovákia

4.4.1 Gazdasági környezet

Szlovákiában számos gazdasági reform ment végbe 1993, a Cseh Köztársaságtól való elszakadás óta. Az adórendszer megújítása, az egészségügy, a nyugdíjrendszer és a szociális ellátórendszer átalakítása a privatizáció lezárásával együtt sikeresen hozzájárult az ország költségvetési helyzetének rendbetételéhez és növekedési pályára állításához. A fejlődés további fontos mérföldköve volt a 2004-es uniós csatlakozás, illetve az euró bevezetése 2009-ben. Az elmúlt évtizedben a stabil növekedési kilátásokat – túl az igen kedvező nemzetközi makro környezeten – segítette a munkaerőpiac liberalizációja, illetve az üzleti környezet egyszerűsítését célzó 19 százalékos, egykulcsos adók rendszere is. A stabil piacgazdasági háttér komoly mennyiségű működő tőkét vonzott az országba (vö. 9. táblázat), melynek eredményeként a 2000-es években – Lengyelországgal együtt – a gazdasági növekedés terén a régió élmezőnyébe tartozott. Különösen az autóipar és az elektronikai cikkek gyártásában voltak kimagaslóak a külföldi befektetések. Ezek a szektorok váltak az elmúlt években a növekedés motorjává, ami azonban komoly kockázati tényezőt is jelent: a kulcságazatok

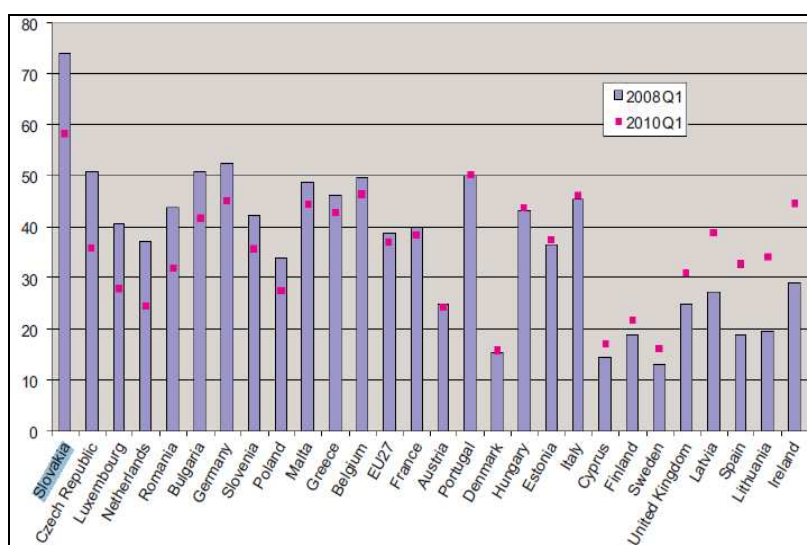
³⁰ European Employment Observatory Review: Autumn 2004, European Commission

növekedési lehetőségei alapvetően befolyásolják Szlovákia kilátásait. Ez a válság okozta gazdasági visszaesés idején láthatóvá is vált, hiszen az autóipari megrendelések és az áruipiaci kereslet visszaesésére a szlovák gazdaság szinte azonnal megtorpant.³¹

A gazdasági növekedéssel párhuzamosan rohamosan javult a munkaerő-piaci helyzet is. A munkanélküliségi ráta a 2003-2004-es 18 százalékról 2008-ra 10 százalék alá esett, ami – bár uniós viszonylatban nem számít alacsonynak – jelentős csökkenést mutat. A válság következtében újra fölfelé kúszó munkanélküliség azonban azt mutatja, hogy a probléma még korántsem tekinthető megoldottnak. Különösen súlyos a tartósan álláskeresők magas aránya a munkanélküliek között, ez az adat az unión belül magasan a legrosszabb (vö. 49. ábra).³² Látszólag javult ez az arány a válság éveiben, ez azonban csak a leépítéseket követően megugró friss munkanélküli létszámnak köszönhető, és nem takar érdemi javulást.

49. ábra

A tartós álláskeresők aránya az összes munkanélküli között az Európai Unióban, 2008 és 2010 első negyedév

Forrás: EUROSTAT

A továbbiakban megvizsgáljuk, hogy a gazdasági növekedés következtében megvalósult munkahelyteremtés milyen munkaerő-piaci körülmények között ment végbe, az intézményi és szabályozási elemek hogyan hatottak a vállalkozásokra, illetve hogyan segítették az álláskeresőket.

4.4.2 A szlovák munkaerő-piaci intézményrendszer eszközei

Szlovákiában az aktív munkaerő-piaci eszközökre fordított források színvonala kifejezetten alacsony, a GDP 0,15 százaléka körül mozgott az elmúlt években. Ez az arány jelentősen elmarad mind az EU (~0,5%), mind az OECD (~0,4%) átlagától, ugyanakkor nagyjából belesimul a közép-kelet európai régiós átlagba (lásd 36. ábra).³³

Ami a passzív ellátásokat illeti, a viszonylag magas munkanélküliségből arra lehetne következtetni, hogy a passzív ellátások forrásigényesek Szlovákiában. A munkanélküli és szociális ellátások relatíve restriktív feltételei (rövid időtartam, alacsony helyettesítési ráta) ugyanakkor ellensúlyozzák a magasabb munkanélküli létszámot, és korlátok között tartják a

³¹ Wild A.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Slovakia; 2011; Integrated programme of the EU social dialogue 2009-2011.

³² EUROFOUND: Financing and operating active labour market programmes during the crisis, 2010

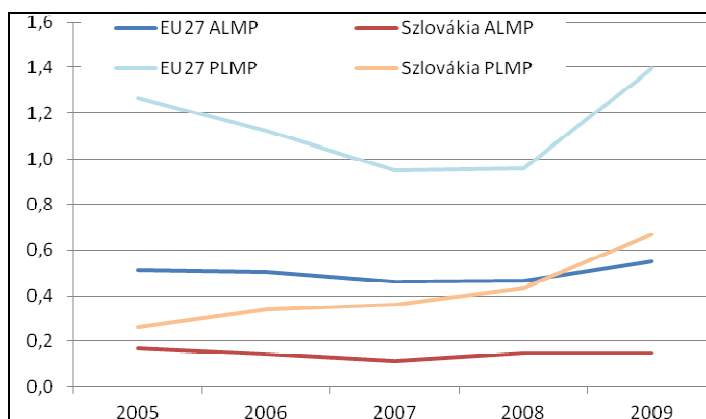
³³ EUROFOUND: Financing and operating active labour market programmes during the crisis, 2010

passzív munkaerő-piaci politikák kiadásait, így azok GDP-arányos értéke nem tér el lényegesen az EU, az OECD, illetve a régió többi országának hasonló mutatóitól.³⁴

Az aktív és passzív kiadások időbeli változásait vizsgálva azt láthatjuk, hogy míg a passzív ellátások forrásigénye folyamatosan nőtt az elmúlt időszakban és a válság beköszöntével ez ütemesen gyorsult, addig az aktív eszközökre fordított kiadások alig változtak GDP-arányosan az elmúlt években (lásd 50. ábra).

50. ábra

Az aktív és passzív eszközök forrásainak alakulása a GDP arányában, Szlovákiában és az EU-ban, 2005-2009, %

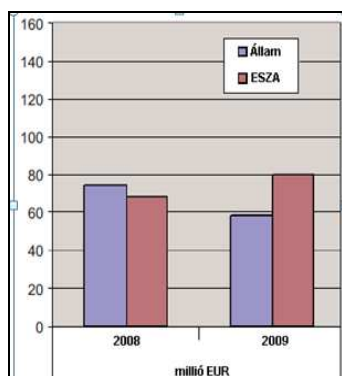

Forrás: EUROSTAT

Bár az EUROSTAT adataiból ez még nem látszik, szlovák elemzők rámutattak arra, hogy az aktív eszközök forrásai esetében 2010-ben már valószínűleg megtörik a korábban stagnáló trend, mivel a munkanélküliség emelkedésével automatikusan együtt növekvő passzív eszközökre fordított költségvetés, illetve a fiskális kényszer az aktív források csökkenését eredményezte Szlovákiában is, sok más országhoz – pl. Litvánia, Bulgária, Magyarország – hasonlóan. Ezt Szlovákia is uniós források bevonásával, elsősorban az Európai Szociális Alap pénzeszközei segítségével igyekezett ellensúlyozni, vagyis betömni az aktív eszközökre fordítható forrásokon keletkezett lyukat (lásd 51. ábra).

51. ábra

Az aktív munkaerő-piaci politikák állami és ESZA finanszírozása Szlovákiában, 2008-ban és 2009-ben

Forrás: EUROFOUND

³⁴ Vagac L.: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle. Slovakia. 2011. European Employment Observatory.

4.4.3 Aktív munkaerő-piaci politika³⁵

Szlovákiában az aktív munkaerő-piaci eszközök 1991 óta részei a munkaerő-piaci politikának, azóta számos szervezeti és intézményi változáson mentek keresztül. Az állami foglalkoztatási szolgálatok fő eszközeként 2004 óta önálló törvény szabályozza a működésüket. Az aktív intézkedések a regisztrált munkakeresőket és a foglalkoztatottakat (alkalmazottakat és önfoglalkoztatókat) célozzák, illetve bizonyos konstrukciókban a munkáltatók is kaphatnak támogatást (pl. bértámogatást, munkahely-megőrzési támogatást).

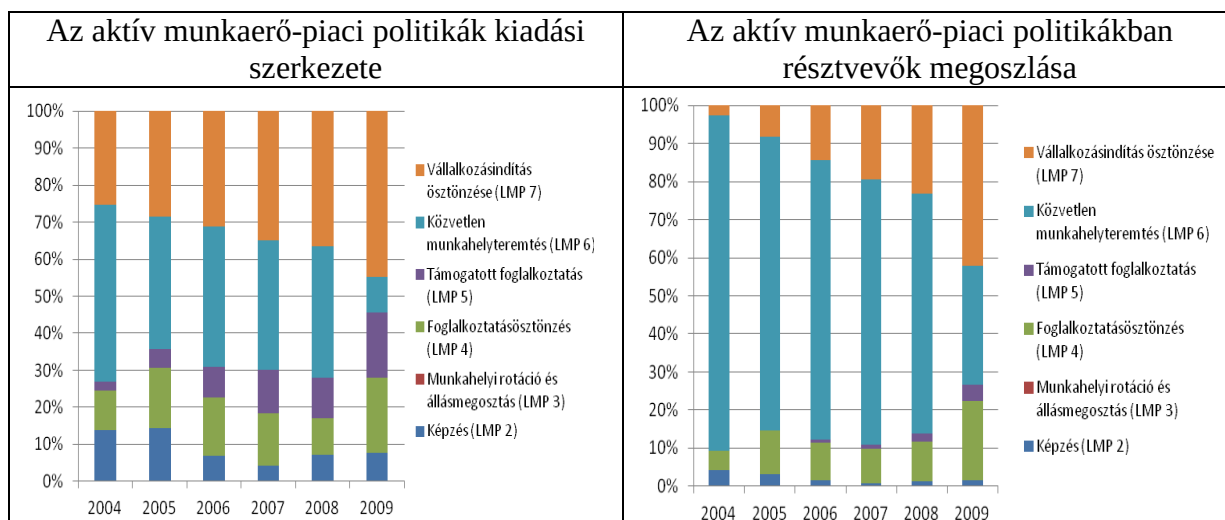
A szlovák aktív munkaerő-piaci politika eszköztára igen széles skálán mozog (a törvény mintegy 18 különböző aktív intézkedést és szolgáltatást sorol fel), ennél jóval kevesebb azoknak a beavatkozásoknak a száma, amelyeket szélesebb körben is alkalmaznak. A résztvevők közel 90 százaléka, illetve a források mintegy 82 százaléka az önfoglalkoztatás támogatását, a közfoglalkoztatást, a gyakornoki programokat, a munkahelyi képzéseket, illetve a bértámogatásokat érinti.

Ha az uniós terminológiát követjük, akkor azt látjuk, hogy a forrásszerkezeten belül a vállalkozásindítás támogatására fordítják Szlovákiában a legtöbb aktív forrást, ennek aránya az évtized vége felé még nőni is tudott, elsősorban a közvetlen munkahelyteremtés és közfoglalkoztatás terhére. Meglepő ugyanakkora a munkaerő-piaci képzések viszonylag szerény aránya az aktív eszközök között (lásd 52. ábra bal panel).

A források eloszlásából következő trendek jól megfigyelhetők az egyes aktív eszközökben résztvevők megoszlásában is. A vállalkozásösztönzés, illetve a képzések viszonylag nagy forrásigénye jól látszik abban, hogy a forrásokhoz képest szerényebb a résztvevők aránya a teljes létszámon belül (lásd 52. ábra jobb panel). A következőkben röviden összefoglaljuk a legfontosabb eszközök jellemzőit, illetve specifikumait a szlovák munkaerő-piaci gyakorlat szempontjából.

52. ábra

Az aktív munkaerő-piaci politikák kiadási szerkezete az aktív munkaerő-piaci politikákban résztvevők megoszlása 2004 és 2009 között Szlovákiában

Forrás: EUROSTAT

A vállalkozás indításához nyújtott pénzbeli hozzájárulás, az önfoglalkoztatóvá válás támogatása az egyik legsikeresebbnek tartott aktív politika Szlovákiában. Ennek elsősorban az az oka, hogy aránylag nagyszámú igénylő legalább két évre kiesik a regiszterből, amíg részt vesz a programban, és ezt követően is alacsony a visszaáramlás és viszonylag magas a

³⁵ A fejezet az alábbi értékelés felhasználásával készült: 'Vagac L.: Active labour market measures in Slovakia. 2010. European Employment Observatory.

„túlélési” arány. A képzettebb résztvevőknél általában eredményesebbnek bizonyul ez az eszköz. A mutatók a túlélést mérik, ugyanakkor nincsenek információk a program holtteher-veszteségéről, illetve a helyettesítési hatásról, ami megnehezíti az eszköz valós teljesítményének és hatékonyságának az értékelését. A program hatékonyságának megbízható értékelése különösen annak tükrében lényeges, hogy a rendkívül magas egységköltségek miatt ez az egyik legdrágább aktív eszköz Szlovákiában.

Az álláskeresők oktatása és képzése általában a legfontosabb aktív eszköz a fejlettebb országokban. Habár az elmúlt néhány évben valamelyest nőtt a képzések szerepe az aktív eszközök között Szlovákiában, nemzetközi összehasonlításban még mindig rendkívül alacsony a súlyuk mind a résztvevők, mind a hozzárendelt források között. Az okok szokásos magyarázatai szerteágazóak. Ilyen magyarázatok egyrészt a felnőtt népesség alacsony továbbtanulási hajlandóságában látják az okokat, és ez különösen igaz az álláskeresőkre. Másrészt gond, hogy a munkaerő-piaci igények előrejelzése hiányos és ebből fakadóan a képzési programok nem felelnek meg a munkáltatói elvárásoknak; továbbá gyenge a kormányzati akarat a képzések felfuttatására stb. Bár a szlovák statisztikai hivatal értékelése szerint a képzési programok hatékonysága jobb, mint például a direkt munkahelyteremtő programoké, ugyanakkor ez utóbbira az aktív eszköztáron belül mégis nagyságrendekkel több forrástallokálnak.³⁶

A munkahelyi képzések támogatásának célja, hogy forrásokkal ösztönözze a munkáltatókat munkavállalók képzésére. Az ilyen típusú támogatások az érintett vállalkozásoknak komoly versenyelőnyt jelentenek, így megvannak a maga kockázatai. Ráadásul drágának számít, mivel a támogatás intenzitása magas: az ESZA, illetve a nemzeti költségvetés állja a források 75 százalékát és csak 25 százalékot fizet a munkáltató. Másrészt a 2008-as adatokból jól látszik, hogy csak a célcsoportba tartozó, képzésben résztvevő munkavállalók alig 15 százaléka volt hátrányos helyzetű, ami erősen megkérdőjelezi a támogatások hatékonyságát, versenysemlegességét, illetve célzottságát és felveti a holtteher-veszteség problémáját.

A munkáltatók egyéb forrásokból is aktív támogatásban részesülhetnek. Egyre kevésbé népszerű a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását ösztönző adó- és járulékkedvezmény. Míg 2006-ban még 3500, addig 2009-ben már csak alig 300 résztvevőt támogattak így. A visszaesés oka a válság nyilvánvaló hatásain túl a támogatás intenzitásának jelentős csökkentése 2008-ban, valamint a két éves munkahely megtartási kötelezettség, amely nagyon hosszúnak számít.

A szociális gazdaság szereplői is támogatást igényelhetek az elmúlt években – egyelőre csak pilot programok keretében, ESZA források felhasználásával. A projektek nagyon magas egy főre eső költségekkel működtek, épp ezért csak viszonylag szűk körnek nyújtottak megoldást. Ráadásul a programok működése kapcsán visszaélés, az uniós szabályok és a versenyszabályok megsértésének gyanúja is felmerült, ami megkérdőjelezi azok jövőjét, (bár számos európai országban, így Olaszországban, Írországban, Belgiumban, Svédországban sikerrel működnek). Fontos eszközzé vált a krízist követően a munkahelyek megőrzésének támogatása, amelyet rövid időre (maximum 60 napra), munkaidő-csökkentés mellett a járulék-befizetések alapján ítélnék meg a szlovák munkaügyi szervek. A támogatás jelentős holtteher-veszteséget generálhat, mivel a munkáltatók valós gazdasági körülményeit nem vizsgálják annak odaítélésekor.

A munkatapasztalat-szerzést célzó aktív program elsősorban a fiatal pályakezdőket célozza. Az intézkedés a fiatalok körében nagy népszerűségnek örvend és a munkáltatók – elsősorban az állami és közintézmények – is kedvelik. Habár a munkatapasztallal kapcsolatban vitathatatlanul vannak pozitív eredményei a programnak, a fiatalok foglalkoztatására gyakorolt hatása az értékelések szerint rendkívül alacsony. Ennek ellenére

³⁶ EUROFOUND: Financing and operating active labour market programmes during the crisis, 2010

ez az eszköz fontos szerepet tölt be a fiatalok munkaerő-piaci kilépésében, így folytatása, kiterjesztése – különösen a hátrányos helyzetű fiatalok körében – javasolt. Az eredményeket személyre szabott programokkal és utánkövetéssel lehet tovább javítani.

Különösen a hátrányos helyzetű, alacsony iskolai végzettségű és/vagy tartós álláskereső ideiglenes elhelyezkedését, illetve jövedelemhez juttatását szolgálja az átmeneti időre szóló közfoglalkoztatási program. A résztvevőkkel a támogatás idejére nem kötnek munkaszerződést, és a regiszterben maradnak. A program célja, hogy egyszerű manuális munkák végzésével munkához, az azzal együtt járó napi rutinhoz szoktassa a résztvevőket. A programot gyakran éri az a kritika, hogy egyrészt csak a legkritikább esetben vezet a nyílt munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez, másrészt a programban részt nem vevőkkel összehasonlítva a közfoglalkoztatottak elhelyezkedési esélyei alacsonyabbak (!). Mivel ismételten is programba lehet kerülni, így viszonylag magas az álláskereső „beragadásának” az esélye. Ráadásul a közfoglalkoztatással megszerzett munkatapasztalatot csak a legkritikább esetben tudják a résztvevők normál munkaviszonyban felhasználni. A legfőbb érv, amely mellette szól, hogy ideiglenesen aktív, értelmes elfoglaltságot biztosítanak a programban a hátrányos helyzetű álláskereső számára, ugyanakkor hosszabb távon biztosan nem lehet megoldani velük a szlovák munkaerőpiac strukturális problémáit, azaz a magas tartós munkanélküliségi szintet, illetve az alacsony iskolai végzettségűek alacsony foglalkoztatását.

Az aktív eszközök működtetésével kapcsolatban mind a nemzetközi szervezetek (Európai Bizottság, OECD), mind a szlovák szakpolitika képviselői számos ajánlást tettek a közelmúltban a szlovák kormánynak, Ezek közül néhány fontos megjegyzést összegzünk.³⁷

- Tegyék „áramvonalasabbá” az aktív politikákat, csökkentsék a programok számát, töröljék az átfedő elemeket.
- Javítani kell a programok értékelését, a finanszírozás eredményhez kötésén, különösen a Strukturális Alapokból származó források esetében.
- Stabil jogszabályi környezetre van szükség, minimalizálni kell a módosításokat, a változtatásokra pedig csak úgy kerüljön sor, ha azt megfelelő értékelések, hatástanulmányok alátámasztják.
- Az aktív programokat – különösen a képzéseket – elsősorban a sérülékeny csoportokra kell fókuszálni. A csoporton kívülieket célzó intézkedések legyenek rövid távúak, megfelelően célzottak, illetve tegyék lehetővé a holtteher és helyettesítési hatások kiszűrését.
- A közfoglalkoztatás helyett a hatékony, a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzésekre kell hosszabb távon a hangsúlyt helyezni.

4.4.4 Munkanélküli ellátások³⁸

Munkanélküli ellátásra Szlovákiában az jogosult, aki az utolsó 3 évből legalább 2 évig fizette a törvényben megszabott járulékokat; nincs munkából származó jövedelme, nem foglalkoztatott vagy önfoglalkoztató; aktívan keres munkát és legalább havonta kapcsolatot teremt a munkaügyi kirendeltséggel és megfelelő munkahely, illetve aktív eszköz felajánlása esetén három napon belül rendelkezésre áll.

A munkanélküli ellátás maximális időtartama 6 hónap (határozott idejű, vagy szezonális foglalkoztatást követően 4 hónap). Ezt követően az álláskereső szociális ellátásért folyamodhat. Amennyiben a munkanélküli az ellátási időszak vége előtt, de legalább 3 hónappal az ellátás megítélését követően állást talál, jogosulttá válik a visszamaradó összeg

³⁷ Összegzés forrásai a következő dokumentumok: Economic Survey of the Slovak Republic, 2010. OECD; Council recommendation on the National Reform Programme 2011 of Slovakia, 2011. Council of the European Union; Vagac L.: Active labour market measures in Slovakia. 2010. European Employment Observatory.

³⁸ A fejezet az alábbi értékelés alapján készült: 'Vagac L.: EEO Review; Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Slovakia, 2011, European Employment Observatory.'

50 százalékanak egy összegben történő kifizetésére. Ezt követően újabb három év elteltével lehet munkanélküli ellátásért folyamodni. A munkanélküli ellátás havi összege az álláskereső előző kétévi bruttó átlagkeresetének a fele, de nem haladhatja meg a szlovákiai bruttó átlagbér háromszorosát.

Nemzetközi összehasonlításban a helyettesítési ráta az álláskeresői időszak kezdetekor alacsony jövedelműek esetében az OECD országok átlaga alatt van, míg az átlagbért, illetve ezt meghaladó bért keresők esetében már magasabb annál. Az ellátásra való jogosultsági feltételek, az ellátás hossza, valamint a helyettesítési ráta alapján összességében a szlovák munkanélküliségi ellátások nemzetközi viszonylatban visszafogottnak és restriktívnek számítanak. Ez különösen így van a hosszú ideje munka nélkül lévők, az egyedülállók, illetve a gyermeküket egyedül nevelő szülők esetében.³⁹

A válság első éveiben – a munkanélküliek létszámának újbóli felfutásával – számtalan vitát generált az ellátások feltételeinek lazítása, időtartamának hosszabbítása, amely végül a járulékfizetési kötelezettség valamelyes lazítását (2 év járulékfizetés / utolsó 3 év a korábbi 3 év / 4 év helyett) eredményezte, illetve bekerült a biztosítási jogviszony nyilvántartásába a gyermekellátás időtartama. Ugyanakkor a rendszer munkára ösztönző elemeinek erősítése ma is napirenden van Szlovákiában.

4.4.5 A szlovák munkaerőpiac rugalmassága

Szlovákiában nem nagyon elterjedt a rugalmas munkavállalási formák alkalmazása. Határozott idejű munkaszerződéssel az összes foglalkoztatott 4,4 százaléka dolgozik, ami az uniós átlagnak csupán a harmada. A részmunkaidős foglalkoztatás még ritkább, a dolgozók mindössze 3,6 százalékat foglalkoztatják így – az uniós munkavállalók közel 19 százalékaival szemben. Mindkét munkavállalási formát az alacsonyabb bérek és a foglalkoztatás gyengébb biztonsága miatt inkább kényszernek tartják Szlovákiában.

A szlovák gazdaságra jellemző az ipari termelés dominanciája, és elterjedt a több műszakos, és különösen az éjszakai műszakban történő munkavégzés alkalmazása, utóbbi a teljes szlovák munkaerő-állomány ötödét érinti.

A foglalkoztatottak védelme a határozatlan, teljes munkaidős foglalkoztatás esetében magasabb az uniós átlagnál, míg gyengébbnek számít az atipikus foglalkoztatási formáknál.⁴⁰ 2011-ben ugyanakkor életbe lép az új Munka Törvénykönyve, mely elsősorban a munkaerőpiac rugalmasságát igyekszik növelni azáltal, hogy jelentősen enyhíti az elbocsátási feltételeket, illetve könnyíti a határozott munkaidejű szerződések létrehozását. Szlovákia – a kormányzati kommunikáció szerint – az új törvényi feltételekkel bekerül az OECD 10 legrugalmasabb munkaerőpiaca közé.

4.4.6 Migráció és mobilitás

A szlovák munkaerőpiacot korábban jellemző magas munkanélküliség jelentősen enyhült az elmúlt tíz évben, amiben a gyors gazdasági fellendülés mellett szerepet játszott az uniós csatlakozást követően meglóduló külföldi munkavállalás is. Egy 2009-es felmérés szerint a szlovák munkaerő-állomány 5,4 százaléka, azaz 128 ezer ember dolgozott akkor külföldön, többségében az Egyesült Királyságban és Írországban, illetve a szomszédos Ausztriában és Magyarországon. A válság és az ezzel járó leépítések azonban a külföldön dolgozókat sem kímélték, főleg mivel többségük a krízis által különösen érintett autó- és gépiparban, illetve az építőiparban dolgozott. Becslések szerint a válságot követően a külföldön dolgozók mintegy negyede tért haza Szlovákiába, inkább a kevésbé kvalifikált, illetve tapasztalt migráns munkavállalóktól váltak meg a külföldi foglalkoztatók. Az otthoni

³⁹ Benefits and wages: OECD indicators

⁴⁰ Wild A.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Slovakia; 2011; Joint study of the EU social dialogue 2009-2011

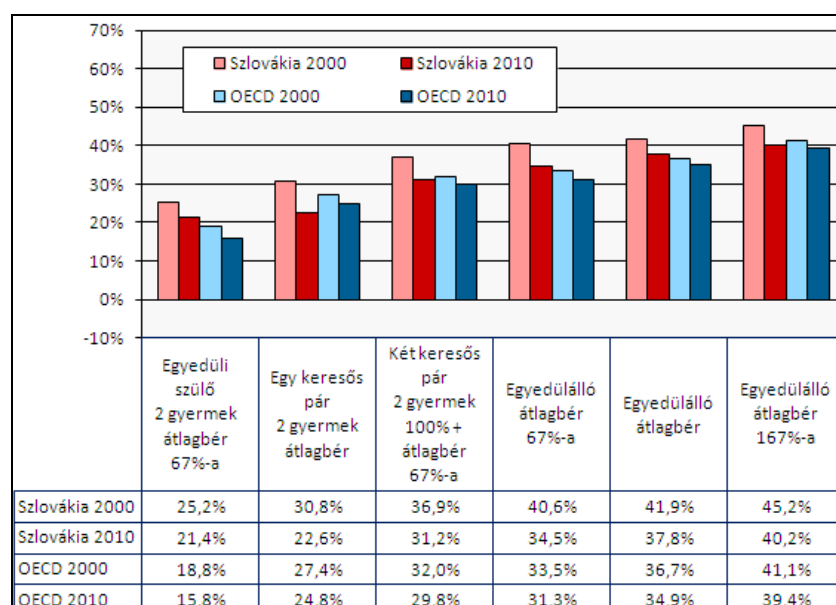
álláskeresőkhöz képest a frissen hazatérők jó minőségű munkaerőnek számítanak, mobilak, munkaképesek és munkára készek, ezzel rontva a hazai munkanélküliségi helyzetet. Többségük a gazdaság élénkülésével hajlandó lenne újra külföldön is szerencsét próbálni, ami hosszabb távon újból enyhíthet az ország munkaerő-piaci feszültségein.⁴¹

4.4.7 Munkára rakódó adóterhek

Szlovákiában az adóék az OECD országok átlagához hasonló, a legtöbb háztartástípusban kissé magasabb annál. Ugyanakkor régiós összehasonlításban a szlovák adóterhek relatíve alacsonynak számítanak. (vö. 53. ábra) Az elmúlt évtizedben az adóék minden jövedelemszinten jelentősen csökkent, az adórendszer progresszivitása alig változott.⁴² Mind az OECD, mind az Európai Bizottság ugyanakkor kiemelte az adóterhek további csökkentésének, illetve átrendezésének fontosságát, különösen az alacsony bérekre rakódó közterhek csökkentése érdekében.⁴³

53. ábra

Az adóék alakulása Szlovákiában az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartási típusonként

Forrás: OECD Taxing wages 2011

4.5 Egy mediterrán ország duális munkapiaca: Spanyolország

4.5.1 Gazdasági háttér

Az elmúlt évtizedben a spanyol gazdaság teljesítménye kiemelkedő volt. 2002 és 2007 között a spanyol gazdaság éves átlagban 3,5 százalékkal bővült és az Európai Unióban létrejövő új munkahelyek mintegy harmada itt keletkezett. Ezzel párhuzamosan rohamosan javult a munkaerő-piaci helyzet, elsősorban a fiatalok és a nők lehetőségei bővültek.⁴⁴ A munkanélküliségi ráta a '90-es években tapasztalt 24 százalékos csúcsról 2007-re 8 százalékra csökkent, ami bár uniós viszonylatban nem számít alacsonynak, Spanyolországban mégis alacsony. Az utóbbi évek trendje, illetve a válság következtében újra 20 százalék fölé kúszó

⁴¹ Terenzani-Stanková M.: Labour market responding with more flexibility. 2009. The Slovak Spectator.

⁴² Taxing wages: country note for Slovakia, 2011, OECD

⁴³ Economic Survey of the Slovak Republic, 2010. OECD; Council recommendation on the National Reform Programme 2011 of Slovakia, 2011. Council of the European Union.

⁴⁴ Villagomez E. és Carbonell D.: Active employment policies in Spain. 2008. MLP peer review – Ireland

munkanélküliségi ráta azt mutatja, hogy a munkaerőpiac strukturális problémái megmaradtak, a gazdaság a ciklikusságára nagyon érzékenyen reagál.

A spanyol munkaerőpiacot a 2000-es évek elején a foglalkoztatás intenzív bővülése, illetve a korábban kiugrónak számító munkanélküliség mérsékelt csökkenése jellemezte. A közvetlen kiváltó okok gazdaságiak voltak. Egyrészt az euró bevezetésével, valamint a fiskális hiány csökkenésével jelentősen mérséklődött az infláció és a kamatláb, ami pozitívan hatott a befektetésekre és a munkahelyteremtésre. Másrészt az ingatlan-piaci boom és a hatalmas infrastruktúrafejlesztések hatalmas munkaerő-keresletet generáltak az élőkommunikációs építőiparban. A munkaerő-éhséget csökkenő munkanélküliség mellett még a közel 5 millió fővel (zömében migránsokkal és nőkkel) növekvő munkaerő-állomány sem tudta teljesen kielégíteni. Harmadrészt, a szolgáltatóipar és turizmus versenyképessége jelentősen nőtt ebben az időszakban, ami szintén rengeteg új munkahelyet generált.

Bár gyakran emlegetik Spanyolországnak ezt az időszakát példaértékűként, a válság hatásai azt mutatják, hogy a strukturális problémák ma is bele vannak kódolva a spanyol gazdaságba és munkaerőpiacba. A munkanélküliségi ráta rendkívül gyors emelkedése is arra utal, hogy a „mögöttes” egyensúlyi munkanélküliségi ráta nem csökkent jelentősen az elmúlt időszakban. Összességében elmondható, hogy ami korábban a spanyol munkaerőpiacot segítette a felemelkedésben, az okozott gondot a recesszió bekövetkeztekor. A határozott idejű szerződéssel történő foglalkoztatás bölcsőjét, az építőipart megrogyasztotta a 2008-as hitelválság, valamint a spanyol ingatlanpiaci buborék kipukkkadása.

Végül a munkanélküli ellátások színvonalának csökkenése, illetve a bevándorlók relatíve nagy száma a manuális, a munkaerőköltségekre rendkívül érzékeny szektorokban lefelé nyomta a béreket, ami ugyancsak a munkahelyteremtés irányába mutatott.⁴⁵ Azonban az átlagbéreknek a termelékenységénél, illetve a többi uniós országnál nagyobb mértékű emelkedése a korábban a bérszintkülönbségben rejlő versenyelőny gyors olvadásához vezetett. A bérek ráadásul nagyon rugalmatlannak számítanak az országban, így a negatív keresleti sokkra a munkabérek vagy a munkaidő csökkentése helyett a vállalatok leépítésekkel és kivonulással válaszoltak.⁴⁶

Spanyolországnak meg kellett tanulnia, hogy bár a határozott idejű szerződések elterjedése jelentős rugalmasságot jelent a munkáltatóknak, ez oda-vissza működik: amilyen gyors expanzióra képesek a vállalatok fellendülés idején, olyan gyorsan szabadulnak meg a feleslegessé váló munkaerőtől a válság során. Reményt adhat ugyanakkor, hogy a válságot követő fellendülés egyik legelső nyertese újra Spanyolország lehet. A spanyol munkaerőpiac ugyanis rugalmasan reagált a válság következményeire, a vállalatok nem csökkentették a munkaidőt, hanem leépítettek, így az újból beinduló növekedésre sem a korábbi munkaidőkeretek visszaállításával, hanem új munkahelyek létrehozásával reagálhatnak majd.

Megvizsgáljuk a továbbiakban a 2000-es években bekövetkezett foglalkoztatott létszámnövekedés intézményi környezetét, a munkaerő-piaci szabályozás jellegzetességeit, majd végül megpróbálunk rávilágítani azokra a sajátosságokra, amelyek hozzájárultak a spanyol munkaerőpiac sarokszámainak jelentős javulásához a válságot megelőző években.

4.5.2 A spanyol munkaerőpiac rugalmassága és dualitása

A spanyol munkaerőpiac egyik leglényegesebb jellemzője az erősen duális szerkezet. A munkaerő több mint 30 százalékát nem állandó munkaszerződéssel foglalkoztatják (ez lehet határozott munkaidőjű szerződés, de lehet alkalmi, vagy kölcsönzött munkavállaló foglalkoztatása is). Ez az arány jóval magasabb az uniós átlagnál, annak mintegy a duplájára tehető. Jellemzően az építőipar, a mezőgazdaság, a turizmus, valamint a háztáji munkák

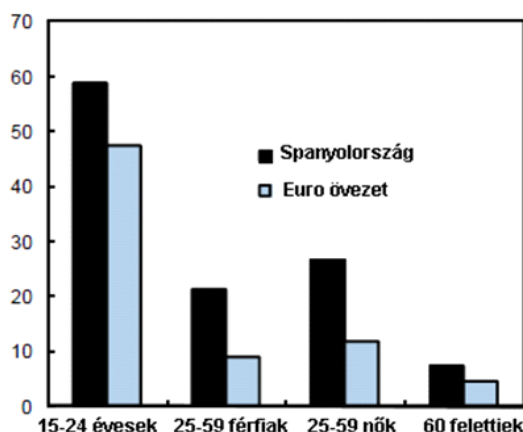
⁴⁵ Durán C. és Gutiérrez J.: An evaluation of training programmes for the unemployed in Spain using causal inference. 2007. Rovira i Virgili University.

⁴⁶ Malo M.: Labour market policies in Spain under the current recession. 2011. ILO.

végzése történik valamilyen fentebb felsorolt atipikus formában, és leginkább a fiatalok, illetve a nők körében jellemző, a nem állandó szerződéssel történő foglalkoztatás. A legjobb munkavállalási korúak között különösen szembetűnő Spanyolországban a nem állandó munkaszerződéssel foglalkoztatottak magas aránya, az euró övezet országaihoz képest. (54. ábra).⁴⁷

54. ábra

A nem állandó szerződéssel történő foglalkoztatottak aránya korcsoportok szerint

Forrás: EUROSTAT

A munkahelyteremtés, a foglalkoztatás ciklikus érzékenysége, illetve a sajátosan rugalmas spanyol munkaerőpiac még a 80-as években bevezetett szabályozásra vezethető vissza, amely liberalizálta a nem állandó munkaszerződéssel történő alkalmazását, illetve megkönnyítette a munkavállalók felvételét és elbocsátását az ilyen munkaszerződéssel történő foglalkoztatás esetén. A szabályozás életbeléptét követően megugrott a határozott időre szóló szerződéssel foglalkoztatottak száma és aránya, és meg is ragadt ezen a szinten (lásd 55. ábra).⁴⁸ Ezzel szemben a részmunkaidős foglalkoztatás nem terjedt el és ma is jóval alacsonyabb szinten van Spanyolországban, mint az uniós átlag (2009-ben az előbbi 12,8; míg az utóbbi 18,8 százalék).

A 55. ábra és az 56. ábra is jól mutatja a duális munkaerőpiacokra jellemző ciklikusság. Ez azt jelenti, hogy a gazdaság ciklikus változásaira a foglalkoztatás szintje drasztikusan reagál: expanzió esetén a határozott időes szerződéssel, tehát rugalmasan foglalkoztatott munkavállalók száma együtt nő a normál, határozatlan munkaszerződéssel rendelkező foglalkoztatottakéval, ugyanakkor recesszió esetén a munkáltatók ezektől a munkavállalóktól szabadulnak meg legelőször. Ez együtt jár az álláskereső számának hektikus változásaival és relatíve magas arányával is. A nemzetközi szakirodalomban is jól ismert a duális munkapiacok magas munkanélküliséggel járó sajátossága: a határozott időes munkaszerződések magas aránya általában magasabb munkanélküliséget eredményez.⁴⁹

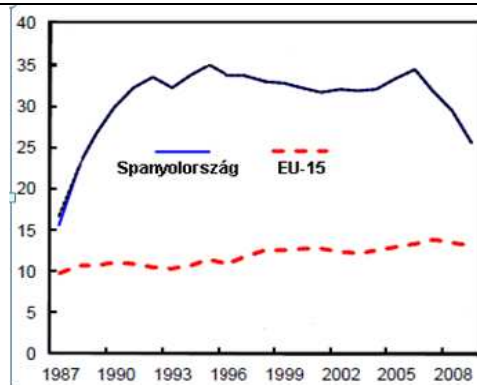
⁴⁷ Jaumotte F.: The Spanish labour market in a cross-country perspective. 2011. International Monetary Fund.

⁴⁸ Durán C. és Gutiérrez J.: An evaluation of training programmes for the unemployed in Spain using causal inference. 2007. Rovira i Virgili University.

⁴⁹ Jaumotte F.: The Spanish labour market in a cross-country perspective. 2011. International Monetary Fund.

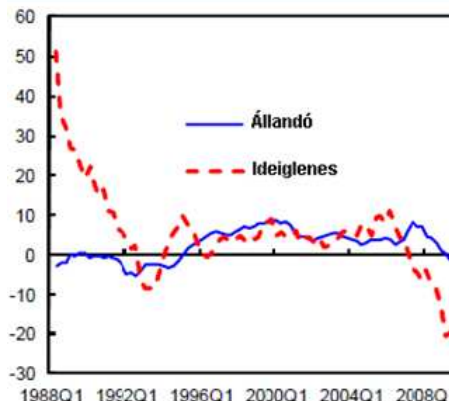
55. ábra

A határozott időre szóló szerződéssel foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból Spanyolországban és az EU-ban

56. ábra

A foglalkoztatás növekedésének a megoszlása Spanyolországban az állandó és határozott időre szóló – ideiglenes – foglalkoztatási formák között

A spanyol munkaerőpiac rugalmasságát a 'mediterrán' munkaerőpiacok példájaként szokás emlegetni, amely rugalmatlan törvényi kereteket, ugyanakkor magas biztonságot rendel a határozatlan idejű 'normál' munkaviszonyhoz. A jogszerű elbocsátások köre igen szűk (az összes elbocsátás mintegy 10 százaléka esett ebbe a kategóriába 2009-ben), az egyéb felmondáshoz rendkívül magas végkielégítést állapítanak meg. Ez magas elbocsátási költségeket jelent, és megmagyarázza, miért fordulnak a munkaadók inkább a határozott időre szóló munkaszerződésekhez, amelyekkel kapcsolatban kevésbé szigorú a spanyol szabályozás. A helyzetet tovább súlyosbítja a rendkívül rövidre szabott próbaidő (ami alatt az újonnan felvett foglalkoztatott végkielégítés nélkül bocsáthat el).

Az utóbbi években a spanyol kormány számos intézkedést hozott a határozott időre szóló szerződéssel történő foglalkoztatás tartós munkaviszonnyá történő alakítására. 2006-tól célzott támogatást rendeltek az átváltáshoz, illetve csökkentették a végkielégítés mértékét a hátrányos helyzetű foglalkoztatottak esetében. Az eredményeket azonban elmosta a válság. A határozott idejű munkaszerződések tömegesen szűntek meg, ez magas munkanélküliségi rátákhoz vezetett, elsősorban a fiatalok körében.⁵⁰

4.5.3 Aktív és passzív munkaerő-piaci politikák kiadásai

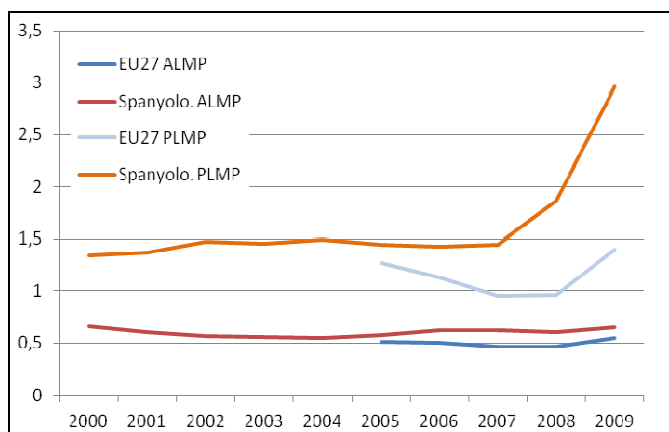
Az elmúlt évtized spanyol kormányai elsősorban a munkaerőpiac rugalmasságát, illetve a szegmentáltság csökkentését tartották szem előtt és kevésbé koncentráltak a munkanélküliek és inaktívak újbóli munkába állítására, az aktiválásra.⁵¹ Az *aktív eszközökre fordított kiadások* minimálisan növekedtek az utolsó pár évben, ezzel Spanyolország az uniós átlag környékén van (vö. 36. ábra). Ugyanakkor a régi tagállamok szintjétől a spanyol aktív eszköz ráfordítások rendre elmaradnak. (57. ábra)

⁵⁰ Voss E.; Homann B.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Spain; 2011; Integrated programme of the EU social dialogue 2009-2011

⁵¹ Ballester R.: European Employment Strategy and Spanish Labour Market Policies; 2005. University of Girona.

57. ábra

Az aktív és passzív eszközök forrásainak alakulása a GDP arányában 2000 és 2009 között Spanyolországban és az EU-ban, %

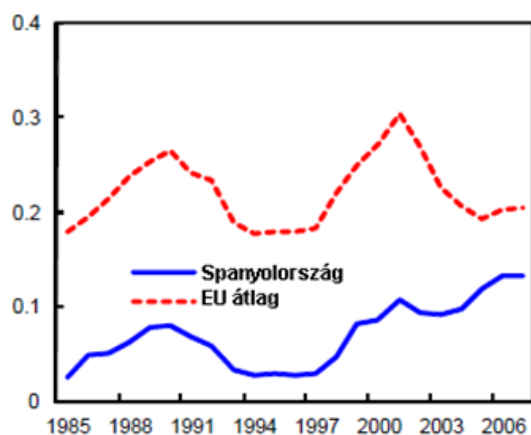

Forrás: EUROSTAT

Ha az *egy munkanélküli*re eső aktív forrást nézzük, akkor sokkal kedvezőtlenebb képet kapunk. Bár a trend némi felzárkózást sejtet az uniós átlaghoz, ez elsősorban nem a forrásbővülésből, inkább a munkanélküliek számának csökkenéséből adódik. Mindezzel együtt egy átlagos munkanélküli az EU-ban GDP-arányosan durván kétszer annyi aktív eszközre eső forrás jut, mint Spanyolországban.⁵² (58. ábra)

58. ábra

Egy munkanélkülire jutó aktív eszköz kiadás alakulása Spanyolországban és az EU-ban (GDP/fő alapján arányosítva)

Forrás: EUROSTAT

A *passzív kiadások szintjének változása* megfelel az uniós átlagnak. Az évtized végén a kiadások megugrása a munkanélküliségi ráta gyors növekedésével összhangban alakult. A munkanélkülivé válók a kezdeti időszakban több ellátásra jogosultak, ami növeli a kormányzat passzív kiadásait.

4.5.4 Az aktív munkaerő-piaci politikák működése

Spanyolországban is a munkaerő-piaci szolgáltatások, a képzés, valamint a pénzügyi ösztönzők (pl. a bértámogatás) jelentik az aktív munkaerő-piaci politika főbb típusait. Az első kettő esetében a bekerülési kritérium a foglalkoztatási szolgálatnál történő regisztráció, míg az

⁵² Jaumotte F.: The Spanish labour market in a cross-country perspective. 2011. International Monetary Fund.

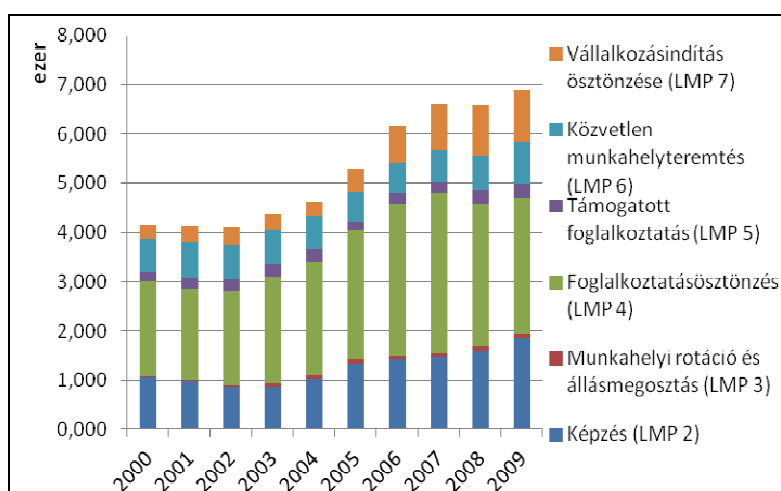
utóbbi esetben néhány további feltételnek is meg kell felelni (pl. egy speciális élethelyzet, vagy egy meghatározott munkaerő-piaci csoporthoz való tartozás, esetleg a korábbi munkaviszony jellege).

A regisztrációt követően a munkanélkülinek folyamatosan kapcsolatot kell tartania a munkaügyi szervezettel, aki nem jelentkezik 4 hétnél hosszabb ideig, annak a regisztrációját törlik. A képzések többsége önkéntes, csak néhány speciális program esetében írják elő kötelezően a részvételt, többnyire az alacsony iskolai végzettségű álláskeresőik számára.

A spanyol aktív munkaerő-piaci politika kiadási szerkezete alapvetően különbözik az unióban megszokott gyakorlattól. Az aktív eszközök nagy részét foglalkoztatási támogatásokra költik, míg a hasonló fejlettségű EU országok több forrást fordítanak képzésre, illetve munkaerő-piaci szolgáltatásokra. Ennek oka a duális munkaerőpiac következtében eltérő munkaerő-piaci helyzet, illetve az átmeneti munkaszerződések határozatlan idős munkaviszonnyá történő átalakítására irányuló törekvés. Többek között pénzügyi ösztönzők formájában (a társadalombiztosítási befizetési kötelezettséghez kapcsolódó kedvezményként) támogatták azokat a munkáltatókat, akik határozatlan idejű foglalkoztatásra váltottak. Ennek a politikának a következményeként a 2000-es években folyamatosan nőtt a foglalkoztatás ösztönzés mint aktív eszköz szerepe (lásd 59. ábra).

59. ábra

Az aktív eszközök ráfordítások 2000 és 2009 között Spanyolországban, millió euró

Forrás: EUROSTAT

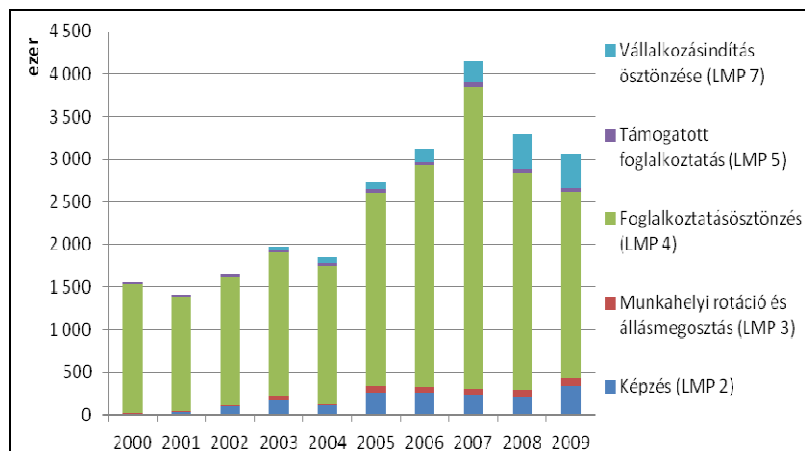
A válság időszakában ugyanakkor már jelentősen emelkedett a határozott idős szerződéssel betöltött munkahelyek támogatása is, mert ezeket fenyegette leginkább a leépítés veszélye, miközben erősen visszaesett az érdeklődés a támogatott határozatlan idős munkahelyek létrehozása iránt. Ugyanakkor nőtt a munkaerő-piaci képzések jelentősége elsősorban azért, hogy megakadályozzák a szakképzettség nélküli, illetve lemorzsolódott fiatalok tartós kiszorulását a munkaerőpiacról.⁵³

A kiadási szerkezet változásának hatását jól tükrözi az aktív eszközökben résztvevők létszámának alakulása. A csúcs 2007-ben volt, amikor az aktív eszközöknek mintegy 4 millió támogatottja volt, ami az évezred elejéhez képest közel háromszoros létszám. Jól látszik ugyanakkor, hogy az évtized végére a források szolid bővülését már nem követte a résztvevők létszámának emelkedése, ami arra utal, hogy a foglalkoztatás ösztönzésére fordított források intenzitása növekedett. (60. ábra)

⁵³ Malo M.: Labour market policies in Spain under the current recession. 2011. ILO.

60. ábra

Az aktív eszközben résztvevők állományi létszáma 2000 és 2009 között Spanyolországban, ezer fő

Forrás: EUROSTAT

Az aktív eszközök különböző célcsoportokat szolgáltak, így a nők, a fiatalok és a bevándorlók munkapiaci helyzetének támogatása volt különösen fontos.⁵⁴

A nők az elmúlt 20 évben tömegével léptek be a munkaerőpiacra, nagy részüknek azonban továbbra is bizonytalan volt a foglalkoztatása. Egyrészt a férfiakhoz viszonyítva ugyanabban a munkakörben is relatíve nagy a nők béreinek az elmaradása, másrészt sokan közülük határozott idejű szerződéssel dolgoznak. Mivel a rugalmas munkaidő és a részmunka kevésbé elterjedt Spanyolországban, a nők foglalkoztatási problémái országos szinten alacsony termékenységi rátával párosulnak.

A fiatalok munkaerő-piaci kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetét mi jól mutatja, hogy 2010-re 40 százalék fölé, uniós csúcsra kúszott a munkanélküliségi rátájuk. A 25 év alattiak egyre nagyobb része szorul határozott munkaidős munkaviszonyba, illetve képzettségénél alacsonyabb kvalifikációt kívánó, alacsonyabb munkakörbe és kap ennek megfelelő alacsonyabb munkabért. Másrészt minden negyedik fiatal szakképzettség, illetve érettségi nélkül hagyja el az iskolarendszert, ami rendkívül magas arány. Ennek ellenére az aktív eszközben való részesedésük elmarad az EU-15 átlagától, 26 százalék (EU: 32,4%), ami a képzésben (!) való rendkívül alacsony részvételüknek köszönhető (Spanyolország: 41,2%; EU: 54,9%).⁵⁵

Spanyolország munkaerőpiaca több mint 3 millió bevándorlót szívott fel az elmúlt évtizedben. A bevándorlás növekedése olcsó munkaerővel látta el a pörgő gazdaságot. A gazdaság lassulásával azonban egyre több problémát okoz az ország lakosságának közel 10 százalékát kitevő migránsok integrálása. Az építőipar gyors visszaesése mintegy 600 ezer alacsony iskolai végzettségű munkanélkülit eredményezett, többségük néhány éve érkezett bevándorló.

Spanyolországban az aktív eszközök hatékonyságáról nem nagyon készült alapos értékelés. Kevés információ áll rendelkezésre egyrészt az eszközökből kilépők utóéletéről, másrészt arról, hogy az eredmények mennyiben köszönhetők az adott beavatkozásnak. A kevés elérhető értékelés elsősorban a képzések eredményességét vizsgálja. Makroszempontról azt találták, hogy a képzési programok az ezredforduló környékén sikerrel járultak hozzá a munkanélküliség csökkenéséhez, a képzésben résztvevők létszámának 1 százalékos növelése kb. 0,2 százalékponttal csökkentette a teljes munkanélküliségi rátát,

⁵⁴ Villagomez E. és Carbonell D.: Active employment policies in Spain. 2008. MLP peer review – Spain.

⁵⁵ Malo M.: Labour market policies in Spain under the current recession. 2011. ILO.

illetve a tartós munkanélküliséget. Más eszközöknél azonban már nem találtak kézzelfogható eredményeket. A mikro-elemzések legnagyobb problémája a kontroll-csoport megfelelő meghatározása volt. A rendelkezésre álló tanulmányok szerint a képzéseknek rövid- és középtávon gyenge pozitív hatása van az elhelyezkedésre, ugyanakkor a munkába állók jövedelmének szintjével már nem sikerült kapcsolatot kimutatni.⁵⁶

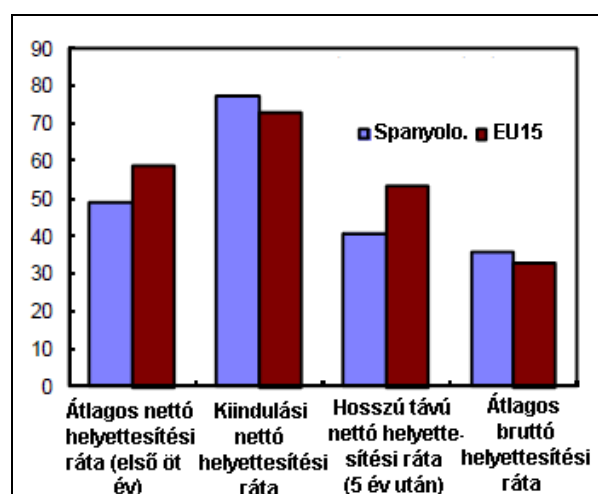
4.5.5 Munkanélküli ellátások

Munkanélküli ellátásra Spanyolországban az jogosult, akinek önhibáján kívül megszűnik a munkaviszonya akár elbocsátás, akár a határozott időre szóló munkaszerződés lejárta miatt, vagy jelentősen csökken a munkaideje,⁵⁷ és legalább 12 hónapig megfizették utána az adókat és járulékokat. Emellett a munkanélkülieknek aktívan kell állást keresniük, és 3 havonta jelentkezniük kell a munkaügyi kirendeltségen.

Az ellátás összege a korábban megfizetett járulékon alapul, az első 6 hónapban a járulékalap 70 százaléka, a továbbiakban pedig 60 százaléka. 2010-ben az ellátás mértékének maximuma (havi 1080–1400 euró) és minimuma (havi 500–670 euró) függ az álláskereső által nevelt gyermekek számától. Az átlagosan kifizetett összeg 842 euró volt, ami viszonylag magas; több mint 78 százalékos helyettesítési rátát eredményezett 2010-ben a kiindulási időszakban, ami az egyik legmagasabb az Unióban. Ez az arány ráadásul enyhén nőtt is a válság kezdetét követően. Később azonban gyorsan csökken az ellátás összege (lásd 61. ábra).

61. ábra

A spanyol munkanélküli ellátások helyettesítési rátái uniós összehasonlításban

Forrás: OECD

A mögöttes elv ésszerű: a kezdeti magas összeg erős támaszt jelent az álláskeresőknél, főleg ha gyermeket is nevelnek. Az azt követő időszakban bekövetkező nagymértékű csökkenés viszont erősen ösztönöz a munkaerőpiacra való visszatérésre. A járadék kimerülése után folyósított segély összege (426 euró) ugyanis már jóval a szegénységi küszöb alatt van, aminek köszönhetően az ún. munkanélküliségi csapda Spanyolországban az egyik legalacsonyabb az Unió országai közül. Az ellátás hossza a járulékfizetői időtartamtól függően 4 hónaptól (legalább egy év munkaviszony) egészen másfél-két évig (legalább 6 év munkaviszony) terjed. A segély időtartama ezzel szemben az egyén életkorától, munkában

⁵⁶ Malo M.: Labour market policies in Spain under the current recession. 2011. ILO.

⁵⁷ Az ellátás segítségével kiegészíthető a munkaidő-csökkentés: az ellátás a kieső munkaidő és munkabér arányában illeti meg a munkavállalót.

töltött éveitől, illetve más szociológiai körülményeitől függően 3 és 24 hónap között mozoghat.⁵⁸

A rendszer rendelkezik néhány gyengeséggel, például az a személy, aki elhelyezkedik az ellátási időszak alatt, majd egy év múlva újra munkanélküli lesz, választásra kényszerül: vagy az újonnan megszerzett jogosultság alapján fizetik neki az ellátást, vagy a korábban ki nem merített ellátást folytathatja, de bármelyiket is választja, a másikat mindenképpen elveszíti. Amennyiben azonban 1 éven belül lesz újra munkanélküli, mindenképpen az utóbbi lehetőség lép életbe. Ez a szabályozás, illetve az ellátás hosszának kiszámítási módja az ideiglenes munkaviszonyban foglalkoztatottakat, illetve a bizonytalan helyzetű munkavállalókat sújtja leginkább.⁵⁹

A válságot követően a spanyol kormány nem változtatott lényegesen a munkanélküli ellátórendszer struktúráján. Az OECD által végzett országtanulmány javaslatai szerint (i) célszerű lenne a munkanélküli ellátás maximális időtartamának megállapításánál vegyék figyelembe az összes addig ki nem merített járulékfizetéssel fedezett időszakot visszamenőlegesen egy adott időtartam erejéig; (ii) emellett a járulékminimumok meghatározásánál figyelembe kellene venni a szegénységi küszöböt.⁶⁰

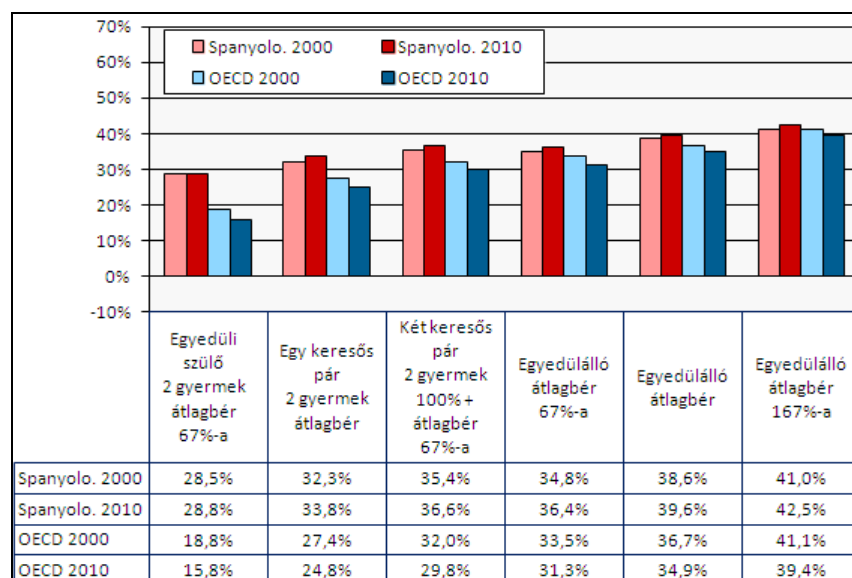
4.5.6 A munkára rakódó adóterhek

Spanyolországban az adók az OECD átlagához hasonló, kissé magasabb annál. Az elmúlt évtizedben enyhén emelkedett, elsősorban a költségvetési restriktciók miatt. Az adórendszer progresszivitása alig változott az elmúlt években, a gyermekes egyedülálló szülők relatív pozíciója valamelyest javult.⁶¹

Az adók belső szerkezete viszont valamelyest eltér az uniós, illetve az OECD országoktól, mivel magasabb munkáltatói társadalombiztosítási járulékokat tartalmaz, ami az alacsonyabb munkavállalói járulékokat és személyi jövedelemadót kompenzálja. (62. ábra)

62. ábra

Az adók alakulása Spanyolországban az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartási típusonként

Forrás: OECD Taxing wages 2010

⁵⁸ Malo M.: Labour market policies in Spain under the current recession. 2011. ILO.

⁵⁹ Gago E. G. és Serrano C. C.: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle. Spain. 2011. European Employment Observatory.

⁶⁰ OECD Perspectives: Spain – Policies for a sustainable recovery. 2011

⁶¹ Taxing wages: country note for Spain, 2011, OECD

4.6 A gyorsan növekvő perem ország: Írország

4.6.1 Gazdasági háttér

Írország az 1990-es évek végére a gazdasági növekedés szempontjából Európa egyik mintaállamává vált. Az ír gazdaság felfutásának a csúcsa a kilencvenes évek időszakára esett, amit megalapozott az ország kedvező gazdaságtámogatási pozíciója. Írország volt az Európai Unió struktúrapolitikájának legnagyobb haszonélvezője, GNP-jéhez mérten, egy főre vetítve a legtöbb nettó EU támogatásban részesült. Az Unióhoz csatlakozása, 1973 és 1996 között az ország befizetései a GDP-jének alig 2%-át tették ki, a neki szánt juttatások a GDP 6–8%-ával érték fel. Ír számítások azt mutatják, hogy az elmúlt évtizedekben az EU támogatásai az ír GDP 1,5–2 százalékos pótlólagos növekedését eredményezték, s 0,4%-kal növelték a foglalkoztatottságot.⁶² A gyors gazdasági növekedés vonzotta a külföldi tőkét, és a kilencvenes években jelentős FDI áramlott az országba. (vö. 8. táblázat és 9. táblázat). A nemzetközi tőkebefektetések hatására az ír gazdaság duális szerkezete alakult ki, a hazai felhalmozások nagy része a termelő beruházások helyett az ingatlan beruházásokba áramlott és a gyorsan növekvő ír gazdaság erősen függővé vált a nemzetközi tőkétől és a fejlesztéspolitika érzékenyebbé tette a konjunkturális változásokra.

A 2000-es évek elején még érződő kedvező folyamatok hatása, az FDI beáramlások folytatódása az évtized közepére megtorpant (vö. 9. táblázat), de a fő gazdasági mutatók így is kedvezők maradtak. A foglalkoztatottak számának bővülése 2000-2007 időszakban gyors volt, és ez a növekedés szorosan összefüggött a GDP növekedésével. Még 2007-ben is 5,6% volt a GDP éves növekedési üteme és a foglalkoztatás is közel 4%-al bővült, miközben a munkanélküliségi ráta nem érte el az 5%-ot. A 2008-as válság a gazdasági mutatókat drasztikusan megváltoztatta, a válság hatására a korábbi gazdaságfejlesztési stratégia nem bizonyult sikeresnek, az ingatlanbuborék kipukkadt. A gazdasági növekedési üteme erőteljesen negatívba fordult, és gyorsan csökkent a foglalkoztatás és emelkedett a munkanélküliségi ráta (11. táblázat).

11. táblázat

Írország főbb gazdasági indikátorai

	2007	2008	2009	2010	2011
Éves GDP változás	5,6	-3,5	-7,6	-0,2	0,9
Éves foglalkoztatottság változás	3,7	-1,1	-8,2	-4,0	-0,8
Munkanélküliségi ráta	4,6	6,3	11,9	13,7	13,5

Forrás: The implementation of flexicurity and the role of the social partners, Republic of Ireland, 2011. European Social Partners, EC.

A válság hatására a korábban kiugróan kedvező ír munkaerő-piaci mutatók kedvezőtlenül alakultak, de nem tértek el erőteljesen az Unió átlagától. 2009-ben a foglalkoztatási ráta közel 3 százalékponttal maradt el az EU átlagától, de az idős népesség foglalkoztatása meghaladta azt és az önfoglalkoztatók aránya is kevéssel meghaladja az EU átlagot. A gazdaság ágazati szerkezete belesimul az Unió átlagba. A munkanélküliségi ráta határozottan kedvezőtlenebb az EU átlag fölé emelkedett, a fiatalok esetében különösen magas, és a tartós munkanélküliek aránya is meghaladta az EU átlagot. (12. táblázat)

⁶² Hajós Réka Zita: Az ír csoda. Írország gazdasági fejlődése a függetlenné válástól napjainkig, Európai Műhelytanulmányok, NFÜ, 2006

12. táblázat

Főbb munkaerő-piaci adatok Írországra összehasonlítva az Európai Unió 27 államának átlagával, 2009

	Írország	EU27
15-64 éves népesség foglalkoztatási rátája	61,8	64,6
55-64 éves népesség foglalkoztatási rátája	51,0	46,0
Önfoglalkoztatók aránya	17,8	15,5
A foglalkoztatottság ágazati szerkezete:		
szolgáltatás	72,6	70,4
ipar	22,1	24,1
mezőgazdaság	5,3	5,6
15 éven felüliek munkanélküliségi rátája	11,9	8,9
15-24 évesek munkanélküliségi rátája	24,4	19,6
Tartós munkanélküliek aránya	3,4	3,0

Forrás: The implementation of flexicurity and the role of the social partners, Republic of Ireland, 2011. European Social Partners, EC.

A továbbiakban vizsgáljuk, hogy melyek azok a tényezők, amelyek a gyors foglalkoztatás bővülést megmagyarázhatták, illetve melyek azok az intézkedések, amelyek a válság idején nem voltak képesek a foglalkoztatás csökkenését érdemben lassítani.

4.6.2 Aktív és passzív munkaerő-piaci politika forrásai

Összességében az OECD országok között a GDP arányos munkaerő-piaci ráfordítások szerint Írország a felső középmezőnyben volt 2005-ben, a válság hatására a ráfordítások jelentősen emelkedtek és a GDP arányos aktív illetve passzív munkaerő-piaci eszközökre fordított kiadások szerint 2009-ben Írország egyik az elsőnek (36. ábra) Hasonlóképpen emelkedett Írországra a kedvezményezettek aránya és egyike a legmagasabbaknak 2009-ben, a kedvezményezettek nagy része passzív eszközökből részesül. (37. ábra). Írország a fejlett országok többségéhez hasonlóan jelentősebb összeget fordított passzív eszközökre, mint aktív programokra. Ez alól mindössze két év, 2000 és 2001 volt kivétel.

4.6.3 Aktív munkaerő-piaci politika és intézményrendszere

Az ír aktív munkaerő-piaci eszközöket nagyvonalúnak szokás tekinteni. Az aktív eszközök azonban az ír gazdasági fejlődés folyamatával szorosan összefüggnek, és a megértésükhöz fontos szem előtt tartani, hogy a kilencvenes években kétszámjegyű munkanélküliség gyorsan csökkent. Amennyiben az egy munkanélküliére eső bruttó ráfordításokat a az átlagos feldolgozóipar bérekhez viszonyítjuk, ami megfelel egy átlagos egyedülálló férfi feldolgozóipari bérének, a kétszámjegyű magas ír munkanélküliség időszakában az aktív ráfordítások aránya alig volt fele az ekkori EU (EU 15) átlagának. A munkaerőpiacon végbement kedvező változások következtében csökkent a munkanélküliség a kilencvenes évek végére, és a közel változatlan ráfordítások mellett az aktív eszközök ráfordítása kedvezőre fordult. (63. ábra) Ez a folyamat érezte a hatását az ezredforduló után is. Az ír aktív munkaerő-piaci eszközök valójában a munkaerő-piaci változások hatására bizonyultak nagyvonalúnak, de összességében elmaradtak az EU átlagtól.⁶³

⁶³ Halpin, Brendan - Hill, John: Active Labour Market Programmes and Poverty Dynamics in Ireland, University of Limerick, Reserch Working Paper 2008/05

63. ábra

Egy munkanélkültre eső aktív eszközökre fordított kiadások változása az átlagos feldolgozóipar bérek arányában.

Forrás: Halpin, Brendan - Hill, John: Active Labour Market Programmes and Poverty Dynamics in Ireland, University of Limerick, Reserch Working Paper 2008/05

Az ír aktív munkaerő-piaci stratégiát a kilencvenes évek végén a Nemzeti Foglalkoztatási Akcióterv Preventív Stratégia (NEAP) foglalja össze.⁶⁴ A NEAP 1998-ban keletkezett, bár azt megelőzően már 1996-tól történtek lépések az aktív foglalkoztatáspolitikai területén, melyek elsősorban a fiatal (18-19 éves) tartósan munkanélküli munkakeresőket érintették. A NEAP stratégia első célcsoportja szintén a fiatalok (25 év alatti munkakeresők) voltak. 2006-ra a célcsoport kiterjedt az összes három hónapnál hosszabb ideig állástalan regisztrált személyre. A gyakorlatban a 13 hete regisztrált munkanélküliek automatikusan levelet kapnak, amelyben felszólítják őket, hogy vegyenek részt egy interjún, amely a személyre szabott kvázi kötelező személyes akciótervet alapozza meg. Az interjú elmulasztása azzal jár, hogy az illető elveszti a segélyre jogosultságát. Ugyanakkor a későbbi lépések visszautasítása általában nem eredményezi a segély megvonását, így azok önkéntesnek tekinthetők.

A NEAP hatékonyságát több kutatásban vizsgálták.⁶⁵ Az idézett tanulmány az interjú (és a személyes akcióterv) valamint a képzésben történő részvétel hatását mérte. Az eredmények azt mutatták, hogy a személyes interjú és akcióterv önmagában hatástalan az egyéves elhelyezkedés valószínűsége szempontjából, sőt negatív hatású volt a kontrollcsoporttal összevetve (az eredményeket az elérhető egyéb tényezőkre pl.: iskolai végzettségre, háztartásméretre, stb. kontrollálták). A szerzők feltételezése szerint az interjú hatástalanságát a további részvétel önkéntessége okozza. A program keretében kapott képzés hatása ugyanakkor a kutatás szerint 10%-kal növelte az elhelyezkedés valószínűségét, bár a hatás az adott mintaméret mellett alig volt statisztikailag szignifikáns.

Az ír munkaerő-piaci eszközrendszer reformja az aktív eszközök alkalmazásának fokozását tekintette prioritásnak a kétezres évek végén. Ez mindenekelőtt az eszközök bővítését és átalakítását jelentette és jórészt az OECD 2009-es értékelésén alapult.⁶⁶ Az OECD értékelés szerint az ír jóléti rendszer nagyvonalú a segélyekkel kapcsolatban, különösen a segélyhez jutás feltételével és az álláskeresés monitoringjával. A tanulmány azt is felvetette, hogy az ír segély ráta magas, különösen figyelembe véve a viszonylag alacsony

⁶⁴ Jeremiah Sexton: EEO Review: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle, 2011. European Employment Observatory, 2011

⁶⁵ Seamus MacGuinness – Philip J. O'Connell: Activation in Ireland: An Evaluation of the National Employment Plan. Research Series No. 20. ESRI, 2011.

⁶⁶ Activation Policies in Ireland. Social. Employment and Migration Working Papers, No. 75. OECD 2009. Paris.

elhelyezkedési arányt. Az OECD tanulmány becslése szerint az átlagbérhez kapcsolódó munkanélküli segély 2007-re 57%-ra emelkedett, az előző évek folyamatosan emelkedő segély összegei következtében, ami meghaladta a béremelkedéseket. Ezzel az ír helyettesítési ráta az évtized végére a legmagasabbak egyike az OECD országok között, de ezekben az országokban extenzív és/vagy szigorú álláshoz segítségi programok működnek, hangsúlyozza az OECD tanulmány. A reform fontos része a munkaerő-piaci intézményrendszer átalakítása. A munkaerő-piaci szolgáltatások és programok, az állami munkaügyi szolgálattal együtt átkerültek a Nemzeti Foglalkoztatási és Képzési Hatóságtól (FÁS) a Szociális Védelmi Minisztériumhoz (DSP). A korábbi szervezet is átkerült az új minisztériumba, a képzési programok kizárólagos feladatával.

A reform következtében a munkanélküli ellátások és a munkahely-keresési és képzési támogatások, a tanácsadás, elhelyezkedési támogatás egy szervezethez tartoznak. Az új szervezet a munkanélküli támogatás mellett sokkal erősebben koncentrál a munkanélküliek elhelyezkedésére, és a tartós munkanélküliségtől veszélyeztetettek korai azonosítására. A reform keretében olyan szabályozást vezetnek be, ami bővíti a munkanélküli segélyezés feltételéhez kötését a képzés és egyéb támogatások elutasítása esetén. Ez az elhelyezkedés intenzitásának növekedése irányába hat.

Az Ír Vállalkozók és Munkaadók Szövetsége (Irish Business and Employers Confederation) a lehetséges reformok támogatása mellett hangsúlyozza, hogy a munkaerőpiac élénkítése csak úgy lehetséges, ha a működő vállalkozásokat és a foglalkoztatást is támogatják az eszközök olyan kombinációjának a segítségével, melyek a versenyképességet és a közvetlen vállalkozástámogatás is magukban foglalják.⁶⁷

4.6.4 Munkanélküli ellátások⁶⁸

A magyar rendszerhez hasonlóan az álláskeresők támogatását a Foglalkoztatási Szolgálat (Public Employment Service) végzi. 2011-ben a Foglalkoztatási Szolgálat irányítása átkerült a Nemzeti Foglalkoztatási és Képzési Hatóságtól (National Employment and Training Authority-tól, a FÁS-tól) a Társadalombiztosítási Igazgatósághoz (Department of Social Protection-höz). Ezzel párhuzamosan az ellátás is megváltozott: a támogatás igénylés és a munkakeresés támogatás egy intézményhez került, nagyobb hangsúlyt kapott az álláskeresők személyes vezetése, kiemelt feladattá vált a tartós munkanélkülivé válás megelőzése.

Az OECD országok többségéhez hasonlóan az ír támogatási rendszer két elemből áll: egy átmeneti magasabb összegű biztosítás jellegű támogatásból (álláskeresők támogatása, „Jobseekers Benefit”), valamint az ezt követően igényelhető alacsonyabb összegű folyamatos támogatásból (álláskeresők járadéka, „Jobseekers Allowance”).

Az álláskeresői támogatás kritériumai az utóbbi időben nagyon megszigorodtak, eszerint annak jár támogatás, aki munkanélküli, vagy legalább 6 napból 3 napig munkanélküli, munkaképes és aktívan keres munkát. A munkakereső nem utasíthatja vissza a felajánlott munkát annak helye, típusa, a jövedelem szintje miatt (2010 óta), a felajánlott állás vagy képzés indokolatlan elutasítása a támogatás megvonását vonja maga után (szintén 2010 óta). Alkalmi vagy részmunkaidős foglalkoztatás esetén is jár támogatás. A támogatás összege maximálisan 188 euró lehet hetente, amelyet eltartottanként az összeg két-harmada egészít ki, 18-21 évesek esetén a maximális összeg 100 euró (2011 óta) és a 22-24 évesek esetén a maximális összeg 144 euró (ez is 2011 óta). A támogatás ideje maximum 12 hónap (legalább 5 éves biztosított jogviszony esetén), 18 éves kor alatt 6 hónap. (2008 előtt a támogatási idő 15, illetve 12 hónap volt).

⁶⁷ Active Labour Market Programmes. Discussion paper for Department of Enterprise, Trade and Employment. Irish Business and Employers Confederation, Oct. 2009

⁶⁸ A fejezet forrása: Jeremiah Sexton: EEO Review: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle, 2011. European Employment Observatory, 2011

Az álláskeresők járadékának kritériumai megegyeznek az álláskeresői támogatás kritériumaival, és kiegészülnek néhány továbbival. Feltétel a hosszabb írországi tartózkodás, a jövedelem teszt és 18 éven aluliak esetén csak akkor igényelhető, ha az igénylő több mint 3 hónapja nem vesz részt oktatásban. Hasonlóan az álláskeresői támogatáshoz alkalmi vagy részmunkaidős foglalkoztatás esetén is jár, a támogatási idő nem korlátozott, folyamatos, ameddig a jogosultság fennáll.

A két támogatás valamelyikében részesülők száma drámaian emelkedett az elmúlt években: 2008. januári 141 ezer főről 2009. augusztusi 437 ezer főre.

4.6.5 Az ír munkaerőpiac rugalmassága⁶⁹

Az ír munkaerőpiac az EU átlaghoz közelít rugalmasság tekintetében. A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya a 2004-2010 közötti időszakban magasabb ugyan az EU átlagnál, de messze elmarad a rugalmas munkaidő és a határozott idejű szerződések alkalmazása az Unióban szokásostól. A főbb mutatók közül kiemelendő a folyamatos képzésben résztvevők magas aránya, amit ugyanakkor ellentétezik az élethosszig tartó tanulásban, képzésben résztvevők átlagosnál kisebb aránya. Fontos és a munkaerő rugalmassága szempontjából pozitív – bár a munkavállalók szempontjából negatív – fejlemény a munkavállalók OECD átlaghoz képest gyengébb védelme mind a határozott mind a határozatlan munkaidős foglalkoztatottak esetében. A csoportos elbocsátások esetében az eltérés kisebb az Unió átlagától. Összességében az ír munkavállalók, akik dolgoznak, az Unió átlagnál elégedettebbek a munkájukkal.

Összefoglalva a rugalmasság tekintetében Írország vegyes, inkább pozitív képet mutat. A munkaerőpiac rugalmasságával kapcsolatos fontosabb mutatókat a 13. táblázat foglalja össze.

13. táblázat

Flexicurity mutatók összehasonlítása az EU27 illetve OECD országok átlaga és Írország között (2004-2010)

Indikátor	Írország	EU27
Részmunkaidős foglalkoztatás a teljes foglalkoztatáson belül, 2009	21,2%	18,8%
Határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak a foglalkoztatottakon belül, 2009	8,5%	13,5%
Rugalmas munkaidőben foglalkoztatottak (access to flexitime) a 15-64 éves munkavállalókon belül, 2004	20,2%	31,3%
A dolgozók aránya, akik folyamatos szakképzésben (continuous vocational training) vettek részt 2005-ben	49,0%	33,0%
Élethosszig tartó tanulás – a képzést megelőző 4 hétben oktatásban vagy képzésben résztvevők aránya a 25-64 éves lakosságon belül, 2009	6,3%	9,3%
Elégedettség a munkával (a nagyon elégedett, illetve elégedett munkavállalók aránya), 2010	90,7%	84,3%
Munkavállalók védelme – munkavállaló határozatlan idejű szerződéssel (OECD pontszám, 2008)	1,60	2,11
Munkavállalók védelme – munkavállaló határozott idejű szerződéssel (OECD pontszám, 2008)	0,71	2,08
Munkavállalók védelme – csoportos elbocsátás (OECD pontszám, 2008)	2,38	2,96

4.6.6 A munkára rakódó adóterhek

A jövedelemadó Írországban kétkulcsos progresszív 20%, illetve 41% kulccsal, az adózás a háztartások összetételét is figyelembe veszi (az egyedül nevelt gyermek, illetve

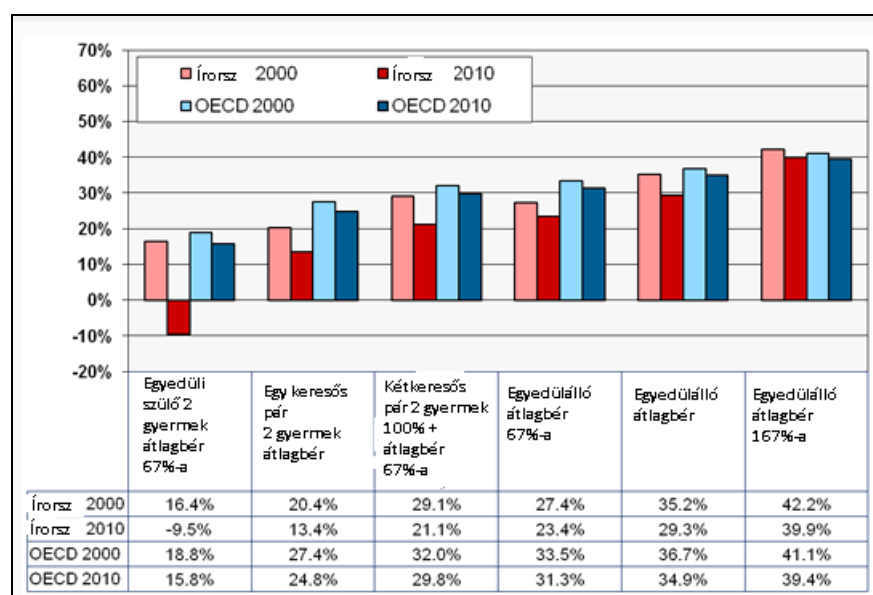
⁶⁹ A fejezet forrása: The implementation of flexicurity and the role of the social partners, Republic of Ireland, 2011. European Social Partners, European Commission

jövedelemmel nem rendelkező házastárs után a kulcsok határa magasabb). A társadalombiztosítási járulékot részben a munkaadó (10,75%), részben a munkavállaló fizeti (4%). 4004 euró éves jövedelem felett további társadalombiztosítási járulékot kell fizetni (Universal Social Contribution), melynek mértéke a jövedelem mértékével sávosan növekszik (2-7% között). A teljes adóék Írorszáiban alacsony a jövedelmeken, mindössze 29,3% (összehasonlításként Magyarországon az adóék 46,4%), ami a 8. legkisebb az OECD országok közül, és Európában csak Svájcban kedvezőbb az adó mértéke. Az adóelkerülés és a fekete foglalkoztatás a múltban problémát jelentett, de a szigorú szabályozás és magas büntetési tételek miatt mára visszaszorult.

Az adóteher családtípusok szerint eltér, az általában alacsony adóteher az alacsony jövedelmű egyedülállók esetében. 2000-ben az átlagos adóék (jövedelemadó valamint munkaadói és munkavállalói társadalombiztosítási hozzájárulás csökkentve a pénzügyi támogatásokkal a teljes jövedelem arányában) minden családtípus esetén elmaradt az OECD átlagtól, kivéve az egyedülálló magas jövedelműeket. A különbség tovább nőtt az OECD átlag és Írország között, Írorszáiban folyamatosan jelentősen csökkentették az adóéket az elmúlt évtizedben. Különösen az egyedülálló 2 gyerekes alacsony jövedelműek számára az adóék több mint 25 százalékponttal csökkent és esetükben az állami támogatás magasabb, mint a fizetendő adó. (vö. 64. ábra)⁷⁰

64. ábra

Az adóék alakulása Írorszáiban az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartástípusonként

Forrás: OECD Taxing wages 2010

4.7 Európán kívüli OECD országok: Izrael

4.7.1 Gazdasági és munkaerő-piaci környezet

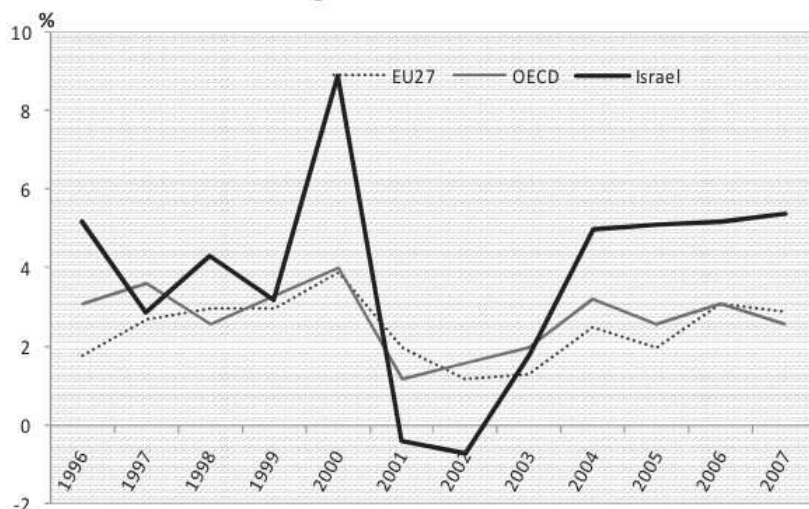
Izraelben az elmúlt húsz évben jelentősen nőtt a lélekszám és gazdaság is. A ciklikus lassulásoktól eltekintve a GDP éves növekedése meghaladta a 4%-ot. A 2008-as válság hatásai sem tartottak sokáig, a növekedés már 2009. második negyedévében folytatódott. (65. ábra). Az imponáló izraeli gazdasági növekedés mögött elsősorban a high-tech ipar áll, amely az ország exportjának 40%-át teszi ki, miközben a foglalkoztatottak 7%-a dolgozik ebben a

⁷⁰ Taxing wages: country note for Ireland, 2011, OECD

szektorban (jellemző adat, hogy az ország K+F ráfordításai a GDP 4,5%-át teszik ki az OECD átlag 2%-kal szemben).

65. ábra

GDP éves változása Izraelben, az OECD országokban és az EU 27 tagállamában

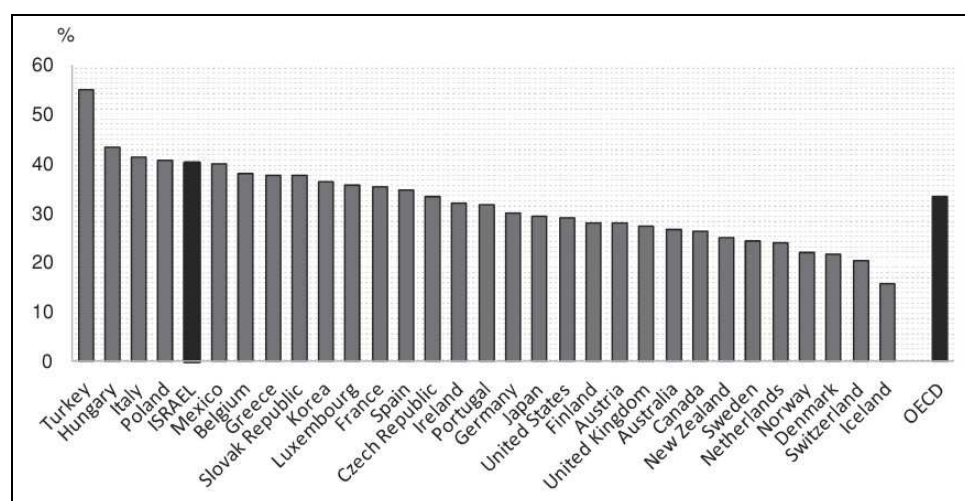

Forrás: OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel

Ugyanakkor a foglalkoztatottsági ráta Izraelben messze elmarad az OECD országok átlagától, hasonlóan Magyarországhoz. A legutolsó adatok szerint 64 %, szemben az OECD 71%-os arányával. Az alacsony foglalkoztatottság különösen jellemző az arab kisebbségre és egyes ortodox közösségekre (az arab kisebbségen belül a nők, az ortodox csoporton belül a férfiak negyede aktív csupán a munkaerőpiacon). A helyzet hasonló volt az évtized elején is, ezt mutatja 2002-re a 66. ábra.

66. ábra

A nem foglalkoztatottak aránya a 16-64 éves korú lakosságban, 2002

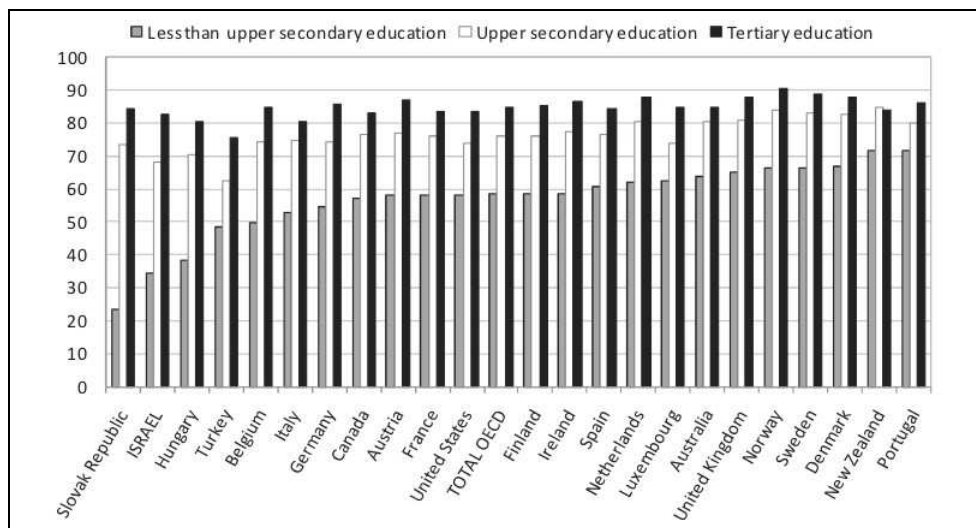

Forrás: OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel

Jelentősek a különbségek a foglalkoztatottak arányában a legmagasabb iskolai végzettség szerint. Magyarországhoz (és Szlovákiához) hasonlóan az alacsony iskolai végzettségűek esélye a munkához jutásra nagyon alacsony összehasonlítva más OECD országokkal. Ezekre az alacsony foglalkoztatottságú csoportokra jellemző a többségénél alacsonyabb iskolai végzettség. (67. ábra)

67. ábra

Foglalkoztatottak aránya legmagasabb iskolai végzettség szerint a 25-64 éves korosztályban az OECD országokban, 2007

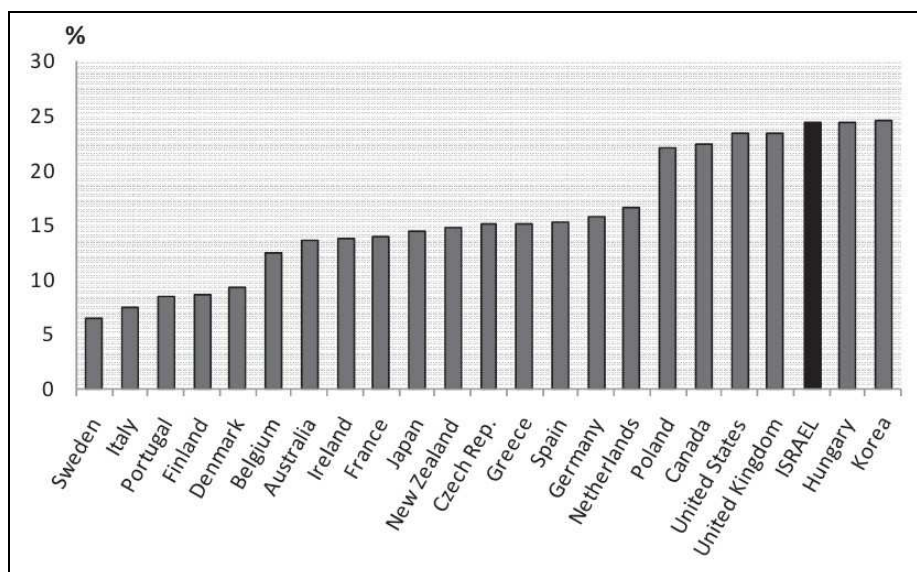
Forrás: OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel

Az alacsony foglalkoztatottság mellett ugyanakkor a munkanélküliek aránya az OECD átlagának megfelelő, és ez is nagyon hasonló a magyarországi helyzetre. Ennek oka, hogy ezekben az országokban azoknak a kisebbségeknek, amelyeknek az iskolázottsága és a foglalkoztatottsági aránya alacsony, egyben alacsony az aktivitási rátája is. Izraelben fontos specifikum, hogy itt hosszú a hadkötelezettségi idő is.

Izraelben a foglalkoztatottak körében – az OECD többi tagországával összehasonlítva – jóval magasabb a relatív alacsony jövedelműek aránya. Ebben szintén Magyarországhoz hasonló helyzetképet látunk (68. ábra). Emellett magas a vendégmunkások aránya, a mintegy 200 ezer tengerentúli foglalkoztatott az összes foglalkoztatott 7%-át teszi ki.

68. ábra

A medián bér kétharmada alatt keresők aránya az OECD tagországaiban a 2000-es évek közepén

Forrás: OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel

4.7.2 Aktív munkaerő-piaci politikák forrásai és intézményrendszere

Izrael az OECD országok átlagánál kevesebbet költ munkaerő-piaci intézkedésekre, és ennek jelentős részét – a teljes kiadás 75 százalékát – a passzív eszközök, elsősorban a munkanélküli segély teszi ki (vö. 36. ábra és 38. ábra). A munkanélküli segélyezettek köre jelentősen szűkült a 90-es évek közepén: 2007-ben a munkanélküliek mindössze 24%-a részesült ilyen támogatásban.

Az aktív munkaerő-piaci eszközök forrásai alacsonyak, az ország GDP-jének mindössze 0,1 százalékát teszi ki (az OECD átlag 0,6%). 2002 óta jelentősen csökkent a munkanélküliek szakképzésére fordított összeg és módosult a szabályozás is. Szigorodtak a munkanélküli ellátás igénybevételének szabályai a szakképzés időtartama alatt, ennek hatására 2004-ben a munkanélküliek kevesebb mint 1 százaléka vett részt szakképzésben, szemben a 2002 előtti 14 százalékkal.

Az alacsony ráfordítások mellett a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat létszáma és költségvetése folyamatosan csökken, 2008-ban egy ügyintézőre 350 kliens jutott, ami nem tesz lehetővé hatékony támogatást. Aki munkanélkülivé válik, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálathoz jelentkezés után egy 20 perces első interjún vesz részt, amely alapján három kategóriába sorolják be: azonnal elhelyezhető, bizonyos feltételek mellett elhelyezhető (általában képzés után), nehezen elhelyezhető (például egészségügyi okok miatt). Ezt követően személyes foglalkoztatási terv készül, amely részben szakképzést, részben egyéb képzést és a munkakeresés támogatását foglalja magában. A Szolgálat sikerrátája az elhelyezkedő munkanélküliek aránya, ez 2008-ban átlagosan 20,3% volt. Ugyanez a ráta a tartósan munkanélküliek esetén mindössze 4,9%.⁷¹

4.7.3 Egy foglalkoztatást segítő kísérleti program: Wisconsin-program

2005 augusztusában Izrael első aktív foglalkoztatáspolitikai programja a „Zöld utat a foglalkoztatásnak” (Lights for Employment) vagy más néven Wisconsin-program pilot programként indult.⁷² A programot az Egyesült Államok Wisconsin államában a 90-es évek közepe óta működő program mintájára hozták létre. Elindításának elsődleges célja a jövedelempótló támogatások mértékének csökkentése volt oly módon, hogy a támogatottak nagyobb eséllyel lépjenek vissza a munkaerőpiacra. A program négy régióban (Názáret, Hadera, Askalon és Jeruzsálem) elsősorban az alacsony foglalkoztatottsági rátájú csoportokat (arab kisebbséget és ortodox csoportokat) célozta meg. A programban a jövedelempótló támogatásban részesülő személyek vehetnek részt, számukra a korábbi támogatás helyett kötelező volt belépni a programba. A résztvevőket heti 30 órás foglalkoztatást segítő programban való részvételre kötelezték. A program végrehajtására pályázatot írtak ki nemzetközi szervezetek részére, amelyeknek vállalniuk kellett, hogy izraeli partner szervezetekkel működnek együtt (az együttműködés során a szakértői munkát a nemzetközi szervezetek, a logisztikai háttérrel az izraeli szervezetek adták). A program 2007 után bizonyos módosításokkal folytatódott. A végrehajtó szervezeteket kezdetben a jövedelempótló támogatás csökkenése alapján javadalmazták, a megújított programban az elhelyezkedők száma és jövedelme alapján; a kötelező részvétel heti időtartamát bizonyos kritériumok teljesülése esetén csökkentették; a 45 éven felüliek részvétele önkéntessé vált. A program működtetőit arra kötelezték, hogy négy csoport (bevándorlók, felsőfokú végzettségűek, tartósan munkanélküliek, fogyatékkal élők) számára dolgozzanak ki speciális programot; és a négy speciális csoport számára a független orvosi és pszichológiai szűrés biztosítását is kötelezővé tették. A pilot program országos kiterjesztését tervezik.

⁷¹ OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel. OECD, 2010

⁷² Domestic Challenges: Lessons from Israel. Part I: The evolution and future of the New Deal in Israel and the UK. LFI Policy Focus Autumn/Winter 2008. Internet: http://www.lfi.org.uk/files/LFI_Future%20of%20New%20Deal.pdf (utolsó letöltés: 2011. 10. 11.) alapján.

A program első 15 hónapos működését (2005-2007) a független szervezetek által készített Brookdale Riport foglalja össze.⁷³ A kutatás eredményei, amelyek a programba 2005. augusztusában belépő 16000 főre vonatkoztak, azt mutatták, hogy a foglalkoztatottá válás esélye a pilot program működési területén háromszor akkora volt a vizsgált időszakban, mint az ország többi területén. Azok közül, akik részt vettek a programban és korábban soha nem dolgoztak 17 százalék helyezkedett el a vizsgált időszakban, míg az ország többi részén ez az arány mindössze 7 százalék volt. A munkatapasztalatokkal rendelkező és a programban részt vevők közül 15 hónap alatt 57 százalék helyezkedett el, míg az ország többi részén ez az arány mindössze 19 százalék volt.

A program bírálói szerint ugyanakkor a programban részt vevők elhelyezkedési mutatói félrevezetőek⁷⁴. A bírálók idézik a Brookdale jelentést, amely szerint az esetek 44 százalékában ismételt elhelyezésre került sor, ennek alapján a program hosszú távú hatását a munkához jutottak esetén kérdésesnek tartják. A bírálók szerint a program kimutatott eredményeit megkérdőjelezi az is, hogy mindössze egy munkában töltött nap esetén is elhelyezkedettnek minősítették a résztvevőket. Szintén a Brookdale jelentés alapján kritikák fogalmazódtak meg az elhelyezkedők szociális biztonságával kapcsolatban is. Kimutatható, hogy az elhelyezkedők 72 százaléka olyan állásban helyezkedett ahol, ahol nem részesül nyugdíjbiztosításban, 54 százalékuk nem kapott fizetett szabadságot, 45 százalékuk nem kapott fizetést a betegszabadsága alatt. További kritika tárgya, hogy a program résztvevői közül elhelyezkedők átlagbére a 2008-as évben az érvényes minimálbér 70 százaléka, ami annak köszönhető, hogy jelentős részük részmunkaidőben helyezkedik el.

Összességében a program bírálói szerint a rossz motivációs rendszer – a végrehajtó szervezetek a gyors elhelyezésért kapták a támogatást és nem a tartós eredményért –, és ennek következtében a programban résztvevők számára nyújtott elégtelen szolgáltatások miatt valójában a korábban, és az ország többi részén működő rendszernél nem volt hatékonyabb a Wisconsin program sem. Ezen felül a program egyértelműen a fiskális politika érdekeit szolgálta, ezt jelenítette meg a program irányításában a Pénzügyminisztérium döntő szerepe.

4.7.4 Munkanélküli ellátások

A munkanélküliek támogatásának Izraelben is kettős célja van: egyrészt egy minimális életszínvonalat garantál, másrészt ösztönöz a további álláskeresésre. A támogatásnak két eleme van: a korlátozott ideig folyósított munkanélküli segély és a jövedelempótló támogatások.⁷⁵

A munkanélküli segélyre jogosultság feltétele 12 hónap biztosított jogviszony (alkalmi munkás esetén 10 hónap) az elmúlt 18 hónapban. A segély mértéke függ a korábbi jövedelemtől, 28 évesnél idősebbek esetén 80-43%, 28 év alattiaknak 60-32%, a jövedelem nagyságával csökken, és nem lehet több mint az átlagjövedelem (az első 5 hónapban), illetve annak 66%-a (5 hónap után). A segély időtartama 12 hónap alatt 4 hónap lehet, ennél valamivel magasabb, 5,5 hónap azoknak a 35 év alatti munkanélkülieknek, akik legalább három gyermeket nevelnek, és 7 hónap a 35 év felett legalább három gyermeket nevelő munkanélkülieknek.

⁷³ A jelentés teljes egészében csak héberül férhető hozzá. Internet:

<http://brookdale.jdc.org.il/?CategoryID=192&ArticleID=38>. A program folytatásáról készült 2010-es jelentés kizárólag héberül férhető hozzá. Internet: <http://brookdale.jdc.org.il/?CategoryID=192&ArticleID=222>.

⁷⁴ A program kritikáinak forrásai: Asa Maron: Who Reconfigures the “Social Contract” and How? Analyzing the Emerging Governance of Institutions and Citizens in the Israeli Welfare-to-Work Program. PGRN Working Papers on Critical Governance in Public Policy, 2010. valamint: Alternative Information Center: From Welfare to Work in Israel, But There is No Work. Alternative Information Center, 2009. Internet: <http://www.alternativenews.org/english/index.php/topics/news/1985-from-welfare-to-work-in-israel-but-there-is-no-work>

⁷⁵ Leírás OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel. OECD, 2010 alapján.

A jövedelempótló támogatás folyósításának a feltétele, a legalább 2 évi tartózkodás az országban, a kérvényezőre és a házastársra vonatkozó jövedelmi feltételek kielégítése, emellett a munkanélküliek esetén az egyéb segélyekből, tőkéből, ingatlan kiadásból származó jövedelmek nem haladhatják meg a támogatás maximális mértékét. A munkával rendelkezők esetén a jogosultságot nem akadályozza az átlagjövedelem 27-70 százalékát elérő jövedelem (a háztartás összetételétől függően). A támogatás maximális mértéke szerény, a háztartás összetételétől függően az átlagjövedelem 16-26 százaléka. Mértéke a munkanélküliek esetén a jövedelem és a maximum különbsége, a munkával rendelkezők esetén a jövedelem és az igénylés korlátja közötti különbség, de legfeljebb a maximum. A támogatás folyamatos (ameddig a feltételek fennállnak), állásajánlat visszautasítását a támogatás 2 hónapos megvonásával szankcionálják.

Kiegészítő gyermekgondozási támogatás jár emellett folyamatosan (ameddig a feltételek fennállnak) három vagy több gyermek esetén, mértéke a harmadik és minden további gyermekek után az átlagjövedelem 1 százaléka. Emellett lakbértámogatás is létezik, életkor, munkaképesség, háztartás összetétele és a jövedelem függvényében legfeljebb az átlagjövedelem 6-15 százaléka erejéig. Ez a támogatás is folyamatos (ameddig nem történik változás az egyén helyzetében).

4.7.5 Az izraeli munkaerőpiac rugalmassága

A foglalkoztatottakat védő jogszabályok vegyesek Izraelben: a munkavállalók elbocsátása egyszerű, a kifizetett végkielégítések azonban viszonylag magasak. A végkielégítések rendszerének sajátossága, hogy a munkaadó választhatja azt az opciót is, hogy a munkavállalói után egy egyéni számlára előre folyósítja a későbbi végkielégítéshez szükséges összeget (a jövedelem 8,33%-át). Az így képzett alapot kiegészítve fizetheti meg a munkáltató elbocsátás esetén a szükséges végkielégítést a munkavállalójának. Ez a lehetőség a munkaerő-gazdálkodás flexibilitását növeli, ugyanakkor csökkenti a régebben foglalkoztatott munkavállalók védelmét. A végkielégítési alapképzés gyakorlatát elsősorban a húzóágazatokban, a high-tech iparban választják a munkaadók.

A kollektív szerződésekkel nem védett iparágakban és cégeknél (nem high-tech ipar, kisebb vállalkozások) a munkavállalók védelme szerény.

A kölcsönzött munkaerőre 2008-ig eltérő szabályok vonatkoztak, mint a cégeknél alkalmazásban álló dolgozókra, így például nem vonatkozott rájuk a kollektív szerződés sem. Ez a kölcsönzött munkaerő arányának jelentős növekedéséhez vezetett. 2008-tól a munkaerő-kölcsönzés maximális időtartamát 9 hónapban rögzítették.

A minimálbér viszonylag magas, 1987-ben a minimálbért a bruttó átlagkereset arányában határozták meg, ez a 18 éven felüli foglalkoztatottak esetén 47,5%, amely az OECD országok között a harmadik legmagasabb a bruttó átlagkeresethez viszonyítva. A magas minimálbér a foglalkoztatottság növekedése ellen ható tényező lehet, ugyanakkor a minimálbér kikényszerítése nem túl erőteljes.

A foglalkoztatottak védelmét szolgáló szabályozás betartatása gyenge, a munkaügyi felügyelet alacsony létszáma miatt (a felügyelet 17 jogszabály betartását felügyeli, többek között a minimálbér-szabályozását is). 2004-ig mindössze 23 munkaügyi felügyelő vizsgálta a 2,4 millió izraeli munkavállaló munkakörülményeit és 109 felügyelő a 240 ezer külföldi munkavállaló foglalkoztatását. 2009-re ez a szám a hazai munkavállalók esetén 47-re emelkedett, amelyet 55 részmunkaidős diák egészített ki. Ez a létszám az ILO által a fejlődő országok számára ajánlott munkaerő arányos felügyelői létszám harmada vagy legfeljebb a fele (attól függően, hogy a részmunkaidős munkatársakat figyelembe vesszük-e). Emiatt a munkavállalót védő törvények kikényszerítésének helye elsősorban a munkaügyi bíróság. Ennek megfelelően a munkaügyi bírósági esetek aránya nagyon magas (19 eset 1000

munkavállalónként). A magas esetszámhoz az is hozzájárul, hogy a munkaügyi perek költsége a vesztes fél számára is alacsony.

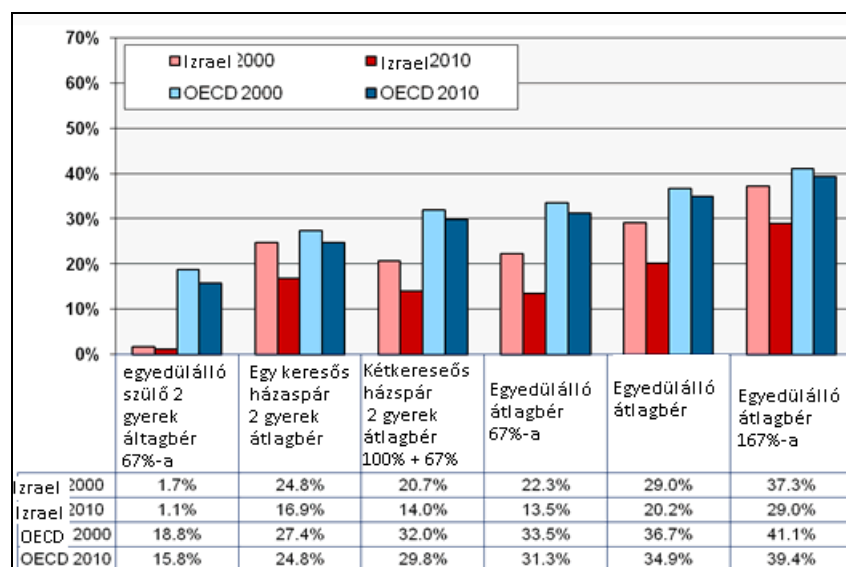
4.7.6 A munkajövedelemre rakódó terhek

Az adórendszer Izraelben az alacsony bérű foglalkoztatás számára kedvező: a személyi jövedelemadó a minimálbér környékén 10 százalék (amely különféle további kedvezményekkel gyakorlatilag nullára csökkenhet), míg a legmagasabb kulcs 40 százalék; a társadalombiztosítási járulék szintén progresszív, az átlagjövedelem 60 százalékaig 3,5 százalék, a felett 12 százalék.

Izrael egyike azon OECD országoknak, ahol a munkajövedelmek adó és a társadalombiztosítás terhe nagyon alacsony. Az alacsony jövedelmű egyedülálló és az átlagjövedelem 67% százalékát keresők esetében az adóteher a harmadik legalacsonyabb az OECD országok között. Az alacsony keresetűek a munkaerőköltségük 99 százalékát vihetik haza, átlagos adóékuk (jövedelemadó plusz munkaadói és munkavállalói társadalombiztosítási hozzájárulás mínusz pénzügyi támogatások a teljes munkaerőköltség %-ában) az OECD átlagától közel 15 százalékponttal maradnak el. Hasonlóképpen alacsony, az OECD-ben a harmadik legalacsonyabb azoknak a kétgyerekes házaspároknak az esetében az adóék, ahol az egyik fél az átlagbér 100%-át, a másik 67%-át keresi, az adóék ebben az esetben az OECD átlagától 8 százalékponttal marad el. Minden további családtípus esetén is több mint 10 százalékponttal elmarad az adóék az OECD országok átlagától (69. ábra).⁷⁶

69. ábra

Az adóék alakulása Izraelben az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartástípusonként

Forrás: OECD Taxing wages 2010

4.8 Európán kívüli OECD országok: Chile⁷⁷

4.8.1 Gazdasági környezet

Chile gazdasági eredményei látványos és eredményes fejlődést mutatnak az utóbbi évtizedben, ami gyors GDP növekedési ütemben és foglalkoztatás bővülésben jelenik meg. A

⁷⁶ Taxing wages: country note for Israel, 2011, OECD

⁷⁷ A fejezet jórészt az OECD Reviews of Labour Market and Social Policies. Chile. OECD Paris, 2009 tanulmányra támaszkodik.

hetvenes évek végén az egy főre jutó GDP értéke Chilében az USA értékének mindössze 18 százaléka volt. 2006-ra ez 29 százalékra emelkedett, ezzel közel került Lengyelország szintjéhez, és megelőzte Mexikót. A gazdasági növekedés együtt járt a szegénységi arány csökkenésével, míg 1990-ben még a szegénységi ráta 39 százalék volt, 2006-ra ez az arány 14 százalék alá esett vissza. A növekedés ellenére Chile még messze van az OECD országok fejlettségétől. Az eredmények impozánsak, de sok ellentmondással és gonddal terhesek. A munkatermelékenység és a bérek alacsonyak és a munkafeltételek sem kedvezőek, elterjedt a nem regisztrált foglalkoztatás és a foglalkoztatási ráta összességében és különösen a nők között nagyon alacsony.

A chilei gazdaság átalakulásával és az ipari termelés visszaszorulásával a foglalkoztatottak közel kétharmada a szolgáltatásban dolgozik, és az arányok hasonlítanak a fejlettebb OECD országokban jellemző arányokra, bár a mezőgazdasági foglalkoztatás aránya magas, igaz, nem egyedülálló az OECD országai között, hasonló az arány Portugáliához, Mexikóhoz, vagy a tanulmányban vizsgáltak közül Lengyelországhoz (30. ábra).

A szolgáltatási szektorban növekvő foglalkoztatás részben jól fizető kvalifikált munkahelyet jelent, például a pénzügyi szektorban, amit az oktatás színvonalának a növekedése is erősített. A foglalkoztatás növekedése a szolgáltatási szférában mégis jelentős részben a népesség növekedéséből, valamint a mezőgazdasági foglalkoztatás lassú csökkenéséből és az ipari állások elvesztéséből fakadó kínálati nyomás hatására alacsony hatékonyságú munkahelyekre áramlásból fakad. Ezek a munkahelyek a kereskedelemben, a turizmusban vagy az építőiparban alacsony átlagbért kínálnak, és a relatív bérek ezekben az ágazatokban folyamatosan csökkennek a kilencvenes évek óta. Így a bányászatban a bérek az átlagbérek 191 százalékát érték el 2000-ben, és 207 százalékát 2005-ben; a pénzügyi szektorban ez az arány 2000-ben 190 százalék és 2005-ben 197 százalék volt, a feldolgozóipari bérek az átlagbérek 88 százalékát érték el 2000-ben és 85 százalékát 2005-ben, és az arány a kereskedelemben még kedvezőtlenebb 77 százalékról 72 százalékra esett, az építőiparban pedig 68-ról 56 százalékra. A foglalkoztatottság bővülésének tehát jelentős része az alacsony bérű szektorokban történt.

4.8.2 Aktív és passzív munkaerő-piaci politikák forrásai és intézményrendszere

Chilében a munkaerő-piaci ráfordítások az OECD országokhoz képest nagyon szerények a GDP arányában (vö. 36. ábra), és az érintettek aránya még szerényebb. Az OECD országok között Chile messze az utolsó az aktív és passzív munkaerő-piaci ráfordítások kedvezményezettjeinek aktív népességben mért aránya szerint (37. ábra). Az eszközökre fordított szerény források mellett, a állami munkaerő-piaci intézményrendszer finanszírozása is messze elmarad az OECD országokban szokásostól, a GDP alig 0,1 százaléka, szemben az OECD átlagosan 0,4 százalékos arányával.

A munkanélküli segélyezés folyamatosan bővülő rendszere növeli a regisztrált munkanélküliek számát, és mind több ügyfél ellátását, és az OECD országokban szokásos aktív munkaerő-piaci eszközök elemeinek bevezetését teszi szükségessé, különösen a tanácsadást, de a képzést is. A munkaerő-piaci eszközök fokozatos terjedésének korlátja az intézményrendszer fejletlensége és erőforrás hiánya, ami szükségessé teszi a rendszer fejlesztését.

A 2007-ben 233 'Önkormányzati Munkaközvetítő Hivatal' (OMIL) a 345 önkormányzat közül 277-et fed le, összesen 654 fő állományi létszámmal. A nagyobb önkormányzatoknál viszonylag jobb a helyzet, de számos kisebb önkormányzatban mindössze 1 fő végzi a szükséges tevékenységet, gyakran a városháza ad helyet a munkaközvetítőnek, és nem is mindenütt működik önálló hivatalként. A forrásokat az önkormányzatok biztosítják, az önkormányzatok forrásai azonban rendszerint szűkösek, ezért önálló fejlesztésekre van szükség.

A Hivatal kapacitása szerény, és itt végzik a munkanélküli segélyezésre az Szolidaritási Alapból ellátott ügyfelek ügyintézését is. A megjelenő ügyfeleket munkakeresés céljából a 'Bolsa Nacional de Empleo' használatára ösztönzik. Ez a munkanélküli segélyezés szervezete által 2006-ban a munkanélküliek elhelyezésének elősegítése céljával létrehozott ingyenes internetes kereső szolgálat. A rendszer segítségével ellenőrzi a Munkaközvetítő Hivatal, hogy Szolidaritási Alapból támogatott munkanélküli segélyezettek kielégítik-e a segélyezésre jogosultsági feltételeket. Az Önkormányzati Munkaközvetítő Hivatal és a Bolsa párhuzamosan működik, az utóbbi sikeresebb elhelyezkedési esélyeket mutat a munkanélkülieknek.

Az aktív munkaerő-piaci programok jelentősége Chilében szerény. A programokért a Munkaügyi és Társadalombiztosítási Minisztériumhoz tartozó Nemzeti Képzési és Foglalkoztatási Szolgálat (Servicio Nacional de Capacitación y Empleo, SENCE) a felelős. Az OECD-ben szokásos programokhoz képest a munkahely támogatási és képzési programok kedvezményezettjeinek az aránya a lehetséges jogosult munkanélküliekhez képest nagyon kicsi. Ahol ilyen programokra kerül sor, sikeresnek bizonyulnak és a munkaadók örömmel fogadják. Ilyen program volt a tanonc program és egy hasonló program a *Chile Solidario* keretében, összesen 10 ezer fiatal beiskolázását jelentette 2008-ban. A szerény létszámot érintő, lényegében pilot program ugyan vonzó, de az OECD országok gyakorlata arra int, hogy az ilyen kis létszámú projektek sikerességét nehéz fenntartani, ha nagyobb létszámban vezetik be. Amennyiben nagy létszámot érintő képzési projektek szükségesnek bizonyulnak a hátrányos helyzetű fiatalok és lemorzsolódók számára, az OECD tapasztalatok azt sugallják, hogy az ilyen képzéseket az oktatási rendszerben lehet megvalósítani.

4.8.3 Munkanélküli ellátások

Chile egyedülálló munkanélküli segélyezési rendszert vezetett be a magánnyugdíj pénztárak mintájára, amelynek alapja az egyéni munkanélküli megtakarítási számla (IUSA). A rendszert az elbocsátott alacsony jövedelmű ügyfelek számára kiegészíti a Szolidaritási Alap. A munkaadók befizetéseiket megosztják a megtakarítási számla és a Szolidaritási Alap között, a párhuzamos befizetésekkel megnövekvő költségeket a vállaltok a végkielégítés csökkentése rovására valósítják meg.

A megtakarítási számláról bármilyen okból történő kilépés esetén részesülhet az egyén, ez a munkaadó számára nem jelent plusz költséget. A munkanélküli megtakarítási számla a munkavállaló saját forrása, ezért a munkakeresésre ösztönzés szempontjából nem nagyon hatékony eszköz. A rendszer másrészt nem is terheli a munkaerő-piaci intézményrendszert munkakereséssel vagy tanácsadással, ami a chilei rendszer fejletlen szervezetének és szerény állományi létszámának gyenge pontja.

A rendszert a támogatott Szociális Alap egészíti ki, azon munkanélküliek számára, akik kimerítették az egyéni munkanélküli számlájukat. A Szolidaritási Alap feltétele a Önkormányzati Munkaközvetítő Hivatalnál történő regisztráció, a kifizetés fix helyettesítési arányt jelent és hasonló a hagyományos munkanélküli támogatás rendszeréhez. A Szolidaritási Alapból történő kifizetések jogosultsági feltételeinek általános szigorítása az Alapból történő segélyezés lehetőségét jelentősen megnyirbálta.

Az elvben duális rendszer – amelynek alapja az egyéni munkanélküli megtakarítási számla, amelyet a Szolidaritási Alapból történő támogatások egészítenek ki – a gyakorlatban fontos fejlesztésre szorul. A fejlesztés iránya a Szolidaritási Alapból fizetett támogatások emelése, és elérhetővé tétele minden olyan esetben, amikor a határozatlan időre szóló munkaszerződéssel történő foglalkoztatás gazdasági okokból szűnik meg. Emellett az Alap támogatását a határozott időre szóló munkaszerződéssel foglalkoztatottak számára is elérhetővé teszik, bár az előbbieknél alacsonyabb támogatási szinten. A támogatás kiterjesztésének és a támogatás színvonala emelésének a feltétele a munkanélküliként történő

regisztrálás az állami foglalkoztatási szervezetnél, és a kötelező munkahelykeresés. A változás iránya tehát a hagyományos munkanélküli támogatási rendszer erősítése, ami várhatóan növeli a Szolidaritási Alapból fizetett támogatásokhoz hozzáférést, és jelentősen megnöveli az állami foglalkoztatási szolgálat feladatait, különösen a támogatás munkakeresés feltételének a szigorú ellenőrzésében.

Az OECD tanulmánya azonban arra is utal, hogy a regionális vagy önkormányzati munkaerő-piaci szervezetek olyan gyengék, hogy nem alkalmasak a munkanélküliekkel kapcsolatos tevékenységek betöltésére. A szervezet fő prioritása nem lehet más, mint a tanácsadás és a munkahelykeresés támogatásának az erősítése, különösen akkor, ha a munkanélküli segélyezés és egyéb támogatások nagyvonalúbbá válnak. Olyan létező szolgáltatások, melyeket a ma működő szervezetek –SENCE, *Bolsa Nacional de Empleo* – nyújtanak, kiegészítő funkciókra szükségesek maradnak.

4.8.4 Munkaerőpiac rugalmassága

A chilei gazdaság gyors növekedése ellenére a gazdaság fejlettsége, duális szerkezete és történeti fejlődése nagyon eltér az OECD országokétól. A munkaerőpiac rugalmasságának a kérdése is más problémákat vet fel. Az előzőekben vizsgáltak szerint Chile foglalkoztatási intézményrendszerének fő gondja az intézményrendszer fejlesztése és az adminisztratív kapacitások bővítése, az alacsony jövedelműek ellátásának kiterjesztésére. Másrészt a jogszabályok enyhítésére van szükség számos esetben annak érdekében, hogy a meglévő jogszabályok képesek legyenek valóban hatékonyan működni.

A munkaügyi szabályozás az állandó szerződéssel foglalkoztatottak számára nem nagyon szigorú, a helyzetet azonban 2007-ig a munkaerő-kölcsönzés szabályozatlansága és az alvállalkozások kiterjedt rendszere terhelte. A két utóbbi – szokásosan atipikusnak tekintett – foglalkoztatási szerződési forma gyorsan terjedt és 2006-ban a munkaadók több mint 40 százaléka alkalmazott alvállalkozókat, és egyharmaduk azt is bevallotta, hogy az alvállalkozók a vállalkozás főtevékenységéhez tartoztak. Az alvállalkozások rendszere a vállalatok szétaprózódásához vezetett és az anyavállalat számára nagy rugalmasságot és csökkentő munkaerőköltséget biztosít. Azonban ha az alvállalkozások rendszere nagyon elterjedt, a vállalati struktúra szerkezete és hatékonysága sérül, és növekszik az adminisztratív és szervezési költség.

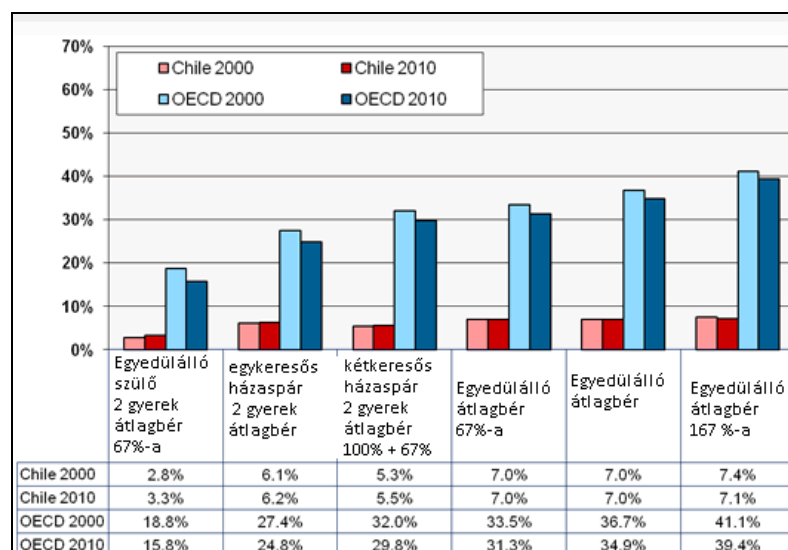
A vállalkozási struktúra fentiekben leírt rendszere kedvezőtlenül hat a szegmentálódott munkaerőpiacon a munkavállalókra. A jellemzően alacsony kvalifikáltságot igénylő munkahelyeken bizonytalan állások keletkeznek, az alvállalkozások nem támogatják a munkaügyi tárgyalásokat, és a munkahelyi előrejutás és képzésre fordított források aránya is alacsony. A rendszer ezzel tovább erősíti a munkaerőpiac szegmentálódását nem csupán a formális és az informális munkavállalók között, de az előbbiek esetében az alkalmazottak és az alvállalkozások vagy munkaerő-kölcsönzők révén foglalkoztatottak között is.

4.8.5 A munkajövedelemre rakódó terhek és az informális gazdaság

Chilében az informális szektor aránya kevésbé elterjedt, mint a latin-amerikai országokban általában, ezt igazolja, hogy számottevően alacsonyabb a társadalombiztosítást elkerülő foglalkoztatottak aránya a bérből élők és az önfoglalkoztatók esetében is. Míg Chilében a nem fizetők aránya (a Világbank adatai szerint, az urbanizált régiókban, ahol ezt vizsgálni lehetett) 35 százalék körül volt 2003-ban, a latin-amerikai országok zömében az arány meghaladta az 50 százaléket, és sok országban a 60-70 százalékos arányt is. Az informális gazdaság azonban ennek ellenére viszonylag kiterjedt az OECD országokban szokásos mértékhez képest, aminek a chilei duális gazdaság sajátos szerkezete az oka.

70. ábra

Az adóék alakulása Chilében az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartástípusonként

Forrás: OECD Taxing wages 2010

Az adóelkerülés Chilében nem igazán járul hozzá az informalitáshoz. Chile is azok közé az OECD országok közé tartozik, ahol nagyon alacsony a jövedelmek adója és társadalombiztosítási befizetési terhe. Az egyedülálló foglalkoztatott a teljes munkaerőköltség 93 százalékát viheti haza, függetlenül a jövedelem nagyságától. Az átlagos adóék (jövedelemadó és a munkaadó és a munkavállaló társadalombiztosítási hozzájárulása mínusz a pénzbeli átutalások a munkaerőköltség arányában) az OECD országai közül Chilében a legalacsonyabb az egyedülálló alacsony és magas jövedelműek esetében egyaránt, és a kétkeresős kétgyerekes családok esetében is, ahol az egyik fél az átlagért, a másik pedig az átlagbér 67 százalékát keresi. Az adóék ezekben a család illetve kereső típusokban 24-32 százalékkal alacsonyabb az OECD átlagnál. A többi családtípus esetén is a legalacsonyabbak egyike a chilei gyakorlat (70. ábra).⁷⁸

5 A nemzetközi sikertényezők adaptálásának lehetőségei a magyar gazdasági és munkaerő-piaci viszonyok között

A tanulmányban részletesen elemeztük a gyors foglalkoztatás növekedés mögött rejlő eltérő foglalkoztatási szerkezet egyes dimenzióit, és láttuk, hogy Magyarország szinte minden sajátosság szerint lemaradást mutat a gyorsan fejlődő országokhoz képest, és a lemaradása nő. A gyors foglalkoztatás növekedés alapján sikeresnek tekintett országok tapasztalatait a magyar sajátosságokkal összevetve keressük a jól alkalmazható példákat, tanulságokat a magyar foglalkoztatáspolitikára számára.

Áttekintjük röviden a magyar munkaerőpiac strukturális ambivalenciáit, majd az OECD országok növekedésének a gyors foglalkoztatásra ható fő tényezői alapján megfogalmazódó tanulságokat. A gyors foglalkoztatás növekedést vizsgálva mindenképp a gazdasági és szabályozási folyamatok kapcsolatát vizsgáljuk, majd a vizsgált országok tapasztalatai alapján megfontolandó megoldásokat, jó és rossz gyakorlatokat.

⁷⁸ Taxing wages: country note for Chile, 2011, OECD

5.1 A magyar gazdaság és munkaerőpiac strukturális ambivalenciái

A nemzetközi sikertényezők és technikák alkalmazhatóságát értékelve az első fontos tanulság, hogy az adaptálás komolyabb strukturális és makrogazdasági változásokkal válna csak lehetővé a magyar társadalmi-gazdasági viszonyok között.

A magyar foglalkoztatáspolitikai ambivalenciája, hogy az okokat sok elemzés vizsgálta, a megvalósítás azonban a jól ismert sajátosságok ellenére nehezen változtatható. Az OECD ország elemzése 2008-ban a magyar foglalkoztatottság alacsony és stagnáló színvonalát számos tényező – hazai elemzők számára jól ismert – kombinációjaként a következőkben összegzi:⁷⁹

A kiugróan alacsony magyarországi foglalkoztatási ráta oka egyrészt a nem regisztrált foglalkoztatás magas aránya, de számos a foglalkoztatástól visszatartó tényező szerepe is meghatározó. Ezek közé tartozik a jóléti és a családtámogatások nagyvonalú támogatási rendszere és a viszonylag magas minimálbér színvonal. A változások iránya tehát a munkaerő foglalkoztathatóságának a növelése és a formalitás irányába történő egyidejű elmozdulással lehetséges. Ennek feltételei: (i) a rokkantsági nyugdíj hozzáféréseinek a korlátozása a rehabilitáció és munkaerőpiacra visszavezetés útján, (ii) munkanélküli segélyezés szigorítása és feltételekhez kötése, (iii) táppénzszabályozás szigorítása.

Az OECD javaslatai (i) a foglalkoztatási szervezet korszerűsítését és egyéni alvállalkozók szolgáltatásokba bevonását, (ii) a családpolitika átalakítását és a gyermekgondozás és a munka összekapcsolását, a gyermekintézményekhez hozzáférés bővítését és a gyermekgondozási idő rövidítését és rugalmassá tételét javasolták. (iii) A minimálbér viszonylag alacsony szintje támogatja az alacsony iskolai végzettségű, alacsony bérű munkavállalók foglalkoztatását. Emellett az adózás színvonala és a foglalkoztathatóság is fontos tényező.

A magyar munkaerőpiac strukturális problémáira adott válaszok, a szabályozás változása számos ponton elmozdította a magyar foglalkoztatáspolitikát meghatározó intézményrendszert és szabályozási környezetet a 2008-as állapottól. A tanulmány kereteit meghaladná a magyar gyakorlat változásának ismertetése. A változások után megfogalmazott kérdéseket és válaszokat vizsgálva azt látjuk, hogy azok részben módosulnak, de az alapvető strukturális változások részlegesesek, foglalkoztatás bővítő hatás nem érzékelhető. A 2012. évi OECD elemzés előkészítése során az OECD szakértőknek a magyar munkaerőpiac működésével kapcsolatban megfogalmazódó fő kérdései részben a korábbi jól ismert anomáliákat részben azok változásait célozzák.⁸⁰

A kérdések egy része változatlanul a magas adóteher és a minimálbér emelése köré csoportosítható. Így a minimálbér tervezett jelentős emelése és egységes formája a foglalkoztatás, különösen az alacsony képzettségűek foglalkoztatását fogja vissza.

Változatlanul feladat a foglalkoztatás ellen ható magas munkáltatói társadalombiztosítási terhek csökkentése valamint a részmunkaidős foglalkoztatás terjedését korlátozó munkáltatói és munkavállalói akadályok elhárítása és a részmunkaidős foglalkoztatást támogató szabályozás kialakítása.

A családtámogatási rendszer átalakításában a foglalkoztatás és a gyereknevelés összehangolása, a gyerekintézmények támogatása bizonyul fontos kritériumnak, a rokkantnyugdíjasok munkapiaci visszavezetésének a folytatása és aktiválásuk komplex programjának kidolgozásának feladatát is hangsúlyozzák az OECD szakértők. Fontos feladat az idős korosztályok foglalkoztatása és az effektív nyugdíjkorhatár emelése.

⁷⁹ Reforms for Stability and Sustainable Growth: An OECD Perspective on Hungary, OECD, Paris, 2008

⁸⁰ OECD Secretariat Mission to Hungary, 2-4 November 2011, preparation meeting for the 2012 EDRC Economic Survey. Draft.

Végül egy sor célcsoportot és problémát érintő intézkedés kapcsolódik a képzéshez és a képzési programok erősítéséhez. Ilyen a közmunkaprogramhoz kapcsolódó képzésre vonatkozó javaslat, a tankötelezettségi kor leszállításával felmerül a fiatalok oktatási rendszerben tanulása és a munkatapasztalat összekapcsolása és különös hangsúlyt kap a szakértők hangsúlyában romák munkaerő-piaci helyzete, az iskolarendszerben tartása és korai felzárkóztatása valamint a lemorzsolódás csökkentése.

5.2 A tanulságok modellezése a vizsgált gyors foglalkoztatást növelő országok gazdasági és szabályozási, szakmapolitikai környezetének összehasonlítása alapján

Az elmúlt évtizedben gyors foglalkoztatás bővítést mutató országok tanulságai egyrészt gondos foglalkoztatáspolitikai megoldásokat, és ehhez szükséges ráfordításokat, másrészt kedvező makrogazdasági hátteret, vagy a kettő szerencsés együttállását mutatják. Megvizsgáltuk ezért regressziós modell segítségével, hogy a fenti tényezők mennyire bizonyultak fontosnak a gyors foglalkoztatás magyarázatában, s mindez milyen további tanulsággal szolgálhat a hazai foglalkoztatáspolitikára számára javaslatot megfogalmazni kívánó elemző számára. Az eredményeket a 14. táblázat összegzi.

Modellünk nagyon egyszerű kérdést vizsgált. A gyors foglalkoztatás növekedés az elmúlt évtizedben több tényező hatására ment végbe azokban az országokban, ahol a foglalkoztatás kiemelkedően magas volt. A foglalkoztatás növekedés az időben folyamatosan ment végbe, másrészt azt jobban, vagy kevésbé, de befolyásolta a gazdaság sikeressége, a GDP függvényében nőtt tehát a foglalkoztatás. Azt feltételezzük, hogy a GDP alakulását időben késéssel követi a foglalkoztatás alakulása, ezért azt néztük, hogy az egy évvel korábbi GDP változás hogyan hat az adott év foglalkoztatásának változására. A 2000-2010 közötti időszakot vizsgáljuk (9 évet, a késleltetés miatt ugyanis egy év kiesik) a tanulmányban vizsgált sikeres foglalkoztatást bővítő országokban. Emellett megmutatjuk, hogy Magyarország esete hogyan illeszkedik a modellhez a feltett kérdésben.

- Az eredmény nagyon egyértelmű, a gazdasági növekedés szignifikánsan magyarázza a foglalkoztatás növekedését az országok mindegyikében.
- Különösen sokat magyaráz a GDP növekedés az időben folyamatos növekedésből ott, ahol a konjunkturális hatások és a gazdasági növekedés a foglalkoztatás növekedés oka, így Izraelben, Chilében, Szlovákiában vagy Írországbán.
- Ausztriában és Lengyelországban további tényezőknek is szerepe lehet a foglalkoztatás növekedésében, bár a konjunkturális hatások szerepe fontos. Láttuk, hogy ezekben az országokban a megelőző, emberi tőkét javító célzott aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök és az ehhez szükséges források különösen fontosnak tűntek. A modell önmagában is erős magyarázó ereje ezekben az országokban feltehetően ilyen eszközökkel egészül ki.
- Spanyolországban a növekedés extenzív módja, a magas bevándorlás és az itt is jelentős foglalkoztatáspolitikai eszközök és magas ráfordításaik jelentőségét kell gyanítanunk.

14. táblázat

A gyors foglalkoztatás növekedés magyarázata: regressziós modell az idő és a GDP hatásának vizsgálatára

	Kétváltozós modell		
	Idő	Egy évvel korábbi GDP változás	R ²
Ausztria	,945**	,198	,768**
Spanyolország	1,041**	1,066**	,637*
Írország	,862**	1,449***	,854***
Lengyelország	,836**	,178	,777**
Szlovákia	,740**	,549**	,823**
Izrael	,949***	,263*	,950***
Chile	,894***	-,157	,894***
(Magyarország	,399	,951	,337)

szignifikancia szint: *** p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05

5.3 Tanulságok és javaslatok a vizsgált országok munkaerő-piaci intézményi tapasztalatai alapján

A tanulmányban részletesen vizsgáltuk a gyors foglalkoztatás bővülést mutató országok munkaerő-piaci tapasztalatait. Az előző alpontban bemutatott modell igazolja, hogy az országok mindegyikében szorosan összefügg a gazdasági növekedés a foglalkoztatottság növekedésével, az országok egy részében kizárólag a gazdasági konjunktúra elegendő magyarázatot ad a gyors foglalkoztatottság növekedésre. Az országok az alábbiak szerint bizonyultak fontos és tanulságos példának Magyarország számára.

- Gazdasági és munkaerő-piaci intézményrendszere alapján Ausztria a kiegyensúlyozó munkapiaci tanulságok alapján fontos a magyar foglalkoztatáspolitiká számára.
- Spanyolország és Írország a gyorsan fejlődő perem országok tapasztalatát és veszélyeit mutatja meg.
- A Magyarország számára hasonló gazdasági és intézményi gyökerekkel rendelkező EU 8 országok, Lengyelország és Szlovákia a 'referencia' országokkal való összevetést tesz lehetővé.
- Izrael sok szempontból hasonló gazdasági és munkaerő-piaci szerkezete a régióbeli EU 8 országok tapasztalataival vethető össze.
- Végül Chile tapasztalata a közepesen fejlett és gyorsan fejlődő ország felzárkózásából fakadó tanulságokkal szolgálhat.

5.3.1 Munkaerő-piaci ráfordítások és hatékonyság

Magyarország a munkaerő-piaci eszközökbe bevontak aktív népességhez mért aránya alapján messze elmarad az OECD átlagától, a vizsgált gyors növekedést mutató országok közül egyedül Chile marad el a magyar részvételi aránytól, ahol a munkaerő-piaci eszközrendszer fejletlen és az intézményi háttér is elégtelen. Minden más vizsgált országban messze meghaladta a munkaerő-piaci programban résztvevők aránya a magyart (37. ábra). Különösen annak fényében fontos ez, hogy a GDP arányos munkaerő-piaci kiadások alapján

Magyarország kevésbé mutat lemaradást, különösen 2009-ben. (36. ábra) Ez arra utal, hogy a magyar munkaerő-piaci eszközök között a magasabb költségűek alkalmazása volt a gyakoribb. Természetesen a források értékelésére, a ráfordítás és megtérülés elemzésére és a munkaerő-piaci hatások igazolására, az elhelyezkedés vagy mobilitás ösztönzésére vonatkozó hatásokat alaposabb vizsgálatoknak kell igazolnia. Fontos azonban, hogy az eredményes beavatkozásokhoz a munkaerő-piaci források rendelkezésre állása, GDP-ben mért aránya elengedhetetlen előfeltétel.

A beavatkozások jó példája Ausztria.

- Fontos tanulsága az osztrák munkaerő-piaci politikának, hogy sikerrel volt képes az elmúlt években anticiklikus foglalkoztatáspolitikát alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy míg a közép-európai országok jó részében a költségvetési források szűkülésének először a „könnyű” áldozat, azaz a foglalkoztatáspolitikáért felelős büdzsé esett áldozatul, addig Ausztriában a recessziót követő reformok éppen a munkaerő-piaci politikák forrásainak növelésére irányultak. Az aktív eszközök bővítése, illetve a munkahelymegtartó támogatások segítségével és az átmenetileg a részmunkaidős foglalkoztatást preferáló kormányzati politikák eredményeként az osztrák munkaerőpiac uniós viszonylatban a munkanélküliség szintjének relatíve kis változásával vészelte át a válságot.

Fontos tapasztalattal szolgál Lengyelország gyakorlata is

- A lengyel példa egyik fontos tanulsága a munkaerő-piaci politikákkal összefüggő kiadások kontrollált menedzsmentje a 2000-es évek második felében. A munkanélküli ellátások tudatos visszanyeséséből származó megtakarításokat az egymást követő kormányzatok nem csoportosították át a költségvetés egyéb területeire, hanem azokból – legalább részben – az aktív eszköztárra fordított kiadásokat növelték. Ennek a politikának az eredményeként jelentősen növekedett az aktív eszközök forrásainak aránya, ami hozzájárult a gazdaság munkaerőigényének kielégítéséhez, a hátrányos helyzetű álláskereső munkába állításának támogatásához, összességében pedig a munkanélküliségi ráta leszorításához. Ez a gyakorlat egészen a válságot követő fiskális konszolidáció bevezetéséig fennmaradt.

5.3.2 Munkanélküli ellátások

A munkanélküli ellátások rendszere Magyarországon fokozatosan szigorodott, a jogosultság ideje rövidült és a munkanélküli ellátások helyettesítési aránya csökkent. Az utóbbi év változásai a magyar rendszert különösen restriktív módon alakították, radikálisan csökkent a járulék jogosultság ideje és a helyettesítési ráta.

Az alacsony jövedelműeket munkakeresésre ösztönző helyettesítési ráta Ausztriában

- A munkanélküli járadék összege a korábbi munkajövedelem nagyságától és a háztartás helyzetétől függ. A nettó helyettesítési ráta a járadék esetében közel lineárisan a korábbi jövedelem 55 százaléka volt. Ez az átlagbér körül nagyjából megfelel az uniós átlagnak, az alacsony munkabérűek esetében azonban már az egyik legalacsonyabb volt az uniós tagországok között. Ez egyrészt növeli az álláskeresői intenzitást az alacsony jövedelműek esetében, ugyanakkor jelentős elszegényedési/leszakadási kockázatot is rejt. Ez különösen a részmunkaidős foglalkoztatottakat érinti negatívan, épp ezért a munkavállalói érdekképviseltek folyamatosan sürgetik az ellátások emelését, legalább a 60 százalékos jelentő helyettesítési ráta közelébe.

Hangsúly az ellátás időbeli különbségén Spanyolországban

- A munkanélküli ellátások koncepciója Spanyolországban – miszerint a kezdeti magas összegű támogatás erős támaszt jelent az álláskeresőknél, míg az azt követő időszakban bekövetkező nagymértékű csökkenés ösztönöz a munkaerőpiacra való visszatérésre – alapvetően jól felépített rendszer, amely kiegyensúlyozza a foglalkoztatáspolitikai követelményeket, illetve a szociálpolitikai elvárásokat.

Kísérlet a regionális differenciálásra Lengyelországban

- A munkanélküli ellátások regionális differenciálása érdekes kísérlet, ami hazánkban is bevezethető lenne. Ugyanakkor az a tény, hogy az ellátásokat nem kötik a jogosultak korábbi béréhez, súlyos feszültségeket okoz a korábban magasabb keresetű álláskeresőknél, mivel az alacsony helyettesítési ráta miatt nagyon magas jövedelemvesztést szenvednek el.

Egy negatív példa: restriktív munkanélküli ellátás Szlovákiában

- Az ellátásra való jogosultsági feltételek, az ellátás hossza, valamint a helyettesítési ráta tekintetében összességében a szlovák munkanélküliségi ellátások nemzetközi összehasonlításban visszafogottak és restriktívnek számítanak. Egyrészt kicsi a lefedettség, és az ellátások kiterjesztésére lenne szükség annak érdekében, hogy a válság következtében megnövekedett álláskeresői létszám ellátása biztosítva legyen. Másrészt erősíteni szükséges a rendszer munkára ösztönző elemeit.

Felemás kísérlet: Chile egyedülálló duális segélyezési rendszere

- Az elvben duális rendszer alapja a magánnyugdíj pénztárak mintájára bevezetett egyéni munkanélküli megtakarítási számla (IUSA). A rendszert az elbocsátott alacsony jövedelmű ügyfelek számára kiegészíti a Szolidaritási Alap. A munkaadók befizetéseiket megosztják a megtakarítási számla és a Szolidaritási Alap között. A gyakorlatban a rendkívül rugalmas rendszer fontos fejlesztésre szorul és a fejlesztés iránya a Szolidaritási Alapból fizetett támogatások emelése, és általánossá tétele.

5.3.3 Aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonysága

Sikeres anticiklikus aktív munkaerő-piaci politika Lengyelországban

- Az aktív eszközök végrehajtása – bár számos értékelés kritizálja élesen – képes volt lépést tartani a gazdasági növekedéssel, és képes volt segíteni az álláskeresőket a munkaerőpiacra történő belépésben. A munkaerő-piaci képzések és gyakornoki helyek felfutása jelzi a keresleti igények növekedését, míg a vállalkozóvá válást segítő támogatások a kiaknázatlan gazdasági lehetőségeket jelzik.

Költséges és hatékony aktív munkaerő-piaci politika Ausztriában

- Az osztrák foglalkoztatási növekedés az elmúlt évtizedben a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés, a rugalmas intézményi környezet, valamint a hatékony munkaerő-piaci politikák eredménye. Az osztrák fejlődés egyik alapja a humán erőforrásba történő aktív befektetések (mind összességében, mind hatékonyságában) kiemelkedően magas színvonala.

Sikeres képzési programok Spanyolországban

- Az aktív eszközök közül a pénzügyi ösztönzők csak gazdasági expanzió idején működtek igazán jól. Ugyanakkor a képzések kimutathatóan is hatnak a munkanélküliség csökkenésére. Az aktív eszközök célzottabb felhasználása, a források

célcsoporthoz rendelése, illetve a hatékonyság pontos nyomon követése egyaránt az olajozottan működő munkaerőpiac és foglalkoztatáspolitikai alapfeltétele.

Foglalkoztatást segítő kísérleti program Izraelben

- Az aktív munkaerő-piaci politika Izraelben alacsony hatékonyságú, az intézményrendszer túlterhelt. A négy régióban pilotprogramként elsősorban az alacsony foglalkoztatottsági rátájú csoportokat (arab kisebbséget és ortodox csoportokat) célzó kísérlet – az Egyesült Államok Wisconsin államában működő programja nyomán – 2005 óta működik. A programban a jövedelempótló támogatásban részesülő személyek vehetnek részt, számukra a korábbi támogatás helyett kötelező volt belépni a programba. A résztvevőket heti 30 órás foglalkoztatást segítő programban való részvételre kötelezték, feltétel az együttműködési kötelezettség, a program során személyre szabott képzést, stb. nyújtanak. Az elhelyezkedési eredmények kedvezőek bár a projekt értékelése ellentmondásos.

Tanoncoképzés – pilotprojekt Chilében

- Az aktív munkaerő-piaci programok jelentősége Chilében szerény. Ahol ilyen programokra kerül sor, sikeresnek bizonyulnak és a munkaadók örömmel fogadják. Ilyen program volt a tanonc program és egy másik hasonló képzési program, összesen 10 ezer fiatal beiskolázását jelentette 2008-ban. A szerény létszámot érintő, lényegében pilot program ugyan vonzó, de az OECD országok gyakorlata arra int, hogy az ilyen kis létszámú projektek sikerességét nehéz fenntartani, ha nagyobb létszámban vezetik be. Amennyiben nagy létszámot érintő képzési projektek szükségesnek bizonyulnak a hátrányos helyzetű fiatalok és lemorzsolódók számára, az OECD tapasztalatok azt sugallják, hogy az ilyen képzéseket az oktatási rendszerben lehet megvalósítani.

Szerény és hatástalan aktív munkaerő-piaci eszközök Szlovákiában

- Az aktív munkaerő-piaci eszközök szerepe Szlovákiában rendkívül korlátozott, a források mértéke szerény. A kiadások szintje GDP-arányosan az EU-27 harmadát teszik ki. Rendkívül népszerűnek számítanak az önfoglalkoztatást, illetve a munkahelyteremtést támogató közfoglalkoztatási programok, míg a képzési programok súlya csekély. Az aktív eszközök forrásainak jelenlegi aránya és összetétele konzerválhatja Szlovákia munkaerő-piaci problémáit egyrészt a tartós munkanélküliség magas szintjét, másrészt az alacsony iskolai végzettségűek rendkívül alacsony foglalkoztatását.

5.3.4 A rugalmas foglalkoztatás elterjedtsége

A rugalmasság jó példája: Ausztria

- A munkaerő-piaci rugalmasság a több szempontból is speciális osztrák munkaerő-piaci berendezkedés eredménye. Az osztrák szabályozás és intézményrendszer olyan innovatív lehetőségei, mint a végkielégítések új rendszere úgy teszik rugalmasabbá a foglalkoztatást, hogy közben elkerüljük a Munka Törvénykönyvének liberalizálásából fakadó túlzott kiszolgáltatottság csapdáját.

A rugalmas munkaerőpiacok sikere és ambivalenciája Spanyolországban

- A spanyol munkaerőpiac duális szerkezete, illetve a sajátosan rugalmas munkaerő-piaci szabályozás nagy mértékben hozzájárul a munkahelyteremtéshez. Ezeknek a munkahelyeknek egy jó része azonban csak ideiglenes, nem stabil jellegű, bizonytalan

munkaviszony volt, amelyeket a válság idején a vállalkozások azonnal megszüntettek. A munkaerő-piaci szabályozás lazításával, illetve rugalmasságának növelésével, valamint a határozatlan idejű munkahelyek túlzott védelmével kapcsolatban egyaránt óvatosságra int Spanyolország példája.

A rugalmatlan munkaerőpiac bizonytalansága Izraelben

- A munkát szabályozó jogszabályok tekintetében kettős a kép: míg egyes szabályok szigorúak és elméletileg az alacsonyabb foglalkoztatottság irányában hatnának (pl.: magas minimálbér, illetve végkielégítések), a jogszabályok betartatását végezni hivatott intézmény gyenge, kevés az alkalmazottja, alacsony a támogatása

A felemás gyakorlat Lengyelországban

- A munkaerő-piaci rugalmassággal kapcsolatban fontos tanulság a határozott idejű munkaszerződések elterjedése. Az ilyen rugalmas munkaszerződési formák lehetőséget biztosítanak a munkáltatók számára a foglalkoztatási költségek csökkentésére, cserébe pedig alacsonyabb termelékenységű munkahelyek jöhetnek létre, ami elősegítheti a hátrányos helyzetű álláskereső elhelyezkedését.

A rugalmatlan munkaerőpiac lazulása Szlovákiában

- Szlovákiában nem jellemző a rugalmas munkavállalási formák alkalmazása. Az ipar relatíve magas arányából adódó többműszakos foglalkoztatás számít magasnak Európában. Az idén életbe lépő új törvények jelentősen lazítanak a munkaerőpiac védelmi elemein, könnyítik az ideiglenes foglalkoztatás szabályain, illetve enyhítenek az elbocsátási feltételeken.

A rugalmas munkaerőpiac veszélyei: Chile

- A munkaügyi szabályozás az állandó szerződéssel foglalkoztatottak számára nem nagyon szigorú, a helyzetet azonban 2007-ig a munkaerő-kölcsönzés szabályozatlansága és az alvállalkozások kiterjedt rendszere terhelte. Az alvállalkozások rendszere a vállalatok szétaprózódásához vezetett és az anyavállalat számára nagy rugalmasságot és csökkentő munkaerőköltséget biztosít. A rendszer kedvezőtlenül hat a szegmentálódott munkaerőpiacon a munkavállalókra. A jellemzően alacsony kvalifikáltságot igénylő munkahelyeken bizonytalan állások keletkeznek, az alvállalkozások nem támogatják a munkaügyi tárgyalásokat, és a munkahelyi előrejutás és képzésre fordított források aránya is alacsony. A rendszer ezzel tovább erősíti a munkaerőpiac szegmentálódását.

5.3.5 A munkajövedelmekre rakódó terhek és a növekedés

Míg Magyarországon a munkajövedelmekre rakódó terhek magasak és a változások ellenére máig ellentmondásosak az eredmények és az adóék változatlanul rendkívül magas, a vizsgált országok gyors foglalkoztatás növekedésének feltétele a versenyképesség és az ehhez kapcsolódó alacsony munkaerőköltség és jövedelmeket terhelő adók és járulékok alacsony szintje

Alacsony adóék és szociális igazságosság: Izrael

- Az adórendszer Izraelben az alacsony bérű foglalkoztatás számára kedvező: a személyi jövedelemadó a minimálbér környékén 10 százalék (amely különféle további kedvezményekkel gyakorlatilag nullára csökkenhet), míg a legmagasabb kulcs 40 százalék; a társadalombiztosítási járulék szintén progresszív. Az alacsony jövedelmű

csoportok esetében az egyik legalacsonyabb, de összességében is minden családtípus esetén messze elmarad Izraelben az adóék az OECD országok átlagától

Alacsony adóék és szociális igazságosság: Írország

- A jövedelemadó Írországban kétkulcsos és progresszív és az adózás a háztartások összetételét is figyelembe veszi. A teljes adóék Írországban alacsony a jövedelmeken, a 8. legkisebb az OECD országok közül, és Európában csak Svájcban kedvezőbb.

A jövedelem újraelosztás hiánya: Chile

- Chilében nagyon alacsony a jövedelmek adója és társadalombiztosítási befizetési terhe. Az egyedülálló foglalkoztatott a teljes munkaerőköltség 93 százalékát viheti haza, függetlenül a jövedelem nagyságától. Az átlagos adóék az OECD országai közül Chilében a legalacsonyabb az egyedülálló alacsony és magas jövedelműek esetében egyaránt, és a kétkeresős kétgyerekes családok esetében is.

Magas adóteher – pozitív eredménnyel: Ausztria

- A bérek, illetve a munkát terhelő adók és járulékok relatíve magas szintjéből arra lehet következtetni, hogy az elmúlt években elsősorban a humánerőforrás minősége volt a kulcs az ország versenyképességében és a gazdaság növekedésében.

Közepes szintű adóteher: Spanyolország

- Spanyolországban az adóék az OECD átlagához hasonló, kissé magasabb annál. Az elmúlt évtizedben enyhén emelkedett, elsősorban a költségvetési restrikciónak miatt. Az adórendszer progresszivitása alig változott az elmúlt években, a gyermekes egyedülálló szülők relatív pozíciója valamelyest javult.

Közepes szintű adóteher: Lengyelország

- Lengyelországban az adóék az OECD átlagához hasonló, kissé magasabb annál. Az elmúlt évtized adóváltozásai elsősorban a több keresős családoknak kedveztek, az adórendszer progresszivitása alig változott (magasabb kereseti szinten kissé jobban csökkentek a munkát terhelő adók). A kötelező magánnyugdíj-pénztári hozzájárulás ugyanakkor az átlagbér szintjén 34,3%-ról 39,4%-ra növeli az adóterhelést.

Közepes szintű adóteher: Szlovákia

- Szlovákiában az adóék az OECD országok átlagához hasonló, a legtöbb háztartástípusban kissé magasabb annál. Ugyanakkor régiós összehasonlításban a szlovák adóterhek relatíve alacsonynak számítanak és az elmúlt évtizedben az adóék minden jövedelemszinten jelentősen csökkent, az adórendszer progresszivitása alig változott. Az alacsony bérekre rakódó közterhek szintje magas.

6 Összegzés és következtetések

A tanulmány áttekintette azoknak az OECD országoknak a tapasztalatait, ahol az elmúlt évtizedben gyorsan nőtt a foglalkoztatás. Elemzésünkben a gyors foglalkoztatás növekedést árnyaltan olyan országok vizsgálatára pontosítottuk, ahol Magyarország számára fontos tanulságokat látunk.

A foglalkoztatás növekedés legtöbb példáját Európán kívül találtuk, a Magyarország számára releváns példákat azonban nem kereshetjük kizárólag Európán kívül. Két gyorsan növekvő Európán kívüli ország mellett két EU 8 ország példája, két gyors gazdasági felfutó perem ország és egy fejlett EU 15 ország tapasztalatai átfogó és tartalmas képet mutattak.

Egyrészt: fontos a gazdaság szerkezete és fejlettsége, a foglalkoztatás szerkezete és a foglalkoztatás növelését célzó politikák figyelembevétele. Az aktív foglalkoztatáspolitikai gondos kialakításához a jó gyakorlatok forrásokat is társítottak. Ezek hiányában nem lehet gondos és célzott szakpolitikát kialakítani. Erre Ausztria jó példát ad, a szakpolitikai alkalmazáshoz azonban a hazai peremfeltételek hiányoznak. Egyrészt Ausztriában magas a foglalkoztatás, magas a részidős foglalkoztatás, és az aktív megelőző foglalkoztatáspolitikai szerepe. Utóbbiak adaptálását, az aktív munkapiaci politikák hatékony alkalmazását fontos tanulság lehet megfogadni és alkalmazni Magyarországon. Ezek az eszközök azonban nem foglalkoztatást növelő eszközök, arra alkalmasak, hogy a foglalkoztatás csökkenést megakadályozzák.

Másrészt a foglalkoztatás növekedésre a lengyel példa is jó gyakorlatul szolgálhat – hasonlóan az osztrákhöz, kiegyensúlyozó aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásával valósította meg a foglalkoztatás folyamatos növekedését.

Harmadrészt: az országok gyakorlatát áttekintve tanulságos részprojekteket, gyakorlatokat látunk, ami jól adaptálható lehet a magyar munkaerőpiac számára, még ha nem is szükségképpen a foglalkoztatás növekedésének az elősegítését céloznák. Ilyen gyakorlatokat gyűjtöttünk egybe és soroltunk fel a tanulmány 5.3 fejezetében.

Negyedrészt: a jó gyakorlattal szolgáló országok nagy részében a foglalkoztatás növekedés a gyors gazdasági növekedés következménye volt, a gazdasági növekedést követte, sok esetben nagymértékben magyarázta is a foglalkoztatás növekedését. Nem volt a vizsgált országok között egy sem, ahol a foglalkoztatás növekedés képes lett volna megelőzni a gazdaság növekedését és a gazdasági környezetet kedvezőbb irányba tolt volna. A foglalkoztatás növekedésének tehát a gazdasági növekedés feltétele.

Végül, a rövidtávon gyors gazdaságnövekedés nem elegendő a sikeres és tartós foglalkoztatás növekedéshez. Aktív foglalkoztatáspolitikai hiányában a gazdasági recesszió hatására az előny elvész, ez az ír példa alapján jól látszik, de a spanyol vagy a szlovák példa is ezt mutatja, miközben részlegesen megőrizte a növekedés előnyeit.

Táblázatok, ábrák

1. ábra Az OECD országokban a foglalkoztatottak számának a változtatása, összes foglalkoztatott, 2000-2010 között*, %	10
2. ábra Az OECD országokban a foglalkoztatottak számának a változtatása, összes foglalkoztatott, 2000-2007 között*, %	11
3. ábra Az OECD országok foglalkoztatási rátájának a változása, összes foglalkoztatott, 2000-2010 között*, százalékpont	12
4. ábra Az OECD országok foglalkoztatási rátájának a változtatása, összes foglalkoztatott, 2000-2007 között*, százalékpont	13
1. táblázat Leggyorsabb foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2010, illetve 2000-2007 között Európában és Európán kívül	13
2. táblázat Leggyorsabb foglalkoztatási ráta növekedést mutató OECD országok 2000-2010, illetve 2000-2007 között Európában és Európán kívül	14
5. ábra Az OECD országok foglalkoztatási rátája 2000-ben és 2010-ben, összes foglalkoztatott, 2000-2007 között*, %	15
3. táblázat 2000-2010-es időszakban lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %	16
4. táblázat 2000-2007 időszakban* lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %	17
5. táblázat 2003-2007 időszakban* lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %	18
6. táblázat 2003-2010 időszakban lineárisan növekvő foglalkoztatottságot mutató országok foglalkoztatásának alakulása, %	18
6. ábra A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, Európán kívüli lineáris foglalkoztatás növekedést mutató országok 2000-2010 között.....	20
7. ábra A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, európai lineáris foglalkoztatás növekedést mutató országok 2000-2010 között	21
8. ábra A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, változó trend, lineáris foglalkoztatás növekedés 2000-2007 között	22
9. ábra A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, változó trend, lineáris foglalkoztatás növekedés 2003-2007 között	23
10. ábra A foglalkoztatási ráta és a GDP alakulása 2000-2010, változó trend, lineáris foglalkoztatás növekedés 2003-2010 között	24
7. táblázat A kutatás során vizsgálandó, gyors foglalkoztatás bővülést mutató országok	25
11. ábra Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, 15-64 éves népesség összesen, %	26
12. ábra Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, 15-64 éves férfiak, ill. nők, %	27
13. ábra Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, legjobb munkavállalási korú (25-54 éves) népesség összesen, %	28
14. ábra Foglalkoztatási ráta alakulása a vizsgált országokban, legjobb munkavállalási korú (25-54 éves) férfiak, ill. nők, %	29
15. ábra A fiatalok (15-24 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, %	30
16. ábra A fiatalok (15-24 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban férfiak, ill. nők, %	30

17. ábra Az idős munkavállalók (55-64 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, %	31
18. ábra Az idős munkavállalók (55-64 évesek) foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak, ill. nők, %	32
19. ábra A munkaerőpiacról kilépéskori effektív életkor a vizsgált országokban 2009-ben, férfiak, ill. nők, év	33
20. ábra A munkaerőpiacról kilépéskori effektív életkor a vizsgált országokban 2000-2009, férfiak, ill. nők, év	34
21. ábra A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból, 2000-2010, %.....	34
22. ábra A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból, férfiak és nők, 2000-2010, %	35
23. ábra Az alacsony végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, 2000-2010, %	37
24. ábra Az alacsony végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak és nők, 2000-2010, %	37
25. ábra A középfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, 2000-2010, %.....	38
26. ábra A középfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak és nők, 2000-2010, %.....	39
27. ábra A felsőfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban összesen, 2000-2010, %	40
28. ábra A felsőfokú végzettségű munkavállalók foglalkoztatási rátájának alakulása a vizsgált országokban, férfiak és nők, 2000-2010, %	41
29. ábra A munkatermelékenység (GDP/fő) változása az előző évhez képest a vizsgált országokban, 2000-2010, %	42
30. ábra A foglalkoztatottak aránya ágazatok szerint a vizsgált országokban, 2000-2010, %	43
31. ábra A foglalkoztatott létszám változása Ausztriában ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100.....	44
32. ábra A foglalkoztatott létszám változása Írországban és Spanyolországban ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100%	45
33. ábra A foglalkoztatott létszám változása Lengyelországban és Szlovákiában ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100.....	45
34. ábra A foglalkoztatott létszám változása Izraelben és Chilében ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100.....	46
35. ábra A foglalkoztatott létszám változása Magyarországon ágazatok szerint, 2000-2010, 2005=100.....	46
8. táblázat Nettó FDI állomány* a vizsgált országokban, a GDP %-ában.....	48
9. táblázat Nettó FDI áramlás* a vizsgált országokban, a GDP %-ában	48
36. ábra A munkaerő-piaci ráfordítások az OECD tagországokban a GDP arányában 2005-ben és 2009-ben , %	49
37. ábra A munkaerő-piaci programok kedvezményezettjei az OECD tagországokban az aktív népesség arányában 2005-ben és 2009-ben , %	50
38. ábra A munkaerő-piaci politikák kiadásai a vizsgált országokban, a GDP arányában és az érintettek az aktív népesség arányában, 2005-ben és 2009-ben , %	51
39. ábra Az aktív és passzív eszközök forrásainak alakulása 2000 és 2009 között Ausztriában és az EU-ban a GDP arányában, %	53
40. ábra Az aktív eszközök ráfordításai 2004 és 2009 között Ausztriában, millió EUR.....	54
41. ábra Az aktív eszközben résztvevők állományi létszáma 2004 és 2009 között Ausztriában	54

42. ábra A nettó helyettesítési ráta egy egyedülálló, korábban az átlagbér 67 százalékát kereső munkanélküli esetében 2010-ben	56
45. ábra Aktív és passzív munkaerő-piaci politikák kiadásai Lengyelországban 2004 és 2008 között (millió zloty).....	60
46. ábra A lengyel munkaerő-piaci alap kiadási struktúrája az intézkedések LMP-kategóriái szerint 2000 és 2007 között.....	61
47. ábra Aktív munkaerő-piaci eszközökben résztvevők arányának és abszolút számának alakulása a különböző eszközök (LMP kategóriák) szerint 2000 és 2006 között.....	62
10. táblázat A munkavállalási célú migráció felfutása Lengyelországból 2004 és 2007 között célország szerint, ezer fő	65
48. ábra Az adóék alakulása Lengyelországban 2000-ben és 2010-ben az OECD átlagértékeihez viszonyítva, háztartástípusonként	66
49. ábra A tartós álláskereső aránya az összes munkanélküli között az Európai Unióban, 2008 és 2010 első negyedév	67
50. ábra Az aktív és passzív eszközök forrásainak alakulása a GDP arányában, Szlovákiában és az EU-ban, 2005-2009, %	68
51. ábra Az aktív munkaerő-piaci politikák állami és ESZA finanszírozása Szlovákiában, 2008-ban és 2009-ben	68
52. ábra Az aktív munkaerő-piaci politikák kiadási szerkezete az aktív munkaerő-piaci politikákban résztvevők megoszlása 2004 és 2009 között Szlovákiában	69
53. ábra Az adóék alakulása Szlovákiában az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartási típusonként	73
54. ábra A nem állandó szerződéssel történő foglalkoztatottak aránya korcsoportok szerint..	75
55. ábra A határozott időre szóló szerződéssel foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból Spanyolországban és az EU-ban.....	76
56. ábra A foglalkoztatás növekedésének a megoszlása Spanyolországban az állandó és határozott időre szóló – ideiglenes – foglalkoztatási formák között.....	76
57. ábra Az aktív és passzív eszközök forrásainak alakulása a GDP arányában 2000 és 2009 között Spanyolországban és az EU-ban, %	77
58. ábra Egy munkanélküli jutó aktív eszköz kiadás alakulása Spanyolországban és az EU-ban (GDP/fő alapján arányosítva)	77
59. ábra Az aktív eszközök ráfordítások 2000 és 2009 között Spanyolországban, millió euró	78
60. ábra Az aktív eszközben résztvevők állományi létszáma 2000 és 2009 között Spanyolországban, ezer fő.....	79
61. ábra A spanyol munkanélküli ellátások helyettesítési rátái uniós összehasonlításban	80
62. ábra Az adóék alakulása Spanyolországban az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartási típusonként	81
11. táblázat Írország főbb gazdasági indikátorai	82
12. táblázat Főbb munkaerő-piaci adatok Írországban összehasonlítva az Európai Unió 27 államának átlagával, 2009	83
63. ábra Egy munkanélküli eső aktív eszközökre fordított kiadások változása az átlagos feldolgozóipar bérek arányában.	84
13. táblázat Flexicurity mutatók összehasonlítása az EU27 illetve OECD országok átlaga és Írország között (2004-2010).....	86
64. ábra Az adóék alakulása Írországban az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartástípusonként	87
65. ábra GDP éves változása Izraelben, az OECD országokban és az EU 27 tagállamában...	88
66. ábra A nem foglalkoztatottak aránya a 16-64 éves korú lakosságban, 2002	88
67. ábra Foglalkoztatottak aránya legmagasabb iskolai végzettség szerint a 25-64 éves korosztályban az OECD országaiban, 2007	89

68. ábra A medián bér kétharmada alatt keresők aránya az OECD tagországaiban a 2000-es évek közepén	89
69. ábra Az adóék alakulása Izraelben az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartástípusonként	93
70. ábra Az adóék alakulása Chilében az OECD átlagértékeihez viszonyítva háztartástípusonként	97
14. táblázat A gyors foglalkoztatás növekedés magyarázata: regressziós modell az idő és a GDP hatásának vizsgálatára	100
Mellékletek.....	114

Irodalomjegyzék

- Activation Policies in Ireland, Social, Employment and Migration Working Papers, No. 75. OECD 2009, Paris
- Active Labour Market Programmes, Discussion paper for Department of Enterprise, Trade and Employment. Irish Business and Employers Confederation, Oct. 2009
- Asa Maron: Who Reconfigures the “Social Contract” and How? Analyzing the Emerging Governance of Institutions and Citizens in the Israeli Welfare-to-Work Program. PGRN Working Papers on Critical Governance in Public Policy, 2010.
- Ballester R.: European Employment Strategy and Spanish Labour Market Policies; 2005. University of Girona
- Brookdale jelentés (héberül) <http://brookdale.jdc.org.il/?CategoryID=192&ArticleID=38>.
- Brookdale jelentés 2, 2010 (héberül) <http://brookdale.jdc.org.il/?CategoryID=192&ArticleID=222>.
- Bukowski M. (ed.): Employment in Poland 2007; Ministry of Labour and Social Policy
- Council recommendation on the National Reform Programme 2011 of Slovakia, 2011. Council of the European Union
- Domestic Challenges: Lessons from Israel. Part I: The evolution and future of the New Deal in Israel and the UK. LFI Policy Focus Autumn/Winter 2008.
http://www.lfi.org.uk/files/LFI_Future%20of%20New%20Deal.pdf
- Durán C. - Gutiérrez J.: An evaluation of training programmes for the unemployed in Spain using causal inference. 2007. Rovira i Virgili University.
- Economic Survey of the Slovak Republic, 2010, OECD
- European Employment Observatory Review: Autumn 2004, European Commission
- Financing and operating active labour market programmes during the crisis, EUROFOUND, 2010
- From Welfare to Work in Israel, But There is No Work. Alternative Information Center, 2009.
<http://www.alternativenews.org/english/index.php/topics/news/1985-from-welfare-to-work-in-israel-but-there-is-no-work>
- Gago E. G. - Serrano C. C.: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle. Spain. 2011. European Employment Observatory
- Hajós Réka Zita: Az ír csoda. Írország gazdasági fejlődése a függetlenné válástól napjainkig, Európai Műhelytanulmányok, 2006, NFÜ
- Halpin, Brendan - Hill, John: Active Labour Market Programmes and Poverty Dynamics in Ireland, University of Limerick, Research Working Paper 2008/05
- Jaumotte F.: The Spanish labour market in a cross-country perspective. 2011. International Monetary Fund.
- Jeremiah Sexton: EEO Review: Adapting unemployment benefit systems to the economic cycle, 2011. European Employment Observatory, 2011
- Joint study of the EU social dialogue 2009-2011 Economic Survey of the Slovak Republic, 2010.
- Kaczmarczyk P. - Okólski M: Economic impacts of migration on Poland and the Baltic States. 2008. Fafo-paper
- Katarzyna B. Budnik: Non-accelerating wage inflation rate of unemployment in Poland. 2008. National Bank of Poland
- Kijek I., Przybylska J.: Employment flexibility in Poland against the background of other EU countries, 2007, Poznan University of Economics
- Kőrösi Gábor- Surányi Éva: Munkahely-teremtés és –rombolás, MTA KTI, 2002

Kwiatkiewicz A.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Poland; 2011;

Labour market policy in Austria 2009. BMASK.

Lechner F. és Wetzel P.: Work (dis)incentives / Austria; 2011. European Employment Observatory

Lechner F.-Wetzel P.: EEO Review, Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Austria, 2011, European Employment Observatory.

Lukasz Sienkiewicz: EEO Review, Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Poland, 2011

Malo M.: Labour market policies in Spain under the current recession. 2011. ILO.

National Reform Programme of Poland, 2011

OECD Perspectives: Spain – Policies for a sustainable recovery. 2011

OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Chile. OECD Paris, 2009

OECD Reviews of Labour Market and Social Policies: Israel. OECD, 2010

OECD Secretariat Mission to Hungary, 2-4 November 2011, preparation meeting for the 2012 EDRC Economic Survey. Draft

OECD; Council recommendation on the National Reform Programme 2011 of Slovakia, 2011. Council of the European Union;

Reforms for Stability and Sustainable Growth: An OECD Perspective on Hungary, OECD, Paris, 2008

Seamus MacGuinness – Philip J. O’Connell: Activation in Ireland: An Evaluation of the National Employment Plan. Research Series No. 20. ESRI, 2011.

Taxing wages: country note for Chile, 2011, OECD

Taxing wages: country note for Ireland, 2011, OECD

Taxing wages: country note for Israel, 2011, OECD

Taxing wages: country note for Poland, 2011, OECD

Taxing wages: country note for Slovakia, 2011, OECD

Taxing wages: country note for Spain, 2011, OECD

Terenzani-Stanková M.: Labour market responding with more flexibility. 2009. The Slovak Spectator.

The implementation of flexicurity and the role of the social partners, Republic of Ireland, 2011, European Social Partners, European Commission

Vagac L.: Active labour market measures in Slovakia. 2010. European Employment Observatory.

Vagac L.: EEO Review, Adapting unemployment benefits to the economic cycle - Slovakia, 2011, European Employment Observatory.’

Villagomez E. - Carbonell D.: Active employment policies in Spain. 2008. MLP peer review – Spain.

Voss E.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Austria. 2011. Joint study of the EU social dialogue 2009-2011

Voss E.; Homann B.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Spain; 2011; Integrated programme of the EU social dialogue 2009-2011

Weber A. - Hofer H.: Active labour market policy in Austria. 2006. Institute for Advanced Studies.

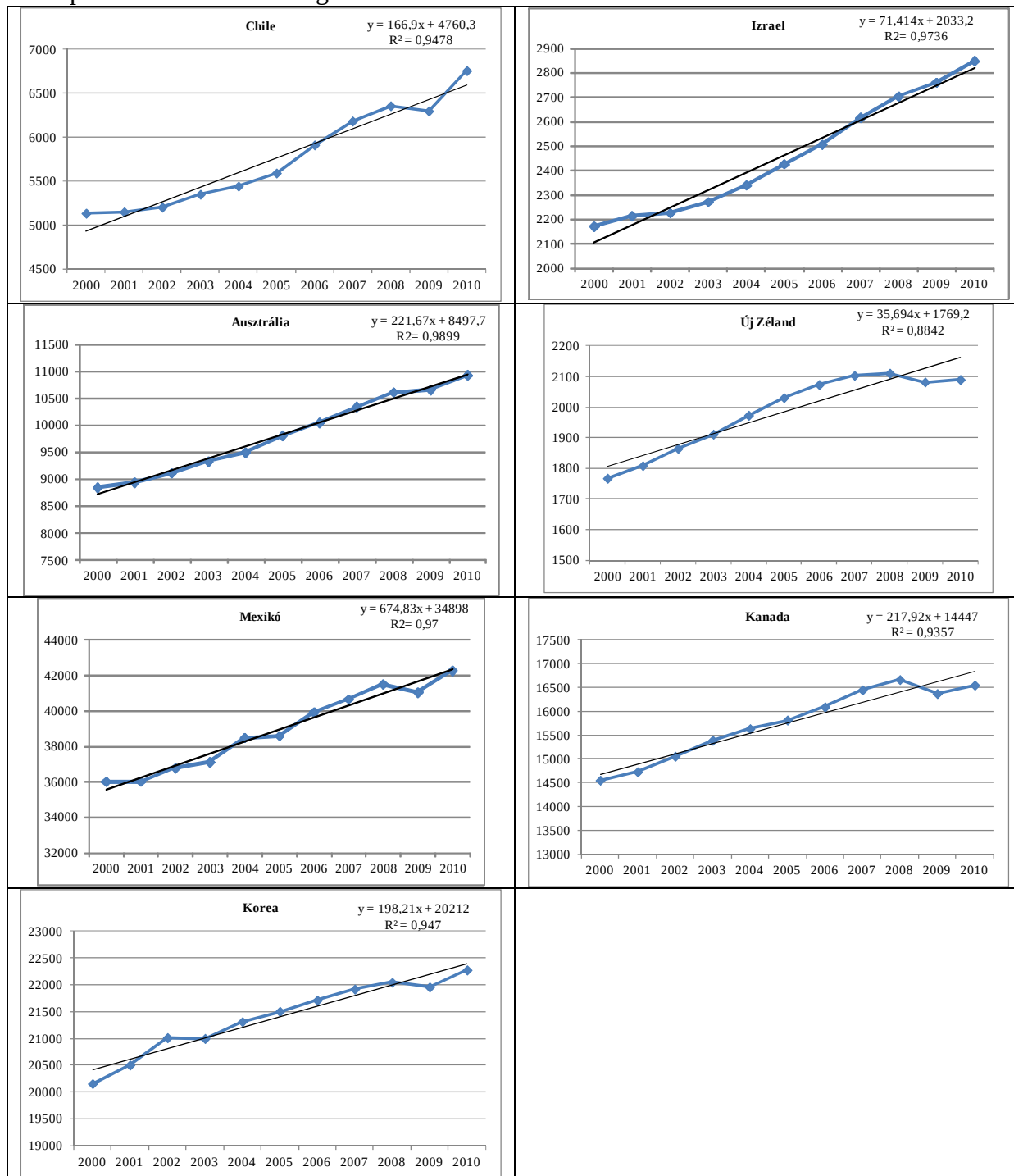
Wild A.: The implementation of flexicurity and the role of the social partners – National fiche: Slovakia; 2011; Integrated programme of the EU social dialogue 2009-2011.

Mellékletek

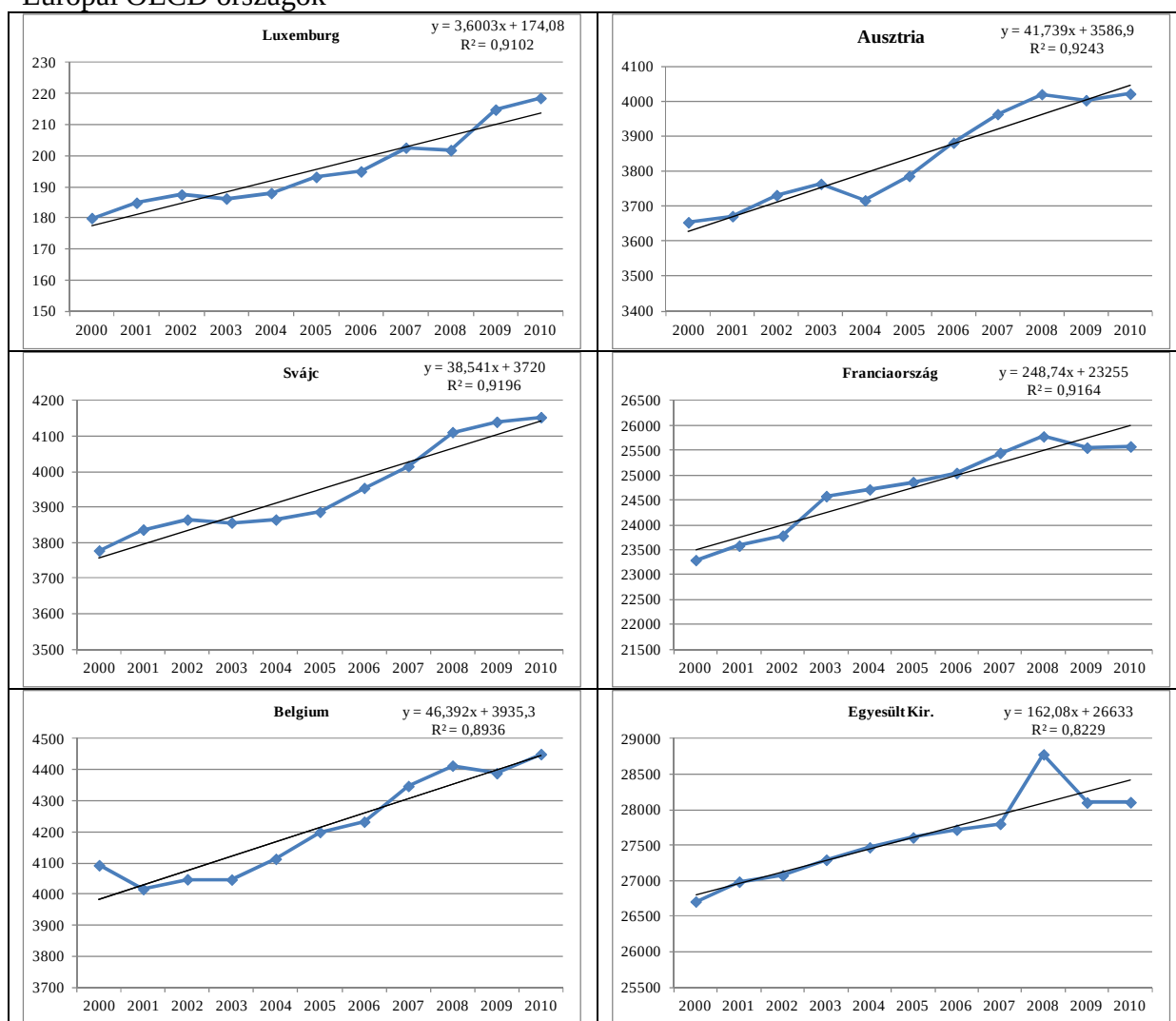
1. Melléklet

Az egyes OECD országok foglalkoztatás alakulásának trendje

Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2010 egészére
Európán kívüli OECD országok

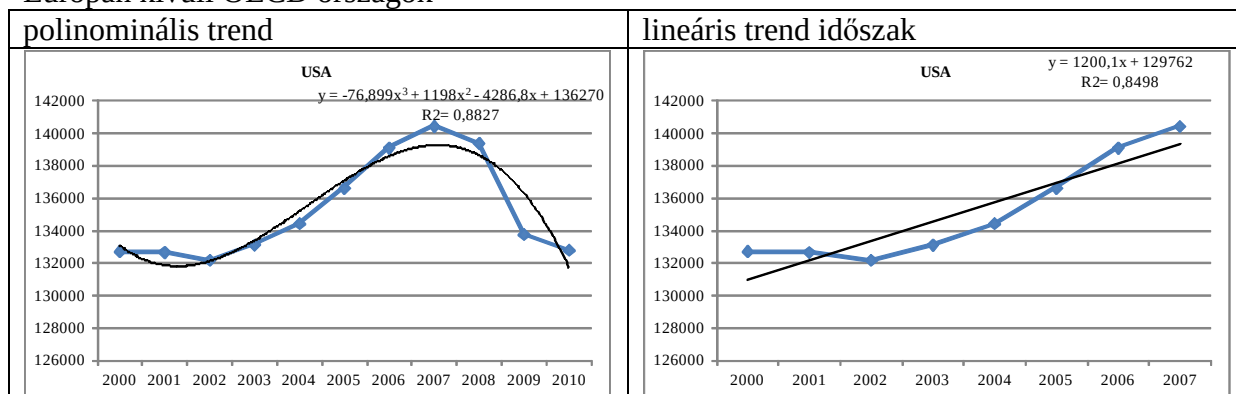

Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2010 egészére
Európai OECD országok

Szakaszos növekedést (polinomiális trendet) mutató országok a válság időszakában érzékelt trendváltással (bal panel) és a lineáris foglalkoztatás növekedés időszaka 2000-2007 (jobb panel)

Európán kívüli OECD országok

Szakaszos növekedést (polinomiális trendet) mutató országok a válság időszakában érzékelt trendváltással (bal panel) és a lineáris foglalkoztatás növekedés időszaka 2000-2007 (jobb panel)

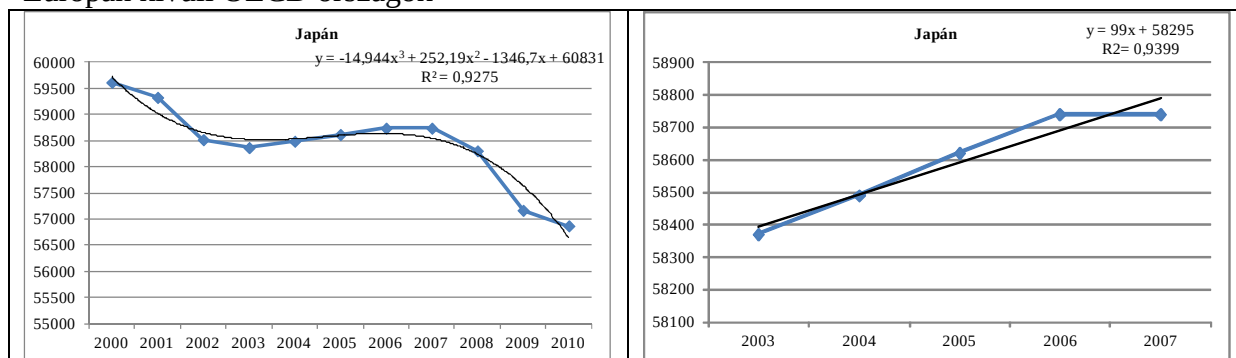
Európai OECD országok

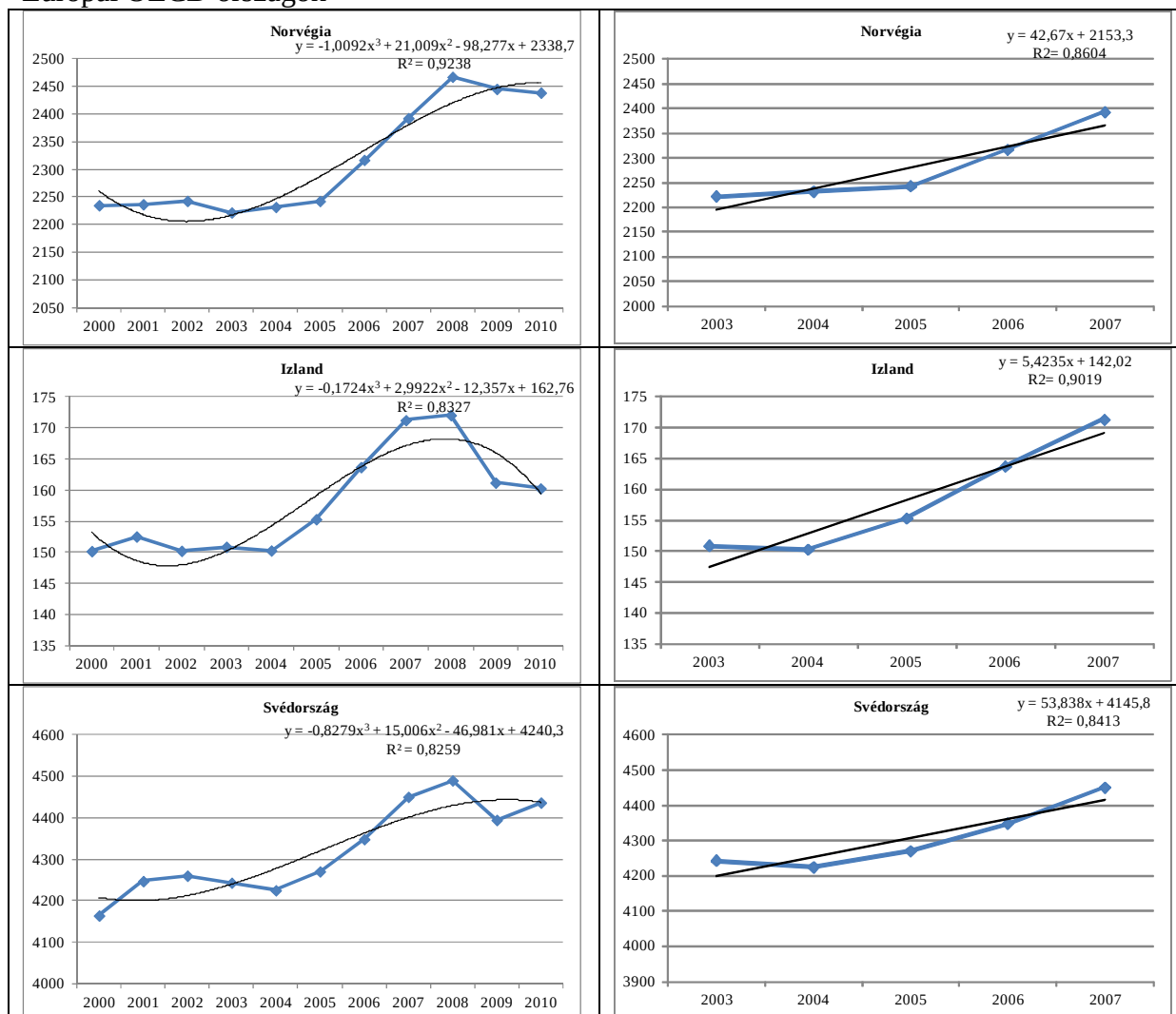
Szakaszos növekedést (polinomiális trendet) mutató országok a 2000-es évek elején és a válság időszakában érzékelt trendváltással (bal panel) és a lineráris foglalkoztatás növekedés időszaka 2003-2007 (jobb panel)

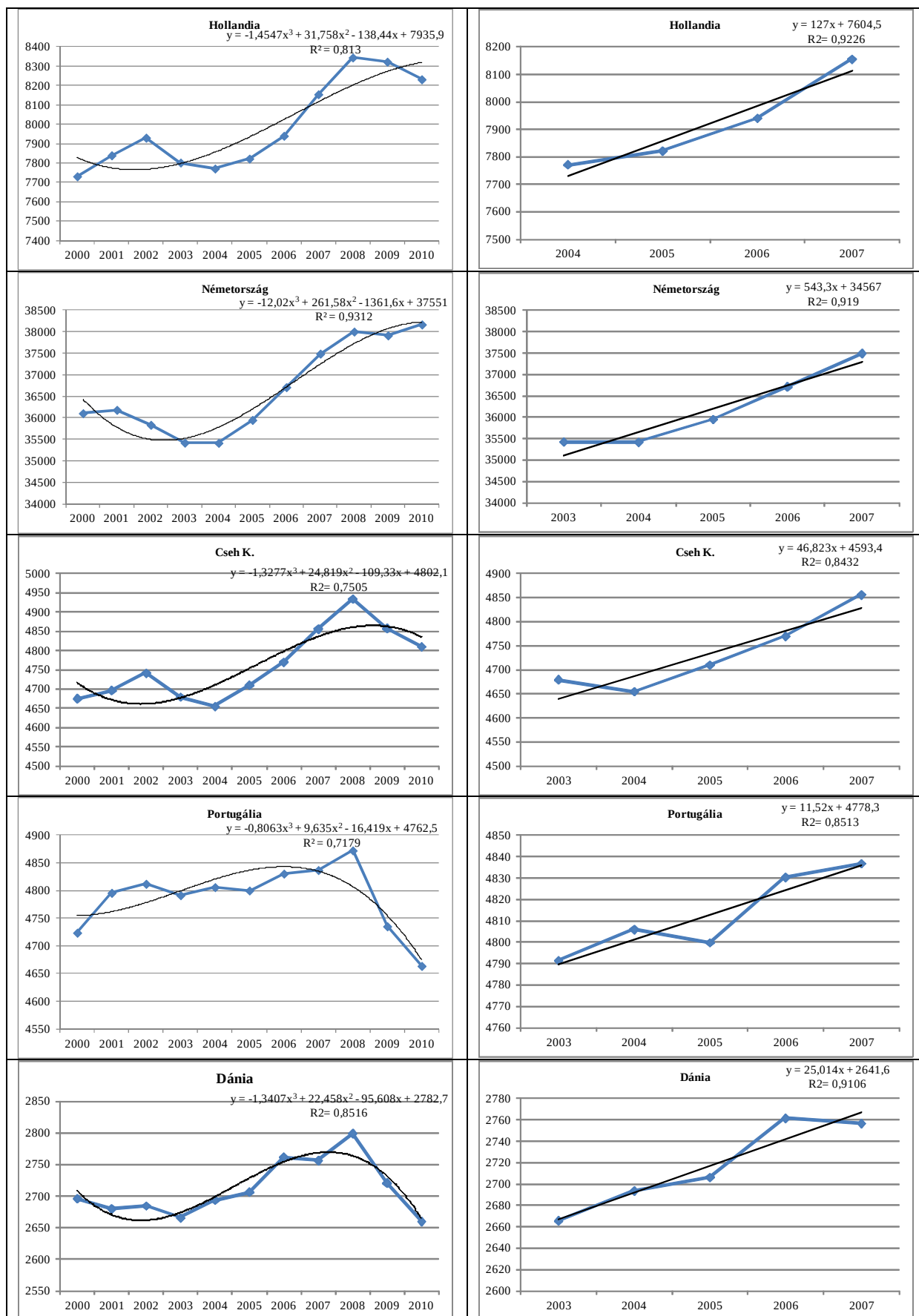
Európán kívüli OECD országok

Szakaszos növekedést (polinomiális trendet) mutató országok a 2000-es évek elején és a válság időszakában érzékelt trendváltással (bal panel) és a lineráris foglalkoztatás növekedés időszaka 2003-2007 (jobb panel)

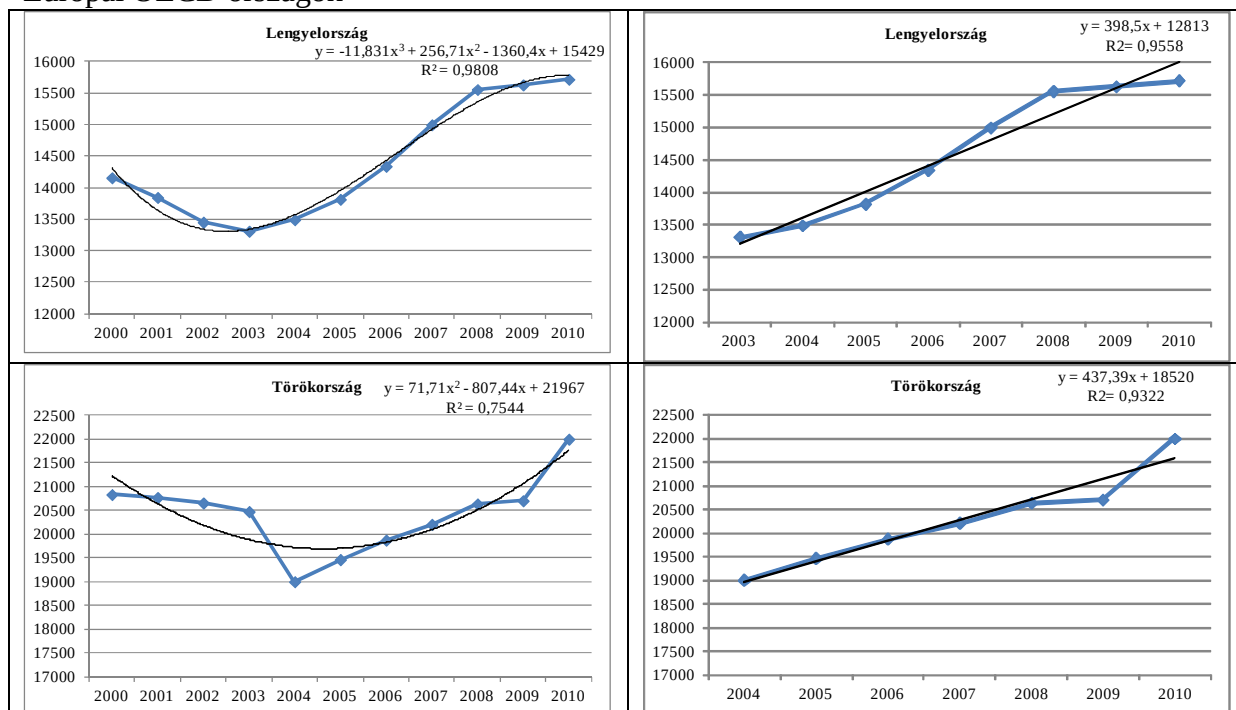
Európai OECD országok

Szakaszos növekedést (polinomiális trendet) mutató országok a 2000-es évek elején érzékelt trendváltással (bal panel) és a lineáris foglalkoztatás növekedés időszaka 2003-2010 (jobb panel)

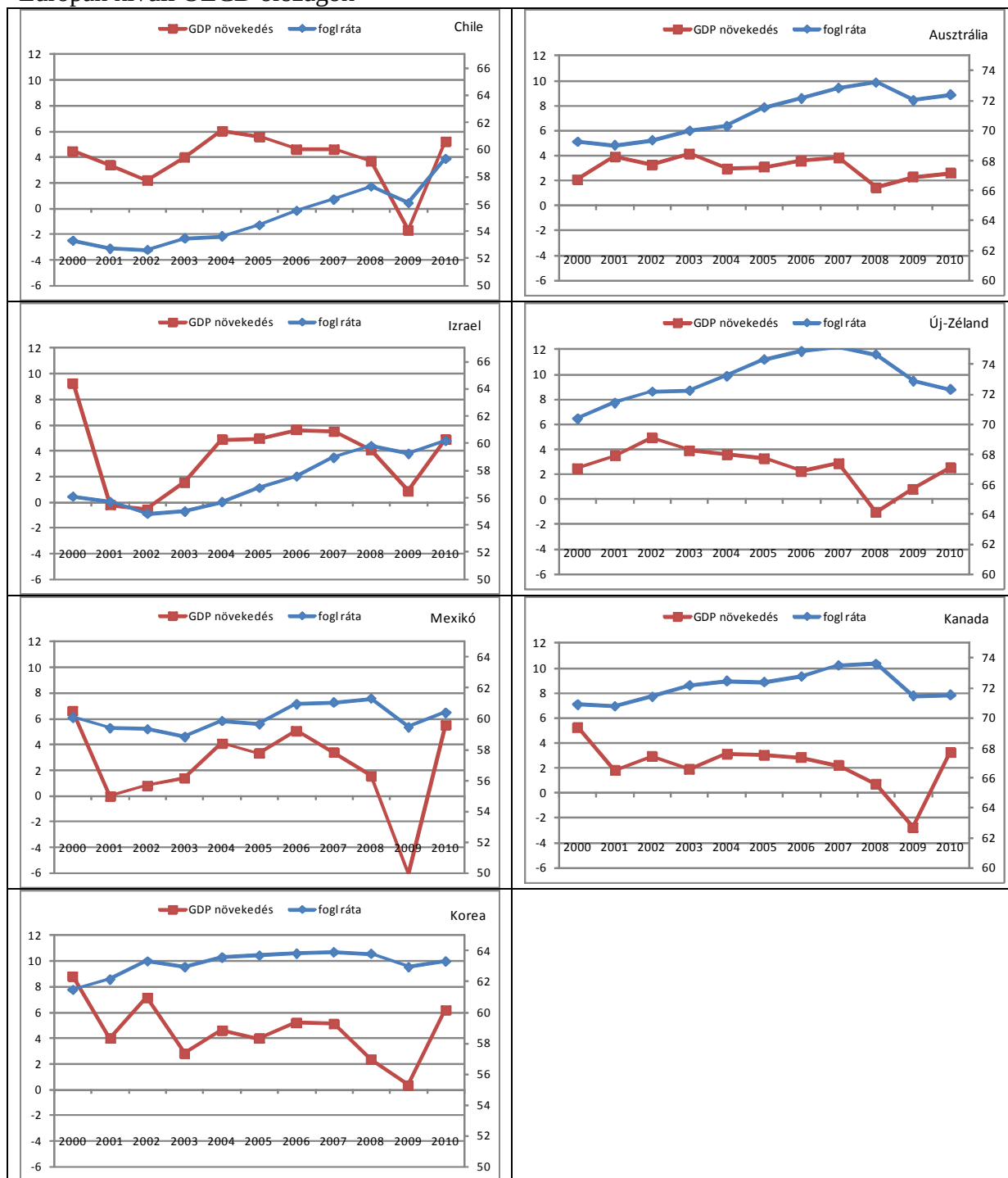
Európai OECD országok

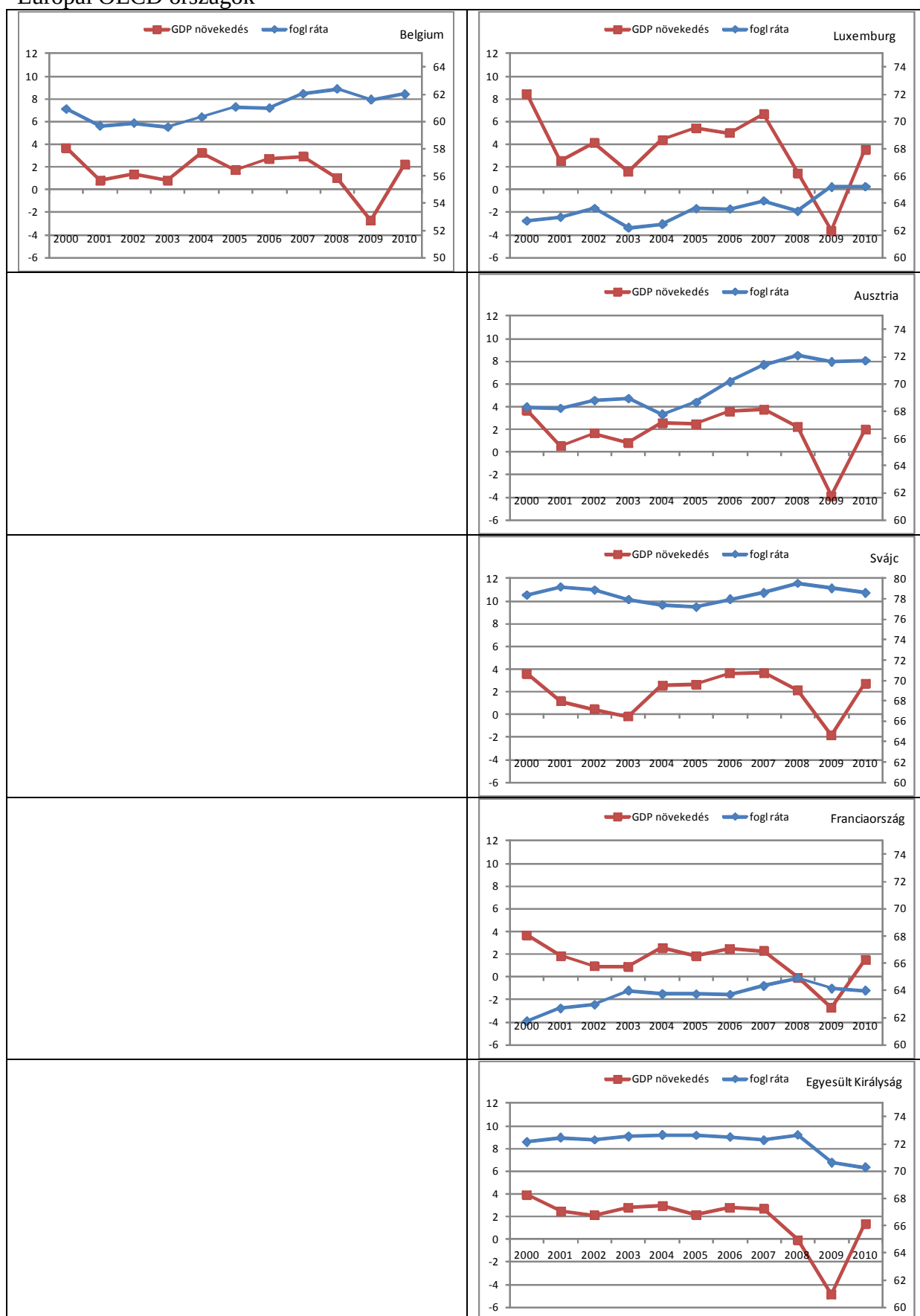
2. Melléklet

A foglalkoztatási ráta és a GDP növekedési ütemének alakulása országonként, 2000-2010,

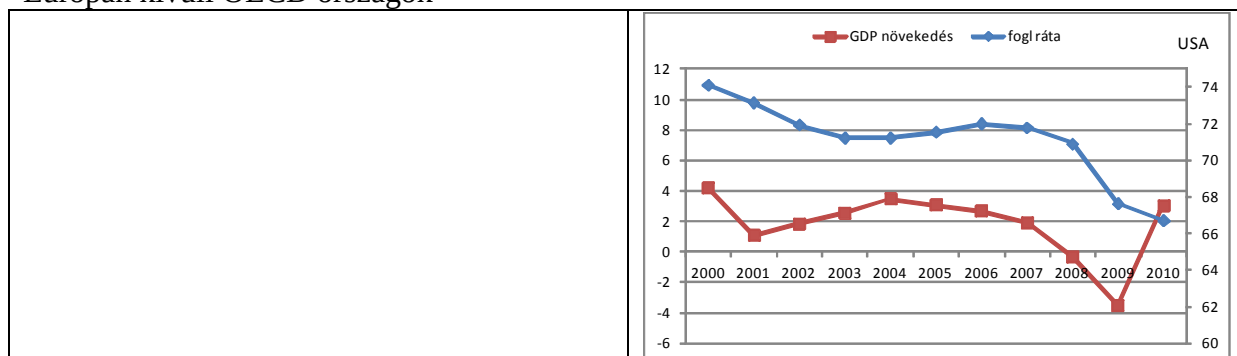
Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2010 egészére
Európán kívüli OECD országok

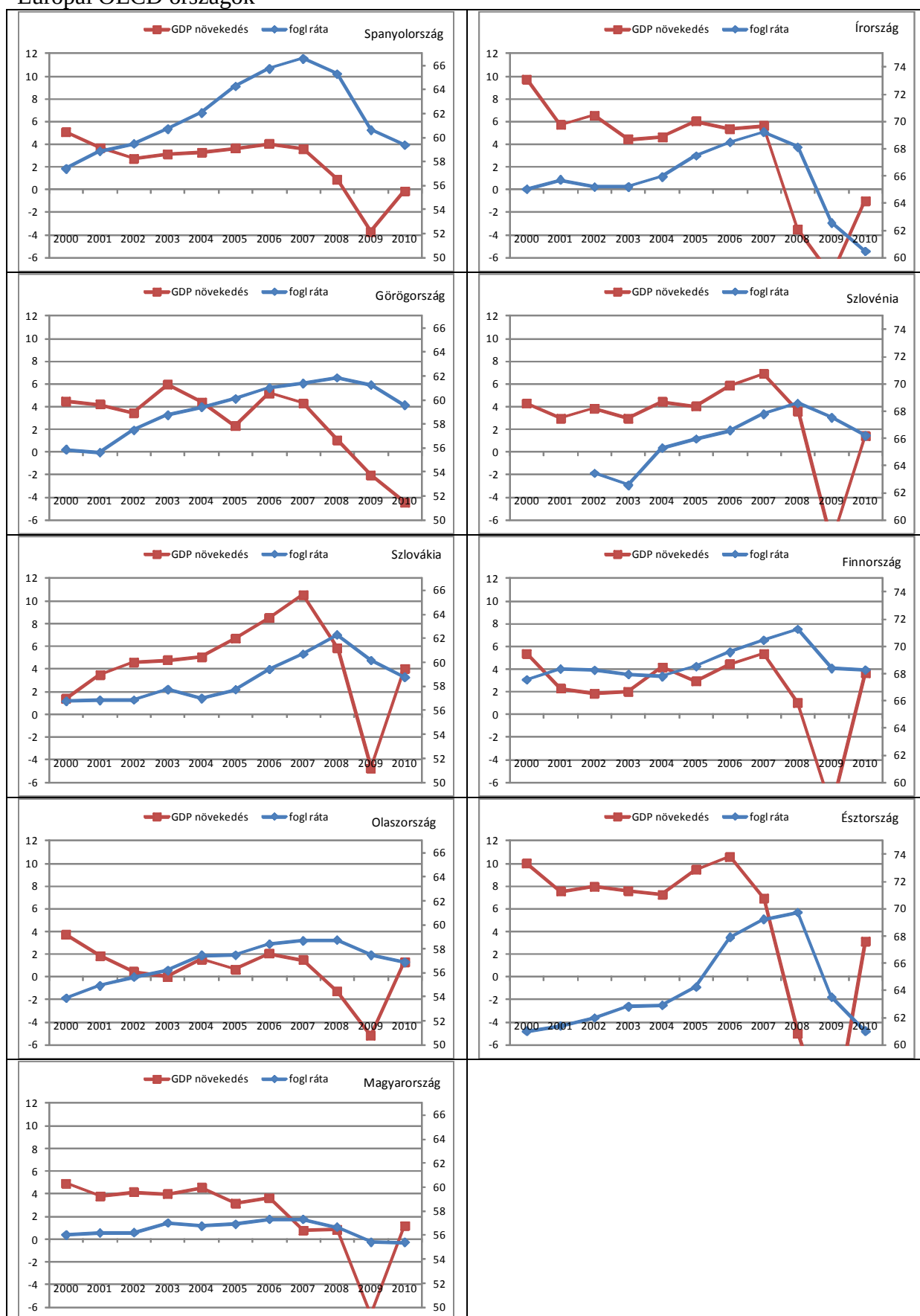
Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2010 egészére
Európai OECD országok

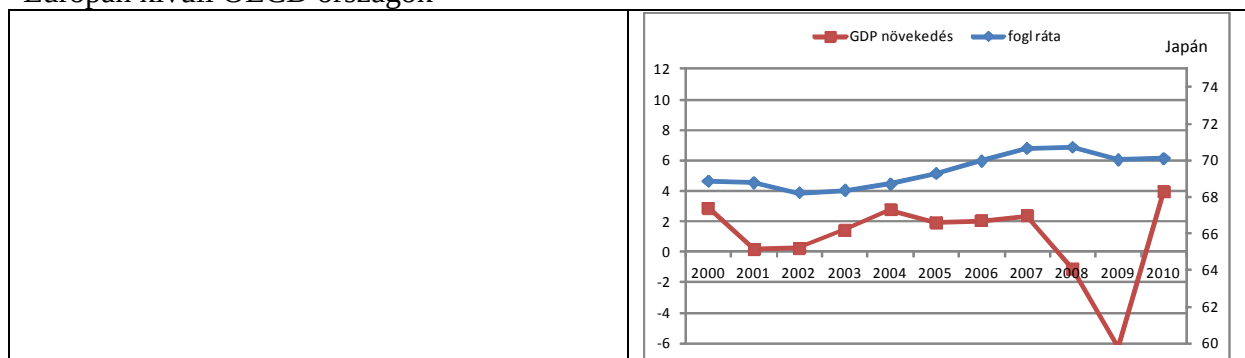
Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2007 időszakra
Európán kívüli OECD országok

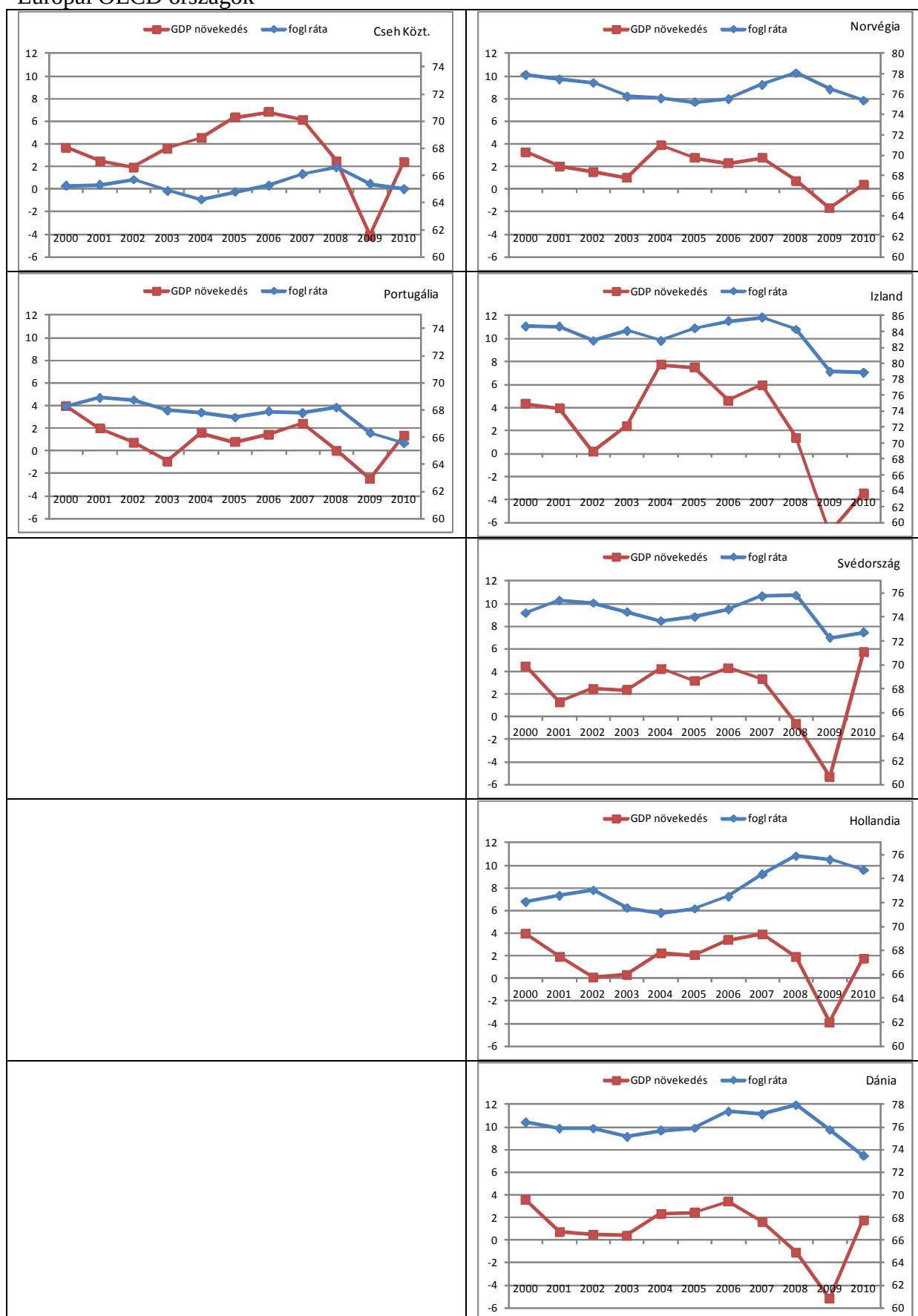
Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2000-2007 időszakra
Európai OECD országok

Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2003-2007 időszakra
Európán kívüli OECD országok

Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2003-2007 időszakra
Európai OECD országok

Lineáris foglalkoztatás növekedést mutató OECD országok 2003-2010 időszakra
Európai OECD országok

